

Jaarstukken 2023

Jaarverslag en jaarrekening

GS 23 april 2024

Jaarstukken 2023 in één oogopslag

Ook in 2023 heeft de provincie op tal van terreinen geïnvesteerd om Fryslân te versterken, verbeteren en mooier te maken. Door de sterke sociale structuren, de sociale gelijkheid en de leefbaarheid verder te stimuleren, heeft de provincie bijgedragen aan de brede welvaart in Fryslân. Hieronder een aantal resultaten die we in 2023 behaald hebben:

Uitgaven

totaal
€ 454,4
miljoen

Een paar voorbeelden van onderwerpen waarin de provincie Fryslân in 2023 heeft geïnvesteerd en wat ze heeft bereikt:

Infrastructuur

€ 113,4 miljoen

- Gunning Friese busconcessie voor periode 2024-2034
- Start voorbereidende onderzoeken voor nemen Startbeslissing Lelylijn
- Blijvende inzet en investeringen voor verkeersveiligheid, extra prioriteit voor jongeren en ouderen
- Besluit over realisatie van twee provinciale doorfietsroutes
- Afronding grote infraprojecten, zoals De Centrale As en Knooppunt Joure

Omgeving

€ 127,3 miljoen

- Ontwerpversie Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) ingediend bij het Rijk
- Ontwerpversie maatregelenpakketten ingediend vanuit het FPLG met concrete maatregelen voor 2024 en 2025
- Ruimtelijke agenda voor herijking provinciale omgevingsvisie ingediend bij het Rijk
- Start nieuwe gebiedscommissie Idzegea vanuit Friese Veenweideaanpak
- Besluit over ondersteuning Friese inwoners in veenweidegebied bij funderingsaanpak

Economie

€ 31,1 miljoen

- Vijf investeringsprogramma's met circulaire economie en innovatie als belangrijke aandachtspunten zijn in concept gereed
- Via subsidieregelingen hebben we meer ondernemers kunnen bereiken dan geprognostiseerd
- Vanuit Founded in Fryslân programma zijn 50 innovatieve startups begeleid

Mienskip

€ 61,3 miljoen

- Ondertekening inspanningsverplichting met het Rijk voor 17.700 nieuwe woningen in Fryslân tot en met 2030.
- Impuls sport in onze provincie via subsidies voor grootschalige sportevenementen en schoolschaatsen
- Investerings in groot aantal culturele producties, waaronder musical De Tocht die in première is gegaan.

Bestuur

€ 19,9 miljoen

- Provinciale verkiezingen en start nieuwe college
- Verdere ontwikkeling Stim van Fryslân

Bedrijfsvoering

€ 90,8 miljoen

- Organisatieontwikkeling heeft verder vorm gekregen
- Start traineeprogramma statushouders
- Digitalisering als vast onderdeel in Samenwerkingsagenda 2030 met gemeente Leeuwarden

Overige uitgaven

€ 10,7 miljoen

- Algemene dekkingsmiddelen

Ingezette reserves

- Vorming reserves € 97,6 mln
- Beschikking reserves € 170,3 mln
- Saldo ingezette reserves € 72,7 mln

Inkomsten

totaal
€ 420,7
miljoen

Provinciefonds

€ 244,3 miljoen

- Middelen die de provincie ontvangt van het Rijk

Opcenten motorrijtuigenbelasting

€ 72,9 miljoen

- Via het heffen van 'opcenten' ontvangt de provincie een deel van de motorrijtuigenbelasting

Overige inkomstenbronnen

€ 103,5 miljoen

- Rendement
- Dividend
- Subsidie
- Overige baten

Rekeningresultaat

- Rekeningresultaat 2023 € 39,1 mln
- Stand vrij aanwendbare reserves einde begroting (2027) € 81,4 mln

Inhoudsopgave

	Pagina
Samenvatting	4
Provinciebestuur en organisatie	8
Trends Staat van Fryslân	14
Leeswijzer	15
I. Jaarverslag 2023	18
1 Programmaverantwoording	
1.1 Programma 1 - Bestuur	19
1.2 Programma 2 - Infrastructuur	35
1.3 Programma 3 - Omgeving	58
1.4 Programma 4 - Economie	103
1.5 Programma 5 - Mienskip	127
1.6 Programma 6 - Bedrijfsvoering	158
1.7 Programma 7 - Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	168
2 Paragrafen	
2.1 Paragraaf 1 - Provinciale heffingen	178
2.2 Paragraaf 2 - Weerstandsvermogen en risicobeheersing	183
2.3 Paragraaf 3 - Onderhoud kapitaalgoederen	195
2.4 Paragraaf 4 - Financiering en beleggingen	198
2.5 Paragraaf 5 - Verbonden partijen	207
2.6 Paragraaf 6 - Grondbeleid	228
2.7 Paragraaf 7 - Bedrijfsvoering	231
2.8 Paragraaf 8 - VTH-taken	242
2.9 Paragraaf 9 - Grote projecten	246
2.10 Paragraaf 10 - Samenwerkingsverbanden	270
3 Bijlagen	
1 Financieel kader	275
2 Begrotingshistorie	278
3 EMU saldo	285
4 Begrippenlijst	286
5 Tijdelijke budgetten 2023	289
6 Investerings 2023	298
7 Verplichte indicatoren in het kader van het BBV	306

II. Jaarrekening 2023 309

1	Inleiding	311
2	Balans en exploitatie	
2.1	Balans	312
2.2	Overzicht van lasten en baten in de jaarrekening	314
2.3	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	316
2.4	Toelichting op de balans	320
2.5	Gebeurtenis na balansdatum	330
2.6	WNT-verantwoording 2023 Provincie Fryslân	331
2.7	Begrotingsrechtmatigheid	333
2.8	Toelichting rekeningresultaat	335
2.9	Berekening benutting drempelbedrag SKB	338
2.10	Rechtmatigheidsverantwoording	339
3	Controle verklaring	
4	Bijlagen	
1	Structurele en niet structurele lasten en baten	342
2	Overzicht gewaarborgde geldleningen	343
3	Specifieke uitkeringen (SiSa-verantwoording)	344
4	Gerealiseerde lasten en baten per taakveld	353
5	Taakveld BBV verdeling per programma	354

Samenvatting

Wat deden we in 2023?

In deze jaarstukken kijken we terug op 2023, het eerste jaar van het nieuwe bestuursakkoord.

Onderstaand stellen we diverse onderwerpen en projecten aan de orde waar we in 2023 met succes aan gewerkt hebben, maar ook een aantal onderwerpen die vertraging hebben opgelopen of om een andere reden in het oog springen. We sluiten af met een financiële blik op 2023.

Infrastructuur

Wij hebben een paar belangrijke stappen gezet voor een betere bereikbaarheid binnen Fryslân, zoals aangekondigd in het Bestuursakkoord 'Oparbeidzje foar Fryslân'. Voor het openbaar vervoer is de Friese busconcessie 2024-2034 op 17 oktober 2023 gegund aan Qbuzz. De gunning is op dit moment nog niet onherroepelijk, de bezwaarprocedure loopt nog (maart 2024). Daarnaast zijn de voorbereidende onderzoeken gestart die nodig zijn voor het nemen van de Startbeslissing Lelylijn, welke de minister naar verwachting eind 2024 zal nemen.

Wij blijven inzetten op het verbeteren van de verkeersveiligheid, met extra prioriteit voor jongeren en ouderen. Wij willen het aantal verkeersdoden en verkeersgewonden in Fryslân terugdringen, onder andere door te investeren in onze eigen infrastructuur.

In 2023 zijn er meerdere gesprekken geweest met het Rijk over de vervanging van meerdere bruggen zoals die bij het Prinses Margrietkanaal en bij de Sluis Kornwerderzand. Dit laatste heeft ook te maken met verziltingsproblematiek. Een ander aandachtspunt zijn de resterende openbaar toegankelijke NABO's (niet actief beveiligde spoorwegovergangen). De aanpak hiervan is vertraagd omdat ProRail nog geen overeenstemming heeft bereikt met de rechthebbenden.

Tot slot is er in 2023 gewerkt aan een afronding van aantal van de grote infraprojecten, zoals De Centrale As en Knooppunt Joure. En in 2023 is het besluit genomen tot realisatie van twee provinciale doorfietsroutes. Deze komen in 2024 (N355 Quatrebras-Twijzel) en in 2025 (N358 Blauforlaet-Surhuisterveen) in uitvoering.

Omgeving

We hebben de ontwerpversie van het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) ingediend bij het Rijk. Dit programma moet de komende jaren de basis vormen voor het halen van landelijke doelstellingen op het gebied van stikstof, natuur, water en klimaat. Ook zijn vier maatregelpakketten ingediend, met concrete maatregelen waar we in 2024 en 2025 alvast mee willen beginnen. Na consultatie van het rijk moeten al deze stukken in 2024 worden verwerkt tot definitieve versies.

Eind 2023 hebben we onze ruimtelijke agenda opgestuurd naar het Rijk. Dit diende als opmaat naar de herijking van onze provinciale omgevingsvisie (POVI). De nieuwe Omgevingsvisie is het overkoepelende beleidskader waarin een integrale afweging wordt gemaakt over de verdeling en inrichting van de Friese ruimte. Kortom: hoe zorgen we ervoor dat Fryslân een leefbare, veilige en mooie provincie blijft? In 2024 beginnen we met dit proces.

Natuur

Het Natuurpact is niet toereikend voor de ambities ten aanzien van herstel en bevorderen van de natuur en biodiversiteit. De gesprekken met het Rijk hierover lopen (vanuit FPLG en een midtermreview in 2025). Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het realiseren van natuur in gesubsidieerd beheer ANLb (voor o.a. doelen t.a.v. weidevogelbeheer en KRW).

In 2023 is de vraatschade veroorzaakt door ganzen gestegen ten opzichte van vorig jaar. De meest betrokken partijen (landbouw en natuur) werken in een Regiegroep aan een advies over het nieuwe ganzenbeleid. Het opstellen van het nieuwe ganzenbeleid is vertraagd omdat er meer tijd nodig was om tot een gedegen advies te komen voor het college van GS.

Er is in 2023 gestart met het robuuster maken van acht weidevogelkerngebieden in het kader van het Aanvalsplan Grutto (weidevogelplusgebieden). Vier gebieden in 2022 en vier gebieden in 2023. Deze gebieden kunnen pas worden afgemaakt als de volgende onderdelen van het Aanvalsplan Grutto gereed zijn: langlopende beheercontracten, plus beheervergoedingen en verdienmodellen.

Landbouw

We hebben verder uitvoering gegeven aan de landbouwagonde. Een deel van het budget is vrijgefallen. De geplande openstellingen van GLB-subsidieregelingen zijn doorgeschoven naar begin 2024.

Water

We werken aan een vitaal en veerkrachtig watersysteem, met een goede bodem- en waterkwaliteit. Vanwege diverse ontwikkelingen (landelijke beleidsontwikkeling, voortschrijdend inzicht, inmiddels uitgevoerd onderzoek) is een update nodig van het beleid rondom de waterkwaliteit. Hiermee is gestart in 2023 en deze wordt in 2024 aan de Staten voorgelegd.

We zien een stijging van de gebruiksdruk op het oppervlaktewater door o.a. een toename van zwemmers en recreatievaart. Daarnaast zien we een verslechtering van de waterkwaliteit door de overlast van algen en bacteriën. Dit wordt veroorzaakt door een hogere watertemperatuur en meer hevige piekbuien met een grotere afspoeling als gevolg. Er is hier veel aandacht voor, maar het gaat enige tijd duren voordat het watersysteem voldoende robuust is om de gevolgen van het veranderende klimaat op te vangen. De zwemwaterkwaliteit in Fryslân was in 2023 gelukkig voor 50 van de 53 locaties goed tot uitstekend.

Veenweide

Er wordt uitvoering gegeven aan de Friese Veenweideaanpak met 6 programmalijnen. Er zijn verschillende gebiedscommissies actief binnen deze Aanpak. In 2023 is een nieuwe commissie van start gegaan: Idzegea. Er is besloten voor nu te stoppen met de integrale gebiedsontwikkeling in de Brekkenpolder. Reden hiervoor is dat er nog te weinig draagvlak in het gebied is om het opgestelde Startdocument door te vertalen naar een plan van aanpak.

Voor de funderingsaanpak is rond de zomer besloten hoe de Friese overheden de inwoners van het veenweidegebied kunnen voorlichten en ondersteunen bij onderzoek en aanpak van funderingsproblemen. In het najaar is uitwerking daarvan gestart.

Energietransitie

We hebben een deel van de opbrengst van het Windpark Fryslân beschikbaar gesteld voor het verduurzamen van mienskipsgebouwen. Op deze manier kwamen de opbrengsten van de windmolens terecht in de Fryske Mienskip. Dit heeft onder andere geresulteerd in het verduurzamen van 85 Friese dorpshuizen en 46 sportaccommodaties.

Economie

De vijf investeringsprogramma's die we ontwikkelen samen met stakeholders, waarin innovatie en circulaire economie belangrijk aandachtspunten zijn, zijn in concept gereed.

Via verschillende subsidieregelingen, al dan niet gefinancierd met Europese programma's zoals EFRO, hebben we meer ondernemers kunnen bereiken en ondersteunen dan geprognosticeerd. Zo zijn er bijvoorbeeld vanuit het Founded in Fryslân programma 50 innovatieve start-ups begeleid.

Vanwege de economische impact en het belang daarvan voor Fryslân is er een zesde speerpunt toegevoegd aan de Blue Delta Fryslân, namelijk Gastvrijheidseconomie. De resultaten die we willen behalen op het gebied van Recreatie en Toerisme, zijn onderverdeeld in de zeven opgaven die centraal staan in het beleid 'Gastvrij Fryslân 2028'. Hierbij werken we samen met de Triple Helix partners eraan dat Friese inwoners profijt hebben van een slimme groei van het toerisme.

Mienskip

Leefbaarheid

De resultaten voor wat betreft Leefbaarheid liggen op koers. De laatste openstellingen van het Iepen Mienskipsfûns zijn afgerond. In totaal zijn er in de periode van het - inmiddels vorige - IMF 918 leefbaarheidsprojecten gehonoreerd.

Wonen

Op het gebied van Wonen hebben we in april 2023, samen met het Rijk en gemeenten, onze handtekening

gezet onder de inspanningsverplichting van 17.700 nieuwe woningen in Fryslân tot en met 2030. Anticiperend op de Wet Versterking regie volkshuisvesting hebben we de gesprekken met gemeenten en Friese partners geïntensiveerd. Daarnaast hebben we het idee van een Fries Woonplan geïnitieerd. Hier starten we in 2024 mee, waarbij we onze Friese stakeholders intensief betrekken.

Sport

Via diverse subsidies en subsidieregelingen hebben we de sport in onze provincie een impuls gegeven. Hiermee werden onder meer Fryske sporten en grootschalige sportevenementen ondersteund. Bij het project schoolschaatsen hebben we ingezet op meer spreiding door de provincie, in plaats van ons te richten op grote schoolklassen in de grotere plaatsen. Dat heeft ertoe geleid dat we 183 in plaats van de geplande 138 scholen hebben bereikt. Doordat dorpscholen vaak relatief klein zijn, werden hierdoor minder kinderen bereikt dan de doelstelling (7.662 in plaats van 9.640).

Cultuur

Ook in 2023 is weer geïnvesteerd in de culturele sector. Via de Stimuleringsregeling Cultuur en de regeling Iepenloftspullen hebben we weer een groot aantal bijzondere culturele producties ondersteund. Ook hebben we vorig jaar geïnvesteerd in musical De Tocht, die vorig jaar tevens in première is gegaan. Daarnaast hebben we ervoor gekozen om nog geen nieuwe regeling Musea & Kunstinfrastructuur in het leven te roepen, maar in plaats daarvan de lopende subsidies met een jaar te verlengen om zo in alle rust de goede besluiten te kunnen nemen.

Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling

2023 was een belangrijk jaar voor de ontwikkeling van de provinciale organisatie. Het reeds ingezette organisatie ontwikkeltraject heeft in 2023 verder vorm gekregen. Het traject richt zich op zaken als leiderschap, resultaatgerichtheid en bestuurlijke sensitiviteit. Met het opgestelde organisatieplan is er een 2023 een nieuw organisatie-model ontwikkeld en ingevoerd.

Inclusiviteit

In het kader van de ambitie op inclusiviteit en diversiteit behalen we de doelwaarde zowel voor het trainee-programma in het algemeen alsook het programma voor de statushouders. Dit is belangrijk voor de binding van jong talent binnen de provinciale organisatie. Het aantal participatiebanen blijft wel enigszins achter op de gestelde doelwaarde. Wel is er door de jaren heen een stijgende lijn in het aantal participatiebanen. Eén van de redenen waardoor wij de doelstelling niet realiseren is dat medewerkers met een doelgroepenverklaring participatiewet die via een dienstverleningscontract werkzaam zijn, nog niet meegeteld mogen worden. Er is hiervoor wetgeving in voorbereiding om dit wel te mogen.

Digitalisering

Op het gebied van digitalisering is in 2023 een data-strategie ontwikkeld en is er een moderniseringslag doorgevoerd rond managementrapportages. Daarnaast heeft digitalisering een plek gekregen in onze Samenwerkingsagenda 2030 met de gemeente Leeuwarden.

Algemene dekkingsmiddelen

De totale lasten in de begroting 2023 bedragen ruim € 587 mln. De meerjarenbegroting neemt de komende jaren echter af. De maatschappelijke opgaven zijn echter veel groter en om onze ambities waar te maken, blijven we actief de samenwerking zoeken met onze partners en naar financieringsmogelijkheden van andere partijen, bijvoorbeeld van het Rijk en Europa.

De meerjarenbegroting is tot en met 2030 sluitend. Vanaf 2031 zakt het begrotingsaldo onder nul. Hiermee wordt niet voldaan aan het uitgangspunt uit het bestuursakkoord dat de meerjarenbegroting structureel sluitend is. Voor nu wordt dat acceptabel geacht. Als er meer inzicht is in de impact van de herverdeeffecten van het provincie fonds en mogelijke herziening van het provinciaal belastinggebied vanaf 2030 is er nog voldoende tijd om hier op te anticiperen met eventueel aanvullende maatregelen.

Het vrij besteedbaar deel van de vrij aanwendbare reserve (VAR) bedraagt aan het einde van deze coalitieperiode € 81,4 mln. Dit zijn éénmalige middelen.

Financiën

Na mutaties reserves bedragen de totale baten over 2023 € 591,1 mln. en de totale lasten € 552,0 mln. In de onderstaande tabellen staat hoe de baten en lasten zijn opgebouwd.

Baten

Inkomsten	Bedragen € 1.000
Provinciale leningen	72.889
Uitkering provinciefonds	244.322
Dividenden	21.840
Ontvangen rente	16.291
Overige algemene dekkingsmiddelen	5.715
Overige baten	59.676
Onttrekking reserve	170.332
Totaal	591.066

Lasten

Als provincie geven wij middelen uit voor de uitvoering van verschillende taken en activiteiten. Voor een deel zijn dat wettelijke taken, zoals op het gebied van Verkeer en Vervoer, Milieu, Natuur en Friese taal. Wij investeren daarnaast ook in 'autonome taken' zoals bijvoorbeeld Economie, Onderwijs en Sport. Wij hebben dit in de provinciale begroting verdeeld in onderstaande programma's. In 2023 heeft de uitvoering van ons beleid geleid tot de onderstaande lasten:

Lasten	Bedragen x € 1.000
Bestuur	19.917
Infrastructuur	139.053
Omgeving	147.394
Economie	39.036
Mienskip	71.476
Bedrijfsvoering	94.685
<i>Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>	40.427
Totaal	551.988*

* Dit bedrag is inclusief € 97,6 mln. vorming van reserves

Jaarrekeningresultaat

Uit de bovenstaande tabellen blijkt dat de baten hoger zijn dan de lasten. Na mutaties reserves bedragen de totale lasten over 2023 € 552,0 mln. en de totale baten € 591,1 mln.. Hiermee sluit de jaarrekening met een positief resultaat van € 39,1 mln.

Wij stellen voor om in totaal € 0,8 mln. via resultaatbestemming door te schuiven naar 2024 en latere jaren. Als de voorgestelde € 0,8 mln. wordt ingezet, dan bedraagt de stand van de VAR aan het einde van de begrotingsperiode (2027) € 81,4 mln.

Provinciebestuur en organisatie

Samenstelling Provinciale Staten

Provinciale Statenverkiezingen worden één keer in de vier jaar gehouden, waarbij leden rechtstreeks door de stemgerechtigde inwoners van de provincie worden gekozen. Op 15 maart 2023 hebben Provinciale Statenverkiezingen plaats gevonden. Het aantal Statenleden van een provincie is afhankelijk van het aantal inwoners. Voor Fryslân is het aantal zetels vastgesteld op 43. De huidige samenstelling van Provinciale Staten (december 2023) is als volgt:

Partij	Aantal zetels
Boer Burger Beweging (BBB)	14
Partij van de Arbeid (PvdA)	5
Christen Democratisch Appèl (CDA)	4
Fryske Nasjonale Partij (FNP)	4
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	3
GrienLinks	3
ChristenUnie	2
Partij voor de Vrijheid (PVV)	2
Forum voor Democratie (FvD)	1
Socialistische Partij	1
D66	1
Partij voor de Dieren	1
JA21	1
Provinciaal Belang Fryslân	1
Totaal	43

Statengriffie

Contact met Provinciale Staten als geheel loopt via de Statengriffie. De Statengriffie helpt Provinciale Staten bij het vervullen van haar controlerende, kaderstellende en vertegenwoordigende functie. De Statengriffie houdt zich bezig met secretariële, adviserende en procesmatige taken voor Provinciale Staten en de Statencommissies. De griffier van Provinciale Staten is A.G. Rosier.

Samenstelling Gedeputeerde Staten

drs. A.A.M. Brok, Commissaris van de Koning

Portefeuille

- Coördinatie interbestuurlijk toezicht
- Communicatie
- Coördinatie lobby
- Rijkstaken
- Integriteit

Gedeputeerde F. Douwstra (CDA)

Portefeuille

- Economie, recreatie en toerisme
- Europa
- Water en bodem
- Veenweide
- IJsselmeer
- Mijnbouw
- BRZO

Gedeputeerde E. Folkerts (BBB)

Portefeuille

- Financiën
- Taal en taalonderwijs
- Bedrijfsvoering
- Kwaliteit openbaar bestuur
- Bestuurlijke vernieuwing en participatie
- Grondzaken
- REC en FUMO

Gedeputeerde S. Knol (FNP)

Portefeuille

- Ruimtelijke ordening
- Wonen
- Energie-transitie
- Cultuur
- Leefbaarheid

Gedeputeerde M. de Vries (CU)

Portefeuille

- Natuur
- VTH
- Infra
- OV
- Wadden

Gedeputeerde F. Wiersma (BBB)

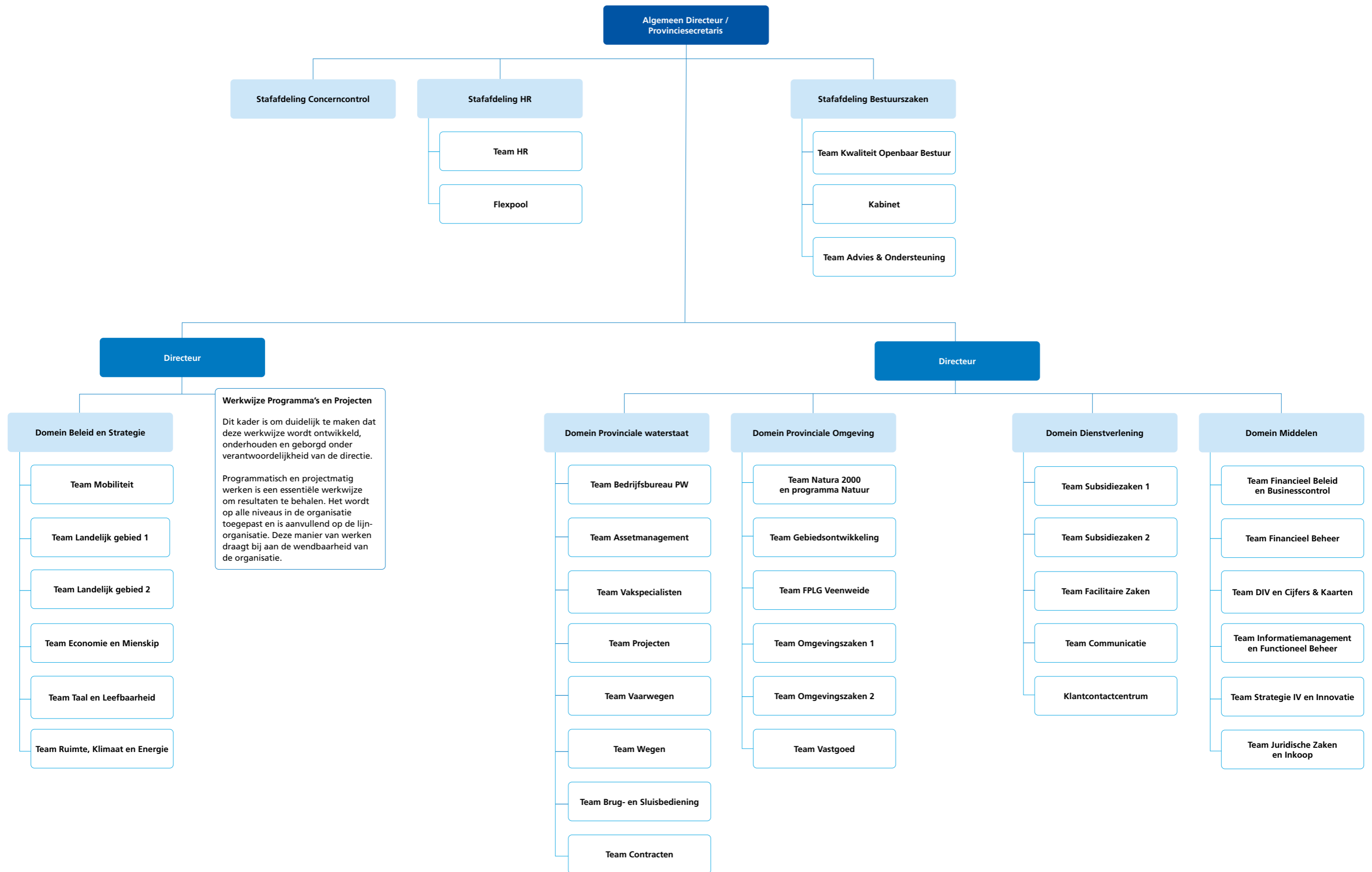
Portefeuille

- Landbouw
- Coördinatie Fries Programma Landelijk Gebied
- Sport, gezondheid en sociaal beleid
- Luchtvaart
- Erfgoed
- IPO Bestuur

Algemeen directeur en Provinciesecretaris

Jelmer Algra

Werkwijze Programma's en Projecten

Dit kader is om duidelijk te maken dat deze werkwijze wordt ontwikkeld, onderhouden en geborgd onder verantwoordelijkheid van de directie.

Programmatisch en projectmatig werken is een essentiële werkwijze om resultaten te behalen. Het wordt op alle niveaus in de organisatie toegepast en is aanvullend op de lijnorganisatie. Deze manier van werken draagt bij aan de wendbaarheid van de organisatie.

Trends Staat van Fryslân

Trends Staat van Fryslân

Voor deze gegevens verwijzen we naar de digitale omgeving van de Staat van Fryslân. Dit is de toegangspoort tot een breed palet aan beleidsinformatie, kaarten en overige publicaties. De inhoud is toegesneden op het beleid van de provincie Fryslân, maar kan ook voor andere organisaties en burgers interessant zijn. In de databank staan tabellen, grafieken en kaarten op verschillende schaalniveaus.

Link: [Staat van Fryslân](#)

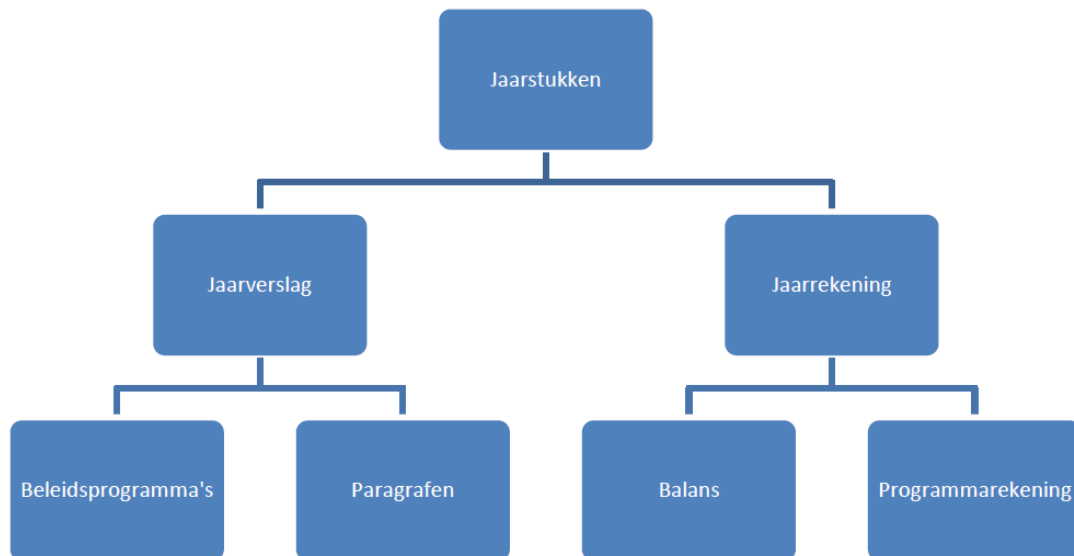
Leeswijzer

Jaarstukken

In deze digitale omgeving vindt u de jaarstukken van het college van Gedeputeerde Staten.

De jaarstukken 2023 zijn het verantwoordingsdocument over het begrotingsjaar 2023 en daarmee het sluitstuk van de bestuurlijke planning- en controlcyclus 2023. De basis is de door Provinciale Staten vastgestelde begroting 2023 en de wijzigingen hierop in de bestuursrapportage en het autorisatiemoment in december.

De jaarstukken zijn als volgt opgebouwd:

De jaarrekening 2023 van het Fonds nazorg stortplaatsen Fryslân leggen we in een afzonderlijk document voor aan Provinciale Staten.

Jaarverslag

Het eerste deel van de jaarstukken is het jaarverslag. Dit deel bestaat uit de beleidsprogramma's (zoals bijvoorbeeld Infrastructuur en Economie) en de paragrafen. De paragrafen maken we op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening. Deze paragrafen geven vanuit diverse beheersaspecten een dwarsdoorsnede van de programma's. Het jaarverslag wordt afgesloten met een aantal bijlagen. Dit zijn bijvoorbeeld het financieel kader en een investeringsoverzicht.

Jaarrekening

Het tweede deel van de jaarstukken is de jaarrekening 2023 en de toelichting hierop. De jaarrekening bestaat uit de programmarekening (exploitatierekening) en de balans. De jaarrekening leggen we ter vaststelling voor aan Provinciale Staten. De jaarrekening maken we conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De jaarstukken zijn gecontroleerd door accountant BDO.

De accountantscontrole richt zich op de getrouwheid en de rechtmatigheid van de financiële verantwoording. Getrouwheid gaat over de mate waarin we de baten, lasten en balansmutaties juist en volledig hebben verantwoord. Rechtmatigheid is de mate waarin we zogenoemde financiële beheers

handelingen – bijvoorbeeld inkopen en aanbestedingen en subsidieverstrekking – volgens de geldende regels hebben uitgevoerd. De accountantsverklaring is bij de jaarrekening gevoegd.

Het accountantsverslag en de reactie hierop van het college van Gedeputeerde Staten leggen we, via het Statenvoorstel bij de jaarstukken, als afzonderlijke documenten aan Provinciale Staten voor.

Opzet beleidsprogramma's

Centraal staat de 'confrontatie' tussen de beleidsdoelen uit de begroting 2023 en de verantwoording hierover. Het vertrekpunt bij elk programma is daarom een overzicht van de provinciale doelen uit de begroting 2023.

Elk beleidsprogramma begint met een algemeen of 'overall'-programmadeel met daarna verschillende beleidsvelden. De volgende onderdelen komen in de programma's aan bod:

Wat wilden we bereiken?

Hier staan de 'overall' programmadoelen uit de begroting 2023. Deze doelen uit de begroting hebben vaak een meerjarig karakter en overstijgen de verschillende beleidsvelden.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Dit geeft inzicht in de mate van doelrealisatie met stoplichtkleuren: groen, oranje of rood. Deze kleurentabel is een samenvatting van de doelrealisatietabellen bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Wat heeft het programma gekost?

Dit is de tabel met de baten en lasten van de betreffende beleidsvelden. In het onderdeel 'mutatie reserves' staat het saldo van toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Na dit algemene deel staan in elk programma verschillende beleidsvelden. Elk beleidsveld bestaat uit vier vragen:

Wat wilden we bereiken?

Hier staat het doel van het beleidsveld uit de begroting 2023. Dit doel heeft vaak een meerjarig karakter.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Hier staat met stoplichtkleuren of het doel van het beleidsveld is bereikt.

Hebben we de gewenste resultaten bereikt?

In de tabel onder deze kop staan de gewenste resultaten uit de begroting 2023. Stoplichtkleuren laten zien of we de gewenste resultaten hebben gerealiseerd. Onder de tabel staat een toelichting.

Wat heeft het gekost?

Hier laten we de baten en lasten per soort zien: structurele en tijdelijke budgetten, reserves en overlopende passiva. Dit zijn de zogenoemde exploitatiebedragen, dat wil zeggen: inkomsten en uitgaven die we ten laste van de exploitatie in 2023 hebben verantwoord.

Structurele budgetten zijn middelen voor jaarlijks terugkomende uitgaven. Tijdelijke budgetten zijn uitgaven die Provinciale Staten voor een specifieke periode beschikbaar hebben gesteld. In hoofdstuk 3 van de jaarrekening staat het totaaloverzicht van de tijdelijke budgetten, inclusief een toelichting op de grootste afwijkingen in 2023.

Onder de kopjes reserves, voorzieningen en overlopende passiva staan de uitgaven en inkomsten die worden verrekend met de betreffende balansposten. In de jaarrekening leggen we verantwoording af over de inzet en niveaus van deze balansposten.

De overlopende passiva gaan over de (rijks)bijdragen die wij hebben ontvangen met een speciaal bestedingsdoel. De nog te ontvangen of terug te betalen bedragen verantwoorden we op de balans (jaarrekening). De besteding en de daar tegenoverstaande dekking (baten) verantwoorden we in de exploitatie (programma's) ten laste van deze balansposten.

In het onderdeel 'Mutatie reserves' staat het saldo van onttrekkingen en stortingen in de reserves. Bijvoorbeeld het – ten laste van de exploitatie – toevoegen van het restant van een tijdelijk budget aan de reserve tijdelijke budgetten. Zodat we deze middelen alsnog voor het door Provinciale Staten aangewezen doel kunnen inzetten. Een onttrekking aan een reserve is een bate in de exploitatie. Een toevoeging aan de reserve is een last in de exploitatie.

De investeringsuitgaven en – inkomsten van de lopende investeringen verantwoorden we in bijlage 5 Investerings- en in de jaarrekening. Alleen de afschrijvingslasten zijn zichtbaar in de exploitatie.

Programma 6 Bedrijfsvoering

PS hebben in hun vergadering van 28 juni 2017 besloten om een programma bedrijfsvoering in de P&C-documenten op te nemen. In dit programma worden de personele lasten en de (ondersteunende) middelen verantwoord binnen één programma.

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen

Programma 7 is geen beleidsprogramma in de strikte zin van het woord en is daarom niet opgebouwd naar de drie W-vragen. Dit programma bestaat voornamelijk uit baten (algemene dekkingsmiddelen) waaraan geen specifieke bestemming is gegeven zoals de uitkering uit het provinciefonds, opbrengst uit opcenten op de motorrijtuigenbelasting, rendement uit beleggingen en dividenden van deelnemingen. Aan de lastenkant van dit programma verantwoorden we onder andere de financieringskosten. Ook nemen we in dit programma de voorwaardelijke budgetten op tot deze vrijgegeven zijn voor uitvoering door respectievelijk Provinciale of Gedeputeerde Staten.

Balanspositie per programma

Per programma presenteren we (als het van toepassing is) aan het begin van het programma het overzicht van de balansposities van de investeringen, reserves, voorzieningen, revolverende middelen en de overlopende passiva. Dit is het totaal van wat er in de verschillende beleidsvelden gebeurt.

Verwijzingen

Daar waar projecten of onderwerpen op verschillende plaatsen in de jaarstukken terugkomen zijn in de beleidsprogramma's verwijzingen opgenomen, bijvoorbeeld voor de onderdelen samenwerkingsagenda's Smallerland-Heerenveen, FUMO en onderhoud infrastructuur.

Bij de inhoudelijke verantwoording over de resultaten lichten we vooral de afwijkingen toe.

Wat betekenen de stoplichtkleuren?

Programma's

	Ligt de doelrealisatie op schema?	Zijn de gewenste resultaten gehaald ?	Zijn de kosten binnen het budget gebleven? / onderdeel 'Geld'
Beleid	Geen afwijking. Naar verwachting wordt het doel gerealiseerd.	Het gewenste resultaat zoals geformuleerd in de begroting is gehaald.	T.a.v. het onderdeel geld is er geen afwijking (Overschrijding is kleiner dan 10% en kleiner dan € 50.000,- en Onderschrijding is kleiner dan 10% en kleiner dan € 50.000,-).
Tijd	Geen afwijking, de verwachting is dat het doel binnen de afgesproken tijd is/wordt gerealiseerd.	Het gewenste resultaat zoals geformuleerd in de begroting is binnen de afgesproken tijd gehaald.	
Beleid	Mogelijke verwachte, maar nog geen zekere afwijking in de inhoudelijke doelrealisatie, waardoor het doel waarschijnlijk niet wordt gehaald	Het gewenste resultaat zoals geformuleerd in de begroting is inhoudelijk niet geheel gehaald.	T.a.v. het onderdeel geld is er sprake van onderbesteding (Onderschrijding groter dan 10% en groter dan € 50.000,-).
Tijd	Mogelijke verwachte, maar nog geen zekere afwijking in doelrealisatie binnen de tijd, waardoor het doel waarschijnlijk later wordt gehaald.	Het gewenste resultaat zoals geformuleerd in de begroting is niet geheel op tijd gehaald.	
Beleid	Het doel wordt (zo goed als) zeker niet bereikt.	Het voorgenomen gewenste resultaat zoals beschreven in de begroting is inhoudelijk niet gehaald.	T.a.v. het onderdeel geld is er sprake van overbesteding (Overschrijding groter dan 10% en groter dan € 50.000,-).
Tijd	Doelrealisatie binnen de gestelde termijn wordt (zo goed als) zeker niet gerealiseerd.	Het voorgenomen gewenste resultaat zoals beschreven in de begroting is niet op tijd gehaald.	

Paragraaf Grote projecten en bijlage investeringen (jaarverslag, hoofdstuk 5, bijlage 2)

Tijd	Project ligt qua tijdsplanning op schema (het project wordt opgeleverd zoals in de begroting is vermeld)
Tijd	Project met risico voor mogelijke afwijkingen in tijd (Er doen zich zaken voor die een risico vormen voor het opleveringsjaar, mogelijke eerdere oplevering valt hier ook onder)
Tijd	Projecten met overschrijding in tijd (project wordt later opgeleverd)
Geld	Project ligt qua bestedingen op schema (project wordt gerealiseerd binnen het beschikbare budget, onderbestedingen vallen hier ook onder)
Geld	Project met risico voor mogelijke overschrijdingen in krediet
Geld	Projecten met overschrijding van het krediet

Deel I

Jaarverslag 2023

Programma 1: Bestuur

Portefeuillehouders

Commissaris van de Koning Arno Brok en gedeputeerden Eke Folkerts en Matthijs de Vries

Vastgestelde beleidsnotities

- Visie op de lokaal-bestuurlijke inrichting van Fryslân (2012)
- Nota samenwerkingsrelaties (2013)
- Beleidsbrief Recht om uit te dagen (2017)
- Startnotitie Regionale Samenwerking (2020)
- Beleidsbrief grote integrale maatschappelijke initiatieven (2020)
- Discussienotitie Bestuurlijke vernieuwing (2021)
- Beleidsbrief participatie (januari 2023)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij(en) leveren een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een overzicht van de verbonden partijen en meer informatie hierover staan in paragraaf 5 van deze begroting.

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO), Den Haag
- Vereniging naar Belgisch recht Huis van de Nederlandse Provinciën, Brussel (België)
- Gemeenschappelijke Regeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), Groningen
- Gemeenschappelijke Regeling Noordelijke Rekenkamer (NRK), Assen
- Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds
- Omgevingsberaad Waddengebied (OBW)

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 1

Dit programma gaat over de ondersteuning van Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de Commissaris van de Koning. Het gaat ook over de kwaliteit van ons eigen bestuur en hoe we dat verder willen verbeteren, en om onze wettelijke taak om zorg te dragen voor en toe te zien op de kwaliteit van het lokaal bestuur.

Stand van zaken gewenste resultaten

Beleidsvelden	Beleid	Tijd	Geld
1.1 Provinciale Staten en Statengriffie	■	■	■
1.2 Gedeputeerde Staten	■	■	■
1.3 Commissaris van de Koning	■	■	■
1.4 Kwaliteit van het bestuur	■	■	■
1.5 Bestuurlijke samenwerking	■	■	■

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 1.1 Provinciale Staten en Statengriffie	3.632	5.030	4.666	363
Beleidsveld 1.2 Gedeputeerde Staten	1.869	1.941	1.990	-49
Beleidsveld 1.3 Commissaris van de Koning	330	342	332	10
Beleidsveld 1.4 Kwaliteit bestuur	385	605	476	128
Beleidsveld 1.5 Bestuurlijke samenwerking	12.846	12.771	12.399	371
Totaal lasten	19.062	20.688	19.864	824
Baten				
Beleidsveld 1.1 Provinciale Staten en Statengriffie	143	17	138	-121
Beleidsveld 1.2 Gedeputeerde Staten	2.361	5	7	-2
Beleidsveld 1.3 Commissaris van de Koning	0	0	0	0
Beleidsveld 1.4 Kwaliteit bestuur	21	0	2	-2
Beleidsveld 1.5 Bestuurlijke samenwerking	1.348	1.583	1.462	121
Totaal baten	3.871	1.605	1.609	-4
Saldo van lasten en baten	15.191	19.083	18.255	828
Mutatie reserves	130	0	0	0
Mutatie tijdelijke budgetten	-51	-254	-254	0
Mutatie structurele budgetten	0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten	15.270	18.830	18.002	828

Toelichting

De toelichting op de grootste verschillen tussen de jaren staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investeringen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2023
Onderhanden werken	0	0	0	0
Opgeleverde werken	0	0	0	0
Afgerekende werken	0	83	0	83
Totaal	0	83	0	83

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2023
R. Fractieondersteuning	345	0	0	345
Totaal	345	0	0	345

Toelichting

Reserve fractieondersteuning

Fracties hebben personeel in dienst en de hoogte van de subsidie die een fractie ontvangt is gebaseerd op de fractiegrootte. Door een nieuwe samenstelling van PS op basis van de verkiezingsuitslag kan de omvang van de fracties wijzigen. Sommige fracties hebben dan niet meer voldoende budget om (al) het fractiepersoneel in dienst te houden. De medewerkers hebben dan recht op ontslag- of transitievergoeding. Om te voorkomen dat fracties in de financiële problemen komen als er na verkiezingen personeel ontslagen moet worden, worden middelen die niet benut worden voor fractieondersteuning in een reserve gezet om eventuele vergoedingen te betalen. De reserve is op een

dusdanig niveau dat er geen middelen aan toegevoegd zijn in 2023. Zolang er geen gebruik gemaakt wordt van de reserve, wordt het huidige niveau in stand gehouden.

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
V. Waardeoverdracht pensioenen GS leden	5.969	114	0	6.083
Totaal	5.969	114	0	6.083

Toelichting

Voorziening Waardeoverdracht pensioenen GS leden

Dit betreft de voorziening voor pensioenen van (voormalige) GS-leden. De toelichting op de toevoeging aan deze voorziening staat bij beleidsveld 1.2

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
OP Omgevingsberaad Waddengeb diverse reserveringen	11	370	338	43
OP Samenwerkingsverband IKW	68	788	661	195
OP SCW Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies	84	78	43	119
Totaal	163	1.236	1.043	357

Toelichting

OP Omgevingsberaad Waddengebied diverse reserveringen

De provincie Fryslân is kassier voor het Omgevingsberaad Waddengebied, waar naast Fryslân ook Groningen, Noord-Holland, de waddegemeenten, waterschappen en het Rijk aan bijdragen.

OP Samenwerkingsverband IKW

De provincie Fryslân is kassier voor het Samenwerkingsverband t.a.v. de uitvoeringskosten Investeringskader Waddengebied (IKW). Hieraan dragen naast Fryslân ook de provincies Groningen en Noord-Holland aan bij.

OP SCW Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies

De provincie Fryslân is tevens kassier voor het Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies waar naast Fryslân ook Groningen en Noord-Holland deelnemen.

Beleidsveld 1.1. Provinciale Staten en Statengriffie

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.1.

1. We willen bereiken dat Provinciale Staten als geheel en de Statenleden individueel in staat zijn om hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol zo goed mogelijk uit te voeren. De Statengriffie ondersteunt, adviseert en informeert Provinciale Staten hierbij.
2. We willen de drempel tussen Provinciale Staten en de inwoners van Fryslân verlagen en zorgen dat het werk van Provinciale Staten meer bekendheid krijgt in Fryslân.
3. We streven naar een evenwichtig samenspel tussen PS en GS, waarbij de griffie en de ambtelijke organisatie (met respect voor elkaars rollen) Provinciale Staten optimaal bedienen.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. De griffie verzorgt in 2023 een introductie- en opleidingsprogramma voor de nieuwe Staten	■	■	■
2. We betrekken jongeren actief bij de politiek	■	■	■
3. We brengen provinciale politiek onder de aandacht	■	■	■
4. We dragen bij aan de ontwikkeling van het provinciale beleidsproces	■	■	■
5. We laten inwoners kennis maken met de politiek	■	■	■
6. We maken alle relevante Stateninformatie digitaal toegankelijk	■	■	■
7. We noteren alle moties, toezeggingen, en aanbevelingen van de NRK	■	■	■
8. We verbeteren, waar mogelijk, provinciaal beleid en planning- en controlproducten	■	■	■
9. Wij verzorgen de verstrekking en de afrekening van de subsidies aan de Provinciale Statenfracties	■	■	■

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Ondersteuning door Statengriffie	Introductie- en opleidingsprogramma voor de nieuwe Staten	Uitgevoerd	Uitgevoerd
	Tijdige aanlevering van stukken volgens Reglement van Orde, tijdige afhandeling van besluiten/ingekomen stukken en informeren van PS over afhandelingstermijn moties en toezeggingen	95%	Gerealiseerd (geen meetgegevens)
Samenspel PS en GS	Doorvoeren nieuwe opzet van de begroting en doorvertaling naar andere PenC producten	PS stellen gewijzigde PenC producten vast.	Vastgesteld

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	Beleidsvoorstellen lopen via proces en formats van startnotities en beleidsbrieven/nota's	95%	Gerealiseerd (geen meetgegevens)

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	3.632	5.030	4.666	363
Totaal baten	143	17	138	-121
Saldo van lasten en baten	3.490	5.013	4.529	484

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Provinciale Staten en Statengriffie algemeen	3.762	4.540	4.208	331
Structurele budgetten		3.762	4.540	4.208	331
	Provinciale Staten en Statengriffie algemeen	0	490	458	32
Tijdelijke budgetten		0	490	458	32
	Provinciale Staten en Statengriffie algemeen	-130	0	0	0
Reserves		-130	0	0	0
Totaal lasten		3.632	5.030	4.666	363
Baten					
	Provinciale Staten en Statengriffie algemeen	143	17	138	-121
Structurele budgetten		143	17	138	-121
Totaal baten		143	17	138	-121
Saldo van lasten en baten		3.490	5.013	4.529	484
Mutatie reserves		130	0	0	0
Mutatie tijdelijke budgetten		0	0	0	0
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		3.620	5.013	4.529	484

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 484.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere last van € 331.000 bestaat voor € 200.000 aan onderbesteding op het budget Fractieondersteuning. Het budget Inter-activiteit heeft een onderbesteding van € 61.000. Ook dit jaar zijn hiervoor minder kosten gemaakt. Hardware aanschaffingen (laptops) worden meegenomen in de vervangingen voor de gehele provinciale organisatie en verantwoord in programma 6. De stelpost kapitaallasten in dit beleidsveld is niet benut voor enige andere investeringen. Dit zorgt voor een

onderbesteding op het budget Staten informatiesysteem van € 55.000. Het budget Provinciale Staten geeft een overbesteding van € 105.000. Per maart 2023 ontvangen Statenleden € 200 per maand meer als vergoeding, de begroting is hier niet volledig op aangepast. Dit zorgt voor een last van € 48.000. Verder is er een overbesteding van € 60.000 op vergaderkosten en catering. Dit heeft een relatie met de onderbesteding bij het tijdelijke budget Statenverkiezingen 2023. Aan studie en opleiding is € 34.000 minder uitgegeven. De Statengriffie heeft een onderbesteding van € 119.000, voornamelijk toe te schrijven aan het niet invullen van vacatures gedurende het jaar.

De hogere baten van € 121.000 zijn voor € 110.000 het gevolg van de eindafrekening van de fractiebudgetten 2022.

Tijdelijke budgetten

De lagere last van € 32.000 is, zoals bij de structurele budgetten al aangegeven, voor € 22.000 veroorzaakt door een onderbesteding op het budget Statenverkiezingen 2023. Het budget Steatekomitee Frysk is voor € 10.000 niet besteed, omdat de lasten verantwoord zijn binnen de budgetten van de Statengriffie.

Beleidsveld 1.2. Gedeputeerde Staten

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.2.

1. Een effectief en efficiënt functionerend college van Gedeputeerde Staten.

Stand van zaken gewenste resultaten

1. Er komt een 'Eindbalans' over de bestuursperiode 2019-2023: 'Lok op 1'.			
2. Er komt een overdrachtdossier en inwerkprogramma voor het nieuwe college.			
3. Gedeputeerde Staten zorgen ervoor dat Provinciale Staten hun kaderstellende en controlerende rol goed kunnen uitvoeren.			

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
1.1 Samenwerking met PS	Gedeputeerde Staten dragen zorg voor goede samenwerking met Provinciale Staten door stukken voor de Staten tijdig aan te leveren, moties en toezeggingen tijdig af te handelen en statenvragen binnen 30 dagen te beantwoorden.	Tijdigheid 95%	Tijdigheid 84%
1.2 Opstellen eindbalans	Gedeputeerde Staten maken voor de verkiezingen 2023 een eindbalans over de bestuursperiode 2019-2023: 'Lok op 1'.	Uitgevoerd	Uitgevoerd
1.3 Opstellen overdrachtdossier en inwerkprogramma	Het college krijgt een overdrachtdossier aangereikt en de ambtelijke dienst zorgt voor een inwerkprogramma.	Uitgevoerd	Uitgevoerd

Toelichting

1.1 Door de complexiteit van de vragen was in sommige gevallen onvoorzien meer tijd nodig voor beantwoording.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	1.869	1.941	1.990	-49
Totaal baten	2.361	5	7	-2
Saldo van lasten en baten	-492	1.936	1.983	-47

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Gedeputeerde Staten algemeen	1.687	1.941	1.876	66
Structurele budgetten		1.687	1.941	1.876	66
	Gedeputeerde Staten algemeen	182	0	114	-114
Voorzieningen		182	0	114	-114
Totaal lasten		1.869	1.941	1.990	-49
Baten					
	Gedeputeerde Staten algemeen	1	5	7	-2
Structurele budgetten		1	5	7	-2
	Gedeputeerde Staten algemeen	2.359	0	0	0
Voorzieningen		2.359	0	0	0
Totaal baten		2.361	5	7	-2
Saldo van lasten en baten		-492	1.936	1.983	-47
Mutatie reserves		0	0	0	0
Mutatie tijdelijke budgetten		0	0	0	0
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		-492	1.936	1.983	-47

Toelichting

Per saldo is er een negatief resultaat van € 47.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren.

Structurele budgetten

De lagere lasten van € 66.000 betreffen onder andere het budget Gedeputeerde Staten (€ 52.000) en lagere lasten van € 115.000 voor de uitkering aan oud leden GS doordat het aantal oud leden is afgenomen. Hiertegenover staat een overbesteding op de representatiekosten van €101.000 wat veroorzaakt wordt door bezoek Koning en Koningin en de BES-eilanden aan de Wadden voor € 80.000 en de Frisobokaal voor € 21.000. Het Ministerie van BZK heeft voor de ontvangst van de BES-eilanden een bijdrage gedaan van € 6.000.

Voorziening

Door een dotatie is er een last van € 114.000 op de voorziening Waardeoverdracht pensioenen GS leden.

Oorzaak is een aanpassing als gevolg van mutaties in de samenstelling van GS. Dit bedrag wordt jaarlijks aan het eind van het jaar berekend op basis van informatie van de Algemene Pensioen Groep (APG).

Beleidsveld 1.3. Commissaris van de Koning als rijksorgaan

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.3.

1. Er wordt ingezet op het versterken van de weerbaarheid van het decentraal bestuur en de preventieve aanpak van ondermijning en het beperken van integriteitsrisico's.
2. Verder zet de CvdK zich in voor het bevorderen van interbestuurlijke samenwerking, waarbij 'horizontaal besturen' en het benadrukken van de kracht van Fryslân als regioprovincie centraal staan.

Omdat de CvdK over de uitvoering van zijn rijkstaken enkel verantwoording aflegt aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, volgen hieronder geen specifieke doelindicatoren. Wel wordt inzage gegeven in de algemene taken die de CvdK uitvoert:

- De CvdK ziet toe op een ordelijk verloop van procedures voor benoeming, herbenoeming en ontslag van burgemeesters.
- De CvdK brengt periodiek ambtsbezoeken aan de gemeenten in Fryslân.
- De CvdK adviseert over de voorstellen voor het verlenen van Koninklijke onderscheidingen, predicaten Koninklijk en Hofleverancier en Koninklijke erepenningen.
- De CvdK onderhoudt contacten met het Koninklijk Huis. Hij ontvangt en begeleid leden van het Koninklijk Huis als deze Fryslân bezoeken en geleidt verzoeken door.
- De CvdK bevordert de samenwerking van de besturen van de provincie, gemeenten en het waterschap met rijksambtenaren en de krijgsmacht. Daarnaast bemiddelt hij bij problemen op het gebied van (inter)bestuurlijke verhoudingen.
- De CvdK houdt bestuurlijk toezicht op de Veiligheidsregio Fryslân.
- De CvdK rapporteert aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de uitvoering van zijn rijkstaken. Hij kan gevraagd of ongevraagd advies geven aan de regering of individuele ministers.
- De CvdK verricht representatieve taken ten behoeve van de provincie.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. De CvdK brengt 4 ambtsbezoeken aan gemeenten.	■	■	■
2. De CvdK stimuleert de Friese samenwerking middels de bestuurlijke overleggen tussen provincie, Wetterskip Fryslân, Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) en gemeente Leeuwarden.	■	■	■
3. De CvdK voert 7 klankbordgesprekken met burgemeesters.	■	■	■
4. De CvdK ziet toe op het ordelijk verloop van minimaal 5 procedures voor benoeming, herbenoeming en ontslag van burgemeesters.	■	■	■
5. De jaarlijkse Friese ondermijningsconferentie vindt plaats.	■	■	■
6. Er vindt minimaal één bestuurlijke bijeenkomst plaats in het kader van het bestuurlijk arrangement met Zeeland en het ministerie van BZK.	■	■	■
7. Er wordt, met als uitgangspunt de in 2022 ondertekende Intentieverklaring Friese Norm, langs twee sporen samengewerkt met gemeenten en ketenpartners in de aanpak van ondermijning.	■	■	■
8. Naar verwachting worden er, op basis van voorgaande jaren, 150 Koninklijke waarderingen verleend.	■	■	■

Toelichting

8. *Beleid*: Het aantal Koninklijke waarderingen wisselt jaar in jaar uit, afhankelijk van het aantal aanvragen en toekenningen. In 2023 zijn er minder aanvragen voor Koninklijke waarderingen binnengekomen dan eerder was verwacht op basis van het langjarig gemiddelde. Daardoor viel het aantal verleende Koninklijke waarderingen lager uit.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
1. Klankbord-gesprekken burgemeesters	Aantal gesprekken	7	8
2. Procedures burgemeesters	Aantal procedures (benoeming, herbenoeming en ontslag)	5	8
3. Ambtsbezoeken gemeenten	Aantal ambtsbezoeken	4	5
4. Rapportage aan ministerie BZK	Aantal rapportages	1	1
5. Weerbaarheid en integriteit	Aantal conferenties	1	1
6. Interbestuurlijke samenwerking	Aantal bijeenkomsten i.h.k.v. 'Friese samenwerking van overheden'	4	4
	Aantal bijeenkomsten i.h.k.v. bestuurlijk arrangement Zeeland en BZK	1	1
7. Koninklijke waarderingen	Aantal verleende Koninklijke waarderingen (onderscheidingen, predicaten en erepenningen)	150	130

Toelichting

7. Het aantal Koninklijke waarderingen wisselt jaar in jaar uit, afhankelijk van het aantal aanvragen en toekenningen. In 2023 zijn er minder aanvragen voor Koninklijke waarderingen binnengekomen dan eerder was verwacht op basis van het langjarig gemiddelde. Daardoor viel het aantal verleende Koninklijke waarderingen lager uit.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	330	342	332	10
Totaal baten	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	330	342	332	10

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Commissaris van de Koning algemeen	330	342	332	10
Structurele budgetten		330	342	332	10
Totaal lasten		330	342	332	10
Baten					
Totaal baten		0	0	0	0
Saldo van lasten en baten		330	342	332	10
Mutatie reserves		0	0	0	0
Mutatie tijdelijke budgetten		0	0	0	0
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		330	342	332	10

Toelichting

Realisatie is conform begroting.

Beleidsveld 1.4. Kwaliteit bestuur

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.4.

1. We willen een goed functionerende bestuurslaag zijn, die weerbaar, vernieuwend en toegankelijk is, die met andere overheden samenwerkt als één overheid en die aansluit bij ontwikkelingen en ideeën in de samenleving.
2. We willen het bestuurlijk 'eco-systeem' in Fryslân versterken.
3. We willen bevorderen dat de Friese gemeenten duurzaam, financieel gezond en bestuurskrachtig zijn.

Voor deze doelen zijn geen doelindicatoren beschikbaar.

Stand van zaken gewenste resultaten

1. We gaan van start met nieuwe werkwijzen voor regionale samenwerking.	■	■	■
2. We geven met een uitvoeringsparagraaf/werkwijze bij de beleidsbrief grote maatschappelijke initiatieven praktisch invulling aan het faciliteren van maatschappelijke initiatieven.	■	■	■
3. We vergroten de weerbaarheid van onze eigen medewerkers en werkprocessen.	■	■	■
4. We voeren de beleidsbrief participatie uit.	■	■	■
5. We voeren dialooggesprekken met gemeenten en wetterskip.	■	■	■
6. We voeren gesprekken met onze partners in het Friese bestuurlijk regionale ecosysteem.	■	■	■

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Versterken weerbaarheid openbaar bestuur	We stimuleren dat alle gemeenten en wetterskip uitvoering geven aan de opgenomen ambities van de Intentieverklaring Friese Norm.	18x + 1x tenminste 1 gesprek	Behaald
Versterken kwaliteit openbaar bestuur	We zijn actief met partners in het Friese bestuurlijk regionale ecosysteem in gesprek om het werken als één overheid verder te ontwikkelen en te versterken.	18x tenminste 1 gesprek	Behaald
	Wij hebben periodiek overleg met het bestuur van de Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) over zaken van gemeenschappelijk belang.	4 overleggen	Behaald
Financieel toezicht	We hebben periodiek (ambtelijk en bestuurlijk) overleg met gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en Wetterskip Fryslân, onder andere op basis van de beleidsambities op het terrein van bestuur en gemeentefinanciën.	21x tenminste 1 overleg	Behaald
Interbestuurlijk toezicht	Alle gemeenten en Wetterskip Fryslân zijn minimaal eenmaal bezocht in 2023, waarbij risico's die mogelijk van invloed zijn op de uitvoering van medebewindstaken in beeld zijn gebracht en risico-ontwikkelingen zijn gemonitord.	18x + 1x tenminste 1 bezoek	Ten dele behaald

Toelichting (interbestuurlijk toezicht)

We hebben in 2023 geen integrale ronde langs alle toezichtontvangers gemaakt; vanuit het IBT lag de nadruk op themaonderzoek(en) en het afhandelen van IBT-gerelateerde meldingen en klachten. We passen maatwerk toe op de verschillende toezichtdomeinen. Dat betekent dat we contact zoeken met onze toezichtontvangers indien hier aanleiding toe bestaat of wij dit nodig achten. Wel zijn we via de uitgevoerde themaonderzoeken met alle gemeenten in contact geweest. Op basis van de uitkomsten is besloten met welke gemeenten we verder hebben gesproken. In 2023 zijn er meerdere contactmomenten geweest met Wetterskip Fryslân, waaronder enkele bezoeken.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	385	605	476	128
Totaal baten	21	0	2	-2
Saldo van lasten en baten	365	605	474	131

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Kwaliteit bestuur algemeen	365	374	303	72
Structurele budgetten		365	374	303	72
	Kwaliteit bestuur algemeen	20	230	174	57
Tijdelijke budgetten		20	230	174	57
Totaal lasten		385	605	476	128
Baten					
	Kwaliteit bestuur algemeen	21	0	2	-2
Tijdelijke budgetten		21	0	2	-2
Totaal baten		21	0	2	-2
Saldo van lasten en baten		365	605	474	131
Mutatie reserves		0	0	0	0
Mutatie tijdelijke budgetten		-56	-254	-254	0
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		308	351	221	131

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 131.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere last bij kwaliteit bestuur van € 72.000 betreft het budget voor digitale participatie waaronder de ontwikkeling en inzet van digitaal platform Stim fan Fryslân. In 2023 lag de focus op kennisdeling en deskundigheidsbevordering. In 2023 zijn geen middelen ingezet voor de daadwerkelijke (technische) realisatie van een digitale burgerpeiling. Een burgerpeiling (over erfgoed/monumenten) die was voorzien voor 2023 is verplaatst naar begin 2024. Deze peiling sluit aan bij een landelijk project, het tijdspad van de partners is hierdoor leidend.

Tijdelijke budgetten

De lagere last van € 57.000 wordt voor € 6000 bepaald door een onderbesteding op het budget weerbaar bestuur. Als verklaring daarvoor geldt dat de ondernemingsconferentie van 10 november 2023 financieel scherper gerealiseerd kon worden. Op het budget bestuurlijke vernieuwing is €51.000 onderbesteding. Er is rekening is gehouden met de uitvoering van een of meerdere burgerberaden. De voorbereiding en uitvoering van deze burgerberaden nam meer tijd in beslag dan verwacht, uitvoering heeft niet in 2023 plaatsgevonden.

Beleidsveld 1.5. Bestuurlijke samenwerking

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 1.5.

1. We streven naar een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap.
2. We streven we naar een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied.

3. We willen ons netwerk in Europa uitbreiden en versterken om te komen tot meer en betere projecten, waarmee we Europese middelen naar Fryslân kunnen halen. Dit draagt bij aan versterking van de brede welvaart in onze regio, waar Fryslân op inzet.
4. Beleidsdoelen samen met gemeenten, waterschap en regio's tot uitvoering brengen.
5. We willen functioneren als één overheid ten aanzien van de diepe ondergrond.
6. We willen de samenwerking met Wetterskip Fryslân optimaliseren.
7. Versterken van de ambtelijke en bestuurlijke contacten tussen Fryslân, Noord-Nederland en Den Haag, om daarmee bij te dragen aan de versterking van de brede welvaart in Fryslân / het profileren van Fryslân/Noord-Nederland in Den Haag (public affairs).

Voor deze doelen zijn geen doelindicatoren beschikbaar.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Bestuurlijke samenwerking in Noord Nederland op het gebied van Public Affairs / lobby wordt ambtelijk ondersteund door de dienst.	■	■	■
2. Deelname aan de European Week of Regions and Cities (EWRC) in Brussel	■	■	■
3. Friese deelname aan de Grensoverschrijdende Samenwerking Niedersachsen- Nederland	■	■	■
4. Fryske borrel: eenmaal per jaar organiseert de provincie Fryslân een netwerkbijeenkomst voor Friese ambtenaren en bestuurders in Den Haag	■	■	■
5. Het organiseren van de jaarlijkse Fryslândeï in Brussel	■	■	■
6. In 2023 werken we verder aan de opvolging van de aanbevelingen voor samenwerking met Wetterskip Fryslân. We voeren regie op de samenwerking in 4 bestuurlijke bijeenkomsten.	■	■	■
7. We doen vanuit bestuurlijke samenwerking regiodeal aanvragen voor de regio's Wadden en NW.	■	■	■
8. We faciliteren de integrale gebiedsontwikkeling met de uitvoering van het Fries Programma Waddenkust	■	■	■
9. We geven samen met de provincies Noord-Holland en Groningen uitvoering aan het Meerjarenprogramma Investeringskader Waddengebied 2021 en verder	■	■	■
10. We geven vanuit bestuurlijke samenwerking inhoud aan de gezamenlijk afgesproken opgaven voor de regio's NO en ZO.	■	■	■
11. We geven vanuit bestuurlijke samenwerking uitvoering aan de Samenwerkingsagenda Leeuwarden.	■	■	■
12. We leveren een bijdrage aan de totstandkoming en uitvoering van het Integraal Beheerplan Waddenzee	■	■	■
13. We leveren een bijdrage aan de totstandkoming en uitvoering van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026	■	■	■
14. We leveren een bijdrage aan het Omgevingsberaad Waddengebied en nemen hieraan deel	■	■	■
15. We nemen vier keer deel aan een bestuurlijke mijnbouwtafel.	■	■	■
16. We stellen vanuit bestuurlijke samenwerking de gebiedsagenda voor de regio ZW op.	■	■	■

Toelichting

2. *Beleid*: Let op indicator in tabel is rood! Vandaar hier extra toelichting

In 2023 is er in het kader van de EWRC geen apart Noord-Nederlands programma georganiseerd, maar een landelijk programma van het Huis van de Nederlandse Provincies, gericht op nieuwe Statenleden en bestuurders. Fryslân heeft meegedaan aan het landelijke programma.

3. *Beleid*: Fryslân neemt bestuurlijk en ambtelijk deel aan de GROS Niedersachsen-Nederland

5. *Beleid:* De Fryslân-dei is in 2023 niet georganiseerd. Door de PS-verkiezingen was het evenement niet meer relevant voor de oude statenleden, daar het na hun aftreden zou plaatsvinden. Voor de nieuwe Staten was de tijd te kort om nog invloed op het programma van een Fryslân-dei te kunnen uitoefenen.

5. *Tijd:* Zie bij beleid.

5. *Geld:* Er is geen geld gebruikt omdat het evenement niet heeft plaatsgevonden.

7. *Beleid:* De aanvragen voor de Regiodeal Wadden en Noordwest Frl. zijn beide toegekend vanuit het ministerie BZK.

15. *Beleid:* Er zijn 3 mijnbouwtafels gepland en maar 2 gehouden, door bestuurlijke afzeggingen.

15. *Tijd:* Zie bij beleid.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Wadden	Integraal Beheerplan Waddenzee	Vaststellen	Vastgesteld met inspanningsverplichting
	Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026	Vaststellen	Vastgesteld
	Fries Programma Waddenkust	Uitvoeren	Uitvoering loopt
Europa	Noord-Nederlands programma in de Europese Week van Regio's en Steden (EWRC)	Vindt plaats	Heeft niet plaatsgevonden
	Fryslân-dei	Vindt plaats	Heeft niet plaatsgevonden
Gebiedsgericht werken	Uitvoering Samenwerkingsagenda	uitgevoerd met gemeente Leeuwarden	Verkenning en vertaling bestuursakkoord naar Samenwerkingsagenda loopt door in 2024.
	Gebiedsagenda opstellen	Uitgevoerd in 1 regio (ZW)	Uitgevoerd, tevens regio deal aangevraagd. (zie ook paragraaf 10)
	Regiodeal aanvragen vanuit bestuurlijke samenwerking	Uitgevoerd in 2 regio's (Wadden, NW)	Uitgevoerd.
	Inhoud geven aan gezamenlijk afgesproken opgaven	Deels uitgevoerd in 2 regio's (NO, ZO)	Uitgevoerd, (zie ook paragraaf 10)
Mijnbouw	Aantal Friese mijnbouwtafels	4	2

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Publieke zaken	Fryske Borrel Den Haag	Vindt plaats	Heeft plaatsgevonden

Toelichting

Noord-Nederlands programma: heeft niet plaatsgevonden omdat in HNP-verband (Huis van de Nederlandse Provincies) is gekozen voor een landelijk evenement tijdens de EWRC gericht op nieuwe Statenleden en bestuurders. De stand van zaken Resultaten, boven de tabel, is groen, omdat er wel is deelgenomen aan het landelijke evenement.

Fryslân-dei: heeft niet plaatsgevonden omdat betrokkenheid van PS door de Statenverkiezingen niet goed was te realiseren (oude Staten gingen niet meer over een evenement na hun aftreden, nieuwe Staten waren druk met inwerken waardoor de voorbereiding van de Fryslân-dei niet tijdig kon plaatsvinden). Fryslân heeft zich overigens wel gemanifesteerd in Brussel tijdens de EWRC via een groot evenement georganiseerd door EuropaPact Fryslân.

Mijnbouwtafel: Er zijn 3 mijnbouwtafels gepland en 2 gehouden, door bestuurlijke afzeggingen.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	12.846	12.771	12.399	371
Totaal baten	1.348	1.583	1.462	121
Saldo van lasten en baten	11.498	11.188	10.937	250

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Bestuurlijke samenwerking algemeen	4	5	-148	153
	Samenwerking Wadden	258	335	331	4
	SNN	1.962	1.238	1.278	-39
Structurele budgetten		2.224	1.579	1.461	118
	Samenwerking Wadden	147	150	150	0
	Waddenfonds	9.626	9.626	9.626	0
Tijdelijke budgetten		9.773	9.776	9.776	0
	Samenwerking Wadden	951	1.296	1.043	253
Overlopende passiva		951	1.296	1.043	253
	Bestuurlijke samenwerking algemeen	-102	120	120	0
Overhead		-102	120	120	0
Totaal lasten		12.846	12.771	12.399	371
Baten					
	Bestuurlijke samenwerking algemeen	139	61	138	-77
	SNN	258	226	281	-55
Structurele budgetten		397	287	419	-132
	Samenwerking Wadden	951	1.296	1.043	253
Overlopende passiva		951	1.296	1.043	253
Totaal baten		1.348	1.583	1.462	121

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Saldo van lasten en baten		11.498	11.188	10.937	250
Mutatie reserves		0	0	0	0
Mutatie tijdelijke budgetten		5	0	0	0
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		11.503	11.188	10.937	250

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 250.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere lasten van € 153.000 voor bestuurlijke samenwerking algemeen betreffen de afrekening van het IPO secretariaat 2022. De hogere baten betreffen € 77.000 aan extra declaratie bij het BTW-compensatiefonds voor de doorgeschoven BTW voor IPO. De lagere last van € 4.000 op samenwerking Wadden betreffen lagere bestedingen voor Interwad en een lagere bijdrage provinciale bijdrage aan de Stuurgroep Waddenprovincies. Door hogere rentebaten bij SNN viel de deelnemersbijdrage € 12.000 lager uit. Hiertegenover staat dat op de doorgeschoven BTW de bestedingen € 51.000 hoger waren dan begroot. De hogere baten SNN betreffen € 55.000 aan extra declaratie bij het BTW-compensatiefonds voor de doorgeschoven BTW voor SNN.

Overlopende passiva

Op het OP-budget Stuurgroep Waddenprovincie is een positief resultaat geboekt van € 35.000. Dit is grotendeels veroorzaakt doordat er in de begroting van de Stuurgroep rekening is gehouden met de organisatie van het Waddendiner, maar deze kosten pas in 2024 in rekening gebracht konden worden. Het restant budget wordt doorgeschoven naar 2024. Op het OP-budget Omgevingsberaad Waddengebied is een positief resultaat geboekt van 32.000. Dit is veroorzaakt doordat verschillende voorgenomen werkzaamheden wachtten op de aanstelling van een nieuwe directeur-secretaris. Aangezien dit wat meer tijd heeft gevraagd, zijn niet alle middelen tot besteding gekomen. Budget wordt doorgeschoven naar 2024. Op het OP-budget Investeringskader Waddengebied (IKW) is een positief resultaat geboekt van € 186.000. Dit is grotendeels veroorzaakt doordat enkele voorgenomen acties (proceskosten) niet in 2023 gestart c.q. afgerond konden worden, onder andere door een afwijzing van een Europese subsidieaanvraag. De hieraan gekoppelde middelen zijn doorgeschoven naar 2024. Er was ook een onderbesteding op personele kosten doordat de werving van een tijdelijke adviseur vertraging opliep.

Programma 2: Infrastructuur

Portefeuillehouder

Gedeputeerde Matthijs de Vries

Wat hebben we gezien?

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 2

Met dit programma geven wij invulling aan de ambities op het gebied van infrastructuur en mobiliteit, zoals die zijn opgenomen onder het hoofdstuk 'Bestemming Fryslân' in het bestuursakkoord. Daarnaast zorgen wij in breder perspectief voor de bereikbaarheid van Fryslân door het in stand houden en verbeteren van onze eigen provinciale wegen en vaarwegen, door te zorgen voor openbaar vervoer en door samen met gemeenten hoofd fietsroutes te ontwikkelen. We zetten ons in om met het Rijk afspraken te maken over de noodzakelijke verbeteringen in de rijksinfrastructuur (wegen, vaarwegen en spoorlijnen).

Naast bereikbaarheid en beschikbaarheid ligt onze focus sterk op verkeersveiligheid. In de jaren 2016 t/m 2020 vielen in Fryslân gemiddeld 30 doden per jaar in het verkeer. Wij willen het aantal verkeersdoden en verkeersgewonden in Fryslân terugdringen. Dat doen wij door het veiliger maken van de provinciale wegen en door een geïntensiveerde inzet op veilig verkeersgedrag in Fryslân.

In programma 2 werken we daarnaast aan duurzaamheid door o.a. het energieneutraal maken van het verkeer- en vervoerssysteem.

Om deze ambities vorm te geven, zien wij onszelf als beheerder van een aantal netwerken (wegen, vaarwegen) en daarnaast als regisseur voor en namens onze regio. Paragraaf 2.1 richt zich vooral op de algemene beleid. In de paragrafen 2.2 en 2.3 gaat het om onze rol als beheerder van provinciale infrastructuur. Paragraaf 2.4 gaat in op de rol die wij als provincie hebben als concessieverlener en -beheerder voor het openbaar vervoer in onze provincie.

Vastgestelde beleidsnotities

De hierboven genoemde ambities volgen uit de onderstaande beleidsnotities die overstijgend zijn aan de beleidsvelden:

- Provinciaal Verkeer en Vervoer Plan (PVVP), vastgesteld in 2011;
- Provinciale Omgevingsvisie 'De romte diele' (september 2020)
- Startnotitie Regionaal Mobiliteits Programma (oktober 2020)
- Beleidskaders Onderhoud (meest recent vastgesteld in april 2020)
- Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2022
- Regionaal Mobiliteitsprogramma Fryslân 1.0 (december 2022)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij levert een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een nadere toelichting van de verbonden partijen staat in paragraaf 5 van deze begroting.

- OVEF (Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.) te IJlst Voorheen SOVF (Stichting Openbare Verlichting Fryslân)
- GR Mobiliteitsbureau Noordoost Friesland

Stand van zaken gewenste resultaten

Beleidsvelden	Beleid	Tijd	Geld
2.1 Algemeen beleid en verkeersveiligheid			
2.2 Verbetering infrastructuur			
2.3 Instandhouding provinciale infrastructuur			
2.4 Openbaar vervoer			

Toelichting

2.1 Beleid: Het aantal verkeersslachtoffers (dodelijke en zwaar gewonden) loopt helaas de afgelopen jaren weer op. Het aantal dodelijke slachtoffers stijgt naar het niveau van 10 jaar geleden. De lijn van een stijgend aantal slachtoffers én de risicodoelgroepen zien we ook terug in de landelijke ongevallencijfers. Ook stijgt het aantal fietsslachtoffers in Fryslân dat is behandeld op een Friese afdeling spoedeisende hulp. Dit is helaas ook in lijn met de landelijke trend.

2.2 Tijd: De aanpak van 3 van de 11 Niet Actief Beveiligde Overwegen (NABO's) is vertraagd. De uitvoering van het NABO-programma ligt voor 2 NABO's bij externe partijen (ProRail en gemeenten) en is vertraagd door onteigeningsprocedures. De provincie heeft hier geen invloed op. De derde heeft te maken met aanbestedingsproblematiek van de gemeente.

Het is nog niet gelukt de complexe infraprojecten volledig (financieel) af te ronden. De planschadeprocedure met betrekking tot knooppunt Joure loopt nog en de boscompensatie is nog niet volledig gerealiseerd. Het oplossen van de staalslakkenproblematiek is ook nog niet afgerond.

2.2 Geld: De planschadeprocedure met betrekking tot knooppunt Joure loopt nog en blijft vooralsnog een financieel risico. De staalslakkenproblematiek is ook nog niet afgerond en blijft een financieel risico voor de provincie.

2.3 Tijd: Een keuze voor de brug Kiesterzijl is nog niet gemaakt. De planstudie is afgerond maar leidt nog tot een afweging tussen twee varianten (vervanging door volwaardige brug of afwaardering naar fietsbrug met aanpassing omliggende wegennet). Hierover vindt afstemming plaats met de gemeente Waadhoeke. De grondaankoop bocht Langdeel kan niet volgens voorkeursplan worden uitgevoerd. Gekeken wordt naar een andere oplossing in samenhang met de bocht Froskepolle. Een aantal varianten is uitgewerkt.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 2.1 Beleid en verkeersveiligheid	4.322	7.139	6.898	241
Beleidsveld 2.2 Verbetering infrastructuur	114.381	18.875	11.694	7.181
Beleidsveld 2.3 Instandhouding provinciale infrastructuur	23.678	26.814	28.983	-2.169
Beleidsveld 2.4 Openbaar vervoer	61.625	56.746	65.845	-9.099
Totaal lasten	204.005	109.575	113.420	-3.845

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Baten				
Beleidsveld 2.1 Beleid en verkeersveiligheid	74	560	580	-20
Beleidsveld 2.2 Verbetering infrastructuur	11.360	2.723	1.548	1.175
Beleidsveld 2.3 Instandhouding provinciale infrastructuur	2.286	2.397	1.929	469
Beleidsveld 2.4 Openbaar vervoer	2.511	2.744	4.200	-1.456
Totaal baten	16.231	8.424	8.257	168
Saldo van lasten en baten	187.775	101.151	105.163	-4.013
Mutatie reserves	-83.925	9.463	12.605	-3.142
Mutatie tijdelijke budgetten	-6.155	-8.874	-15.167	6.293
Mutatie structurele budgetten	0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten	97.695	101.739	102.601	-862

Toelichting

De toelichting op de grootste verschillen tussen de jaren staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investerings

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2023
Onderhanden werken	312.151	36.877	12.860	336.168
Opgeleverde werken	65.114	5.761	3.852	67.023
Afgerekende werken	79.700	1.971	2438	79.233
Totaal	456.966	44.609	19.150	482.424

Toelichting

De volgende projecten zijn in 2023 afgerekend:

Risicoverlagend Infrastructuur Programma (RYP): N393 Stiens Harlingen (RYP), N384 Dongjum Tzummarum (RYP), Op zichzelf staande locaties en Obstakelbeveiliging (RYP)

Infrastructurele verkeersveiligheidsmaatregelen: N355 Vijversburg (RYP 2)

Overige projecten: Verbetering Fietsnetwerk Fietspaden, Harlingen, Sanering fase 2 overwegen Werpsterhoek, Bereikbaarheid Leeuwarden

Meerjaren programma kunstwerken (MPK): Brug Follega Follegaasterbrug, Brug Ravenswoud

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2023
R. Dekkingsreserve kapitaallasten	185.688	-4.887	3.324	177.477
R. Bijdrage aan activa in eigendom van derden	23.910	9.330	3.471	29.769
R. Groot onderhoud Wegen	16.634	745	0	17.379
R. Groot onderhoud Water	17.963	2.652	0	20.615
R. Risicoreserve strategische grondvoorraad	1.200	0	0	1.200
R. Reserve verstrekte subsidies	10.430	16.575	5.565	21.440
Totaal	255.825	24.414	12.359	267.880

Toelichting

Reserve dekking kapitaallasten

Via deze reserve dekken we de kapitaallasten van projecten welke ineens gefinancierd zijn aangezien we investeringen verplicht moeten activeren vanaf 2017.

Reserve bijdrage aan activa in eigendom derden

Via deze reserve worden bijdragen in de investeringen in eigendom van derden opgenomen conform de

notitie vereenvoudiging financieel beleid. Het betreft hier o.a. de bijdrage in de spoorbruggen, afstandsbediening Friese Meren, bereikbaarheid Leeuwarden.

Reserve Grootonderhoud Wegen

Via deze reserve verlopen de jaarlijkse verschillen tussen het budget voor groot onderhoud en de daarbij behorende programmering.

Reserve Grootonderhoud Water

Via deze reserve verlopen de jaarlijkse verschillen tussen het budget voor groot onderhoud en de daarbij behorende programmering.

Reserve strategische grondvoorraad

Deze reserve is ingericht als risicoreserve ter afdekking van eventuele afwaardering als gevolg van lagere taxatiewaarde versus boekwaarde. (in de paragraaf Grondbeleid wordt aangegeven voor welke doeleinden de strategische grondvoorraad wordt gebruikt)

Reserve verstrekte subsidies

Deze reserve is gevormd in verband met de subsidielastneming van subsidies boven het drempelbedrag van € 900.000,- en betreft de volgende projecten: Investeringsagenda bereikbaarheid gebiedsontwikkeling Heerenveen en Ontsluiting Stavoren, onderdeel rondweg Warns, European Rail Traffic Management System (ERTMS) en de Trochfytsroutes.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
OP 4e trein Sneek Leeuwarden	8.836		457	8.379
OP SPUK E1 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2020	307	648	955	0
OP SPUK E101 Spooreplacement Leeuwarden		2.500		2.500
OP SPUK E106 Region aanpak laadinfrastructuur 2		1.654		1.654
OP SPUK E12 Bermmaatregelen	1.281			1.281
OP SPUK E15 Regionale aanpak laadinfrastructuur	335		233	102
OP SPUK E20 Reg stimul verkeersveiligheid maatr SPV	3.465		1.000	2.465
OP SPUK E22 ERTMS Eur Rail Traffic Man System		6.586	2.778	3.808
OP SPUK E33-2 MIRT 17-19 Fiets in de Ketten 18-2022	165	50		215
OP SPUK E38 Veilig doelm en duurz gebr verk infra	27			27
OP SPUK E48 4e trein Sneek Leeuwarden 2020-2022	154			154
OP SPUK E52 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2021		1.033		1.033
OP SPUK E56b BO MIRT verkeersinfrastructuur 20201	101		32	69
OP SPUK E84 Stimul verkeersveiligheidmtr 2022-2023	408			408
OP SPUK E86 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2022	427		427	0
Totaal	15.507	12.471	5.882	22.096

Toelichting

OP 4e trein Sneek

Deze middelen worden specifiek ingezet voor versnellingsmaatregelen op het emplacement Leeuwarden, waardoor er een robuustere dienstregeling mogelijk wordt en er meer tijdsruimte ontstaat voor het rijden van een kwartiersdienst in de spits naar/van Sneek

OP SPUK E1 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2020

Deze specifieke uitkering (SPUK) van het Rijk is beschikbaar gesteld om de continuïteit van het openbaar vervoer te waarborgen in tijden van corona. Door corona zijn reizigersaantallen in het openbaar vervoer sterk teruggelopen. Daardoor zijn ook de opbrengsten sterk teruggelopen. Vervoerders worden met deze vergoeding hiervoor deels gecompenseerd.

OP SPUK E101 Spooreplacement Leeuwarden

Deze specifieke uitkering is door het Rijk beschikbaar gesteld voor het project emplacement Leeuwarden voor versnelling maatregelen.

OP SPUK E106 Region aanpak laadinfrastructuur 2

Deze specifieke uitkering is door het rijk beschikbaar gesteld aan de NAL Regio Noord (prov. Fryslân,

Groningen en Drenthe). Dit geld dient besteed te worden voor het verder verduurzamen van mobiliteit door deze te elektrificeren. De laadinfra mag hierin geen beperkende factor zijn.

OP SPUK E12 Bermmaatregelen

Deze specifieke uitkering van het Rijk is gericht op het veiliger maken van de bermen langs provinciale wegen. Hiervoor is aansluiting gezocht bij de reeds lopende provinciale infrastructuurprogramma's.

OP SPUK E15 Regionale aanpak laadinfrastructuur

De SPUK is voor de uitvoering van de NAL (Nationale Agenda Laadinfrastructuur) in de noordelijke provincies. Hiervoor is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met het Rijk, de provincies Groningen en Drenthe en de netbeheerders, Fryslân is penvoerder. Het werk bestaat uit het opstellen, actualiseren en uitvoeren van een plan van aanpak op basis van de onderwerpen zoals beschreven in de Samenwerkingsovereenkomst.

OP SPUK E20 Regionale stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen SPV (1e tranche)

Deze Rijkssubsidie is gericht op het verbeteren van de verkeersveiligheid in het algemeen. Voor de provinciale wegen is aansluiting gezocht bij de reeds lopende infrastructuurprogramma's.

OP SPUK E22 ERTMS European Rail Traffic Management System

Deze middelen worden ingezet ten behoeve van de inbouw van ERTMS in de treinen van Arriva. Het betreft 2/3 deel van de bijdrage aan Arriva van de toekenning middels subsidiebeschikking 02051399. De middelen vanuit de SPUK E 22 worden jaarlijks in oktober aan de provincie uitgekeerd volgens een vastgesteld cash-flow schema. Uitkering vanuit het Rijk is inclusief jaarlijkse indexering volgen IBOI systematiek

OP SPUK E33-2 MIRT 17-19 Fiets in de Keten 18-2022

In het Bestuurlijk Overleg MIRT Noord-Nederland op 20 november 2019 is afgesproken dat de provincie Fryslân een bijdrage ontvangt voor de realisering van Fiets in de keten onder de voorwaarde dat dit concept geschikt is om bij succes uitgerold te worden naar de andere Noordelijke provincies.

OP SPUK E38 Veilig doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfra

Deze specifieke uitkering van het Rijk is bestemd voor stimulering door werkgevers van gebruik van de fiets voor woon-werkverkeer en zakelijk verkeer.

OP SPUK E48 4e trein Sneek Leeuwarden 2020-2022

Het Rijk heeft voor de spoorinfra-aanpassingen om met 4 treinen tussen Sneek en Leeuwarden te rijden een subsidie verleend aan de provincie. De subsidie is beschikbaar voor aanpassingen in de beveiliging van het spoor en de spoorwegveiligheid bij de overweg te Mantgum.

OP SPUK E52 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2021

Vergoeding aan een concessiehouder, op aanvraag van de concessieverlener, in het regionaal openbaar vervoer in verband met de uitvoering van het openbaar vervoer in de periode van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2021 en de specifieke kosten van de concessiehouder in dezelfde periode ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt. Doel is de continuïteit van het openbaar vervoer te waarborgen, ook na door COVID-19 sterk afgenomen reizigersaantallen en reizigersopbrengsten.

OP SPUK E56b BO MIRT verkeersinfrastructuur 20201

– stakeholdersaanpak / werkgeversaanpak, bestaande uit de onderdelen c; Ondersteuning bij kennisuitwisseling door werkgevers en advisering aan werkgevers over verduurzaming van woon-werkverkeer en d: Ondersteuning van stimulering door werkgevers van gebruik van de fiets voor woon-werkverkeer en zakelijk verkeer.

OP SPUK E84 Stimul verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023 (2e tranche)

Deze specifieke uitkering van het Rijk is gericht op het verbeteren van verkeersveiligheid op onderliggend wegennet (provinciale en gemeentelijke wegen)- i.e. realisatie van een tweetal rotondes in de N369 en N355.

OP SPUK E86 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2022

Vergoeding aan een concessiehouder, op aanvraag van de concessieverlener, in het regionaal openbaar vervoer in verband met de uitvoering van het openbaar vervoer in de periode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022 en de specifieke kosten van de concessiehouder in dezelfde periode ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt. Doel is de continuïteit van het openbaar vervoer te waarborgen, ook na door COVID-10 sterk afgenomen reizigersaantallen en reizigersopbrengsten.

Beleidsveld 2.1. Algemeen beleid & verkeersveiligheid

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 2.1.

- We willen de ketenmobiliteit verbeteren, onder andere door de overstap tussen verschillende vervoerswijzen te verbeteren.
- We willen de uitstoot van CO2 en andere schadelijke gassen vanuit mobiliteit verlagen, bijvoorbeeld door het gebruik van elektrische auto's te stimuleren, het verduurzamen van het OV of door het bevorderen van de (elektrische) fiets als vervoermiddel.
- We willen het gebruik van de de fiets stimuleren, waarbij de focus ligt op woon-werkverkeer.
- We willen het aantal verkeersslachtoffers verminderen, met extra prioriteit voor de doelgroepen jongeren en ouderen.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Duurzame mobiliteit	Het aandeel verplaatsingen dat (deels) met fiets, bus of trein gemaakt wordt binnen het totaal aantal verplaatsingen in Fryslân	Stijging t.o.v. 2022	nog niet bekend
	De hoeveelheid goederen (tonnage) dat over water wordt vervoerd	Stijging t.o.v. 2022	nog niet bekend
	Het aandeel elektrische auto's in Fryslân	Stijging t.o.v. 2022	
Verkeersveiligheid	Aantal dodelijke verkeersslachtoffers in Fryslân	Een daling ten opzichte van 2022 en maximaal de helft van het gemiddelde 2007 t/m 2009 in 2025	
	Aantal (ernstige) verkeersgewonden in Fryslân	Een daling ten opzichte van 2022 en maximaal de helft van het gemiddelde 2007 t/m 2009 in 2025	
Veilig en meer fietsen	Het aandeel fiets als vervoermiddel voor het woonwerk-verkeer	Stijging t.o.v. van 2019 (ivm invloed Coronamaatregelen)	nog niet bekend
	Aantal fietsslachtoffers in Fryslân (obv data ziekenhuizen)	Daling t.o.v. 2022	

Toelichting

Duurzame mobiliteit

De waarden bij de indicatoren, gevraagd onder realisatie bij 'duurzame mobiliteit' en deels ook bij 'veilig en meer fietsen' zijn later dit jaar te bepalen. Dit geschiedt o.b.v. nog uit te voeren onderzoeken, die vaak

jaarlijks en landelijk plaatsvinden. Bijvoorbeeld vanuit het Centraal Bureau voor de Statistiek. Voor het aandeel elektrische auto's is er een stijging t.o.v. 2022 met 32% (Batterij Elektrisch BEV en Plug-in Hybride PHEV).

Verkeersveiligheid

Het aantal verkeersslachtoffers (dodelijke en zwaar gewonden) loopt de afgelopen jaren helaas weer op. Het aantal dodelijke slachtoffers stijgt naar het niveau van 10 jaar geleden. Onder de dodelijke slachtoffers zien we drie opvallende clusters; 1) Jonge autobestuurders; 2) Seniore fietsers; 3) Berijders van gemotoriseerde tweewielers. Veelal zijn het slachtoffers van éézijdige ongevallen. De lijn van een stijgend aantal slachtoffers én de risicodoelgroepen zien we ook terug in de landelijke ongevallencijfers. Dit nemen we als input mee voor de nieuwe strategie verkeersveiligheid.

Aantal dodelijke slachtoffers: stijging van 22% (33 t.o.v. 27 in 2022)

Aantal ernstige verkeersgewonden: daling van 4% (668 t.o.v. 696 in 2022)

Veilig en meer fietsen

Het aantal fietserslachtoffers in Fryslân dat is behandeld op een Friese afdeling spoedeisende hulp is in de eerste drie kwartalen van 2023 gestegen t.o.v. van 2022. Cijfers van het vierde kwartaal zijn nog niet bekend. De stijging is in lijn met de landelijke trend. Ook is op dit moment nog onbekend wat het aandeel van de fiets als vervoersmiddel voor het woonwerk-verkeer is.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We maken afspraken met gemeenten over de realisatie van (delen van) hoofdfietsroutes over langere afstand.	■	■	■
2. We maken een uitvoeringsprogramma voor het Regionale Mobiliteitsprogramma voor de komende 2 tot 5 jaar	■	■	■
3. We maken in de Kerngroep Verkeershandhaving afspraken over intensivering van het aantal Alcohol/Drugs controles.	■	■	■
4. We verbeteren de hoofdfietsroutes in provinciaal beheer.	■	■	■
5. We voeren het programma "Doortrappen" uit (veiliger fietsen tot je 100ste")	■	■	■
6. We voeren, binnen het Regionaal Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2023, gedragscampagnes uit.	■	■	■

Toelichting

4. *Tijd*: In 2023 is een programma vastgesteld welke routes in de periode 2024-2025 verbeterd gaan worden. Van het totaal beschikbare budget van 6,4 mln. euro is ruim 4,8 mln. euro geprogrammeerd. Voor het resterende budget wordt begin 2024 een aanvullende programmering voorbereid en opgesteld. Uitvoering vindt dus in 2024 en 2025 plaats en niet in 2023. Vertragingen worden veroorzaakt door budgettekort bij gemeenten door de toegenomen prijzen van civiele werken. Het grootste project vraagt zelfs voor de grondaankoop t.b.v. een fietspad een klein deel uitstel aan tot 2026.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Duurzame mobiliteit	Uitvoeringsprogramma Verkeer & Vervoer is omgezet tot Uitvoeringsprogramma RMP	Gereed	Gereed

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	Aantal laadpalen voor elektrische auto's	Toename van 200 laadpalen to.v. 2022	Toename van 179 laadpalen t.o.v. 2022
Verkeersveiligheid	Intensivering van het aantal controles.	Stijging t.o.v. 2022	Stijging t.o.v. 2022
Veilig en meer fietsen	Programmering van beschikbare provinciale subsidie hoofdfietsroutes	100%	100%
	Aantal deelnemers aan "Doortrappen"-activiteiten	10 % Stijging t.o.v. 2022	Stijging van 15% t.o.v. 2022

Toelichting

Duurzame mobiliteit

Hoewel er in 2023 een flink aantal openbare laadpalen zijn gerealiseerd, namelijk 179, is de doelwaarde van 200 extra laadpalen niet gehaald. Oorzaak hiervoor is de beperkte realisatiecapaciteit (van installateurs) en vertraging in het aansluiten van de laadpalen door de netwerkbeheerder.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	4.322	7.139	6.898	241
Totaal baten	74	560	580	-20
Saldo van lasten en baten	4.248	6.579	6.318	261

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Beleid en verkeersveiligheid algemeen	201	533	560	-27
	Verkeersveiligheid	1.630	1.759	1.621	138
	Beleid en verkeersveiligheid overig	147	50	50	-1
Structurele budgetten		1.978	2.342	2.231	111
	Beleid en verkeersveiligheid algemeen	2	607	633	-26
	Transitie	115	420	469	-49
	Verkeersveiligheid	943	688	647	40
	Fiets	1.129	1.482	1.284	198
	Beleid en verkeersveiligheid overig	82	1.600	1.602	-2
Tijdelijke budgetten		2.270	4.797	4.635	162
	Fiets	0	0	0	0
Reserves		0	0	0	0
	Verkeersveiligheid	74	0	32	-32

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Overlopende passiva		74	0	32	-32
Totaal lasten		4.322	7.139	6.898	241
Baten					
	Beleid en verkeersveiligheid algemeen	0	37	25	12
Structurele budgetten		0	37	25	12
	Beleid en verkeersveiligheid algemeen	0	523	522	0
Tijdelijke budgetten		0	523	522	0
	Verkeersveiligheid	74	0	32	-32
Overlopende passiva		74	0	32	-32
Totaal baten		74	560	580	-20
Saldo van lasten en baten		4.248	6.579	6.318	261
Mutatie reserves		0	6.575	6.575	0
Mutatie tijdelijke budgetten		4.181	-10.475	-10.549	75
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		8.429	2.680	2.344	336

Toelichting

Per saldo is er een onderschrijding van € 0,3 mln. op dit beleidsveld.

Structurele budgetten

Per saldo is er een onderschrijding van € 123.000,-. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door een structurele decentralisatie-uitkering € 132.900 als gevolg van een wijziging in de Wegenverkeerswet. Deze middelen in het najaar, bij de septembercirculaire provinciefonds, vanaf 2023 toegekend, voor 2023 zijn er nog geen bestedingen geweest.

Tijdelijke budgetten

Per saldo zijn er lagere lasten van € 162.000. Het subsidieplafond voor bestrijding fietsonveiligheid is niet volledig benut en is er een lagere vaststelling van een afgegeven subsidie, totaal gaat het hier om € 0,2 mln. Verder zijn er hogere uitgaven voor de opdracht proef batterijtrein en BO-MIRT mobiliteitsgedrag. Deze worden met komend jaar verrekend en verloopt via de reserve tijdelijke budgetten.

Overlopende passiva

Dit betreft de overlopende passiva voor verkeersinfrastructuur.

De hogere lasten en baten (€ 32.000,-) ontstaan doordat deze overlopende passiva niet meer tijdig in de begroting opgenomen kon worden omdat de beschikking later dan de berap is ontvangen. De uitgaven worden gedekt door een bijdrage van het Rijk.

Beleidsveld 2.2. Verbetering infrastructuur

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 2.2.

- We willen de verkeersveiligheid verhogen door te investeren in onze eigen infrastructuur
- Naast de provinciale investeringen in onze eigen infrastructuur, willen we externe financiering realiseren (Rijk of Europees) en koppelingen maken met projecten van partners of in gebieden.
- We willen de interne en externe bereikbaarheid op orde houden (toekomstbestendig maken van kruisingen tussen water , spoor en wegen).
- We willen het Van Harinxmakanaal opwaarderen tot faciliterend klasse Va en de knelpunten de Tjerk Hiddessluis en HRMK-spoorbrug tussen Leeuwarden en Zwolle wegnemen. Voor beide knelpunten willen we afspraken met het Rijk maken over haar financiële bijdrage.
- Het (financieel) afronden van aantal van de grote infraprojecten, zoals De Centrale As en Knooppunt Joure.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Van bouwen naar op orde houden	Inrichting Van Harinxmakanaal	100% faciliterend klasse Va	
	Beschikbaarheid van Rijksinfrastructuur (A6, A7)	> 99,5%	Nog niet bekend
Spoorinfrastructuur	Uiterlijk in 2023 zijn alle 11 openbaar toegankelijke NABO's in Fryslân aangepakt	100%	
Overige grote projecten	Afronden complexe infraprojecten	100%	

Toelichting

Van bouwen naar op orde houden

Voor de inrichting van het Van Harinxmakanaal loopt het baggerwerk op schema. De oevers lopen echter iets achter op de planning.

De beoogde realisatiewaarde met betrekking tot de beschikbaarheid van Rijksinfrastructuur is nog niet bekend. Wel zijn er diverse knelpunten geweest in 2023 op zowel de Rijkswegen als spoorinfrastructuur. Denk daarbij aan problemen of beperkingen bij de bruggen in het Prinses Margrietkanaal, de Prinses Margrietunnel, de Kruiswaterbrug bij Bolsward of de bruggen bij Kornwerderzand. Ook op het spoor zijn diverse knelpunten geweest, o.a. bij Meppel, met gevolgen voor de bereikbaarheid van Fryslân.

Spoorinfrastructuur

De aanpak van 3 van de 11 Niet Actief Beveiligde Overwegen (NABO's) is vertraagd. De uitvoering van het NABO-programma ligt bij externe partijen (ProRail en gemeenten). De provincie heeft hier geen invloed op. De NABO's die nog aangepakt moeten worden zijn 2 bij IJlst (100% gefinancierd door het Rijk) en 1 bij Deinum (met cofinanciering van de provincie). Vertraging met de 2 NABO's bij IJlst heeft ermee te maken dat ProRail nog geen overeenstemming heeft bereikt met de rechthebbenden. De NABO bij Deinum is conform afspraak tussen Prorail en gemeente Waadhoeke eind 2023 al afgesloten voor verkeer. De planning van Prorail voor Deinum was om medio 2024 een onderdoorgang te realiseren, waarmee de voetganger- en fietsverbindingen tussen Deinum en Blessum weer wordt hersteld. Door een mislukte

aanbesteding is dit verwaagd. Het project wordt opnieuw op de markt gezet. De nieuwe planning is dat in de eerste helft van 2025 de onderdoorgang wordt gerealiseerd.

Overige grote projecten

Het is nog niet gelukt de complexe infraprojecten volledig (financieel) af te ronden. De planschadeprocedure met betrekking tot knooppunt Joure loopt nog. Ook is er t.b.v. knooppunt Joure nog een boscompensatie opgave die nog niet volledig is afgerond. Bij de DCA en N381 ligt er nog een opgave voor de verkoop van restgronden en formele overdracht tussen overheden.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Het (financieel) afronden van aantal van de grote infraprojecten, zoals De Centrale As en Knooppunt Joure			
2. Realisatie van de resterende NABO's			
3. We maken met het Rijk afspraken in het MIRT-overleg.			
4. We realiseren een deel van de hoofdfietsroutes langs provinciale infrastructuur (danwel minimaal in voorbereiding).			
5. We werken aan de Vismigratierivier en verruiming van de Sluis Kornwerderzand			
6. We werken volgens planning aan de programmering in het uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer (MPI, KIP, RYP 1.0 en 2.0).			

Toelichting

1. *Tijd:* Het is niet gelukt om in 2023 een aantal grote infraprojecten (financieel) af te ronden. Er loopt nog een planschadeprocedure m.b.t. knooppunt Joure en een deel van de boscompensatie moet nog gerealiseerd worden. Ook zijn er nog openstaande gronddossiers m.b.t. De Centrale As.

1. *Geld:* Er loopt nog een planschadeprocedure m.b.t. knooppunt Joure.

2. *Tijd:* De aanpak van 3 van de 11 Niet Actief Beveiligde Overwegen (NABO's) is verwaagd. De uitvoering van het NABO-programma ligt bij externe partijen (ProRail en gemeenten). De provincie heeft hier geen invloed op. De NABO's die nog aangepakt moeten worden zijn 2 bij IJlst (100% gefinancierd door het Rijk) en 1 bij Deinum (met cofinanciering van de provincie). De NABO bij Deinum is conform afspraak tussen ProRail en gemeente Waadhoeke eind 2023 al afgesloten voor het verkeer. De planning van ProRail voor Deinum was om medio 2024 een onderdoorgang te realiseren, waarmee de voetganger- en fietsverbinding tussen Deinum en Blessum weer wordt hersteld. Door een mislukte aanbesteding is dit verwaagd. Het project wordt opnieuw op de markt gezet. De nieuwe planning is dat in de eerste helft van 2025 de onderdoorgang wordt gerealiseerd.

2. *Geld:* Door diverse externe factoren is de aanpak van de NABO bij Deinum verwaagd. Op dit proces heeft de provincie geen invloed; de realisatie ligt in handen van ProRail en gemeente. Conform de provinciale begrotingssystematiek is hierbij € 400.000,- vrijgevallen. Voorgesteld wordt om via een begrotingswijziging het vrijgevallen bedrag van € 400.000,- op het budget Onbeveiligde overwegen in 2024 via de resultaat bestemming toe te voegen aan de begroting en de looptijd van het budget te verlengen tot en met 2025.

5. *Beleid:* Zie paragraaf grote projecten voor een uitgebreide toelichting.

5. *Tijd:* Zie paragraaf grote projecten voor een uitgebreide toelichting.

5. *Geld:* Zie paragraaf grote projecten voor een uitgebreide toelichting.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Van bouwen naar op orde houden	In het BO-MIRT 2023 maken we afspraken met het Rijk over de volgende kruisingen: - Aquaduct A6/Skarster Rien (resultaat 36) - Aquaduct A7/Bolsward (resultaat 36) - VHK / Tjerk Hiddessluizen (resultaat 37)	Afspraken gemaakt	nee
	Realisatie (delen) hoofdfietsroutes	2	0
Aanpak onbeveiligde overwegen	Aanpak openbaar toegankelijke NABO's waar de provincie cofinancier is (locaties Hindeloopen en Deinum)	2	1
Overige grote projecten	Afronden restpunten grote projecten en monitoren afspraken en het functioneren van de investeringen	2 projecten ronden wij af	0

Toelichting

Van bouwen naar op orde houden

De gesprekken over de onderhandelingen met het Rijk over de afkoop som Tsjerk Hiddessluizen lopen, maar bieden nog geen zicht op een afkoop som. Het Rijk heeft (nog) geen financiële middelen geprogrammeerd voor de eenmalige vervanging van de Tsjerk Hiddessluizen bij einde levensduur. Er is in 2023 een beeldverslag gemaakt en een verkenning van toekomstige vervangingsvarianten uitgevoerd.

In 2023 is door GS het krediet vastgesteld voor de realisatie van twee provinciale doorfietsroutes. Voorbereiding hiervoor is in volle gang. Deze komen in 2024 (N355 Quatrebras-Twijzel) en in 2025 (N358 Blauforlaet-Surhuisterveen) in uitvoering.

Aanpak onbeveiligde overwegen

De aanpak van 3 van de 11 Niet Actief Beveiligde Overwegen (NABO's) is vertraagd. De uitvoering van het NABO-programma ligt bij externe partijen (ProRail en gemeenten). De provincie heeft hier geen invloed op. De NABO's die nog aangepakt moeten worden zijn 2 bij IJlst (100% gefinancierd door het Rijk) en 1 bij Deinum (met cofinanciering van de provincie). Vertraging met de 2 NABO's bij IJlst heeft er mee te maken dat ProRail nog geen overeenstemming heeft bereikt met de rechthebbenden. De NABO bij Deinum is conform afspraak tussen ProRail en gemeente Waadhoeke eind 2023 al afgesloten voor het verkeer. De planning van ProRail voor Deinum was om medio 2024 een onderdoorgang te realiseren, waarmee de voetganger- en fietsverbinding tussen Deinum en Blessum weer wordt hersteld. Door een mislukte aanbesteding is dit vertraagd. Het project wordt opnieuw op de markt gezet. De nieuwe planning is dat in de eerste helft van 2025 de onderdoorgang wordt gerealiseerd.

Overige grote projecten

Er zijn nog een aantal restpunten die afgerond moeten worden. Denk daarbij aan de nog lopende planschadeprocedure, staalslakkenproblematiek en nog te realiseren boscompensatie m.b.t. knooppunt Joure.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	114.381	18.875	11.694	7.181
Totaal baten	11.360	2.723	1.548	1.175
Saldo van lasten en baten	103.021	16.152	10.146	6.006

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Infraprojecten	85	85	85	0
	Verbetering infrastructuur overig	1.063	1.063	1.063	0
Structurele budgetten		1.148	1.148	1.148	0
	Infraprojecten	13.084	5.690	5.313	377
	Overige grote projecten	-91	63	63	0
	Verbetering infrastructuur algemeen	0	761	0	761
Tijdelijke budgetten		12.993	6.515	5.376	1.138
	Infraprojecten	90.885	-945	-948	3
	Overige grote projecten	761	9.730	4.865	4.865
Reserves		91.647	8.785	3.917	4.868
	Verbetering infrastructuur algemeen	1.328	395	253	142
	Infraprojecten	4.963	2.033	1.000	1.033
	Overige grote projecten	2.302	0	0	0
Overlopende passiva		8.593	2.428	1.253	1.175
Totaal lasten		114.381	18.875	11.694	7.181
Baten					
	Infraprojecten	2.767	295	296	-1
Tijdelijke budgetten		2.767	295	296	-1
	Verbetering infrastructuur algemeen	1.328	395	253	142
	Infraprojecten	4.963	2.033	1.000	1.033
	Overige grote projecten	2.302	0	0	0
Overlopende passiva		8.593	2.428	1.253	1.175
Totaal baten		11.360	2.723	1.548	1.175
Saldo van lasten en baten		103.021	16.152	10.146	6.006
Mutatie reserves		-91.647	-8.785	-3.917	-4.868
Mutatie tijdelijke budgetten		-9.726	-4.366	-3.988	-378
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		1.648	3.002	2.241	761

Toelichting

Per saldo is er een onderbesteding van € 0,8 mln.

Tijdelijke budgetten

De lagere last van € 1,1 mln. heeft voor €127.000 betrekking op concrete RSP-infraprojecten en voor € 250.000 op een subsidieplafond voor openbaar vervoer. De bedragen worden via de reserve tijdelijke budgetten doorgeschoven naar 2024. Voor € 761.000 heeft dit betrekking op 2 onbeveiligde overwegen. Voor 1 overweg heeft eind december GS positief besloten over de beschikking, echter is de beschikking begin 2024 pas verzonden. Bij de andere overweg is een vertraging ontstaan in de realisatie. Bij de resultaatbestemming jaarrekening 2023 zal het vrijgevalen bedrag van € 761.000 aan PS voorgelegd worden.

Reserves/mutatie reserves

De lagere lasten van circa € 4,9 mln. worden veroorzaakt door de bekleemde reserve voor de subsidie gebiedsontwikkeling Heerenveen. Dit bedrag schuift vanwege de regels rondom lastneming subsidies door naar 2024.

Overlopende passiva

De overlopende passiva heeft betrekking op diverse specifieke uitkeringen (SPUK's). Het gaat hierbij om de regionale aanpak laadinfrastructuur € 164.000,- en stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen € 1 mln. . De afwijking ten opzichte van de begroting ontstaat hoofdzakelijk bij de stimulerende verkeersveiligheidsmaatregelen (SPV-subsidie), dit komt door vertraging i.v.m. grondaankoop, stikstof en problemen met leveren van materialen. Bij de regionale aanpak laadinfrastructuur moet de regeling nog vastgesteld worden.

Beleidsveld 2.3. Instandhouding provinciale infrastructuur

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 2.3.

- Het onderhoudsniveau van het provinciale wegen- en vaarwegennet en de daarbij behorende kunstwerken (zoals bruggen en viaducten) voldoet aan het onderhoudsniveau '6'.
- De provinciale kunstwerken voldoen aan de wettelijk geëiste veiligheid.
- Een programmatische aanpak van het Van Harinxmakanaal, inclusief synergievoordelen geplande onderhoudswerkzaamheden en werkzaamheden ten behoeve van de opwaardering van het kanaal (bijv. bochtverruiming Franeker).
- We willen met het programma afstandsbediening de gastvrijheid voor de watersporter vergroten.
- We willen, ook onder winterse omstandigheden, een optimale en veilige bereikbaarheid en doorstroming van het verkeer.
- We willen de 1700 oorspronkelijk geïnventariseerde dossiers rondom het oneigenlijk gebruik van onze provinciale eigendommen afronden.
- We willen de huidige steunpuntenstructuur vernieuwen en verduurzamen.

Het onderhoud van de infrastructuur wordt ook toegelicht in paragraaf 3: Onderhoud kapitaalgoederen.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Beheer en groot onderhoud (vaar)wegen	We streven naar een "voldoende onderhoudsniveau" (ook wel een '6' genoemd).	Score 3 NEN-2767 en bij oevers is differentiatie mogelijk. Hier is ook NEN-score 4 of 5 mogelijk	
Vastgoed/onrechtmatig gebruik	In de resterende 2 jaar afhandelen van resterende dossiers rondom oneigenlijk gebruik	800	

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We bestrijden gladheid op provinciale wegen en breken het ijs op provinciale vaarwegen.	■	■	■
2. We breiden het aantal bruggen uit dat wordt aangesloten op de al in bedrijf genomen bediencentrale.	■	■	■
3. We starten met de uitvoering van de herverdeling en daaraan gekoppeld het energieneutraal maken van de te handhaven steunpunten	■	■	■
4. We werken aan het afhandelen van de oorspronkelijk ruim 1700 geïdentificeerde dossiers van oneigenlijk gebruik van provinciale eigendommen in 2023.	■	■	■
5. We zorgen voor nautisch toezicht op onze vaarwegen en professionaliseren de integrale samenwerking met politie en andere handhavende diensten.	■	■	■
6. Wij beheren, programmeren en onderhouden de provinciale infrastructuur	■	■	■
7. Wij dragen zorg voor een veilige en vlotte doorvaart	■	■	■

Toelichting

1. *Geld:* De kosten voor het bestrijden van gladheid zijn ongeveer € 0,3 mln. hoger uitgevallen dan begroot doordat er meer winterse omstandigheden zijn geweest dan gemiddeld.

3. *Geld:* De verkoop van steunpunten is niet gerealiseerd in 2023. Dit resulteert in een lagere bate van circa € 0,8 mln. in 2023 (zie ook de financiële tabel voor een toelichting). De verwachting is dat de steunpunten komend jaar wel verkocht zullen worden.

4. *Tijd:* Er is nog steeds een lichte achterstand in de afhandeling van de dossiers. De geprognostiseerde extra capaciteit is in 2023 later gestart dan oorspronkelijk gepland.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Beheer en (groot) onderhoud (vaar)wegen*	Het deel van de provinciale infrastructuur dat voldoet aan het gewenste onderhoudsniveau (6):		
	Wegen (nulmeting 2018: 90%)	94%	94%
	Fietspaden (nulmeting 2018: 77%)	93%	92%
	Kunstwerken (nulmeting 2016: 89%)	95%	95%
	Oevers (nulmeting 2016: 71%)	81%	82%
	Diepte vaarwegen (nulmeting 2016: 88%)	93%	98,5%

* De nulmetingen zijn nog gebaseerd op onderhoudsniveau 7, omdat dit het afgesproken niveau was tijdens de nulmeting. Bij de realisatie sturen wij op niveau 6

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Programma Afstandsbediening	Aantal bruggen wat aangesloten wordt op de bediencentrale in 2023	3	5
Programma VHK	De opwaardering volgt het schema (aangepast) onderhoudsprogrammering. Er is duidelijkheid over de keuze brug Kiesterzijl en grondaankopen t.b.v. bocht Langdeel. Er ligt een VO (voorontwerp) voor bocht Froskepolle.	Gereed	Deels gereed
Vastgoed/onrechtmatig gebruik	Dossiers rondom oneigenlijk gebruik afhandelen	400	150

Toelichting

Beheer en (groot) onderhoud (vaar)wegen

Het percentage van de fietspaden dat voldoet aan het onderhoudsniveau 6 is met 1 % gestegen t.o.v. 2022. Deze stijging is wel 1 % lager dan de doelwaarde voor 2023.

Programma VHK

Voor de bochtverruiming Franeker is bedrijfsverplaatsing van Levo nodig. Samen met de gemeente zijn we in gesprek met Levo hoe dit te doen. Dit proces verloopt constructief maar kost tijd. Het onderhoudsprogrammering VHK wordt gevolgd. Een keuze voor de brug Kiesterzijl is echter nog niet gemaakt. De planstudie is afgerond maar leidt nog tot een afweging tussen twee varianten; één op één vervanging of afwaardering naar fietsbrug met aanpassing omliggend wegennet. Hierover vindt afstemming plaats met de gemeente Waadhoeke. Er is nog geen definitieve duidelijkheid over de grondaankoop t.b.v. de bocht Langdeel. Er is een VO opgesteld voor bocht Froskepolle. Vanwege nieuwe inzichten moet deze echter worden aangepast.

Vastgoed/onrechtmatig gebruik

Er is nog steeds een lichte achterstand in de afhandeling van de dossiers. De geprognostiseerde extra capaciteit is in 2023 later gestart dan oorspronkelijk gepland.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	23.678	26.814	28.983	-2.169
Totaal baten	2.286	2.397	1.929	469
Saldo van lasten en baten	21.392	24.417	27.054	-2.637

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	10.741	9.095	9.008	87
	Beheer en (groot) onderhoud vaarwegen	3.009	3.268	3.245	24
	Meerjarenprogramma Kunstwerken (MPK)	1.400	1.463	1.463	0
	Programma afstandsbediening	416	644	644	0
	Gladheidsbestrijding	181	1.579	1.916	-338
	Vastgoed/onrechtmatig gebruik	909	1.120	1.321	-201

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Structurele budgetten		16.656	17.169	17.597	-428
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	52	198	190	8
	Beheer en (groot) onderhoud vaarwegen	222	0	0	0
	Vastgoed/onrechtmatig gebruik	1	16	13	2
Tijdelijke budgetten		276	213	203	10
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	2.275	8.981	8.443	538
	Beheer en (groot) onderhoud vaarwegen	1.700	1.487	902	585
	Programma afstandsbediening	1.624	-1.636	1.281	-2.917
Reserves		5.599	8.833	10.626	-1.794
	Instandhouding provinciale infrastructuur overig	1.148	600	556	44
Werken voor derden (schades)		1.148	600	556	44
Totaal lasten		23.678	26.814	28.983	-2.169
Baten					
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	106	143	89	54
	Beheer en (groot) onderhoud vaarwegen	737	482	758	-277
	Vastgoed/onrechtmatig gebruik	295	1.173	457	716
Structurele budgetten		1.137	1.797	1.304	493
	Vastgoed/onrechtmatig gebruik	1	0	0	0
Tijdelijke budgetten		1	0	0	0
	Beheer en (groot) onderhoud wegen	0	0	68	-68
Reserves		0	0	68	-68
	Instandhouding provinciale infrastructuur overig	1.148	600	556	44
Werken voor derden (schades)		1.148	600	556	44
Totaal baten		2.286	2.397	1.929	469
Saldo van lasten en baten		21.392	24.417	27.054	-2.637
Mutatie reserves		7.722	1.673	-53	1.726
Mutatie tijdelijke budgetten		98	-198	-198	0
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		29.211	25.892	26.804	-912

Toelichting

Per saldo is er een overschrijding van € 0,9 mln.- op dit beleidsveld.

Structureel lasten

Per saldo is er een overschrijding van € 0,9 mln. welke hoofdzakelijk veroorzaakt wordt door hogere uitgaven voor gladheidsbestrijding (€ 0,3 mln.). Op de overige onderdelen is er een geringe afwijking van € 0,1 mln. De lagere bate van € 0,5 mln. wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat de verkoop van onroerende zaken (steunpunten) € 0,8 mln. nog niet is gerealiseerd in 2023. De verwachting is dat deze komend jaar wel verkocht zullen worden. De baten worden in 2024 opnieuw begroot ten gunste van het begrotingssaldo. Verder zijn er meer kosten doorbelast voor de inzet Turfroute en hogere baten voor huur, pacht en stortopbrengsten (0,3 mln.).

Tijdelijke budgetten

Per saldo is de afwijking nihil.

Reserves/mutatie reserves

De lagere lasten € 1,9 mln. heeft voor € 2,9 mln. betrekking op de reserve activa van derden. Een aantal projecten (o.a. Haak om Leeuwarden) zijn in 2023 afgerekend. De middelen waren hiervoor in de reserve beschikbaar. Verder resteert er bij de reserve grootonderhoud wegen circa € 0,5 mln. doordat nog niet alle werkzaamheden volledig zijn gerealiseerd en een geringe afwijking op groot onderhoud kunstwerken wegen. Dit is ontstaan door vertraging in werkzaamheden als gevolg van leveringsproblemen van onderdelen. Bij de reserve grootonderhoud water is het restant € 0,5 mln. dit komt voornamelijk door vertraging van baggerwerkzaamheden op het van Harinxmakanaal. Verder is er een kleine onderschrijding op de werkzaamheden kunstwerken water. Dit is ontstaan door vertraging in werkzaamheden als gevolg van leveringsproblemen van onderdelen.

Beleidsveld 2.4. Openbaar vervoer

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 2.4.

- We verlenen en beheren de regionale OV-concessies voor de trein en bus
- Het openbaar vervoer passen we aan op (nieuwe) trends en ontwikkelingen, zoals krimp, vergrijzing en de impact van de coronapandemie
- We willen een schaa sprong bereiken door de reistijd tussen Noord-Nederland en de Randstand met minimaal 30 minuten of meer te verkorten
- De infrastructuur die gebruikt wordt voor onze bussen en treinen wordt verbeterd, vernieuwd en daarmee aantrekkelijker gemaakt
- In lijn met het klimaatakkoord en het bestuursakkoord zero emissie bus (BAZEB) dient het openbaar vervoer binnen de concessies verduurzaamd te worden

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Verlenen en beheren regionale OV-concessies trein en bus	Klanttevredenheid OV Fryslân met OV-klantenbarometer (2021 = 7,9)	Klanttevredenheid is minimaal gelijk of hoger dan in 2021	
Vormgeven aan transitie openbaar vervoer	<ol style="list-style-type: none">1. Het verhogen van de kostendekkingsgraad2. Aanbieden van mobiliteitsoplossingen naast OV	<ol style="list-style-type: none">1. Kostendekking verhogen we met 1% per jaar2. We faciliteren minimaal 1 nieuwe mobiliteitsoplossing als aanvulling of vervanging van het OV	
Verduurzamen openbaar vervoer	Zero Emissie bus en treinvervoer	Vastleggen in concessies: <ol style="list-style-type: none">1. Vanaf 2030 100% ZE-busvervoer in Fryslân	

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
		2. Vanaf 2036 100% ZE-treinvervoer regionale lijnen	

Toelichting

Klanttevredenheid

De klantbarometer laat, na de coronaperiode, weer een stijging zien en is weer op het oude niveau.

Kostendekkingsgraad OV

Voor 2021 en 2022 gaat het om voorlopige bedragen. Het betreft het deel van de opbrengsten uit de kaartverkoop dat de totale kosten van het ov dekt, inclusief beschikbaarheidsvergoeding en bijdrage voor de studenten ov-kaart van het Rijk.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Via de nieuwe aanbesteding van het openbaar busvervoer in Fryslân willen wij meer zero-emissie bussen voorschrijven.	■	■	■
2. Voor wat betreft de treinconcessie zetten wij de gesprekken tot een mogelijke herijking van de treinconcessie voort met de huidige vervoerder.	■	■	■
3. We hebben middelen gereserveerd voor de vervanging en het jaarlijkse beheer en onderhoud van de HRMK-spoorbrug.	■	■	■
4. We laten de overweg in de Hogeweg bij Den Horn (provincie Groningen) aanpassen.	■	■	■
5. We realiseren Dynamische Reizigersinformatiesystemen (DRIS) op drukke bushaltes, nieuwe bushaltes aan de hoofdstructuur en upgraden busstations en ketenknooppunten.	■	■	■
6. We starten de aanbesteding van de concessie voor het busvervoer in Fryslan en willen deze gunnen	■	■	■
7. We voeren met het Rijk afspraken uit om de bestaande spoorverbinding naar de Randstad te verbeteren.	■	■	■
8. We voeren met het Rijk en de provincies Groningen en Drenthe het MIRT-onderzoek uit naar de Lelylijn.	■	■	■
9. We werken mee aan het vervolg op het landelijke programma 'Toekomstbeeld OV'.	■	■	■
10. Wij bereiden samen met het programmabureau, ProRail en de provincie Groningen de uitrol van het nieuwe treinbeveiligingssysteem voor op de noordelijke regionale spoorlijnen.	■	■	■
11. Wij onderzoeken de haalbaarheid van een eigen busstalling in Leeuwarden.	■	■	■
12. Wij onderzoeken en ontwikkelen nieuwe/innovatieve concepten van (kleinschalig) openbaar vervoer en andere mobiliteitsoplossingen (MaaS/deelmobiliteit) in samenspraak met gemeenten en vervoerders.	■	■	■
13. Wij onderzoeken samen met het Rijk, ProRail en de vervoerder de haalbaarheid om in de huidig lopende regionale treinconcessie met batterijtreinen te gaan rijden op Leeuwarden-Harlingen Haven.	■	■	■
14. Wij willen afspraken maken over de overdracht van de concessieverlening voor de Waddenveren naar Fryslân (bestuursakkoord resultaat 48).	■	■	■
15. Wij willen de concessieverlening van de sprinterdienst tussen Leeuwarden-Zwolle decentraliseren (bestuursakkoord resultaat 47).	■	■	■

Toelichting

5. *Tijd:* Op een aantal belangrijke busstations is inmiddels DRIS gerealiseerd. Denk hierbij aan Sneek, Leeuwarden en Heerenveen. Voor de overige locaties aan de hoofdstructuur waar DRIS kan worden gerealiseerd, wordt in samenspraak met de (naar verwachting) nieuwe concessiehouder afspraken gemaakt. Het nieuwe vervoerplan van de concessiehouder is hier namelijk mede van invloed op. Vanwege de bezwaarprocedure ten aanzien van de aanbesteding van deze nieuwe busconcessie is deze aanpak enigszins vertraagd. Zodra de bezwaarprocedure is doorlopen wordt deze actie verder opgepakt.

6. *Beleid:* De busconcessie is op 17 oktober 2023 gegund aan Qbuzz. De gunning is nog niet onherroepelijk (stand van zaken 2 februari 2024), omdat in november 2023 Arriva en Qbuzz bezwaar hebben ingediend tegen de gunning. De uitkomst van de bezwaarprocedure dient hierover afgewacht te worden. In de tussentijd dient Qbuzz conform de concessie te starten met de voorbereidingen voor de nieuwe busconcessie.

6. *Tijd:* Bezwaar procedure loopt nog, waardoor nog niet definitief kan worden gegund.

9. *Beleid:* Door diverse ontwikkelingen (prijsstijgingen, ander reizigersgedrag na corona, krappe arbeidsmarkt) was een herijking nodig van het landelijke Toekomstbeeld OV 2040. Dit heeft geresulteerd

in een nieuw beleidsdocument van het Rijk: "Situatieschets Toekomstbeeld Openbaar Vervoer 2040" (publicatie: januari 2024).

13. *Tijd:* Het uitvoeringsproces met Arriva en ProRail vraagt meer tijd dan verwacht. Daarnaast heeft de afstemming met het project ERTMS (European Rail Traffic Management System) extra tijd gevraagd en het heeft enige tijd geduurd voordat de consequenties voor de planning goed in beeld waren. De invloed van de provincie op de procesvoortgang is beperkt, doordat wij afhankelijk zijn van de eerder genoemde partners.

14. *Beleid:* In de vorige bestuursperiode heeft de provincie met het Rijk afgesproken om de concessieverlening van de Friese Waddenveren niet te decentraliseren. Het Rijk heeft toegezegd dat de provincie bij de aanbesteding van de nieuwe concessie(s) wordt betrokken. Zie de PS-brief van 14-11-2022 met kenmerk 02046736.

15. *Beleid:* In de vorige bestuursperiode heeft de provincie met het Rijk afgesproken om de concessieverlening van de sprinterdienst Leeuwarden - Zwolle niet per 2025 te decentraliseren. De sprinterdiensten blijven hiermee onderdeel van de nieuwe hoofd railnetconcessie van het Rijk (2025-2033). Zie de PS-brief van 14-11-2022 met kenmerk 02046736.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Verlenen en beheren regionale OV-concessies trein en bus	Nieuwe busconcessie	Gunning is afgerond	Gunning geschiedt maar niet afgerond
	Decentralisatie concessieverlening sprinterdienst Leeuwarden-Zwolle en Waddenveren	Afspraken met Rijk gemaakt	100%
Versnellen treinverbinding naar de Randstad	Nemen Startbeslissing voor het uitvoeren van een Verkenning naar de Lelylijn	Onderzoek uitgevoerd voor Startbeslissing	Onderzoek in uitvoering
	Uitvoering afspraken verbetering bestaand spoor	Afspraken zijn uitgevoerd	100%
Verbeteren en aantrekkelijk maken spoornetwerk	Vervanging HRMK-spoorbrug	Afspraken met Rijk gemaakt	100%
	Spoorlijn Leeuwarden-Groningen	Resterende werkzaamheden zijn afgerond	100%
	Vorbereiding uitrol ERTMS noordelijke regionale spoorlijnen	Afspraken gemaakt	100%
Verbeteren en aantrekkelijk maken busnetwerk	Eigen busstalling Leeuwarden	Onderzoek haalbaarheid is gedaan	100%

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Verduurzamen openbaar vervoer	Batterijtreinen Leeuwarden-Harlingen Haven	Onderzoek haalbaarheid is gedaan	Onderzoek nog niet uitgevoerd

Toelichting

Nieuwe busconcessie

De busconcessie is op 17 oktober 2023 voorlopig gegund aan Qbuzz. De definitieve gunning heeft nog niet kunnen plaatsvinden, omdat in november 2023 Arriva en Qbuzz bezwaar hebben ingediend tegen de voorlopige gunning. De uitkomst van de bezwaarprocedure dient hierover afgewacht te worden. In de tussentijd dient Qbuzz conform de concessie te starten met de voorbereidingen voor de nieuwe busconcessie.

Decentralisatie concessieverlening sprinterdienst Leeuwarden-Zwolle en Waddenveren

In de vorige bestuursperiode (2019-2023) heeft de provincie met het Rijk afgesproken om de concessieverlening van de sprinterdienst Leeuwarden - Zwolle en de concessieverlening van de Friese Waddenveren niet te decentraliseren. Zie de PS-brief van 14-11-2022 met kenmerk 02046736.

Nemen Startbeslissing voor het uitvoeren van een Verkenning naar de Lelylijn

Het MIRT-onderzoek t.b.v. het nemen van de startbeslissing, nu voorzien eind 2024, is nog in uitvoering.

Batterijtreinen Leeuwarden-Harlingen Haven

Het uitvoeringsproces met Arriva en ProRail vraagt meer tijd dan verwacht. Daarnaast heeft de afstemming met het project ERTMS extra tijd gevraagd en het heeft enige tijd geduurd voordat de consequenties voor de planning goed in beeld waren. De invloed van de provincie op de procesvoortgang is beperkt, doordat wij afhankelijk zijn van de eerder genoemde partners.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	61.625	56.746	65.845	-9.099
Totaal baten	2.511	2.744	4.200	-1.456
Saldo van lasten en baten	59.114	54.002	61.645	-7.643

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Openbaar vervoer algemeen	273	549	761	-211
	Verlenen en beheren regionale OV-concessie trein en bus	59.471	61.158	62.401	-1.243
	Verduurzamen openbaar vervoer	389	313	313	0
Structurele budgetten		60.134	62.020	63.474	-1.455
	Vormgeven aan transitie openbaar vervoer	271	90	101	-11
	Verbeteren en aantrekkelijk maken spoornetwerk	0	-6.707	-111	-6.596
	Verneteren en aantrekkelijk maken busnetwerk	437	343	294	49
Tijdelijke budgetten		708	-6.275	283	-6.558
	Verlenen en beheren regionale OV-concessie trein en bus	0	534	-1.148	1.681
	Verbeteren en aantrekkelijk maken spoornetwerk	783	468	3.235	-2.768
Overlopende passiva		783	1.001	2.088	-1.087
Totaal lasten		61.625	56.746	65.845	-9.099

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Baten					
	Verlenen en beheren regionale OV-concessie trein en bus	1.728	1.743	2.112	-369
Structurele budgetten		1.728	1.743	2.112	-370
	Verlenen en beheren regionale OV-concessie trein en bus	0	534	-1.148	1.681
	Verbeteren en aantrekkelijk maken spoornetwerk	783	468	3.235	-2.768
Overlopende passiva		783	1.001	2.088	-1.087
Totaal baten		2.511	2.744	4.200	-1.456
Saldo van lasten en baten		59.114	54.002	61.645	-7.643
Mutatie reserves		0	10.000	10.000	0
Mutatie tijdelijke budgetten		-708	6.164	-432	6.596
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		58.406	70.166	71.213	-1.047

Toelichting

Per saldo is er een overschrijding van € 1,1 mln. op dit beleidsveld.

Structureel lasten

Per saldo is er een overschrijding van circa € 1,1 mln. De LBI-index (loon en brandstof) voor het Openbaar vervoer is hoger dan in de begroting was opgenomen. Het gaat om indexering vanaf 2021, de beschikkingen voor 2021 en 2022 hiervoor zijn inmiddels vastgesteld. Totaal is de indexering circa € 1,7 mln. hoger. De beschikbare middelen voor het meerwerk zijn niet volledig benut, dit resulteert in een lager last van circa € 0,6 mln.

Tijdelijke budgetten

De last van € 6,6 mln. wordt veroorzaakt doordat last is genomen in het kader van de subsidieaanname voor het project ERTMS, mutatie verloopt via de reserve tijdelijke budgetten.

Overlopende passiva

De overlopende passiva heeft betrekking op de 4de trein Sneek-Leeuwarden, beschikbaarheidsvergoedingen OV en ERTMS.

Reserves/mutatie reserves

De last van € 10 mln. wordt veroorzaakt door de bekleemde reserve voor subsidie voor het project ERTMS, dit bedrag schuift vanwege de regels rondom lastneming subsidies door naar 2024

Programma 3: Omgeving

Portefeuillehouders

Gedeputeerden Matthijs de Vries, Femke Wiersma en Sijbe Knol

Wat hebben we gezien?

Natuur, landschap, landbouw, water en milieu:

Nationaal Programma Landelijk Gebied

In het Nationaal Programma Landelijk Gebied werken overheid en lokale partijen samen aan maatregelen voor een landelijk gebied waar de kwaliteit van het water goed is en waar planten en dieren kunnen voortbestaan. En waar de landbouw een belangrijke plaats heeft. Daarbij is volop aandacht voor de brede welvaart: een landelijk gebied, waar je prettig, gezond en veilig kunt wonen, werken, ondernemen en recreëren.

In de zomer van 2023 is het ontwerp Fries Programma Landelijk Gebied ingediend, samen met vier maatregelpakketten. Deze maatregelpakketten zijn concrete maatregelen op gebied van water, natuur, veenweide en landbouw die de komende jaren kunnen worden uitgevoerd. Als voorloper op de totale opgave van het FPLG. Op basis van het definitief landelijk NPLG kan de provincie haar eigen FPLG definitief afronden en indienen bij het Rijk.

Energie:

De behoefte van de Friese overheden en verschillende maatschappelijke organisaties om de samenwerking uit te bereiden en te bestendigen heeft in 2023 geleid tot de start van de Friese Energietafel. Daarbinnen bekijken we gezamenlijk op welke uitvoeringsonderwerpen verder kan worden samengewerkt. In 2023 is in elk geval gestart met het opstellen van een Energievisie.

De behoefte aan samenwerking blijkt ook uit de hoge opkomst bij de Friese Energiedagen die in 2023 zijn georganiseerd.

Het elektriciteitsnet loopt tegen zijn grenzen aan. Dat zet niet alleen de rem op de opwekking van meer schone energie, maar ook op de uitbreiding van bedrijven.

Hoewel de energiemarkt iets minder gespannen is ligt het prijspeil nog hoger dan voor 2021. De betaalbaarheid van energie voor huishoudens en bedrijven staat nog steeds onder druk.

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 3

Een mooi Fryslân willen we zijn, waarin het kenmerkende Friese Landschap een fundament is voor leefbaarheid, biodiversiteit, recreatie, landbouw en zo mogelijk ook voor andere opgaven.

Om deze ambities te kunnen realiseren moet de basis op orde zijn. De Friese ruimte heeft veel kwaliteiten die we willen behouden en versterken. Dat moet op een slimme manier gebeuren: niet door verandering tegen te houden maar door gewenste nieuwe ontwikkelingen te laten aansluiten bij bestaande kwaliteiten. Om deze kwaliteiten op orde te hebben en te houden, voeren we onze wettelijke taken uit en nemen we de verantwoordelijkheid die we als provincie hebben. Voor de bestaande kwaliteit zien we een aantal doelstellingen, waaronder een duurzame landbouw, het beschermen en ontwikkelen van natuur, behoud en versterken van kwaliteiten landschap, verbeteren en schoonhouden van milieu en de kwaliteit en kwantiteit van het (grond)water zijn op peil.

Daarnaast zijn vanuit de samenleving in de Omgevingsvisie vier urgente opgaven benoemd, namelijk:

- Fryslân houdt de leefomgeving vitaal, leefbaar en bereikbaar;
- Fryslân zet de energietransitie met kracht voort;

- Fryslân wordt klimaat-adaptief ingericht;
- Fryslân versterkt de biodiversiteit.

Deze opgaven zijn groot, onderling verbonden en ze raken de hele provincie. De opgaven vragen om een integrale en gezamenlijke aanpak en krijgen de komende jaren vorm en betekenis samen met onze partners in onze provincie.

Wat betekenen deze urgente opgaven?

Biodiversiteit is van groot belang voor gezonde bodems, schoon water, schone lucht, bestuivers voor voedselgewassen, natuurlijke weerstand tegen ziekten en plagen en veerkracht bij het opvangen van klimaatverandering. Kortom, de natuur is de basis van ons bestaan én onze economie. Als het niet goed gaat met onze biodiversiteit, dan heeft dat gevolgen voor ons welzijn en onze welvaart. Kunnen we straks nog voldoende gezond voedsel produceren? Is er nog natuur om de gevolgen van klimaatverandering te verzachten? Alle belang om ambities te formuleren die bijdragen aan een toekomstbestendig landelijk gebied.

Ten aanzien van de energietransitie is het doel om de uitstoot van broeikasgassen te verlagen en van fossiele brandstoffen af te gaan. Daarbij is aandacht voor deze duurzaamheidsdoelstellingen en ruimtegebruik.

Door verandering van het klimaat zien we een zeespiegelstijging en weersextremen die zorgen voor overlast en schade en bedreigen onze veiligheid. Vandaar dat dit een urgente opgave is. Het doel is om Fryslân klimaatbestendig in te richten en mee te laten bewegen met de veranderingen in het klimaat. Het leefbaar houden van de omgeving gaat onder meer over dat de leefomgeving bijdraagt aan de gezondheid van mensen en voor iedereen toegankelijk is. Een aantrekkelijk landschap en mooie natuur in de omgeving draagt hieraan bij.

Naast de urgente opgaven in de Omgevingsvisie is ook de stikstofaanpak urgent. Deze wordt komende jaren vorm gegeven via het Nationaal Programma Landelijk Gebied, een programma onder de Nationale Omgevingsvisie. Naast de aanpak van stikstof worden hierin de landelijke en provinciale doelen t.a.v. klimaat, water en natuur opgenomen. Essentie is dat landelijk de kwaliteit van de natuur moet worden verbeterd, het watersysteem robuuster en gezonder moet worden gemaakt en op weg naar een klimaatneutraal landelijk gebied.

Een forse inzet op natuurherstel en -behoud is ook nodig om zo ruimte te creëren voor duurzame economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarnaast geldt dat Nederland zich op meerdere terreinen Europees en internationaal verplicht heeft aan diverse natuur-, water- en klimaatdoelstellingen. Dit alles moet gebeuren in samenhang met een toekomstbestendige ontwikkeling van de landbouw. Grote opgaven waar we de komende jaren mee aan de slag gaan.

Vastgestelde beleidsnotities

Natuur en Landschap

- Nota Faunabeleid Fryslân (2021)
- Nota weidevogels 2021-2030 (2021)
- Startnotitie beleid Fryske Guozzenoanpak (2022)
- Nota Fryske Guozzenoanpak 2017-2020 (looptijd verlengd t/m 2023)
- Beleidsnotitie Invasieve Exoten (2021)
- Nota “Natuer en Lanlik gebiet” (2012)
- Strategische Grondnota Natuur Netwerk Nederland (2022)
- Beleidskader en Subsidieregeling Agrarische bedrijfsverplaatsing Fryslân (2015)
- Provinciaal Programma herstel biodiversiteit (2021)
- Omgevingsvisie De Romte Diele (2020)
- Friese aanpak Stikstof (2020)
- Provinciale Beleidsregels intern en extern salderen Fryslân (2020)
- Uitvoeringsprogramma Stikstof Fryslân 2035 (2022)
- Startnotitie Programma Landschap (2021)
- Romte foar Sinne (2015)
- Thematische structuurvisie Grutsk op ‘e Romte (2014)

Landbouw

- Beleidsbrief Duurzame Landbouw (2017)

- Landbouwagenda, actieplan Friese Landbouwagenda (2021)

Veenweide

- Veenweide visie (januari 2015)
- Maatschappelijke Kosten- en Batenanalyse Veenweide (2020)
- Veenweideprogramma 2021 -2030, Foarút mei de Fryske Feangreiden (2021)

Water en Milieu*

- Regionaal Water Programma 2022 - 2027
- KRW Nota Fryslân (2021)
- VTH beleid provincie Fryslân 2019 – 2023
- Beleidsregel tijdelijk en uitzonderlijk gebruik Wet luchtvaart provincie Fryslân (2012)
- Beleidsregels geur Bedrijven Fryslân 2019
- Beleidsregel Wet Bibob provincie Fryslân (2021)
- Landelijke handhavingsstrategie (2014)
- Beleid “Storten/op of in de bodem brengen van afval buiten inrichtingen” (2005)
- VTH-beleid Fryslân, uniform beleid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving van de provinciale en gemeentelijke basistaken (2020)
- Startnotitie Bodembeleid (2022)
- Verordening Wet natuurbescherming (december 2016)
- Wadloopverordening (2019)

Energietransitie

- Energieprogramma Fryslân 2022 – 2025 (2022)

*Zie beleidsveld 3.4 Water en Milieu onderdeel VTH Milieu en Natuur voor het provinciaal VTH uitvoeringskader Milieu en Natuur

Verbonden partijen

- Fryske Útfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO), Grou
- Fûns Fryske Skjinne Enerzjy (FSFE), Leeuwarden
- Fonds Nazorg Stortplaatsen
- Stichting Nazorg Ouwsterhaule
- Samenwerkingsovereenkomst Waddenglas
- Samenwerkingsovereenkomst Omgevingsdienst Groningen (ODG) Brzo Noord, Veendam

Stand van zaken gewenste resultaten

Beleidsvelden	Beleid	Tijd	Geld
3.1 Natuur en landschap	■	■	■
3.2 Landbouw	■	■	■
3.3 Veenweide	■	■	■
3.4 Water en Milieu	■	■	■
3.5 Energietransitie	■	■	■
3.6 Transitie omgevingswet/-visie	■	■	■

Toelichting

3.1 *Geld*: Het Natuurpact is onvoldoende toereikend voor alle opgaven.

3.2 *Geld*: Zowel de tijdelijke landbouwmiddelen als de middelen voor de regiodeal Natuurinclusieve landbouw worden niet in z'n geheel benut.

3.3 *Tijd*: In 2023 is maximaal de focus gelegd op uitvoering. Dit betekent dat planvorming in de zes ontwikkel- en kansrijke gebieden is voorbereid. Daarnaast zijn er ook stappen genomen in uitvoering, door bijvoorbeeld grondaankoop, diverse pilots en de aanpak funderingen (o.a. code rood). Door onvoldoende financiële- en organisatorische spankracht is het schier onmogelijk om de doelstelling van 0,4 Mton tijdig in 2030 te realiseren. Dit hangt met name samen met het ontbreken van gebiedsprocessen in ongeveer de helft van het plangebied.

3.4 *Beleid*: De realisatie van de doelen op gebied van KRW en waterberging lopen achter t.o.v. de planning. Daarnaast is meer tijd nodig voor de herziening van het beschermingsbeleid drinkwater.

3.4 *Tijd*: Het bodembeleid wordt uitgewerkt conform vastgestelde Startnotitie. Dit kost meer tijd dan gepland. Daarnaast voert de FUMO een deel van de wettelijke taken uit. Deze zijn niet allemaal uitgevoerd.

3.5 *Geld*: Door lastneming subsidies moet er geld naar voren worden gehaald. Dit zorgt voor een overbesteding.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 3.1 Natuur en landschap	79.455	96.865	86.441	10.424
Beleidsveld 3.2 Landbouw	4.131	4.748	3.486	1.262
Beleidsveld 3.3 Veenweide	15.535	4.161	6.047	-1.885
Beleidsveld 3.4 Water en milieu	14.988	25.486	20.286	5.200
Beleidsveld 3.5 Energietransitie	4.852	11.241	10.999	242
Totaal lasten	118.960	142.502	127.259	15.242
Baten				
Beleidsveld 3.1 Natuur en landschap	16.100	27.901	21.880	6.021
Beleidsveld 3.2 Landbouw	911	1.740	1.843	-104
Beleidsveld 3.3 Veenweide	11.077	2.518	2.380	139
Beleidsveld 3.4 Water en milieu	6.945	9.549	6.257	3.293
Beleidsveld 3.5 Energietransitie	1.525	1.930	5.154	-3.224
Totaal baten	36.558	43.638	37.513	6.125
Saldo van lasten en baten	82.402	98.863	89.746	9.117
Mutatie reserves	1.881	-33.098	-25.737	-7.361
Mutatie tijdelijke budgetten	-1.422	-2.074	-2.583	509
Mutatie structurele budgetten	0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten	82.861	63.692	61.425	2.266

Toelichting

De toelichting op de grootste verschillen tussen de jaren staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investerings

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2023
Onderhanden werken	39.401	5.809	6.560	38.649
Opgeleverde werken	0	0	0	0
Afgerekende werken	0	0	0	0
Totaal	39.401	5.809	6.560	38.649

Toelichting

Onder de post onderhanden werk is de voorraad Investeringskrediet Grond (IKG) natuur (€ 37,9 mln.) en veenweide (€ 0,7 mln.) opgenomen. De aan- en verkopen zijn gronden internationale opgave, ruil- en restgronden en veenweide gronden.

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2023
R. Aankoop natuurterreinen (fase 1) prov opgave	3.982	509	0	4.490
R. Natuurpact 2014	45.081	500	3.355	42.226
R. DNA De Nieuwe Afsluitdijk	17.657	5.401	6.050	17.009
R. Reserve verstrekte subsidies	4.992	2.559	4.163	3.387
Totaal	71.712	8.969	13.568	67.113

Toelichting

Reserve Aankoop natuurterreinen (fase 1) prov. opgave

Deze reserve is gevormd om benodigde middelen voor aankopen natuurterreinen fase 1 ter beschikking te kunnen stellen. Het betreft de provinciale opgave en gaat dus niet om de wettelijke opgave.

Reserve Natuurpact 2014

Deze reserve is gevormd voor rijksmiddelen en bestedingen voor de uitvoering van het programma Natuurpact.

Reserve DNA De nieuwe afsluitdijk

In het kader van het samenwerkingsverband van de provincies Fryslân, Noord-Holland en de gemeenten Hollands Kroon, Harlingen en Súdwest-Fryslân is deze reserve voor het programma DNA gevormd. De provincie Fryslân is penvoerder van het programma.

Reserve verstrekte subsidies

Deze reserve is gevormd in verband met de subsidieaanvraag van subsidies boven het drempelbedrag van € 900.000,- en betreft de volgende projecten: Wij en Wadvogels, Zuivelhoeve Schiermonnikoog.

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
A121 V. Risicovoorziening grondaankopen	1.377		632	745
V. Grondwaterplan	1.552	771	904	1.419
Totaal	2.929	771	1.536	2.164

Toelichting

Voorziening Risicovoorziening grondaankopen

Deze voorziening dekt het risico van verlies-dragende grondtransacties natuur. Als de marktwaarde van de grond lager is dan de boekwaarde wordt de voorziening gevormd ten laste van de Natuurpactmiddelen.

Voorziening Grondwaterplan

Deze voorziening wordt gevormd middels de legesinkomsten en uitgaven in het kader van het grondwaterplan gaan ten laste hiervan.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
OP Bodemleernetwerk Noordelijke kleischil		80	25	55
OP Deltaprogramma Waddengebied	99	119	91	127
OP Fries Bestuursakkoord Waterketen 3 2021-2025	89	105	51	143
OP GRO06c Kennismiddelen Regiodeal NIL VW HW		240	129	111
OP GRO06c Regiodeal NIL Veenweide 2022-2024	679		290	389
OP Life Alde Feanen N2000 voorbereiding	790			790
OP Life19/IP/DL00004 Grassbird Habitats	235	400	635	0
OP Life19/IP/NL000011 All 4 Biodiversity	139	0	56	84

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
OP Nog af te sluiten weidevogelcompensatie	1.455	79	61	1.473
OP POP 3 ANLB Leefgebied water SP 2019	156		156	0
OP Programma NIL Friese Kleiweide	112	126	4	234
OP Regiodeal NIL Aldeboarn-De Deelen	127	127	78	176
OP SPUK C117 en C117B versnel natuurincl isoleren		2.110		2.110
OP SPUK C13 Ontzorgingsprogr maatschapp vastgoed	1.076		1.060	16
OP SPUK C75B Regiodeal ZuidOost Friesland	423	342	193	572
OP SPUK C86 Ontzorgingspr maatsch vastg 2e tranche	868		564	304
OP SPUK E3 Sanering verkeerslawaaï	96	10		105
OP SPUK E44 FBW klimaatadaptatie 2021-2027		9.787	2.463	7.323
OP SPUK E83 PFAS Bodemopgaven 2022	380		20	360
OP SPUK E87 FRESHEM-NL fase 2		3.900	1.000	2.900
OP SPUK E97 Bodem buitenprop difuus lood Fryslan		604	9	595
OP SPUK E99 Versterken Friese IJsselmeerkust		12.642	182	12.460
OP SPUK Energiehub		1.000	1.000	0
OP SPUK F28 Klimaat- en energiebeleid		1.118	879	239
OP SPUK Freshem-NL bijdrage derden	939	892	750	1.081
OP SPUK L10 Impulsgelden veenweiden	9.834		865	8.970
OP SPUK L16 PN Programma Natuur	20.970	17.505	5.692	32.783
OP SPUK L24 Voorbereiding NPLG	1.830		1.830	0
OP SPUK L25 Versnellingsvoorstellen	24.247		1.453	22.794
OP SPUK L25B Gelijkw pos boeren in gebiedsproces		2.700	37	2.663
OP SPUK L29 Capaciteit natuurmonitoring		150	34	116
OP SPUK L7 IBP vitaal platteland	4.115		580	3.536
OP SPUK L8 prov aank veehouderijen nabij natuurgeb	5.232		346	4.886
OP Wadlopen	76	119	133	62
OP Weidevogelcompensatie	2.613	24	211	2.426
Totaal	76.579	54.179	20.875	109.882

Toelichting

OP Bodemleernetwerk Noordelijke kleischil

De OP is ingericht voor het project Leernetwerk Bodem, dit is de uitkomst van het gebiedsproces als onderdeel van de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw in de Noordelijke Kleischil. De subsidie is toegekend vanuit de Regiodeal Noordoost Fryslân.

OP Deltaprogramma Waddengebied

De OP is ingericht voor middelen afkomstig van provincie Groningen, Rijkswaterstaat, waddengemeenten en waterschappen, voor o.a. voorbereiden op klimaatadaptatie en waterveiligheid.

OP Fries Bestuursakkoord Waterketen 3 2021-2025

De OP dient ter kasvoering van budgetten uit het Fries bestuursakkoord. Het FBWK is een samenwerkingsverband tussen alle Friese waterketen partijen.

OP GRO06c Kennismiddelen Regiodeal NIL VW HW

De OP is ingericht voor het project kennismiddelen Regiodeal NIL Veenweideprogramma

OP GRO06c Regiodeal NIL Veenweide 2022-2024

De OP is ingericht voor de programmatische aanpak Regiodeal NIL Veenweide Fryslan 2022-2024

OP Life Alde Feanen

De OP is ingericht voor de kasstromen van het project LIFE Alde Feanen N2000.

OP Life19/IP/DL00004 Grassbird Habitats

De OP is ingericht voor de kasstromen van het project LIFE Grassbirds. Project is opgestart in 2021 en loopt tien jaar.

OP Life19/IP/NL000011 All4Biodiversity

De OP is ingericht voor de kasstromen van het project LIFE All4biodiversity. Project is opgestart in 2021 en loopt zes jaar.

OP Nog af te sluiten weidevogelcompensatie

De OP is ingericht voor middelen afkomstig van projecten, Vermillion en gemeenten voor compensatie m.b.t. aangaan langdurige beheercontracten, deze middelen worden ingezet voor weidevogelcompensatie.

OP POP 3 ANLB Leefgebied water SP 2019

De OP is ingericht voor de besloten subsidiebijdragen voor het subsidieplafond 2019 vanuit de regio. In 2023 is deze OP opgeheven.

OP Programma NIL Friese Kleiweide

De OP is ingericht vanuit de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw voor compensatie in relatie tot experiment storrijke stalmest.

OP Regiodeal NIL Aldeboarn-De Deelen

De OP is ingericht voor onderzoek en advisering in het gebiedsproces Aldeboarn-DeDeelen vanuit de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw

OP SPUK C117 en C117B versnel natuur inclusief isoleren

De OP is ingericht voor de bijdragen aan gemeenten ten behoeve van activiteiten die gericht zijn op het voorbereiden, opstellen, implementeren, uitvoeren of monitoren van soortenmanagementplannen (SHP) op een manier bijdraagt aan een doelmatige versnelling van de isolatie van gebouwen. Daarnaast kunnen de middelen ingezet worden voor advisering, beoordelen van aanvragen van vergunningen en ontheffingen op dit gebied en voor het realiseren en financieren van alternatieve verblijfplaatsen ter bescherming van beschermde diersoorten.

OP SPUK C13 Ontzorgingspr maatsch vastg 2e tranche

De OP betreft de 2e tranche van de specifieke uitkering van het Rijk aan de provincie Fryslân bestemd voor activiteiten die tot doel hebben om kleine maatschappelijke vastgoedeigenaren te ontzorgen bij het verduurzamen van hun maatschappelijke vastgoed

OP SPUK L05B Regiodeal ZuidOost Friesland

De OP is ingericht om het door het rijk gefinancierde deel, € 15 mln., van de door de provincie uitgevoerde onderdelen van de Regio Deal Zuidoost Friesland te verantwoorden.

OP SPUK E3 Sanering verkeerslawaaï

De OP is ingericht om maatregelen te nemen om geluidhinder langs provinciale wegen te beperken. De maatregelen zijn afgerond en het ministerie zal de rijksbijdrage in 2022 vaststellen.

OP SPUK E44 FBW klimaatadaptatie 2021-2027

De OP is ingericht om de impulsregeling klimaatadaptatie uit te voeren, de financiering is vanuit het Deltafonds.

OP SPUK E83 bodemopgaven 2022

De OP is ingericht voor de specifieke uitkering om de nieuwe bodemkwaliteitsopgave te signaleren en daarop te reageren met een passende aanpak.

OP SPUK E87 Freshem-NL fase 2

De OP is ingericht voor het project Freshem wat bedoelt is om de zoet- en zoutwater en kleilagen in de grond te meten.

OP SPUK E97 Bodem buitenprop difuus lood Fryslan

De OP is ingericht om het bevoegd gezag in staat te stellen nieuwe bodemkwaliteits-opgaven te signaleren en daarop te reageren met een passende aanpak conform §3 van de regeling (buitenproportionele opgaven).

OP SPUK E99 Versterken Friese IJsselmeerkust

De OP is ingericht om activiteiten uit te voeren die dragen bij aan kustherstel en een duurzame inrichting van de Friese IJsselmeerkust.

OP SPUK Energiehub

De OP is ingericht voor de investering in de energiehub bij Thialf waarvoor het Rijk € 3,44 miljoen beschikbaar gesteld heeft.

OP SPUK F28 Klimaat- en energiebeleid

De OP is ingericht voor de extra inzet capaciteit voor de uitvoering van klimaat- en energiebeleid.

OP SPUK Freshem-NL bijdrage derden

De OP is ingericht om als penvoerder van het project de impulsregeling klimaatadaptatie uit te voeren. De bijdragen in deze OP komt van alle deelnemers.

OP SPUK L10 Impulsgelden veenweiden

De OP is ingericht voor de impulsgelden die betrekking hebben op de rijksmiddelen die we ontvangen voor de projecten Hege Warren en Aldeboarn/de Deelen.

OP SPUK L16 PN Programma Natuur

De OP is ingericht voor het uitvoeren van de maatregelen vallend onder de regeling programma Natuur.

OP SPUK L24 Voorbereiding NPLG

De OP is ingericht voor de specifieke uitkering in verband met de regievoering ontwikkeling en ondersteuning van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

OP SPUK L25 Versnellingsvoorstellen

De OP is ingericht als voorloper van het provinciale gebiedsprogramma en is bedoeld om bij te dragen aan de doelen op het gebied van versterking van de natuur, waterkwaliteit en klimaatopgave.

OP SPUK L25B Gelijkw pos boeren in gebiedsproces

De OP is ingericht als voorloper van het provinciale gebiedsprogramma en is bedoeld om bij te dragen aan de doelen op het gebied van versterking van de natuur, waterkwaliteit en klimaatopgave. De aanvraag en verantwoording van deze SPUK ligt bij de provincie Groningen.

OP SPUK L29 Capaciteit natuurmonitoring

De OP is ingericht voor provinciale ondersteuning in het uitvoeren van de businesscase VHR, natuurmonitoring in de vorm van meedenken en uitwerken van methodieken.

OP SPUK L7 IBP vitaal platteland

De OP is ingericht voor de ontvangen rijksmiddelen in het kader van het interbestuurlijk programma vitaal platteland ten behoeve van het uitvoeren van het gebiedsproces Aldeboarn-De Deelen.

OP SPUK L8 provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden

De OP is ingericht voor de regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden.

OP Wadlopen

De OP is ingericht voor de kasvoering van wadloopovereenkomsten tussen de drie waddenprovincies.

OP Weidevogelcompensatie

De OP is opgericht om meerjarige contracten te kunnen financieren.

Beleidsveld 3.1. Natuur en landschap

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 3.1.

1. We willen naar een natuur-inclusieve samenleving waaraan iedereen een bijdrage levert en het fijn wonen, werken en leven is.
2. In het kader van het herstellen en bevorderen van de biodiversiteit willen we:
 - De basiskwaliteit en samenhang van leefgebieden herstellen (de basis op orde: Natuurnetwerk Nederland (NNN), Natura 2000, Agrarisch Natuurbeheer, weidevogelkerngebieden, voldoende water, schoon water (N, P, inrichting en beheer afgestemd op biodiversiteit) lucht (N) en een gezonde bodem).
 - De verbinding versterken tussen economie en natuur en landbouw (natuurinclusieve landbouw, circulaire economie, recreatie, beheer infrastructuur).
 - De bewustwording in de samenleving versterken (betrokkenheid bij leefomgeving, actieve inzet, monitoring, samenwerking, via cultuur)
 - Natuurinclusief ontwerpen bij nieuwe projecten, koppelen van opgaven, en een gebiedsgerichte aanpak.
3. We willen voorkomende soorten in stand houden en kwetsbare soorten beschermen.
4. Een ombuiging van de neerwaartse trend in een opwaartse trend van weidevogels, met als inzet stabilisatie en groei van de weidevogelpopulaties: 10.000 broedparen Grutto in 2030
5. Het duurzaam in stand houden van de internationaal beschermde ganzenpopulaties.
6. We willen de schade van overlast gevende soorten beperken, waaronder het jaarlijks verlagen van de vraatschade van met name winterganzen.

Doel indicatoren

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 1. Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	Het aantal Soorten van Fries Belang die bedreigd zijn, neemt af.	20% afname in 2026	
	Aantal ha nieuwe natuur functiewijziging	750 hectare in 2027	
	Aantal ha nieuwe natuur ingericht	2.000 hectare in 2027	
	Groei aantal ha natuur in gesubsidieerd beheer SNL	2.000 ha t/m 2027	
	Groei aantal ha natuur in gesubsidieerd beheer ANLB uitgesplitst in: Optimalisatie en uitbreiding Aanvalsplan Grutto KRW Water	23.500 ha t/m 2027, uitgesplitst in: 14.000 2.000 7.500	
Ambitie 2. Soorten in stand houden en de schade beperken	Aantal broedparen grutto	10.000 broedparen in 2030	
	Aantal robuuste weidevogelplusgebieden (Aanvalsplan Grutto)	14 weidevogelplusgebieden in 2027	

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
	Ganzenschade	5 - 10% minder ganzenschade	

Toelichting

Het aantal Soorten van Fries Belang die bedreigd zijn, neemt af

Het aantal landelijk vastgestelde Rode lijsten neemt geleidelijk toe omdat de kennis over soortgroepen toeneemt. Rode lijstsoorten zijn kwetsbare en (ernstig) bedreigde soorten met een negatieve trend in aantallen en/of verspreiding. De lijst met soorten van Fries belang uit 2018, is een selectie van de toen bekende Rode lijstsoorten die in Fryslân voorkomen en een sterke binding hebben met onze Provincie. In 2022 is deze wetenschappelijke lijst geactualiseerd (FLORON (2022.091/01).

Hieruit blijkt dat de lijst uit 2018 inderdaad korter is geworden, omdat de RL-status en/of de relatieve betekenis van Fryslân voor de soorten veranderde (-118 soorten). Tegelijkertijd werd de actuele lijst van RL- en beschermde soorten die een sterke binding hebben met Fryslân juist langer (+358). Dit komt omdat er sinds 2018 meer soortgroepen zijn uitgewerkt en Rode lijsten bijgekomen zijn. Daarnaast zijn ook alle wettelijk beschermde soorten aan het overzicht toegevoegd.

We moeten daarom vaststellen dat het korter maken van de lijst met soorten van Fries belang uit 2018 geen realistische en passende doelstelling is.

De Provincie Fryslân en het Friese Herstelprogramma Biodiversiteit hebben hier geen directe invloed op. Wel wordt alles op alles gezet om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen en een positieve trend te bewerkstelligen. Effectieve maatregelen kunnen namelijk wel bijdragen aan herstel van biodiversiteit, zie bijvoorbeeld het succesverhaal van de otter, die het goed doet in Fryslân en inmiddels ook van de Rode lijst af is gehaald.

Groei aantal ha natuur in gesubsidieerd beheer SNL De grootste oppervlakten natuur waarvoor beheerders in aanmerking komen voor subsidie zit inmiddels al in de SNL. Echter zal de toename van 2000 ha met name moeten komen uit de nog te ontwikkelen natuur. Verwachting is dat vanwege de procedures van het omzetten van landbouwgrond in natuur het langer duurt om de nog te ontwikkelen natuur in de SNL onder te brengen.

Groei aantal ha natuur in gesubsidieerd beheer ANLB Het streven was een totale groei van 5.350 ha (Optimalisatie en uitbreiding 3.150, Aanvalsplan Grutto 600 en KRW Water 1.600). Het realisatiecijfer was per 2023 een totale groei van 5.050 (Optimalisatie en uitbreiding (incl. categorie klimaat) 3.620, Aanvalsplan Grutto 560 en KRW Water 870). De doelen voor Optimalisatie en uitbreiding (ruim) en het aanvalsplan Grutto (bijna) zijn dus wel gehaald, maar die voor KRW niet. * De bedragen voor Aanvalsplan Grutto zijn opgenomen binnen het leefgebied Open Grasland en het is daarmee lastig om de groei van Aanvalsplan Grutto daaruit te destilleren. Om de groei van het aantal hectares voor Aanvalsplan Grutto toch bij benadering te berekenen is uitgegaan van gemiddeld hectarebedrag van € 2.131,25. Dit bedrag is berekend op basis van 1e openstelling van € 1.550.000,- gedeeld door het aantal te realiseren hectares van 800 + tariefstijging van 10%.

Ganzenschade Op basis van de meest recente, voorlopige cijfers is de vraatschade in 2023 13,9% hoger dan het gemiddelde van de voorgaande twee jaren. Er is hiervoor geen duidelijke oorzaak te geven. Wat meegespeeld kan hebben is de stijging van de populatie zomerganzen of bereidheid om schade te melden bij grondgebruikers. Het totale oppervlak getaxeerde schade blijft sinds 2017/2018 ongeveer gelijk. Het aantal trekganzen is al sinds 2013 min of meer stabiel, terwijl het aantal in 2023 zelfs aanzienlijk lager lag, mogelijk als gevolg van de vogelgriep. Op basis van de meest recente, voorlopige cijfers is de vraatschade in 2023 13,9% hoger dan het gemiddelde van de voorgaande twee jaren.

Aantal robuuste weidevogelplusgebieden In totaal is er gestart met het robuuster maken van acht weidevogelkerngebieden in kader van het Aanvalsplan Grutto (weidevogelplusgebieden). Vier gebieden in 2022 en vier gebieden in 2023. Deze gebieden kunnen pas worden afgemaakt als de volgende onderdelen van het Aanvalsplan Grutto gereed zijn: langlopende beheercontracten, plus beheervergoedingen en verdienmodellen.

Wat wilden we bereiken?

In het kader van het herstelprogramma biodiversiteit werken we toe naar de volgende resultaten:

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Steunpuntlocaties Provinciale Waterstaat	■	■	■
2. We nemen biodiversiteit als aandachtsgebied mee in alle lopende programma's	■	■	■
3. We investeren in kennisontwikkeling- en deling, bewustwording en educatie over biodiversiteit	■	■	■
4. We maken een activiteitenplan 'Natuur-inclusief werken'	■	■	■

Toelichting

1. *Geld*: Budget bleek toereikend voor 1 steunpuntlocatie i.p.v. 2.

Wat wilden we bereiken?

Voor alle andere natuurgerelateerde onderwerpen (ontwikkelopgave NNN, beheer (agrarische) natuurgebieden, soorten, N2000, Nationale Parken)

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Natuurnetwerk Nederland: verwerven, inrichten en verkopen van gronden	■	■	■
2. Regie voeren op Agrarisch natuurbeheer en beheer van het Natuurnetwerk Nederland	■	■	■
3. Natura 2022: Uitvoeren van maatregelen en voorbereiden en vaststellen van de tweede beheerplannen	■	■	■
4. We voeren het soortenbeleid uit (o.a. weidevogels / grutto's, ganzen)	■	■	■
5. Nieuw beleid voor ganzen wordt opgesteld.	■	■	■
6. Uitwerking wordt gegeven aan Nationale Parken nieuwe stijl	■	■	■

Toelichting

1. *Geld*: Voor de realisatie van het NNN is op dit moment nog onvoldoende budget. De inzet is om de komende jaren dit budget middels andere programma's (zoals FPLG, programma natuur, Europese subsidies) beschikbaar te krijgen. Zie ook toelichting paragraaf 9.

2. *Geld*: Beheer van het NNN

- Budget uit het Natuurpact is niet toereikend voor alles wat we willen, waar liggen de keuzes
- Onduidelijkheid over het natuurbeheer na het Natuurpact (eindigt in 2027)
- Budget uit het Natuurpact is voor beheer, monitoring en voorzieningen. Beheerders geven aan graag een bijdrage te willen voor vaarland.
- Kosten voor jaarlijks beheer en onderhoud die toenemen
- Kosten voor monitoringswerkzaamheden die duurder worden
- Natuurbeheer op de eilanden is duurder dan op vaste wal
- Maatregelenpakket FPLG

ANLB

Formeel hebben we de dekking gereed, maar de wens van GS is de claim op de reserve de komende 2 jaar op te lossen. Dat is een risico of dat wel of niet volledig gaat lukken.

5. *Tijd*: In de startnotitie voor dit beleid heeft PS besloten dat alle relevante partijen goed betrokken dienen te worden bij het opstellen van het nieuwe ganzenbeleid. De meest betrokken partijen (landbouw en natuur) werken in een Regiegroep aan een advies over het nieuwe ganzenbeleid. Deze Regiegroep hecht aan een zorgvuldig proces. Het onderwerp is complex en vraagt meer tijd van de Regiegroep om tot een gezamenlijk advies te komen. Het beleid wordt in 2024 voorgelegd aan PS.

Programma Stikstof

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling Programma Stikstof

- Het duurzaam reduceren van de stikstofdepositie in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden, zodanig dat de instandhoudings- en uitbreidingsdoelstelling in deze N2000 gebieden worden gehaald.
- Het realiseren van een robuuste en veerkrachtige natuur in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden, zodanig dat deze weerbaarder is tegen de stikstofdepositie.
- Duurzame economische ontwikkeling, met het zwaartepunt op de zuivelketen binnen de landbouw in Fryslân. Zodanig dat het perspectief van deze ontwikkeling de natuurwaarden niet negatief beïnvloeden.
- Houdbare vergunningverlening; Vergunningverlening die juridisch houdbaar is en een basis is voor een gezonde economische ontwikkeling in Fryslân en mede borgt dat de stikstofdepositie ontwikkeling zodanig is dat de natuur behouden blijft.

Doel indicatoren

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Het duurzaam reduceren van de stikstofdepositie in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden.	Het percentage van het areaal waar geen sprake is van overschrijding van de KDW, in stikstofgevoelige N2000 gebieden.	50% 2030, 74% 2035	
Het realiseren van een robuuste en veerkrachtige natuur in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden.	Percentage afronding herstelmaatregelen uitvoeringsprogramma natuur t/m 2030.	100%	

Toelichting

Medio 2023 heeft een herziening van de kritische depositiewaarde (KDW) plaatsgevonden. Dit heeft ertoe geleid dat de waarde die aangeeft hoeveel stikstof de natuur aankan zonder dat er schade optreedt, in vrijwel alle stikstofgevoelige N2000 gebieden naar beneden is bijgesteld. Zo ook in Fryslân. Dit betekent dat de opgave om de stikstofdepositie in de 11 stikstofgevoelige duurzaam te reduceren groter geworden is. Het behalen van de omgevingswaarden (50% onder KDW in 2030 en 74% onder KDW in 2035) dreigen hiermee buiten bereik te raken.

In paragraaf 9 wordt bij Grote projecten een uitgebreide toelichting gegeven op de voortgang van het uitvoeringsprogramma natuur en het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG).

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. De stikstofbank is volledig operationeel en kent een aantal doelenbanken			
2. Realisatie pilot meten en monitoren binnen de gebiedsgerichte aanpak			
3. Voorbereiding van de gebiedsgerichte aanpak in het gebied is gestart			
4. Wij hebben een plan gemaakt met de industrie en de bouw over hoe de stikstofdoelen in Fryslân gerealiseerd worden.			
5. Wij hebben een plan gemaakt met de landbouw sector over hoe de stikstofdoelen in Fryslân gerealiseerd worden.			

Toelichting

1. *Beleid*: De stikstofbank is operationeel, waarbij er een doelenbank opgericht is: de doelenbank PAS legalisatie. Er is nog geen aanleiding geweest voor het oprichten van een tweede doelenbank.

3. *Beleid*: Gerealiseerd in het gebiedsprogramma FPLG.

5. *Beleid*: In de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) wordt gevraagd om de stikstofdoelen op te nemen in het gebiedsprogramma NPLG. Op 27 juni 2023 heeft het college het gebiedsprogramma FPLG vastgesteld. Dat programma is gemaakt in nauwe samenwerking met deelnemers uit de landbouwsector.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Het duurzaam reduceren van de stikstofdepositie in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden.	Percentage afgeronde maatregelen (binnen looptijd 1e Specifieke uitkering)	40%	10%
Het realiseren van een robuuste en veerkrachtige natuur in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden.	Provinciaal gebiedsplan conform wet Stikstofreductie en Natuurherstel voor de gebiedsgerichte aanpak gereed in de gebieden.	1	1
	Pilot meten en monitoren binnen de gebiedsgerichte aanpak uitgewerkt en opgestart	1	1
Duurzame economische ontwikkeling, met het zwaartepunt op de zuivelketen binnen de landbouw in Fryslân.	Stikstofbank/SSRS operationeel		
	- aantal doelenbanken opgezet	2	1
	- aantal doelenbanken operationeel	2	1
	Uitvoeren laaghangend fruit pakket		In uitvoering

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	Plan van aanpak generieke stikstofreductie Fryslân	100%	100%
Houdbare vergunningverlening en daarmee basis voor een gezonde economische ontwikkeling in Fryslân.	Percentage vergunde PAS melders	25% 2023	2%

Stikstofbank/SSRS: De stikstofbank is opgericht en operationeel. Er is een doelenbank opgericht: doelenbank PAS-legalisatie. Er is nog geen aanleiding geweest voor het oprichten van een tweede doelenbank. In paragraaf 9 wordt bij Grote projecten een uitgebreide toelichting gegeven op de voortgang van het uitvoeringsprogramma natuur en het FPLG.

Toelichting

Percentage vergunde PAS melders

Het Rijk is verantwoordelijk voor het nemen van de bronmaatregelen die de stikstofdepositieruimte moet opleveren voor de legalisatie van de PAS-melders. Tot op heden is er in Friesland – en in andere noordelijke provincies – nog geen stikstofruimte beschikbaar gekomen vanuit het legalisatieprogramma PAS-melders. Hierdoor is het niet mogelijk om een vergunning te verlenen voor de PAS-melders. Wanneer er op termijn wel ruimte beschikbaar zou komen, dan kunnen we ook op dat moment nog niet overgaan tot vergunningverlening vanwege het additionaliteitsvereiste en de onzekerheid over de emissiearme stallen.

Momenteel wordt door IPO een nieuw actieplan voorbereid voor het versnellen van de legalisatie van PAS-melders. Tevens is er een concreet budgetverzoek ingediend bij de minister om opnieuw financiële middelen beschikbaar te stellen aan provincies, waarmee aanvullende provinciale maatregelen getroffen kunnen worden als aanvulling op het legalisatieprogramma. Daarnaast bereidt de dienst een plan van aanpak voor om actief in contact te komen met PAS-melders en deze te informeren over de voortgang.

Landschap en ruimtelijke kwaliteit

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling Landschap en ruimtelijke kwaliteit

- De Friese landschapstypen en hun ontstaansgeschiedenis blijven herkenbaar (de basis op orde).
- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, en de belangenafweging die hieraan voorafgaat, zijn altijd landschaps-inclusief.
- Herstel van landschapselementen die de provinciale kernkwaliteiten versterken en het draagvlak voor het Friese landschap vergroten.

Op dit moment zijn er geen doelindicatoren beschikbaar. Deze zijn onderdeel van het Programma Landschap dat in medio 2023 wordt vastgesteld door GS en PS.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Fryslân mooi houden doen we ook door inzet van het ruimtelijk 'kwaliteitsteam'.	■	■	■
2. Via het Europese programma POP, onderdeel niet productieve investeringen voor landschap, subsidiëren wij projecten voor het herstel van landschap en in samenhang daarmee voor herstel van natuur en biodiversiteit.	■	■	■
3. Via Panorama2028/DeUitkijkers vergroten we de maatschappelijke aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en het Friese landschap door ontwerpend onderzoek	■	■	■
4. We organiseren in 2023 samen met de partners een Friese Landschapstriënnale.	■	■	■
5. We subsidiëren de Nationale Landschappen (Noardlike Fryske Wâlden en Stichting Mar en Klif) en Landschapsbeheer Fryslân (LBF) met als doel behoud, beheer en ontwikkeling van de landschappen.	■	■	■
6. We werken samen met gemeenten, Wetterskip, organisaties die zich bezig houden met landschapsbehoud en beheer, experts, belangengroeperingen, boeren en burgers.	■	■	■
7. We werken samen met LF2028 en de Landschapstriënnale 2023 om onze beleidsdoelen op een vernieuwende manier onder de aandacht van de Mienskip te brengen en de dialoog aan te gaan.	■	■	■
8. Wij zorgen ervoor dat Fryslân mooi blijft.	■	■	■

Toelichting

3. *Beleid*: Zie tekst bij tijd.

3. *Tijd*: Door prioritering hebben we hier minder tijd aan kunnen besteden.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
De Friese landschapstypen en hun ontstaansgeschiedenis blijven herkenbaar (de basis op orde).	Samen met onze partners een programma Landschap opstellen waarin we gezamenlijk uitvoering kunnen geven aan de opgave voor het landschap	In 2023 Programma Landschap gereed	Niet gereed.
Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, en de belangenafweging die hieraan voorafgaat, is altijd landschaps-inclusief.	Samenwerking t.b.v. ruimtelijke kwaliteit via Omgevingstafels	6 Omgevingstafels	6
	Percentage provinciale projecten met ruimtelijke impact waarover advisering is gedaan.	100%	100%
	Percentage gemeentelijke bestemmings-/omgevingsplannen met impact voor landschap waarover advisering is gedaan.	100%	100%

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	Aantal grote gemeentelijke projecten waarover wordt geadviseerd.	20	20
Herstel van landschapselementen die de provinciale kernkwaliteiten versterken en het draagvlak voor het Friese landschap vergroten.	Aantal landschapsherstelprojecten in het kader van POP.	3	3

Toelichting

Opstellen programma Landschap:

Doordat in 2023 om inhoudelijke redenen prioriteit is gegeven aan de Nationale Omgevingsvisie Extra (NOVEX) en de FPLG is het programma Landschap niet opgesteld. Provinciale Staten zijn hierover op 4 april 2023 per brief geïnformeerd (briefnummer 02070747).

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Ambitie 1. Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	Basis op orde. De Provincie Fryslân geeft het goede voorbeeld.	2 steunlocaties zijn biodivers ingericht en worden ecologisch beheerd.	1
	Kennis ontwikkelen: beschikbaarheid beoogde kennis	75% van de beoogde kennis staat op het biodiversiteit kennisplatform.	80%
	Kennis delen: Friezen zijn zich bewuster van het belang van biodiversiteit en meer geneigd om te zorgen voor flora en fauna.	Biodiversiteitsfestival met 500 bezoekers Het digitaal loket is operationeel	2500
	Verbindingen realiseren: participerende partijen in uitvoering samenhangend beheer	Het netwerk van 15 partijen komt 3 keer bij elkaar.	3
	Bewustwording en educatie: publieksbereik	400 scholen	400

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	Natuurinclusief: ontwikkeling handelingsperspectief voor natuurinclusief werken	Activiteitenplan met fasering is ontwikkeld en quick wins zijn geïmplementeerd	Handelingsperspectief is ontwikkeld
	Natuurnetwerk Nederland (NNN)		
	- Hectares verworven / functiewijziging	200	76
	- Hectares ingericht	300	107
	- Hectares verkocht	250	210
	- Groei hectares in beheer binnen NNN	300	55
	Groei aantal ha natuur in gesubsidieerd beheer ANLB uitgesplitst in:	5.350, uitgesplitst in:	5050
	- Optimalisatie en uitbreiding	3.150	3620
	- Aanvalsplan Grutto	>600	560
	- KRW Water	1.600	870
	Natura 2000		
	- Percentage afgeronde maatregelen (in totaal 258 maatregelen) binnen looptijd 1e beheerplanperiode	70%	70%
	- Percentage afgeronde stikstofgevoelige maatregelen (totaal 77 maatregelen) binnen looptijd 1e beheerplanperiode	80%	80%
	- Vast te stellen evaluatiedocumenten 1e beheerplanperiode	6	1

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	- Vast te stellen Natuurdoelanalyses	9	9
	- Voor te bereiden beheerplannen 2e beheerplanperiode	10	0
	- Vast te stellen beheerplannen 2e beheerplanperiode	3 (Friese Meren)	3 (Friese Meren)
Ambitie 2. Soorten in stand houden en de schade beperken	Weidevogels: Aantal gruttobroedparen	7.800	8.800 (getelde aantal nesten en broedparen)
	Ganzen: gewasschade in kg droge stof	5 - 10% lager dan het gemiddelde van de voorgaande 2 jaren	13,9% hoger
	Beleidsnotitie Invasieve exoten	Besluit PS in 2023	Besluit is eind 2022 genomen in PS

In paragraaf 9 wordt bij Grote projecten een uitgebreide toelichting gegeven op de voortgang van de natuurontwikkeling.

Toelichting

Herstelprogramma Biodiversiteit

Alle gestelde doelen zijn bereikt, met als hoogtepunt het Biodiversiteitsfestival Broed dat niet 500, maar 2500 bezoekers heeft getrokken. In de lijn bewustwording- en educatie is toegankelijk voor alle scholen in Fryslân. Aan de activiteiten zelf, hebben zo'n 40 scholen meegedaan. Ook is hier de samenwerking met het Natuurmuseum opgezocht, waarbij ook veel kinderen en gezinnen bereikt worden. Een ambitie die deels is gerealiseerd is de realisatie van twee biodivers ingerichte provinciale steunpunten. Bij uitvoering bleek dat slechts budget beschikbaar was voor de biodiverse inrichting van 1 provinciaal steunpunt. In 2024 wordt verder ingezet op het biodivers inrichten van de provinciale steunpunten.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Er zijn minder hectares verworven/functiewijziging. Dit komt doordat de hectares vrijwillig gerealiseerd moeten worden. Daarnaast blijkt dat er meer tijd nodig is om natuur te realiseren via de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL), bijvoorbeeld omdat er meer tijd nodig is om ruilgrond te vinden. Voor de inrichting is er meer tijd nodig en vindt de oplevering in 2024 plaats. In 2023 zijn er minder hectares voor natuurbeheer ingediend dan was verwacht, vandaar dat de geplande 300 ha niet is gehaald.

Groei aantal ha natuur in gesubsidieerd beheer ANLB

Het streven van een totale groei van 5.350 ha is niet gehaald (5.050). Eén van de redenen hiervoor is dat de tarieven voor de beheerpakketten binnen het ANLb per 1-1-2023 zijn gestegen waardoor met het beschikbare budget minder hectares konden worden gerealiseerd. Binnen onderdeel Optimalisatie en uitbreiding is ook de nieuwe categorie Klimaat opgenomen. Voor deze nieuwe categorie Klimaat was uitgegaan van een realisatie van 1.300 ha, dit is uitgekomen op 1.930 ha. De groei binnen onderdeel KRW Water is bij lange na niet gehaald. Het hectarebedrag van de beheerpakketten binnen dit onderdeel ligt in werkelijkheid (veel) hoger dan het hectarebedrag waarvan is uitgegaan bij de berekening van het verwachte aantal hectares uitbreiding.

Natura 2000

Vrijwel alle doelen zijn bereikt met uitzondering van de vast te stellen evaluatiedocumenten 1e beheerplanperiode en het voorbereiden van de beheerplannen 2e beheerplanperiode. De reden hiervoor is dat het opstellen van de Natuurdoelanalyses meer tijd heeft gekost. Voor het opstellen van de evaluatiedocumenten en het opstellen van de beheerplannen is ook nog voldoende tijd omdat er meer tijd is omdat de beheerplannen 1e beheerplanperiode eerder al zijn verlengd.

Ganzenschade

Op basis van de meest recente, voorlopige cijfers is de vraatschade in 2023 13,9% hoger dan het gemiddelde van de voorgaande twee jaren. Er is hiervoor geen duidelijke oorzaak te geven. Wat meegespeeld kan hebben is de stijging van de populatie zomerganzen of bereidheid om schade te melden bij grondgebruikers. Het totale oppervlak getaxeerde schade blijft sinds 2017/2018 ongeveer gelijk. Het aantal trekganzen is al sinds 2013 min of meer stabiel, terwijl het aantal in 2023 zelfs aanzienlijk lager lag, mogelijk als gevolg van de vogelgriep. Op basis van de meest recente, voorlopige cijfers is de vraatschade in 2023 13,9% hoger dan het gemiddelde van de voorgaande twee jaren.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	79.455	96.865	86.441	10.424
Totaal baten	16.100	27.901	21.880	6.021
Saldo van lasten en baten	63.355	68.964	64.561	4.403

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	9.582	9.384	9.370	14
	Soorten in stand houden en de schade beperken	25	35	32	3
	Ambities landschap	1.468	1.544	1.535	9
	Natuur en landschap overig	52	52	52	0
Structurele budgetten		11.126	11.015	10.988	27
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	4.673	4.719	3.991	728
	Soorten in stand houden en de schade beperken	0	71	48	23
	Ambities stikstof	72	180	166	14
	Natuur en landschap overig	995	290	240	50
Tijdelijke budgetten		5.740	5.260	4.444	816
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	34.592	42.758	41.655	1.103
	Soorten in stand houden en de schade beperken	12.756	13.211	14.436	-1.225
	Natuur en landschap overig	3.019	5.247	2.564	2.683
Reserves		50.367	61.216	58.655	2.562
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	10.306	4.431	6.453	-2.022
	Ambities stikstof	1.524	12.000	3.088	8.912
	Natuur en landschap overig	392	2.943	2.813	130
Overlopende passiva		12.221	19.374	12.354	7.020
Totaal lasten		79.455	96.865	86.441	10.424
Baten					
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	226	205	322	-117
Structurele budgetten		226	205	322	-117

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	19	100	56	44
	Ambities stikstof	0	0	5	-5
Tijdelijke budgetten		19	100	61	39
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	3.259	8.222	8.685	-463
	Soorten in stand houden en de schade beperken	374	0	458	-458
Reserves		3.634	8.222	9.143	-921
	Herstel en bevorderen van de biodiversiteit	6.194	4.431	2.819	1.612
	Ambities stikstof	5.636	12.000	6.721	5.279
	Natuur en landschap overig	392	2.943	2.813	130
Overlopende passiva		12.221	19.374	12.354	7.020
Totaal baten		16.100	27.901	21.880	6.021
Saldo van lasten en baten		63.355	68.964	64.561	4.403
Mutatie reserves		-2.020	-7.866	-4.383	-3.482
Mutatie tijdelijke budgetten		-136	-2.202	-1.884	-318
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		61.199	58.896	58.293	603

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 603.000,- op dit beleidsveld.

Structurele budgetten

Vanuit de Wet Natuurbescherming is er € 114.000,- meer aan legesinkomsten ontvangen. Dit komt doordat er ruim 30 meer aanvragen zijn binnengekomen waardoor deze inkomst hoger is dan verwacht.

Tijdelijke budgetten

De lagere lasten € 816.000,- en een lagere inkomst € 39.000,- leidt tot een positief saldo van € 777.000,-.

Voor de Opkoop- en beëindigingsregeling zijn € 82.000,- minder kosten gemaakt, dit betreft provinciale procesmiddelen die beschikbaar zijn gesteld voor de specifieke uitkering (SPUK) van het Rijk. Doordat er minder bedrijven zijn aangekocht vanuit deze SPUK waren er ook minder procesmiddelen benodigd. Bij de Berap 2023 zijn daarom al middelen vrijgevallen en nu valt het restant vrij.

Op het tijdelijke budget Weidevogels (€ 98.000,-) en Predatiebeheer (€ 57.000,-) is er een onderbesteding. Dit wordt met name veroorzaakt doordat een deel van de projecten goedkoper zijn uitgevoerd en doordat een niet of deels zijn uitgevoerd.

Op het budget Biodiversiteit is er een onderbesteding van € 143.000,-. Dit wordt veroorzaakt omdat de begrote kosten voor coördinatie in de lijn van Verbindingen Realiseren wegvielen doordat het projectleiderschap binnen de provincie is ingevuld. Daarnaast zijn er een aantal opdracht uitgezet die niet meer tijdig in 2023 konden worden afgerond. Deze kosten schuiven daarom door naar 2024.

Op het gebied van Invasieve Exoten zijn in 2023 twee subsidieplafonds opengesteld en deze worden in 2024 afgerond. De nog beschikbare ruimte (€ 250.000,-) gaat hiervoor automatisch mee naar 2024.

Reserves

Aan de lastenkant is het saldo van de onderbesteding € 2,6 mln. Dit betreft met name een overbesteding van de reserve Natuurpact (€ 0,5 mln.) en een onderbesteding van de reserve Aankopen Natuur- en

Landschapsherstel (€ 0,5 mln.), het Investeringskrediet Wadden (€ 60.000,-) en Breed cofinancieringsbudget POP3 Uitvoeringskosten (€ 2,3 mln.).

De overbesteding van de reserve Natuurpact wordt voornamelijk veroorzaakt door de afrekening faunaschade 2022 en enkele kleinere over- en onderbestedingen. Door verkopen van natuurgronden zijn de inkomsten hoger dan geraamd. Bij de reserve Aankoop Natuur- en Landschapsherstel zijn door vertragingen bij het vastleggen van functiewijzigingen natuurgronden, nog niet alle middelen tot betaling gekomen. Door lagere vaststellingen op verschillende projecten binnen het Investeringskrediet Wadden (IKW) waar wij op co financieren ontstaat er een positief resultaat van € 60.000,-. De onderbesteding van het Breed cofinancieringsbudget POP3 Uitvoeringskosten wordt veroorzaakt doordat de verwachte declaratie van RVO/SNN in het 3e kwartaal niet tijdig is ontvangen. De onderbesteding op de uitvoeringskosten schuift door naar 2024.

Overlopende passiva (OP)

Per saldo is er een onderbesteding van € 7 mln. Dit betreft met name een onderbesteding op de OP Programma Natuur van € 4,7 mln. en een viertal kleinere posten.

De OP Programma Natuur heeft een onderbesteding van € 4,7 mln. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat de terreinbeherende organisaties (TBO's) beschikkingen hebben ontvangen waarbij een kasritme is opgenomen over de besteding in 2023. Dit kasritme is opgesteld op basis van de informatie die de provincie heeft ontvangen op het moment dat nog niet bekend was dat de uitvoeringstermijn verlengd zou worden. Omdat op onderdelen in 2023 geen voorschot is aangevraagd zijn deze bedragen niet uitgekeerd en leidt dit tot een forse onderbesteding. Dit geldt ook voor de opdrachten die door de provincie zelf worden uitgevoerd, ook hier is een onderbesteding (€ 1,1 mln.). Overigens loopt de uitvoeringstermijn tot ultimo 2026 en ligt de uitvoering van de maatregelen op schema en passend binnen het budget van de specifieke uitkering.

De OP Provinciale aankoop veehouderij bedrijven nabij natuurgebieden heeft een overbesteding (€ 70.000,-). De sloopkosten vielen hoger uit dan in eerste instantie geraamd. Deze kosten vallen binnen het beschikbare budget en worden gedekt uit de Rijksregeling.

Voor de voorbereiding NPLG is € 2,1 mln. beschikbaar gesteld voor de jaren 2022 en 2023. Vanuit het ministerie van LNV is de toezegging ontvangen om dit met € 1,1 mln. te verhogen. Door deze toezegging hoeft er (nog) geen gebruik gemaakt te worden van de beschikbaar gestelde voorfinanciering NPLG tot een maximum van € 7 mln. (Statenvergadering van mei 2023). Per saldo is er een onderbesteding van € 150.000,-. Doordat Wetterskip Fryslân eind 2023 ook een toezegging van het ministerie van LNV heeft ontvangen kunnen zij een deel van hun inzet daaruit bekostigen.

Verder is er een onderbesteding op OP Fluessen en Morra (€ 210.000,-) en OP Regiodeal ZuidOost Friesland (€ 177.000,-). Voor beide inrichtingsprojecten geldt dat het zeer natte najaar van 2023 heeft geleid tot het uitstellen van werkzaamheden waardoor de verwachten kosten niet meer ten laste van 2023 zijn gebracht.

Beleidsveld 3.2. Landbouw

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 3.2.

- Een transitie van de landbouw naar meer duurzame productiemethoden en een focus op toegevoegde waarde. Projectmatig wordt door het Innovatie Platform Fryslân (IPF) een investeringsagenda gemaakt om samen met de sector en de aanverwante agribusiness deze beweging vorm te geven. Tevens blijft de doelstelling om de exportwaarde van de gehele agrifood-sector minimaal gelijk te houden.
- Een landbouw die grondgebonden is en gericht op het herstel van de biodiversiteit en het verminderen van uitstoot van broeikasgassen;
- Een bedrijfsvoering die gericht is op een circulaire bedrijfsvoering met oog voor een gezonde bodem en een goede kwaliteit (grond)water;
- We willen een bijdrage leveren aan het in stand houden van het kenmerkende landschap van Fryslân;
- Een landbouw die brede maatschappelijke waardering krijgt en goed en veilig voedsel produceert, welke wordt gewaardeerd door zowel de consument als de burger.

- Een bijdrage leveren aan economische doelen zoals een goed ondernemersklimaat en werkgelegenheid. Het gaat hier om de brede landbouw- en voedselsector met voldoende verschillende verdienmodellen voor de agrarische sector. Ook het perspectief van het Rijk zal hier handvaten voor bieden. Als provincie Fryslân willen we boeren ondersteunen in deze zoektocht.
- De kracht en het innovatieve vermogen van de Friese Agrifood-sector verder uitbouwen en zo kennisontwikkeling te faciliteren en de werkgelegenheid behouden. Hiermee wordt beoogd de ontwikkelde kennis te benutten in heel Nederland en ook wereldwijd deze kennis te verwaarden als exportproduct.

Op dit moment zijn er geen goede doelindicatoren beschikbaar, behalve het dashboard landbouw waar bijvoorbeeld een indicatie terug te vinden is over Grootvee-eenheden (GVE's), de oppervlakte Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLB) en naar de toekomst toe hopelijk ook indicatoren zoals de Biodiversiteitsmonitor. We werken aan de landbouwagenda, waarin we onderzoeken welke realistische doelindicatoren zijn te koppelen aan wat we willen bereiken.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We faciliteren de oprichting van een kenniscluster verzilting, Living Lab Fryslân, Potato Valley, de Agrofoodsector/Dairy Valley.	■	■	■
2. We voeren de landbouwagenda uit	■	■	■
3. We voeren de Regiodeal Natuur-inclusieve landbouw uit	■	■	■

Toelichting

2. *Geld:* Er valt 380.000 euro vrij in verband met eindigheid budget. Dus niet het maximale budget ingezet om bij te dragen aan het gestelde doel.

3. *Geld:* De stuurgroep heeft besloten om de uitvoering te verlengen tot en met 2024. De verwachting is dat niet alle middelen eind 2024 besteed zullen zijn. De stuurgroep RD NIL heeft besloten om deze middelen gelabeld te houden aan de desbetreffende gebieden waarvoor ze waren begroot om ook na 2024 nog verder uitvoering te kunnen geven aan de geplande activiteiten en doelen.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Economische duurzaamheid van agrarische bedrijven stimuleren;	Uitvoering geven aan landbouwagenda en het jaarplan voor 2023.	Voor ieder actiepunt worden 3- 5 bijeenkomsten georganiseerd.	Uitvoering gegeven en bijeenkomsten zijn georganiseerd. Voortgangsrapportage opgeleverd.
Een landbouw die grondgebonden is en gericht op het herstel van de biodiversiteit en het verminderen van uitstoot van broeikasgassen;	Inzetten van GLB openstellingen, zijnde Leader, gebiedsontwikkeling en niet-productieve investeringen voor landbouwbedrijven.	3	Geen GLB openstellingen gedaan.
	Zoeken naar koppelingen met andere beleidsthema's gekoppeld aan landbouw, waaronder het NPLG.		De koppelingen zijn gelegd met KRW, energie, herstelprogramma

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
			biodiversiteit en FPLG.

Toelichting

Inzetten van GLB openstellingen

De voorbereiding en besluitvorming heeft wel plaatsgevonden in 2023. De GLB openstelling Productieve investeringen is doorgeschoven naar januari 2024. De twee Leader openstellingen zijn doorgeschoven naar januari en februari 2024.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	4.131	4.748	3.486	1.262
Totaal baten	911	1.740	1.843	-104
Saldo van lasten en baten	3.220	3.008	1.643	1.365

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	1.396	2.814	1.685	1.129
	Landbouw overig	17	0	0	0
Tijdelijke budgetten		1.413	2.814	1.685	1.129
	Landbouw algemeen	12	-955	10	-965
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	903	1.575	1.451	124
	Landbouw overig	1.559	1.114	246	868
Reserves		2.473	1.734	1.707	27
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	25	200	0	200
	Landbouw overig	220	0	95	-95
Overlopende passiva		245	200	95	105
Totaal lasten		4.131	4.748	3.486	1.262
Baten					
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	8	0	6	-6
	Landbouw overig	-10	0	0	0
Tijdelijke budgetten		-2	0	6	-6
	Landbouw algemeen	668	15	218	-203
	Landbouw overig	0	1.525	1.525	0
Reserves		668	1.540	1.743	-203
	Landbouw/Natuurinclusieve landbouw	25	200	0	200
	Landbouw overig	220	0	95	-95
Overlopende passiva		245	200	95	105
Totaal baten		911	1.740	1.843	-104
Saldo van lasten en baten		3.220	3.008	1.643	1.365

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Mutatie reserves		197	-754	-524	-230
Mutatie tijdelijke budgetten		-939	-2.314	-1.741	-573
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		2.478	-60	-621	562

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 562.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Tijdelijke budgetten

De lagere last van € 1,13 miljoen op natuur inclusieve landbouw wordt voor € 615.000 bepaald door een onderbesteding op de Regiodeal NIL. Penvoerder heeft de verwachte cofinanciering voor 2023 niet opgevraagd. Groningen had nog genoeg "Friese" middelen. Via de reserve tijdelijke budgetten schuift dit bedrag door naar 2024. Het budget Potato Valley heeft een overbesteding van € 42.000. Oorzaak hiervan is dat een meerjarige subsidie aan het Kenniscluster verzilting in 2023 beschikt is. Door lastneming subsidies ontstaat de overbesteding. Via de reserve tijdelijke budgetten wordt deze extra last verrekend met het budget van 2024. Het budget transitie natuur inclusieve landbouw heeft een onderbesteding en dus vrijval van € 152.000. Er was geen mogelijkheid om subsidies of opdrachten te verstrekken die langer dan 2023 duren in verband met einde looptijd budget. Goed formuleren opdrachten en subsidie vraagt voorbereidingstijd en termijnen voor uitvoering duren vaak langer dan een jaar. Verder zijn een aantal posten die gereserveerd waren, uiteindelijk toch uit andere budgetten zijn betaald, bijv. Fryske Rassen en Frisian Holstein Show. Het budget Landbouwagonderbesteding met Dairy Valley heeft een onderbesteding en dus vrijval van € 381.000. - Er was geen mogelijkheid om subsidies of opdrachten te verstrekken die langer dan 2023 duren. Ook bij dit budget vroeg goed formuleren opdrachten en aanvragen subsidie voorbereidingstijd en termijnen voor uitvoering duren vaak langer dan een jaar. Verder zijn een aantal grote posten die gereserveerd waren uiteindelijk uit andere budgetten betaald, bijv. Carbon Coöp

Reserves

De onderbesteding op de lasten reserves betreft de POP3 maatregelen. Vooral maatregel 5a Biodiversiteit (€ 950.000) en maatregel 4 Kavelruil (€ 718.000). De overbesteding op landbouw algemeen betreft het overcommitteren die op POP3 is toegestaan (€ 966.000). De declaraties RVO op de verschillende maatregelen hebben nog niet in 2023 plaatsgevonden. De hogere bate in de reserves betreft de hogere dan begrote ontvangst van middelen voor uitvoeringskosten POP3. € 205.000. De mutatie reserves betreft het doorschuiven van deze cofinanciering op de POP3 maatregelen.

Beleidsveld 3.3. Veenweide

Wat wilden we bereiken?

In paragraaf 9 Grote Projecten wordt een uitgebreide toelichting gegeven wat we op het programma en in de gebiedsprocessen Hegewarren en Aldeboarn-De Deelen willen bereiken.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 1: De negatieve effecten van bodemdaling zijn verminderd	Hoeveelheid centimeter bodemdaling	Gemiddeld 0.2 cm minder per jaar	

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 2: De uitstoot van broeikasgassen uit de veenbodem is verminderd in 2030	Hoeveelheid megaton CO2	0.4 megaton	
Ambitie 3: De landbouw heeft een duurzaam toekomstperspectief.	Een duurzaam toekomstperspectief		
Ambitie 4: Het watersysteem is waterrobuust en klimaatbestendig ingedeeld.	Normen voor wateroverlast gebaseerd op het dan hiervoor geldende klimaatscenario en er zijn maatregelen getroffen voor waterbeschikbaarheid in droge perioden.	In 2030 voldoen we aan deze normen.	

Toelichting

Ambitie 1 & 2

Op dit moment vinden pilots plaats naar de effecten van mogelijk te nemen maatregelen om de negatieve effecten van bodemdaling tegen te gaan. De bevindingen van deze pilots gaan mede richting geven aan de “te nemen maatregelen” en uitvoering daarvan.

Ambitie 3

Er lopen verschillende verkenningen (samen met de landbouw sector) in diverse gebieden die inzicht gaan geven bij concretere uitwerkingen voor een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouwsector. De bevindingen uit deze verkenningen worden in 2024 uitgewerkt in ontwerpen (onderdeel van NL2120). In 2028 wordt een “handboek exploitatie” voor richtlijnen voor bedrijfssystemen op nat veen opgeleverd. Daarnaast wordt er naar gestreefd om in 2032 ontwerpen met daarin geïntegreerd de verdienmodellen Nature Based Solutions op te leveren. Laatstgenoemde eveneens als onderdeel van NL2120.

Ambitie 4

Normeringen en uitgangspunten worden in 2024 nader gedefinieerd bij de herijking van het Veenweideprogramma en implementeren klimaatopgaven 2050 en het richtinggevend kader Water en bodem sturend (op regionaal niveau).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

In paragraaf 9 Grote Projecten wordt een uitgebreide toelichting gegeven op de resultaten waar we in het programma en in de gebiedsprocessen Hegewarren en Aldeboarn-De Deelen aan gaan werken.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
PL1	Voortzetting van de pilots met flexibel peilbeheer (HAKLAM)	6	6

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	Samen met de partners in de gebiedsprocessen de beoogde peilverhogingen verder uitwerken	1	1
	Samen met de partners in de gebiedsprocessen in beeld brengen wat er nodig is om gevolgen van klimaatverandering op te vangen	1	1
PL2	Voortzetting proeftuin bodem; veenoxidatie afremmen door bodemmaatregelen	1	1
	Volgen proeven bodemvruchtbaarheid	1	1
	Voortzetting proeven draagkracht en bodemverdichting	1	1
	Voortzetting proef duurzame maisteelt	1	1
PL3	Starten praktijksimulatie flankerend beleid in Aldeboarn-De Deelen	1	1
	Vaststellen van flankerend beleid	1	0
	Voortzetting verdien capaciteit landbouw behouden en verbeteren	n.v.t.	n.v.t.
PL4	Aanvalsplan Grutto; uitvoeren van het aanvalsplan Grutto binnen het veenweidegebied in twee gebieden, namelijk Aldeboarn De Deelen en Idzegea.	2	0
	Uitvoeren van tenminste twee ecosysteem en landschapsanalyses in Hegewarren een nog nader te bepalen gebied (een van de kansrijke gebieden)	2	1
	In elk geval in 1 gebied in beeld brengen wat archeologische waarden/resten zijn van het veenweidegebied.	1	1
	Inzetten van de aanpak 'Basiskwaliteit Natuur' in ten minste een van de gebiedsprocessen.	1	1

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
PL5	We leveren een gebiedsplan op voor het gebiedsproces Aldeboarn – De Deelen	1	0
	We gaan verder met de planfase voor de Hegewarren	1	1
	We starten met het opstellen van een gebiedsplan voor Idzegea	1	1
	We starten met het opstellen van een startdocument voor Groote Veenpolder om vervolgens aan de slag te gaan met een gebiedsplan	2	1
	We starten met het opstellen van een startdocument voor Brekkenpolder om vervolgens aan de slag te gaan met een gebiedsplan	2	0
	We starten met het opstellen van een startdocument voor Grouster Leechlân om vervolgens aan de slag te gaan met een gebiedsplan	2	1
PL6	Voortzetting van deelname aan nationale onderzoeksprogramma's, onder andere op het gebied van broeikasgasmetingen en monitoring van bodemdaling en daarnaast ook eigen lopende monitoring van broeikasgassen en bodemdaling;	9	9
	Voortzetting van de monitoring van grondwaterpeilen en bodemvocht bij aangepast peilbeheer (o.a. bij Boeren Meten Water);	8	8
	Voortzetting van het vervolgonderzoek naar preventie en risico's op het ontstaan of toenamen van dierziekten bij nattere omstandigheden (met namen leverbot en salmonella);	1	1
	Het afronden en actueel houden van de meetpunteninventarisatie voor grond- en oppervlaktewatermeetpunten;	1	1

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	Het uitvoeren van de jaarlijkse analyse van meetgegevens van grondwaterstanden en vochtgehalten.	1	1

Toelichting

PL2

De rekenmethodiek voor het flankerend beleid (thans Compensatiesystematiek Veenweide) zal naar verwachting in mei 2024 door de dagelijkse besturen kunnen worden vastgesteld.

PL4

Voor Aldeboarn De Deelen is de Gebiedsofferte Aanvalsplan Grutto opgenomen in het aan het Rijk voorgestelde Maatregelenpakket. Uitvoering is afhankelijk van toezegging financiering.

Eind 2023 is de opdracht voor het uitvoeren van een Landschapsecologische Systeem Analyse (LESA) voor de Hegewarren gegund aan een bureau. Daadwerkelijke uitvoering van de LESA vindt echter pas in 2024 plaats.

PL5

In december 2023 heeft de gebiedscommissie Aldeboord De Deelen het Koersdocument vastgesteld. Aan de hand hiervan zal in 2024 verder worde gewerkt aan de ontwikkeling van het uiteindelijke gebiedsplan.

In het najaar van 2023 is besloten dat het gebied Brekkenpolder in 2024 niet langer als Kansrijk gebied wordt gezien binnen het Veenweideprogramma. Reden hiervoor is dat er te weinig draagvlak in het gebied is om te komen tot het gezamenlijk opstellen van een plan van aanpak.

Vanuit het gebied Grote Veenpolder komen steeds sterkere signalen naar een bredere kijk op toekomstige ontwikkelingen. Hierin spelen de stikstofproblematiek en derogatie een grote rol. Het participatieproces en -niveau wordt opnieuw tegen het licht gehouden. Dit heeft het proces om te komen tot een startdocument minimaal met een half jaar vertraagd. Op dit moment wordt beoordeeld hoe het proces weer opgepakt kan worden. Q1 2024 komt er een voorstel vanuit het programma richting bestuur.

In Grouwster Leechlan zijn ontwikkelingen op planologisch gebied die het programma Veenweide steeds sterker raken. Hier gaan we op anticiperen door deze ontwikkelingen mee te wegen in het komende gebiedsproces. Dit betekent een vertraging van ca. 3 maanden t.o.v. de gepresenteerde planning. De verwachting is dat het startdocument in Q2 2024 bestuurlijk kan worden behandeld.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	15.535	4.161	6.047	-1.885
Totaal baten	11.077	2.518	2.380	139
Saldo van lasten en baten	4.458	1.643	3.667	-2.024

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Veenweide/gebiedsprocessen	4.524	2.434	4.106	-1.672
Tijdelijke budgetten		4.524	2.434	4.106	-1.672
	Veenweide/gebiedsprocessen	11.011	1.728	1.941	-213
Overlopende passiva		11.011	1.728	1.941	-213
Totaal lasten		15.535	4.161	6.047	-1.885
Baten					

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
	Veenweide/gebiedsprocessen	66	790	439	352
Tijdelijke budgetten		66	790	439	352
	Veenweide/gebiedsprocessen	11.011	1.728	1.941	-213
Overlopende passiva		11.011	1.728	1.941	-213
Totaal baten		11.077	2.518	2.380	139
Saldo van lasten en baten		4.458	1.643	3.667	-2.024
Mutatie reserves		0	0	0	0
Mutatie tijdelijke budgetten		-343	1.694	-330	2.024
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		4.115	3.338	3.338	0

Toelichting

Tijdelijke budgetten

Door complexiteit met betrekking tot de aanvraagprocedure voor (co) financiering uit het Groeifonds is vertraging opgetreden en kon een voorzien voorstel tot begrotingswijziging tot een bedrag van € 1.250.000 niet tijdig meer worden verwerkt. Dit verklaard voor een groot deel de overbesteding op beleidsveld 3.3. Hier staat een onderbesteding tegenover van € 1.250.000 op programma 7, op jaarrekening niveau heffen deze elkaar dus op. Per saldo zijn de uitvoeringskosten van het programma tot een bedrag van € 635.000 hoger uitgevallen dan begroot. Deze overschrijding wordt met name veroorzaakt door hogere kosten op de programmalijn 2 Bodem en grondgebruik, programmalijn 3 It Nije Buorkjen en voor programmanagement.

In afwachting van schriftelijke vastlegging van de afspraken met de partners in de gezamenlijke Funderingsaanpak is de begrote bijdrage van het Wetterskip Fryslân over 2023 nog niet volledig gefactureerd. Dit verklaard de lagere baten tot een bedrag van € 352.000.

Overlopende passiva

Door een niet voorziene kans op een grondaankoop in december 2023 ten behoeve van gebiedsproject Hege Warren is een overschrijding ontstaan van € 213.000.

Beleidsveld 3.4. Water en Milieu

Water - algemeen

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling Water - algemeen

We willen een klimaatrobuuste provincie zijn, waarbij water- en bodemsystemen sturend zijn in de ruimtelijke ordening. Deze ambitie verankeren we in de Blauwe drager.

1. We willen (vanzelfsprekend) voldoen aan wettelijke taken op Nationaal, Europees en internationaal niveau.
2. We willen zoveel mogelijk voorbereid zijn op extreme weersituaties, door zowel preventie van overlast (keringen op orde en de juiste ruimtelijke inrichting), anticiperen op langdurige droogte, als calamiteitenbestrijding op orde te hebben.
3. We willen als provincie een bijdrage leveren aan het vasthouden, bergen en afvoeren van water (primair is dit een taak van het waterschap, maar ook provincie, gemeenten en natuurbeheerders dragen hier aan bij).
4. We willen de schade door gaswinning van de NAM in het gebied Dongeradielen voor de waterhuishouding en de landbouw herstellen/compenseren. We doen dit samen met de Gebiedscommissie en de streek.

5. We willen in 2027 de doelen van de Europees Kaderrichtlijn Water voor de grond- en oppervlaktewater hebben behaald. Dat geldt voor zowel de KRW-waterlichamen als het overige water daarbuiten.
6. Met betrekking tot de niet-KRW wateren willen we geen situaties die we als “slecht” kwalificeren, geen achteruitgang, geen afwenteling naar andere wateren en waar mogelijk verbetering van de waterkwaliteit
7. We bewaken de kwantiteit en kwaliteit van het kostbare grondwater. We beschermen de strategische grondwatervoorraden. De Kaderrichtlijn Water (KRW) bepaalt dat de toestand van grondwaterlichamen goed moet zijn voor grondwaterkwantiteit, om droogteschade in de landbouw en verdroging van natuur te voorkomen, en voor grondwaterkwaliteit (chemische toestand) omdat het drinken van water uit de kraan veilig dient te zijn, nu en in de toekomst. We zetten ons er voor in dat de aanleg van bodemenergiesystemen, in het kader van de energietransitie, gebeurt zonder dat er gevaar is voor de grondwaterkwaliteit. We werken hierin samen met Vitens en gemeenten.
8. We willen de verzilting, binnen onze mogelijkheden, vertragen zodat de gebruiksmogelijkheden van het grondwater zo lang mogelijk behouden blijven.
9. We willen een toekomstvisie voor omstreeks 2050-2080, voor een inrichting van onze provincie, waarin water en bodem sturend zijn.
10. Tenslotte zetten wij in op meer schone en veilige zwemlocaties.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 1	Jaarlijkse aanpak van regionale waterkeringen.	Het stelsel van regionale waterkeringen kent een goede staat van onderhoud en voldoet vanaf 2027 aan de gestelde veiligheidsnormen	
	Waterrobuust bouwen is een onderdeel van gemeentelijke ruimtelijke plannen en gebiedsvisies.	In 100% van de gemeentelijke plannen en gebiedsvisies wordt aandacht besteed aan de eisen uit de omgevingsverordening ten aanzien van het beleid waterrobuust bouwen.	
	Totaal oppervlak waterbergingsgebied (voor de boezem)	2200 hectare in 2035*	
		*1500 hectare (13 Mm3) extra tov 2014	
Ambitie 2	Uitvoering van de maatregelen prioritair KRW pakket vóór 2027.	In 2027 voldoen 14 waterlichamen aan het Goede Ecologisch Potentieel (afronding prioritair pakket-fasering)	

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
	Jaarlijkse beoordeling van de waterkwaliteit, landelijke evaluatie van de oppervlaktewaterkwaliteit en KRW-doelbereik in 2024	Informereren van provinciale staten over de stand van zaken en indien nodig bijsturing in uitvoering en beleid.	
	Kwaliteit grondwater op orde: Uitvoering geven aan maatregelen om de kwaliteit te bewaken of te verbeteren zijn opgenomen in het KRW waterkwaliteitsportaal.	Doel: 100% van de maatregelen uitgevoerd in 2027.	
	Grondwaterkwaliteit op orde: we treffen minder stoffen aan in ons eigen meetnet, die individueel de norm overschrijden en de gehalten van stoffen die de norm overschrijden nemen af.	Afname van aantal stoffen en gehalten die de norm overschrijden: een kering van de huidige verslechterende trend.	
	De KRW toestandbepaling voor grondwater in 2024 en 2027.	De toestand van het grondwater voor zowel kwaliteit als kwantiteit is "goed". Goed conform de beoordelingsklassen voor KRW-grondwater.	
	Kwaliteitsklasse zwemwaterlocaties	100% heeft minimaal kwaliteitsklasse aanvaardbaar.	

Toelichting

Totaal oppervlak waterbergingsgebied (voor de boezem): Op dit moment is er geen draagvlak bij natuurbeheerders voor generieke afspraken over realisatie van nieuwe waterbergingspolders. Dit i.v.m. de effecten van waterberging op natuurwaarden. Kwaliteitsklasse zwemwaterlocaties: zie toelichting onder 'stand van zaken gewenste resultaten' Grondwaterkwaliteit op orde: we treffen minder stoffen aan die de norm overschrijden en de gehalten van stoffen die de norm overschrijden nemen af. Toelichting: de analyse van de trend op basis van de meest recente meetdata worden momenteel nog gemaakt, maar de eerste indruk is dat er sprake is van toenemende normoverschrijdingen en aantreffen in het ondiepe grondwater, met andere woorden, er is sprake van vergrijzing. Dat is ook in lijn met recent landelijk onderzoek waarin vergelijkbare conclusies worden getrokken.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Bij de bestaande zwemwaterlocaties in oppervlaktewater zien wij erop toe dat de aangewezen zwemplaatsen voldoen aan de eisen	■	■	■
2. De Blauwe Drager wordt opgeleverd en we nemen de leidende principes mee in de herziening van de Provinciale Omgevingsvisie en planvorming rondom het NPLG.	■	■	■
3. Met het oog op wateroverlast vragen wij Wetterskip Fryslân om in de periode 2023-2024 een maatregelenpakket op te stellen om waar nodig en gewenst situaties met wateroverlast te voorkomen.	■	■	■
4. Verder werken we aan hydrologische maatregelen en KRW doelen als belangrijk onderdeel van de planvorming in het NPLG.	■	■	■
5. Voor drinkwater gaan we de maatregelen uitvoeren die voor 2023 gepland zijn, zoals opgenomen in het uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers drinkwater, voor bescherming wingebieden.	■	■	■
6. We voeren de maatregelen uit gericht op de kwaliteit van het grondwater, zoals opgenomen in de KRW-Nota Fryslân 2022-2027.	■	■	■
7. We vragen Wetterskip Fryslân om samen met ons en de natuurbeheerders afspraken te maken over de manier van inzet van natuurgebieden voor waterberging	■	■	■
8. We werken aan de herziening/ herijking van het beschermingsbeleid Drinkwater.	■	■	■
9. We werken in de periode 2022-2025 de doelen en bescherming van niet-KRW oppervlaktewater verder uit.	■	■	■
10. We werken met onze partners aan het ontwerp-gebiedsplan Dongeradielen.	■	■	■
11. We werken samen met Wetterskip Fryslân verder aan de uitvoering van het maatregelenpakket KRW voor oppervlaktewater, op basis van de programmering per waterlichaam.	■	■	■
12. We willen ten aanzien van verzilting een scherper beeld krijgen van zowel de hydrologische aspecten als de consequenties voor de landbouwkundige productie	■	■	■

Toelichting

1. *Tijd:* We zien door het veranderende klimaat een stijging van de gebruiksdruk op het oppervlaktewater door o.a. een toename van zwemmers en recreatievaart in de warme droge zomers. Daarnaast zien we een verslechtering van de waterkwaliteit door de overlast van algen en bacteriën. Dit wordt veroorzaakt door een hogere watertemperatuur en meer hevige piekbuien met een grotere afspoeling als gevolg. Dat maakt het lastiger om de kwaliteit van de zwemwaterlocaties op orde te brengen en te houden. Er is hier veel aandacht voor, maar het gaat enige tijd duren voordat het watersysteem voldoende robuust is om de gevolgen van het veranderende klimaat op te vangen. Voor zwemwater scoorden eind 2023 maar liefst 50, uit totaal 53 zwemlocaties voornamelijk goed en uitstekend. Drie zwemlocaties scoren nog niet in de klassen aanvaardbaar of hoger. Een van deze drie locaties zit dichtbij klasse "aanvaardbaar". Voor deze locaties zijn we met de betrokkenen - de locatie houders, gemeenten en de waterbeheerders - bezig met het uitvoeren van maatregelen die naar verwachting tot een verbetering van de waterkwaliteit zal leiden. Gezien de druk die op de waterkwaliteit staat, is de verwachting dat het op orde houden van deze zwemwaterlocaties voortdurend onze aandacht vraagt.

4. *Geld:* Er is nog veel onduidelijk rondom het al dan niet beschikbaar komen van middelen uit het transitiefonds.

7. *Beleid:* Op dit moment kunnen geen generieke afspraken met natuurbeheerders gemaakt worden over de inrichting van nieuwe polders voor waterberging. Het draagvlak ontbreekt, hiervoor ivm de effecten op natuurwaarden bij de inzet voor waterberging.

8. *Beleid:* Advies is opgesteld door een bureau. De doorwerking naar beleid heeft nog niet plaatsgevonden.

9. *Tijd*: De uitvoering is goed opgestart, maar heeft een versnelling nodig om conform planning tot realisatie te komen.

11. *Beleid*: In 2024 is vanwege diverse ontwikkelingen (landelijke beleidsontwikkeling, voortschrijdend inzicht, inmiddels uitgevoerd onderzoek) een update nodig van het beleid. In de tweede helft van 2024 wordt dit voorgelegd aan provinciale staten.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Ambitie 1	Aantal hectare waterbergingspolders.	Zoals opgenomen in de nog door WF op te stellen programmering.	0
Ambitie 2	Programmering en uitvoering prioritair KRW-maatregelenpakket	100% uitgevoerde maatregelen per waterlichaam per jaar volgens (de nog vast te stellen) programmering.	100%
	Aantal gemeenten waarvoor ecologische doelen overig water in bebouwd gebied zijn vastgesteld.	4	1
	Uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers drinkwater: maatregelen uitvoeren die voor 2023 gepland zijn.	De voor 2023 geplande maatregelen zijn uitgevoerd.	100%
	Aantal zwemwaterlocaties dat in de klasse uitstekend, goed of aanvaardbaar valt.	Minimaal 92% van de zwemwaterlocaties valt in de klasse uitstekend, goed of aanvaardbaar.	94%

Toelichting

Aantal hectare waterbergingspolders: Er is op dit moment geen draagvlak voor generieke afspraken over realisatie van nieuwe waterbergingspolders.

Doelen bebouwd gebied: dit traject is vertraagd opgestart. In 2023 zijn de doelen uitgewerkt voor één gemeente: Sudwest Fryslân. Dit is wel meteen de grootste gemeente met al een groot deel van de stedelijke kernen. Vanaf 2024 worden minimaal 4 gemeenten per jaar opgepakt.

VTH - Milieu en Natuur

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling VTH - Milieu en Natuur

- We willen de doelen realiseren op het gebied van Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH), die zijn opgenomen in wet- en regelgeving en waarvoor GS als het bevoegde gezag is aangewezen.
- We willen komen tot een beleidskader bodem zoals is opgenomen in de startnotitie.

Een nadere toelichting op het bereiken van deze doelen en de verantwoording daarover is opgenomen in de paragraaf 8 VTH.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 1: Uitvoeren wettelijke taken VTH	Indicatoren ontwikkelen voor het meten van de ambitie schoon, veilig, gezond en bescherming en behoud van natuur	Voor de programmadelen Bedrijven, Bodem, Water, Natuur, Verkeer en Ruimte, Veiligheid en geluidhinder zijn er meetbare indicatoren.	
Ambitie 2 'Overige': Startnotitie- /Transitie Bodembeleid	Ontwikkeling bodemindicatoren om te kunnen sturen op bodemkwaliteit/vitaliteit (biologisch en fysisch)	Vaststellen bodemindicatoren voor sturing bodemvitaliteit/kwaliteit.	

Toelichting

Ambitie 1: De indicatoren zijn in het VTH uitvoeringsprogramma 2023 opgenomen, in het VTH jaarverslag 2023 wordt daarover gerapporteerd.

Ambitie 2: Na vaststelling van de startnotitie zijn de ontwikkelingen rond o.m. NPLG en de beleidsbrief water en bodem sturend (Wabos) van invloed geweest op het proces rond de beleidsontwikkeling. Daarnaast wordt er op basis van de uitgevoerde studie bodemvitaliteit, een verdiepingsslag gemaakt om de actuele staat van de bodem beter in kaart te brengen. De vertraging van het beleid heeft geen invloed de uitkomst en afspraken uit de startnotitie. Er is meer tijd benodigd om bodemdata te genereren en te ontsluiten.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. De coördinatie van de samenwerking.	■	■	■
2. De uitvoering van de continue wettelijke taken die primair bij de Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) liggen.	■	■	■
3. Op basis van de door Provinciale Staten vastgestelde startnotitie bodembeleid, werken we het bodembeleid verder uit en leggen dat voor aan Provinciale Staten.	■	■	■

Toelichting

2. *Tijd*: Het VTH jaarprogramma 2024 wordt nog aan GS aangeboden ter vaststelling. Aandachtspunt is net als vorig jaar de uitvoering van enkele taken conform de planning bij de FUMO (alsook de Omgevingsdienst Groningen) door de krapte op de arbeidsmarkt. Ook de voorbereidingen op de

Omgevingswet hebben extra tijd gekost die ten koste is gegaan van de uitvoering van de reguliere VTH-taken.

3. *Tijd*: Na vaststelling van de startnotitie zijn de ontwikkelingen rond o.m. NPLG en de beleidsbrief water en bodem sturend (Wabos) van invloed geweest op het proces rond de beleidsontwikkeling. Daarnaast wordt er op basis van de studie bodemvitaliteit, een verdiepingsslag gemaakt om de actuele staat van de bodem beter in kaart te brengen. De vertraging van het beleid heeft geen invloed de uitkomst en afspraken uit de startnotitie. Er is meer tijd benodigd om bodemdata te genereren en te ontsluiten.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Ambitie 1: Uitvoeren wettelijke taken, VTH			
Omgevingsvisie	Met risicoanalyses zetten we de beperkte capaciteit in waar de prioriteiten het hoogste zijn. Naleving van wet- en regelgeving wordt daarmee effectief, en efficiënt gemaximaliseerd.	Vastgesteld VTH Jaarwerkprogramma 2024 eind 2023	VTH Uitvoeringsprogramma 2024 wordt begin 2024 ter vaststelling aangeboden aan GS.
	Om de doelen te realiseren, verlenen wij (ODG, FUMO en de provincie) integrale en goed handhaafbare vergunningen en organiseren wij toezicht en handhaving ook integraal. Verantwoording vind plaats in het VTH jaarverslag.	Vastgesteld VTH Jaarverslag 2022 voor de zomer 2023	VTH Jaarverslag 2022 is op 4 juli 2023 door GS vastgesteld.
	Een beter naleefgedrag leidt tot een verbetering van de kwaliteit van onze leefomgeving en draagt bij aan onze doelen.	Realiseren naleefgedrag zoals opgenomen in het VTH werkprogramma 2024	In het VTH uitvoeringsprogramma 2024 worden indicatoren voor het monitoren van het naleefgedrag opgenomen.
VTH beleid 2019-2023	Resultaten VTH beleid (doelen in hoofdstuk 5)	Resultaten VTH beleid 2019-2023 gerapporteerd in VTH Jaarverslag 2023.	Over de resultaten wordt gerapporteerd in VTH Jaarverslag 2023. Vaststelling door GS voor 1 juni 2024
Wet natuurbescherming	Percentage tijdig verleende vergunningen en	95%	85%

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	<p>ontheffingen (exclusief stikstofaanvragen*)</p> <p><i>*Exclusief stikstofaanvragen, omdat de vergunningverlening van stikstof aan constante wijzigingen onderhevig is, als gevolg van voortschrijdend inzicht (o.a. jurisprudentie). Dit zorgt voor vertraging bij de lopende aanvragen.</i></p>		
Ambitie 2 'Overige': Startnotitie-/Transitie Bodembeleid	Ontsluiting bestaande bodemdata en gebiedsgericht genereren nieuwe bodemdata	Vastellen actuele bodemvitaliteit in Fryslân / nulsituatie.	Gedeeltelijk.

Toelichting

Omgevingsvisie: De uitvoering van de VTH-taken vindt plaats volgens de Big-8 beleidscyclus, een aantal elementen daaruit komen jaarlijks terug waaronder het uitvoeringsprogramma en het jaarverslag. Het VTH uitvoeringsprogramma 2024 heeft enige vertraging opgelopen maar wordt begin 2024 ter vaststelling aan GS aangeboden. De FUMO heeft een belangrijke rol in het samenstellen van het jaarwerkprogramma voor de provincie omdat zij een groot deel van de VTH-taken uitvoert en ons adviseert over de jaarlijks verwachte opgave, dit in lijn met het sturings- en financieringsmodel van de FUMO.

VTH-beleid 2019-2023: Over de resultaten van de uitvoering van het VTH-beleid wordt gerapporteerd in het VTH-jaarverslag. Het VTH-jaarverslag 2022 is tijdig door GS vastgesteld, het VTH jaarverslag 2023 zal voor 1 juni 2024 aan GS worden aangeboden. Het VTH-beleidsplan zelf is met 1 jaar verlengd, in 2024 wordt de actualisatie van het VTH-beleid in gang gezet en zullen de nodige wijzigingen in verband met de Omgevingswet daarin vertaald worden.

Op het onderwerp de Wet Natuurbescherming is in verband met complexiteit van de aanvragen, niet op alle aanvragen tijdig beslist.

T.a.v. ambitie 2: Het resultaat van een onderzoek naar de 'staat' van de Friese bodem (nulsituatie) is opgeleverd. Uit het onderzoek is gebleken dat een eenduidige nulsituatie niet is te genereren door het ontbreken van data en beoordelingssystematieken voor een gezonde bodem. Er is meer tijd benodigd om nieuwe bodemdata te genereren en te ontsluiten.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	14.988	25.486	20.286	5.200
Totaal baten	6.945	9.549	6.257	3.293
Saldo van lasten en baten	8.043	15.937	14.030	1.907

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Water en milieu algemeen	290	351	311	40
	Vitaal en veerkrachtig watersysteem	171	325	245	80

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
	Karakteristiek en gezond watersysteem	152	684	473	210
	Uitvoeren wettelijke taken, GS als medebewindvoerder	9.280	9.903	9.447	457
	Water en milieu overig	404	481	459	22
Structurele budgetten		10.296	11.744	10.934	810
	Water en milieu algemeen	75	-95	-36	-59
	Vitaal en veerkrachtig watersysteem	285	514	237	278
	Karakteristiek en gezond watersysteem	202	-235	-278	43
	Uitvoeren wettelijke taken, GS als medebewindvoerder	123	139	53	86
	Water en milieu overig	1.066	325	189	136
Tijdelijke budgetten		1.752	648	165	484
	Vitaal en veerkrachtig watersysteem	-3.601	3.816	3.601	215
Reserves		-3.601	3.816	3.601	215
	Karakteristiek en gezond watersysteem	781	773	771	3
Voozieningen		781	773	771	3
	Vitaal en veerkrachtig watersysteem	5.333	6.370	2.736	3.634
	Karakteristiek en gezond watersysteem	426	2.105	2.051	54
	Water en milieu overig	0	30	28	2
Overlopende passiva		5.760	8.505	4.816	3.689
Totaal lasten		14.988	25.486	20.286	5.200
Baten					
	Vitaal en veerkrachtig watersysteem	23	0	0	0
	Karakteristiek en gezond watersysteem	12	0	0	0
	Uitvoeren wettelijke taken, GS als medebewindvoerder	320	210	254	-44
Structurele budgetten		355	210	254	-44
	Water en milieu algemeen	31	0	19	-19
	Vitaal en veerkrachtig watersysteem	0	0	377	-377
	Karakteristiek en gezond watersysteem	25			
	Uitvoeren wettelijke taken, GS als medebewindvoerder	14	109	14	94
	Water en milieu overig	0	0	50	-50
Tijdelijke budgetten		70	109	460	-351
	Karakteristiek en gezond watersysteem	760	726	726	-1
Voozieningen		760	726	726	-1
	Vitaal en veerkrachtig watersysteem	5.333	6.370	2.736	3.634
	Karakteristiek en gezond watersysteem	426	2.105	2.051	54
	Water en milieu overig	0	30	28	2
Overlopende passiva		5.760	8.505	4.816	3.689
Totaal baten		6.945	9.549	6.257	3.293
Saldo van lasten en baten		8.043	15.937	14.030	1.907
Mutatie reserves		3.601	-3.601	-3.386	-215
Mutatie tijdelijke budgetten		-1.305	369	996	-627
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		10.339	12.706	11.640	1.066

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 1.066.000,- op dit beleidsveld.

Structurele budgetten

De lagere lasten € 810.000,- en de hogere baten € 44.000,- leiden tot een positief saldo van € 854.000,-.

Dit betreft voor € 291.000,- een onderbesteding op de budgetten van het Regionaal Waterprogramma (RWP). Niet alle uitgezette opdrachten hebben geleid tot een betaling in 2023 omdat de prestatie niet tijdig afgerond was.

Op het VTH budget Wet uitvoering Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) is een overbesteding van € 244.000,-. Dit wordt veroorzaakt door kosten van de FUMO voor het uitvoeren van BRIKS-taken (Bouwen, Reclame, Inrit, Kappen en Slopen), het toezicht op de brandveiligheid en publicatiekosten van aanvragen en vergunningen. Daarentegen is op dit onderdeel € 119.000,- meer aan baten ontvangen dan was geraamd. Dit is veroorzaakt door omgevingsvergunningen welke in de hoogste categorie legesatarieven vielen op grond van de bouwkosten, daardoor zijn hogere legesinkomsten ontvangen dan was geraamd. In de begrote legesbaten worden aanvragen met relatief hoge bouwkosten eens in de 10 jaar begroot en jaarlijks voor 1/10e deel meegenomen in de begroting.

Op het budget Provinciale bijdrage uitvoering taken FUMO is een overbesteding van € 96.000,-. Dit wordt met name veroorzaakt door extra kosten in verband met de voorbereidingen op de Omgevingswet. Hierover bent u bij de Berap 2023 geïnformeerd.

Op het budget VTH taken (waaronder BRZO+) is een onderbesteding van € 431.000,-. Hier was rekening gehouden met extra kosten voor de ODG voor de BRZO (Besluit risico's zware ongevallen)-taken, onder andere gebaseerd op een hoger aantal bedrijven waarvoor de ODG wordt ingeschakeld. Dit aantal is afgenomen. Verder was rekening gehouden met inzet van externe partijen op projecten, maar vanwege de krapte op de arbeidsmarkt en de noodzakelijke voorbereidingen op de komst van de Omgevingswet is op dit onderdeel minder inzet gepleegd en dus minder kosten gemaakt.

Op het budget Milieubeleidsplan wettelijke taken is een onderbesteding van € 355.000,-. Er was rekening gehouden met kosten voor het vervolg van de implementatie van het Big 8 verbeterplan, dit loopt enige vertraging op waardoor deze kosten niet zijn gemaakt in 2023, dit project wordt in 2024 verder opgepakt. Verder was minder inzet op juridische ondersteuning nodig bij complexe dossiers, in vergelijking met voorgaande jaren, terwijl daar bij de raming wel rekening mee was gehouden.

Voor het onderdeel Ontgrondingen zijn de gerealiseerde baten € 39.000,- lager dan begroot, dit is veroorzaakt doordat iets minder aanvragen zijn ontvangen dan rekening mee was gehouden en daarbij viel het merendeel daarvan in het lage legesatarief.

Tijdelijke budgetten

De lagere lasten € 664.000,- en de hogere baten € 351.000,- leiden tot een positief saldo van € 1 mln.

Dit betreft voor € 426.000,- een onderbesteding op het budget Versterken Fries IJsselmeerkust. De planning voor het aanbesteden, ontwerp en opstellen van twee contracten heeft meer tijd gekost waardoor er nog geen bouwkosten zijn gemaakt in 2023. Deze middelen blijven beschikbaar in 2024. Daarnaast is aan het einde van het jaar van gemeente Súdwest-Fryslân een bijdrage van € 377.000,- ontvangen die niet begroot stond.

Op het budget Legaliseren PAS-melders is een onderbesteding van € 71.000,- en daarnaast zijn er minder (leges)inkomsten (€ 109.000,-) dan begroot. In 2019 heeft een uitspraak van de Raad van State tot gevolg gehad dat het gebruik van de PAS bij vergunningverlening niet meer toegestaan is. Een definitief legalisatieprogramma voor PAS-melders is nog niet voorhanden. Hierdoor is nog geen stikstofruimte beschikbaar om de aanvragen in behandeling te kunnen nemen.

De onderbesteding van € 138.000,- op het budget Bodemconvenant wordt veroorzaakt door vertraging in de voortgang. Dit komt doordat de beleidsontwikkeling bodem samen hangt met andere ontwikkeltrajecten, zoals FPLG, het nationaal programma ondergrond en het nationaal programma landbouwbodems. Daarnaast is er € 50.000,- meer aan inkomsten ontvangen als gevolg van een afrekening bodemsanering.

Reserves

Er is een onderbesteding van € 215.000,- op het budget Ambitieagenda IJsselmeerkust. Dit wordt veroorzaakt doordat de aanbesteding en gunning niet tijdig is afgerond voor vijf verkenningen voor het programma Friese IJsselmeerkust. Deze middelen blijven via de reserve beschikbaar voor 2024.

Overlopende passiva (OP)

De lagere lasten bedragen € 3,5 mln. Dit wordt veroorzaakt door een onderbesteding van de specifieke uitkering (SPUK) tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie (de 2e tranche). Eind 2023 zijn alle beschikkingen afgegeven, maar als gevolg van de regeling lastneming subsidies wordt een bedrag van € 678.000,- niet in 2023 maar in 2024 verantwoord. Daarnaast zijn er niet begrote uitgaven vanuit de SPUK Versterken Friese IJsselmeerkust. Dit wordt veroorzaakt omdat deze middelen in december zijn beschikt door het Rijk. Gemaakte kosten werden in eerste instantie gedekt vanuit provinciaal budget maar kunnen nu dus ten laste gebracht worden van deze SPUK.

Tot slot wordt deze lagere last voor € 3,2 mln. veroorzaakt door het beschikken van twee subsidies aan gemeenten voor de SPUK Klimaatadaptatie. De last is in 2023 lager dan begroot, ook dit restant bedrag schuift vanwege de regels rondom lastneming subsidies door naar 2024.

Beleidsveld 3.5. Energietransitie

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 3.5.

- In 2050 zijn we onafhankelijk van fossiele brandstoffen, zoals olie en aardgas
- Alle Friezen, bedrijven en organisaties gebruiken dan duurzame energie. Energie die we zoveel mogelijk zelf in Fryslân opwekken, vaak op of nabij een woning, bedrijf, dorp en stad. Waarbij de lusten en lasten lokaal worden gedeeld met zorg voor natuur en het landschap. Iedereen kan meedoen en niemand leidt aan energiearmoede.
- Wij zetten richting 2050 in op energiebesparing, het opwekken van hernieuwbare energie en het zo efficiënt mogelijk gebruiken van fossiele brandstoffen als het niet anders kan (Trias Energetica).
- We kiezen voor een brede mix van eigen hernieuwbare energiebronnen die passen bij Fryslân, zoals aquathermie en groen gas. We willen zelf de regie houden op de ontwikkelingen rondom de energietransitie via de Regionale Energie Strategie (RES). Op deze manier zorgen we ervoor dat de energietransitie hand in hand gaat met de brede welvaart van Fryslân; 'Energijzj fan, foar, yn Fryslân'.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Energiebesparing	Energieverbruik Fryslan in TJ	25% energiebesparing in 2030 ten opzichte van 2010	
Opwek van energie uit duurzame bronnen	Aandeel hernieuwbaar opgewekte energie in Fryslân in TJ	25% in 2025. 33% in 2030	
Emissie van broeikasgassen	Totale emissie van broeikasgassen (CO2) in 100 ton	Bijdrage aan de landelijke doelstelling van 55 % reductie in 2030	

Toelichting

De energiebesparing is van veel factoren afhankelijk. De meest recente cijfers geven aan dat er eind 2021 8,3 % minder energie gebruikt was tov 2010. Er zijn echter verschillen tussen de sectoren. In de gebouwde omgeving was de besparing bijvoorbeeld 19,4%, terwijl de besparing in de industrie 7,2% was.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Onderstaande acties/resultaten voeren we uit, gebaseerd op het Energieprogramma 2022-2025 en vertaling naar het jaarplan 2023 (eind 2022 ontvangen Provinciale Staten het jaarplan voor 2023):	■	■	■
2. Samen met de RES partners stellen we de RES 2.0 op en leggen deze voor aan Provinciale Staten	■	■	■
3. We bereiden een nieuwe opdracht voor het FSFE voor en leggen deze voor aan Provinciale Staten	■	■	■
4. We verkennen het opzetten van een nieuwe regeling voor energiebesparing in de gebouwde omgeving (motie 2844)	■	■	■
5. We stellen integrale aanpak energiearmoede op en starten met de uitvoering	■	■	■
6. We maken een routekaart voor verschillende typen gebouweigenaren	■	■	■
7. We voeren via het loket KLIMOP 200 energiescans en stellen businessplannen op	■	■	■

Toelichting

2. *Beleid:* De Regiegroep RES heeft geconcludeerd dat er geen aanleiding is om een 'RES 2.0' op te stellen. Uit een inventarisatie is gebleken dat gemeenten voorlopig geen nieuwe eigen ambities vaststellen. Conform landelijke afspraken is er daarom een voortgangsrapportage RES opgesteld. Die heeft u in juli 2023 ontvangen (nr 02128830).

3. *Beleid:* Er zijn in 2023 voorbereidingen getroffen voor een nieuwe opdracht aan het Fûns Skjinne Fryske Energie (FSFE). Dit heeft nog niet geleid tot een concreet voorstel.

3. *Tijd:* De verwachting is dat PS in het derde kwartaal van 2024 een voorstel ontvangen.

5. *Beleid:* De integrale aanpak energiearmoede is geen afzonderlijke aanpak geworden maar is onderdeel van de aanpak energie besparen en het aanvalsplan isoleren. De pilotprojecten met energiecoaches en fixteams in diverse dorpen en de € 10 miljoen die vanuit de extra opbrengsten van het Windpark Fryslan (WPF) beschikbaar zijn gesteld voor het isoleren van woningen van minima (€5 milj) en voor de verduurzaming maatschappelijk vastgoed (5 milj) maken onderdeel uit van die aanpak.

6. *Beleid:* De routekaart krijgt de vorm van een zogenaamde klantreis. Deze wordt in 2024 opgesteld.

6. *Tijd:* zie beleid

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Stimuleren en faciliteren inwoners en lokale initiatieven	Routekaart voor verschillende typen gebouweigenaren (actie 1 Energieprogramma)	Routekaart opgeleverd	geen routekaart opgeleverd
Een Fries plan voor energiebesparing	Opstellen en starten integrale aanpak energiearmoede (onderdeel van actie 7 Energieprogramma)		

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	Via het loket KLIMOP 200 energiescans uitvoeren en businessplannen opstellen (onderdeel van actie 7a Energieprogramma).	200 energiescans	>200 energiescans uitgevoerd
	Verkennen opzetten nieuwe regeling (motie 2844 en onderdeel van actie 7c Energieprogramma).	Verkenning en mogelijk een nieuwe regeling	De verkenning is uitgevoerd.
Stimuleren de opwek van energie uit duurzame bronnen	Binnen de RES gezamenlijk formuleren van doelstelling zon op dak (actie 14 Energieprogramma)	De geformuleerde doelstelling zon op dak	700MWp
Bereiden ons voor op de warmtetransitie	<ul style="list-style-type: none"> Regionaal communiceren over de warmtetransitie (actie 17) Fryslân als aquathermie provincie stimuleren (actie 18) 	5 startklare demonstratieprojecten	0
Werken aan een robuust energienetwerk	<ul style="list-style-type: none"> Inzicht in mogelijke knelpunten in het energiesysteem en daar met netbeheerders op acteren (actie 24 Energieprogramma) Verkennen Europese regelingen voor opslag (onderdeel van actie 27 Energieprogramma) 	Inzicht in knelpunten	gereed
RES 2.0	Vaststelling RES 2.0 door PS	Vastgestelde RES 2.0	ipv de RES 2.0 is een voortgangsrapportage opgesteld.
Nieuw opdracht FSFE	Voorstel nieuwe opdracht FSFE	Nieuwe opdracht FSFE	0

Toelichting

De routekaart is onderdeel van de uitwerking van het Aanvalsplan Isoleren. Eind 2023 heeft de Europese aanbesteding plaatsgevonden. De nadere uitwerking krijgt de vorm van een zogenaamde klantreis. Deze wordt in 2024 opgesteld en uitgevoerd.

We hebben een verkenning uitgevoerd naar de potentie, knelpunten en kansen om zon op dak regionaal te stimuleren. De realistische potentie wordt geraamd op 700 MWp. Dit gebruiken we als doelstelling zon op dak. Met een aantal maatregelen in 2024 streven we ernaar om knelpunten op te lossen zodat een hogere doelstelling binnen bereik komt.

De vijf startklare demonstratieprojecten staan in de missy Wetterwaarmte voor 2025 gepland. Eind 2023 is er nog geen demonstratieproject startklaar. De projecten (zoals Warm Heeg) hebben in 2023 wel belangrijke stappen gezet richting de realisatiefase.

Er is geen RES2.0 vastgesteld maar in plaats daarvan is een voortgangsrapportage RES opgesteld. Die heeft u in juli 2023 ontvangen (nr 02128830).

Er komt een voorstel aan PS voor een opdracht voor het FSFE in 2024. In 2023 zijn de voorbereiding gestart voor de nieuwe opdracht.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	4.852	11.241	10.999	242
Totaal baten	1.525	1.930	5.154	-3.224
Saldo van lasten en baten	3.327	9.311	5.845	3.466

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Energietransitie algemeen	348	336	336	0
Structurele budgetten		348	336	336	0
	Energiebesparing	193	232	197	35
	Opwek duurzame bron	769	57	60	-3
Tijdelijke budgetten		962	289	257	32
	Energietransitie algemeen	97	620	520	99
	Energiebesparing	229	5.050	2.387	2.664
	Opwek duurzame bron	2.572	3.086	2.410	676
Reserves		2.899	8.756	5.317	3.439
	Energiebesparing	644	1.060	1.624	-564
	Opwek duurzame bron	0	800	3.466	-2.666
Overlopende passiva		644	1.860	5.090	-3.230
Totaal lasten		4.852	11.241	10.999	242
Baten					
	Energietransitie algemeen	230	6	0	6
	Opwek duurzame bron	651	64	64	0
Reserves		881	70	64	6
	Energiebesparing	644	1.060	1.624	-564
	Opwek duurzame bron	0	800	3.466	-2.666
Overlopende passiva		644	1.860	5.090	-3.230
Totaal baten		1.525	1.930	5.154	-3.224
Saldo van lasten en baten		3.327	9.311	5.845	3.466

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Mutatie reserves		103	-20.878	-17.445	-3.433
Mutatie tijdelijke budgetten		1.300	379	375	3
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		4.731	-11.189	-11.224	35

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 35.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Tijdelijke budgetten

De lagere last van € 35.000 op het budget Taskforce Elkenien Grien Team leidt tot vrijval in 2023, omdat de looptijd van het budget in 2023 eindig was en niet alle verstrekte opdrachten in het boekjaar 2023 afgerekend konden worden.

Reserves

De reserve DNA programmakosten heeft een onderschrijving van € 99.000, dit dient ter dekking van de programmakosten die in 2024 nog gemaakt gaan worden. Binnen de reserve Windpark Fryslan is in 2023 het subsidieplafond verduurzamen maatschappelijk vastgoed opengesteld voor € 4,7 miljoen. Van dit plafond is voor € 2,7 miljoen nog niet beschikt. Binnen dezelfde reserve is voor het Energieprogramma 2022-2025 voor € 289.000 meer uitgegeven dan begroot. De bekleemde reserve van de subsidie aan Blue Energy bedraagt € 982.000. Al naar gelang de voortgang van het project zal deze reserve afnemen.

Beleidsveld 3.6. Transitie Omgevingswet

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 3.6.

Fryslân is gehouden om aan de wettelijke taken die uit de wet voort vloeien te voldoen, conform de eisen die de wet er aan stelt.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Voor de implementatie van de Omgevingswet zetten we een tijdelijk programmateam in.	■	■	■
2. We beantwoorden vragen van burgers en bedrijven samen met de ketenpartners.	■	■	■
3. We beheren en monitoren eventuele tijdelijke alternatieve maatregelen (TAM) die nodig zijn om per 1 januari omgevingsdocumenten te kunnen publiceren in het DSO.	■	■	■
4. We coördineren het opstellen van de programma's onder de Omgevingswet.	■	■	■
5. We geven voorlichting aan en begeleiding initiatiefnemers.	■	■	■
6. We lossen knelpunten op die ontstaan direct na de inwerkingtreding van de OW.	■	■	■
7. We zorgen bij de overgang voor de benodigde tijdelijke maatregelen en voor implementatie van het DSO in de bedrijfsvoering.	■	■	■
8. We zorgen voor integrale en provincie brede monitoring voor omgevingswaarden.	■	■	■
9. We zorgen voor verdere actualisatie van de Omgevingsverordening.	■	■	■

Toelichting

4. *Beleid:* Dit wordt meegenomen in de verdere uitwerking van de organisatieverandering.

4. *Tijd:* Zie tekst bij beleid.

6. *Beleid:* Er is een aantal nieuwe functies ontstaan bij de inwerkingtreding. Pas in december 2023 is bekend geworden wat de exacte inhoud van deze functies is. Deze functies zijn cruciaal voor het kunnen werken binnen het digitale stelsel. Het gaat bijvoorbeeld om een regelanalist die zorgt dat juridische regels vanuit de Omgevingsverordening in het DSO worden opgenomen en een regisseur Omgevingswet die zorgt dat alle beleidsstukken conform de eisen van de Omgevingswet worden opgesteld en gemonitord.

8. *Beleid:* Dit wordt meegenomen in de nieuw op te zetten beleidscyclus waarin de monitoring en samenhang van alle omgevingswaarden wordt uitgewerkt. In Q1 is het onderzoek naar de doorwerking van deze wettelijke verplichting afgerond.

8. *Tijd:* Zie de tekst bij beleid.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Ambitie Transitie Omgevingswet	Dienstverlening op orde conform de mogelijkheden die er bij inwerkingtreding zijn.	Kunnen werken conform de eisen van de OW en het daarbij behorende in ontwikkeling zijnde digitale stelsel.(DSO)	Zaaksystemen zijn ingericht en werken per 1-1-2024.
	De programma's, de verordening en de visie zijn integraal in de beleidscyclus opgepakt	Plannen Omgevingsverordening en programma kunnen indien mogelijk in DSO worden gepubliceerd.	Is afgerond, en zal de komende jaren nog wel moeten worden aangepast ten gevolge van de doorontwikkeling van het digitale stelsel. (DSO)
	Voorlichting en begeleiding van initiatiefnemers	We sluiten met onze ketenpartners aan bij de landelijke voorlichtingscampagne met een verbijzondering in de Provinciale bladen. Er komen instructies voor medewerkers en KCC. Bedrijven en burgers kunnen zo vragen stellen over de gevolgen van de OW.	Is afgerond.

Toelichting:

Hoewel de transitie voor het grootste deel is afgerond zijn er toch nog een paar acties die pas na de inwerkingtreding kunnen worden opgepakt omdat er tot aan eind december 2023 nog wijzigingen waren aan het digitale stelsel (DSO). Duidelijk is dat er de komende jaren veel aandacht moet worden besteed aan de gevolgen van de doorontwikkeling van het DSO en het opzetten van een multidisciplinair provinciebreed regieteam om de omgevingsprogramma's, de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening integraal op te pakken.

Programma 4: Economie

Portefeuillehouders

Gedeputeerden Friso Douwstra, Sijbe Knol en Matthijs de Vries

Wat hebben we gezien?

Na 2 jaren van forse economische groei, kenmerkte 2023 zich door een lage werkloosheid, oplopende rentes en hoge inflatie. De economische groei in 2023 komt waarschijnlijk uit op 0,1%.

Wat daarbij opvalt is dat er aanzienlijke verschillen in groei zijn tussen regio's. In Fryslan liet Zuid-Oost Fryslan een kleine groei zien, terwijl er sprake was van krimp in Zuid-West Fryslan en Noord Fryslan.

Bron: https://www.rabobank.nl/kennis/d011404752-regionale-ongelijkheid-de-afgelopen-vier-jaar-groter-geworden?utm_campaign=5d8ca29eb738b20001bf1da7&utm_content=657ac23

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 4

Economie vormt een belangrijk fundament voor het realiseren van Geluk op 1 en de brede welvaart, zoals benoemd in het bestuursakkoord. De ambities die we vanuit economie* hieraan gekoppeld hebben zijn:

Ambitie 1: Fryslân is en blijft de 'rijkste' brede welvaartsregio van Nederland

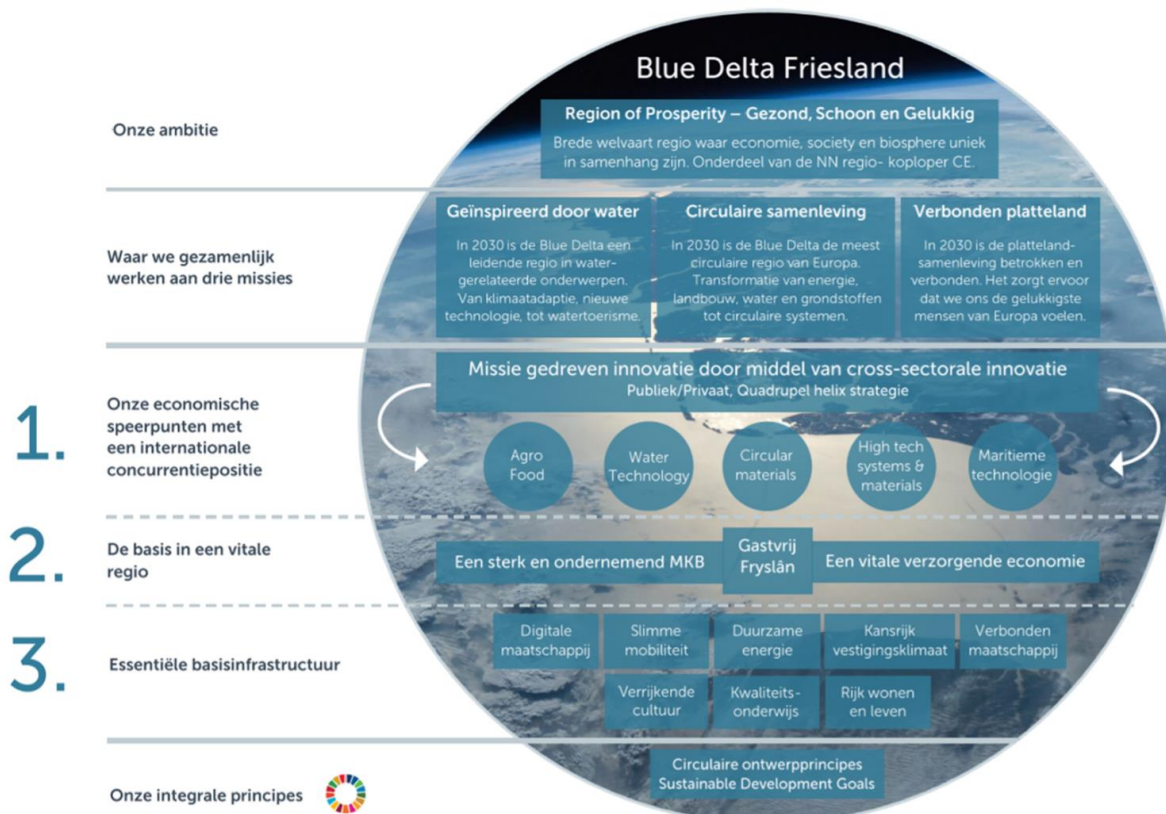
Ambitie 2: Fryslân behoort in 2025 tot de top 3 van Europese regio's in de transitie naar circulaire economie

Ambitie 3: Fryslân verandert van krimp- naar kansregio

Ambitie 4: De samenwerkingskracht van de Friese Mienskip resulteert in een sterk verbonden ecosysteem waarin de zogenoemde drie o's (onderwijs, ondernemers en overheid) optimaal samenwerken.

Om deze ambities te kunnen realiseren en de economische kansen in Fryslân te creëren werken we conform de Beleidsnota Economie (2021) langs vijf programmalijnen. Deze programmalijnen komen op verschillende plekken terug in de beleidsvelden 4.1. tm 4.4. en is samen met stakeholders opgesteld. De beleidsnota sluit aan bij de economische investeringsagenda van het Innovatie Pact Fryslân (IPF): de Blue Delta Fryslân.

*Beleidsnota Economie

Onze Blue Delta is een landschap waar ruimte is: om te wonen, om schone lucht in te ademen, om te bewegen, te sporten en te ontmoeten. Maar ook ruimte om de toekomst open met elkaar te bespreken en om haar dynamische culturele activiteiten te beleven. Én een landschap dat door onze eeuwige strijd met het water het Friese economische DNA bepaalt: snelle verbindingen, een actiegerichte houding, ruimte voor experiment, oprechte samenwerking en een cultuur van betrokkenheid, betrouwbaarheid en loyaliteit. Met zorg voor de ander én voor volgende generaties. Het Friese ecosysteem is met de vijf speerpunten (Watertechnologie, High Tech Systemen en Materialen (HTSM), Agrofood, Maritieme Technologie en Circulaire Materials), haar stakeholders en een gezamenlijk gedragen visie de economische toekomstbestendige bouwsteen hiervoor.

Vanwege de economische impact en het belang daarvan voor Fryslân is er een zesde speerpunt Gastvrijheidseconomie. In dit programma is het onderdeel Toerisme en Recreatie, 4.5., dan ook opgenomen. Aansluitend op de aangegeven ambities vanuit de beleidsnota economie werken we met onze visie op Gastvrij Fryslân 2028 samen met de Triple Helix partners eraan dat Friese inwoners profijt hebben van een slimme groei van het toerisme.

Stand van zaken gewenste resultaten

Beleidsvelden	Beleid	Tijd	Geld
4.1 Innovatie en circulaire economie	■	■	■
4.2 Versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat	■	■	■
4.3 Economische structuurversterking	■	■	■
4.4 Noordelijke/landelijke/Europese samenwerking en lobby	■	■	■
4.5 Toerisme en recreatie	■	■	■

Toelichting

4.5 *Geld*: Er is sprake van een onderbesteding in 2023, zie beleidsveld 4.5 voor een nadere toelichting.

Vastgestelde beleidsnotities

- Beleidsbrief Circulaire Economie (januari 2018)
- Beleidsbrief Europa (2020)
- Beleidsnota Gastvrij Fryslân 2028 (april 2020)
- Beleidsnota Economie (januari 2021)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij(en) leveren een bijdrage aan de doelen en resultaten van het programma Economie. Een overzicht met aanvullende informatie staat in paragraaf 5 van deze begroting. Betreft de volgende partijen:

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij NV (NOM), Groningen
- Friese Ontwikkelingsmaatschappij BV (FOM, voorheen Doefonds), Leeuwarden
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), Groningen
- Gemeenschappelijke Regeling Marrekrite, Leeuwarden
- Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds, Leeuwarden

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 4.1 Innovatie en circulaire economie	6.226	7.525	7.002	523
Beleidsveld 4.2 Versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat	1.749	7.340	5.185	2.155
Beleidsveld 4.3 Economische structuurversterking	7.452	7.665	6.711	954
Beleidsveld 4.4 Noordelijke/landelijke/Europese samenwerking en lobby	3.146	5.561	4.411	1.150
Beleidsveld 4.5 Toerisme en recreatie	6.922	11.228	7.763	3.465
Totaal lasten	25.494	39.320	31.072	8.248
Baten				
Beleidsveld 4.1 Innovatie en circulaire economie	1.536	846	921	-74
Beleidsveld 4.2 Versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat	0	0	0	0
Beleidsveld 4.3 Economische structuurversterking	0	0	1	-1
Beleidsveld 4.4 Noordelijke/landelijke/Europese samenwerking en lobby	399	2.686	1.848	838
Beleidsveld 4.5 Toerisme en recreatie	395	1.607	1.661	-54
Totaal baten	2.329	5.139	4.430	709
Saldo van lasten en baten	23.164	34.180	26.642	7.539
Mutatie reserves	-4.487	-7.179	-4.026	-3.152
Mutatie tijdelijke budgetten	-5.987	-5.397	-2.660	-2.737
Mutatie structurele budgetten	0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten	12.691	21.605	19.955	1.649

Toelichting

De toelichting op de grootste verschillen tussen de jaren staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investerings

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2023
Onderhanden werken	16.808	3.004	43	19.769
Opgeleverde werken	417	87	317	187
Afgerekende werken	239	0	239	0
Totaal	17.464	3.092	600	19.956

Toelichting

Het betreft hier investeringen in het kader van de Friese Ontwikkel Maatschappij. Verder 2 investeringen recreatie en toerisme (Friese Meren Project) Leeuwarden en Dongeradeel, betreft hier bijdragen in activa van derden. Afgerekende werken betreft de aflossing van een revolverende lening.

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2023
R. Reserve verstrekte subsidies	4.584	1.489	3.566	2.508
Totaal	4.584	1.489	3.566	2.508

Toelichting

Reserve verstrekte subsidies

Deze reserve is gevormd in verband met de subsidielastneming van subsidies boven het drempelbedrag van € 900.000,- en betreft de volgende projecten: Innovatiecluster Drachten, Gebiedsontwikkeling WTC, Werktalent en Actieplan Vitale logiesaccommodaties.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
OP Economic Board Noord Nederland	14			14
OP Europa Pact Fryslan	578	422	273	727
OP SPUK C99 Vitale logiesaccommodaties	11		7	4
OP SPUK F11 MKB-deal Skillsbooster	398			398
OP Topattractie Subs Toerisme Natuurlijk STINAF	333		333	0
Totaal	1.335	422	613	1.143

Toelichting

OP Economic Board Noord Nederland

De OP is in 2019 opgericht voor de incidentele subsidie aan VNO-NCW als penvoerder van EBNN. De totale subsidie bedroeg € 300.000. De bijdrage van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Leeuwarden bedroegen € 225.000. In 2020 zijn alle bijdragen ontvangen. In 2022 heeft de afrekening plaatsgevonden op de verstrekte subsidie. De lagere vaststelling heeft geleid tot een ontvangst van € 14.000 voor de provincie, die verantwoord is op de OP.

OP Europa Pact Fryslan (voorheen Friese Projectenmachine)

De provincie Fryslân, de achttien Friese gemeenten en de kennisinstellingen NHL Stenden Hogeschool, ROC Friesland College en ROC Friese Poort hebben besloten tot oprichting van Europa Pact Fryslan. Dit samenwerkingsverband heeft als doel de ontwikkeling van meer en betere projecten te bevorderen waarmee een beroep kan worden gedaan op Europese middelen, ter versterking van de brede welvaart in de regio Fryslân. Voor Europa pact een Samenwerkingsovereenkomst afgesloten waarin de afspraken zijn vastgelegd. De provincie Fryslân treedt op als penvoerder.

OP SPUK C99 Vitale logiesaccommodaties

Deze SPUK is voor de registratie van standplaatsen en verblijfsobjecten ten behoeve van recreatie in de Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG). Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de registratie. Provincies zijn verantwoordelijk voor opdrachtverlening aan een externe partij die gemeenten

ondersteunt. Het Rijk levert een financiële bijdrage in de vorm van cofinanciering.

OP SPUK F11 MKB-deal Skillbooster

De OP is ingericht voor het project MKB-Skillbooster. Naast de reeds in 2020 ontvangen middelen van het Min. EZK, heeft de provincie in 2021 besloten om € 200.000 bij te dragen aan het project. MKB Skills Booster heeft als ambitie een versnelling te realiseren in de transitie naar een skills-based arbeidsmarkt. Door de introductie van een innovatieve competentietool, de MKB-Skillsbooster, kunnen MKB ondernemers primair hun ondernemende vaardigheden en kennis opwaarderen. De private cofinanciering kan niet via deze OP lopen. Hiermee voldoet het project niet meer aan de verstrekte subsidievoorwaarden. Het zoeken naar alternatieve mogelijkheden voor een doorstart is tot op heden niet gelukt. Het project is daarom on hold gezet.

OP Topattractie Subs Toerisme Natuurlijk STINAF

Op de regeling is afgerekend met partners. Bij de berap zijn de resterende middelen vrijgefallen.

Beleidsveld 4.1. Innovatie en circulaire economie

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.1.

- We willen dat steeds meer Friese bedrijven bijdragen aan Circulaire economie
- We willen dat het aantal structurele banen in de circulaire economie toeneemt.
- We willen innovaties stimuleren om het Friese MKB aan te jagen zich te blijven ontwikkelen en daarmee het aantal innovatieve duurzame MKB-ers te laten stijgen in Fryslân.

Doel indicatoren

Stimuleren Circulaire Economie	Steeds meer bedrijven dragen bij aan de Circulaire economie	> 10% t.o.v. voorgaand jaar (3.860 in 2021)	
Stimuleren Circulaire Businessmodellen	Het aantal structurele banen in de circulaire economie neemt toe.	> 10% t.o.v. voorgaand jaar (12.550 banen in 2021)	

Toelichting

Voor de bepaling van het aantal vestigingen en banen in de circulaire economie wordt aangesloten bij de selectie naar bedrijfsactiviteiten met potentiële bijdrage aan de circulaire economie zoals die door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) wordt gehanteerd. In 2023 heeft het PBL haar indeling aangepast door aan te sluiten bij een indeling die door het CBS wordt gehanteerd. De waarden in 2021 zijn hierdoor (naar beneden) aangepast. Het aantal vestigingen behorend tot de selectie van bedrijven met een potentiële bijdrage aan de circulaire economie nam in 2022 met 4,1% toe. Het aantal banen in de circulaire economie nam met 4,3% toe. De waarden voor 2023 zijn medio maart 2024 bekend.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. In het ecosysteem gaan we vijf investeringsprogramma's samen met stakeholders ontwikkelen, waarin innovatie en circulaire economie belangrijk aandachtspunt zijn.	■	■	■
2. Om de ontwikkeling van nieuwe circulaire business modellen aan te jagen verstrekken we een bijdrage aan de Vereniging Circulair Fryslân (VCF).	■	■	■
3. Op het gebied van circulaire inkoop geven we een vervolg aan het project Start-up In Residence, waarin we als provincie de launching customers willen zijn voor duurzame en innovatieve experimenten.	■	■	■
4. Op het gebied van innovatie gaan we onder de naam Founded in Friesland startups/scaleups verder helpen om impact te kunnen maken en daarin duurzaam door te kunnen groeien.	■	■	■

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Innovatie project	Project Circo Tracks om MKB-ers in aanraking laten komen met Circulaire businessmodellen.	10 deelnemers	60
Innovatie Regeling	Via Subsidie Voucherregeling MKB-ers stimuleren aanvraag te doen voor circulaire innovaties.	40 van de 300 aanvragen	45
Innovatie programma	Innovatieve startups begeleiden vanuit het Founded in Fryslân programma om succesvol te worden.	Minimaal 10	50
Circulaire economie	Investeringsprogramma voor de vijf speerpunten (watertechnologie, Agrifood, HTSM, Circulaire materialen en Maritiem)	Vijf investeringsprogramma's gereed	loopt

Toelichting:

voucherregeling: 345 toegekend voor bedrijfsontwikkeling waarvan 45 voor circulaire innovaties. Beschikbare aanvragen moet zijn beschikkingen.

Er wordt nog gewerkt aan de investeringsagenda's. Deze zijn in concept al wel gereed. Wordt verder uitgewerkt met IPF.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	6.226	7.525	7.002	523
Totaal baten	1.536	846	921	-74
Saldo van lasten en baten	4.690	6.679	6.081	598

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Innovatie en circulaire economie algemeen	503	483	487	-3
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	75	79	79	0
Structurele budgetten		578	562	566	-3
	Innovatie en circulaire economie algemeen	100	0	0	0
	Kennisontwikkeling circulaire economie	619	291	293	-2
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	871	2.319	2.312	7
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	335	235	176	59
	Onderwijsakkoord en RUG Campus	30	30	23	6
	Innovatie en circulaire economie overig	338	15	5	10
Tijdelijke budgetten		2.293	2.889	2.808	81
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	849	232	38	194
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	496	0	0	0
	Europa	1.948	3.842	3.590	252
	Innovatie en circulaire economie overig	62	0	0	0
Reserves		3.355	4.073	3.628	446
Totaal lasten		6.226	7.525	7.002	523
Baten					
	Innovatie en circulaire economie algemeen	49	40	40	0
Structurele budgetten		49	40	40	0
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	0	0	11	-11
Tijdelijke budgetten		0	0	11	-11
	Europa	1.486	806	869	-63
Reserves		1.486	806	869	-63
Totaal baten		1.536	846	921	-74
Saldo van lasten en baten		4.690	6.679	6.081	598
Mutatie reserves		-812	-2.560	-2.052	-508
Mutatie tijdelijke budgetten		643	-189	-192	3
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		4.521	3.929	3.837	92

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 92.000 op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

Op het structurele budget Agenda Economie heeft ten opzichte van de begroting per saldo een overbesteding plaatsgevonden van € 3.000,-.

Tijdelijke budgetten

Op het tijdelijk budget Jaarplan circulair is een onderbesteding van € 59.000,-, omdat een aantal projecten in 2023 nog niet zijn afgerond en daarmee nog niet afgerekend konden worden. Verder is er een bate ontvangen van € 11.000 die niet was begroot. Totale vrijval op dit budget is € 70.000. Op het budget Fairtrade is een onderbesteding van € 10.000.

Reserves

De onderbesteding van € 446.000 bij de lasten betreft voor € 251.000 interreg projecten die wel begroot zijn maar die nog niet volledig tot besteding zijn gekomen. Het restant van de lagere last betreft een beklemde reserve IVC Drachten (€ 194.000) die destijds gevormd is in verband met lastneming subsidie op de verstrekte beschikking. Het project is inmiddels afgerond, de afrekening zal in 2024 plaatsvinden.

De hogere bate (€ 63.000) betreft ontvangsten op interreg-projecten die niet volledig waren begroot, echter wel ontvangen zijn.

Beleidsveld 4.2. Versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.2.

- We streven naar een onderscheidend Fries vestigingsklimaat door onze vijf speerpunten watertechnologie, agrifood, circulaire materialen, HTSM en maritiem als niche in te zetten
- We willen dat in aantallen steeds meer Friese bedrijven gaan exporteren.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Stimuleren internationale handel	Het aantal Friese bedrijven dat aan internationale handel doet	Friese bedrijven dat aan internationale handel doet is gelijk aan Nederlands gemiddelde	

Toelichting:

Voor 2022 exporteert 8,2 % van het aantal bedrijven in de provincie. Het Nederlands gemiddelde van het aantal bedrijven dat exporteert is 9,1%. De doelwaarde is nog niet gehaald, in vergelijking met 2021 is het export percentage gestegen in de provincie met 0,2 % (van 8,0 naar 8,2) terwijl het landelijke export percentage gelijk is gebleven 9,1. Het exportpercentage voor 2023 is pas eind 2024 bekend.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Exporterende bedrijven zijn robuuster en beter bestand tegen economische tegenslagen zo is gebleken.			
2. Samen met de drie provincies, de F4 gemeenten en de NOM wordt gewerkt aan een onderscheidend klimaat.			
3. Voor het versterken van het ondernemerschap van het Friese MKB willen we bedrijven via gesprekken ondersteunen bij vraagstukken en uitdagingen op het gebied van duurzaam ondernemerschap (energie, digitaal, circulair).			
4. Voor het versterken van het vestigingsklimaat wordt op het gebied van de bedrijventerreinen een regeling/pilot ontwikkeld.			

Toelichting

1. *Beleid:* Voor 2022 exporteert 8,2 % van het aantal bedrijven in de provincie. Het Nederlands gemiddelde van het aantal bedrijven dat exporteert is 9,1%. De doelwaarde is nog niet gehaald, in vergelijking met 2021 is het export percentage gestegen in de provincie met 0,2 % (van 8,0 naar 8,2) terwijl het landelijke export percentage gelijk is gebleven met 9,1. Het exportpercentage voor 2023 is pas eind 2024 bekend.

4. *Geld:* In de eerste helft van 2023 is een eerste uitwerking gemaakt voor een subsidieregeling Toekomstbestendige Bedrijventerreinen, waarmee initiatieven op bedrijventerreinen op het gebied van onder meer verduurzaming, circulariteit, klimaatadaptatie en vergroening zouden kunnen worden ondersteund. Verschillende provinciale opgaven/beleidssterreinen en de gemeenten waren hierbij (ambtelijk) betrokken. Het was de bedoeling hiervoor het nog resterende budget van € 2 miljoen, wat gelabeld was voor Toekomstbestendige Bedrijventerreinen, in te zetten. Bij het bestuursakkoord zijn deze middelen heroverwogen en daarmee niet meer beschikbaar.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Vestigingsklimaat	Investeringsprogramma voor de vijf speerpunten (watertechnologie, Agrifood, HTSM, Circulaire materialen en Maritiem)	5 investeringsagenda's voor Watertechnologie, Agrifood, Circulaire Materialen, HTSM en Maritieme Technologie.	concept gereed
	Beleid duurzame bedrijventerreinen ontwikkelen vanuit de REOS (Ruimtelijke Economische Ontwikkel Strategie)	Pilot ontwikkelen voor vijf circulaire bedrijventerreinen in provincie Fryslân	Gereed
	NOM ontvangt een subsidie voor het uitvoeren van het TopDutch programma.	1 gerichte campagne uitvoeren die aansluit bij de vijf speerpunten van Fryslân	Gereed

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Versterken ondernemerschap	Regeling internationaal ondernemen om aantal aantal exporterende bedrijven te laten stijgen.	10 aanvragen om daarmee % Friese bedrijven dat exporteert richting landelijk gemiddelde te laten stijgen.	Er zijn 13 beschikkingen/subsidies verleend voor in dienst nemen van exportmedewerker
	Leningen / participaties vanuit FOM verstrekken aan Friese MKB ter versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat	8 leningen / participaties verstrekken, waarvan 3 op gebied van exportfinanciering	3
	Friese MKB adviseren om een andere invalshoek te verkrijgen op een probleem/uitdaging om zo het ondernemerschap te versterken.	700 unieke gesprekken door Ynbusiness over versterken ondernemerschap, waarvan 200 over export	Gereed (682 per 30 nov 2023)

Toelichting:

Er wordt nog gewerkt aan de investeringsagenda's. Deze zijn in concept al wel gereed.

Leningen/ participaties: Er is wel de nodige interesse, maar veel netwerkpartners vinden het bedrag van € 200.000 te laag. Onderzocht wordt of dit bedrag in samenwerking met een andere partij verhoogd kan worden.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	1.749	7.340	5.185	2.155
Totaal baten	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	1.749	7.340	5.185	2.155

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	10	14	0	14
Structurele budgetten		10	14	0	14
	Versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat algemeen	433	4.947	4.947	0
	Kennisontwikkeling circulaire economie	0	79	50	29
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	1.306	2.299	1.177	1.122
Tijdelijke budgetten		1.739	7.325	6.174	1.151

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
	Versterking (internationaal) ondernemerschap en vestigingsklimaat algemeen	0	0	-989	989
Reserves		0	0	-989	989
Totaal lasten		1.749	7.340	5.185	2.155
Baten		0			
Totaal baten		0	0	0	0
Saldo van lasten en baten		1.749	7.340	5.185	2.155
Mutatie reserves		0	0	989	-989
Mutatie tijdelijke budgetten		-4.931	-504	458	-962
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		-3.182	6.836	6.632	204

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 204.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Tijdelijke budgetten

Op het budget ontwikkeling ondernemers is een onderbesteding van € 29.000. Vanuit het MKB zijn richting het eind van 2023 geen aanvragen meer ontvangen die tot besteding konden leiden. De subsidieregelingen Export medewerkers (€ 165.000) en de Vestigingsregelingen 2021-2022 (€ 320.000) en 2023 (€ 600.000) zijn in 2023 nog niet volledig beschikbaar. Van de Vestigingsregeling 2021-2022 schuift € 200.000 door naar 2024 ivm nog in behandeling zijnde aanvragen. De resterende plafonds van de regelingen Export medewerkers en de Vestigingsregeling 2023 schuiven voor € 765.000 door naar 2024. Het doorschuiven loopt via de reserve tijdelijke budgetten. Het budget ITS/WTC heeft een onderbesteding van € 40.000. Dit was bedoeld om internationalisering verder vorm te geven, maar hiervoor was gereserveerde budget niet nodig, doordat vanuit het Rijk hier ook een bijdrage voor uitvoering trade2innovate kwam.

Reserves

De overbesteding van € 989.000 betreft de vorming van een bekleemde reserve Gebiedsontwikkeling WTC fase II in verband met lastneming subsidie op de verstrekte beschikking.

De hogere bate betreft ontvangsten op interreg-projecten die niet volledig waren begroot, echter wel ontvangen zijn.

Beleidsveld 4.3. Economische structuurversterking

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.3.

Om in te spelen op de krimpende arbeidsmarkt willen we ons richten op duurzame banen en daarmee de toegevoegde waarde per arbeidskracht in Fryslân vergroten (in 2020 gem. 59.175 Euro), om zo met minder mensen / minder uren minimaal een zelfde verdienvermogen te behouden.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Economische structuurversterking	Krapte op arbeidsmarkt reduceren door aandacht voor duurzame banen (Lysias-onderzoek)	Krapte op de arbeidsmarkt loopt niet verder op	
Realiseren duurzame banen	Toegevoegde waarde per arbeidskracht in Fryslân	Stijging van duurzame banen om daarmee de toegevoegde waarde per arbeidskracht in Fryslân jaarlijks te laten stijgen.	

Toelichting

Zowel in 2022 als in 2023 was in de eerste drie kwartalen (Q4 2023 nog niet bekend) sprake van een krappe arbeidsmarkt. In 2023 was de krapte iets minder groot dan in 2022, waardoor de totale krapte niet verder is toegenomen. In 2022 (2023 nog niet bekend) is de economisch toegevoegde waarde per arbeidsplaats met 5,9% gestegen t.o.v. 2021.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Binnen Fryslân hebben we een vijftal kansrijke clusters, te weten: Watertech, Agro/Dairy/Food, Circulair Plastics, High Tech Systems en Materials (HTSM) en Maritiem.			
2. Om de verbinding tussen de clusters te maken gaan we samen met IPF en NOM een samenwerkingsconvenant tussen de Friese clusters (Watercampus/Wetsus, ICD, NTCP/Biosintrum, Maritiem en Dairy Campus) ondertekenen.			
3. Ter stimulering voor het oplossen van maatschappelijke opgaven als de energie transitie, de stikstofproblematiek en de ruimteontwikkeling zullen samen met de Friese projectenmachine projecten ontwikkeld worden.			
4. Vanuit cluster Circulaire materialen verstrekken we een subsidie aan het NTCP om een wasinstallatie voor circulaire plastics te ontwikkelen en daarmee de verbinding te maken met cluster watertechnologie / Wetsus.			
5. Vanuit cluster watertechnologie voeren de WaterCampus partijen het WaterCampus Actieplan II uit.			
6. Vanuit Fries Onderwijsakkoord projecten subsidiëren om de aansluiting onderwijs arbeidsmarkt via doorlopende leerlijnen te stimuleren.			
7. Vanuit HTSM cluster wordt een subsidiebijdrage verstrekt aan innovatiecluster Drachten (ICD) om de economische structuurversterking aan te jagen door in te zetten op R&D, data, scholing en human capital.			

Toelichting

2. *Beleid*: Er is nog geen samenwerkingsconvenant tussen de Friese clusters. Wel zijn er samenwerkingen afgelopen jaar gerealiseerd o.a. tussen Wetsus en NTCP en tussen Wetsus en Dairy Campus.

2. *Tijd*: zie beleid

7. *Beleid*: (R&D=Research & Development)

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Economische structuurversterking	Samenwerken in ecosysteem om onderscheidend te zijn door niches in kansrijke clusters door te ontwikkelen	5 investerings-agenda's voor Watertechnologie, Agrifood, Circulaire Materialen, HTSM en Maritiem.	in concept gereed
	Bijdrage aan WaterCampus, Innovatiecluster Drachten, Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics, Agrifood en Maritiem	Stijging bruto arbeidsparticipatie t.o.v. vorig jaar	Bruto arbeidsparticipatie bedroeg in 2022 74,2% tegenover 72,8% in 2021.
	Bijdrage aan WaterCampus, Innovatiecluster Drachten, Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics, Agrifood en Maritiem	Stijging gemiddeld besteedbaar inkomen en Bruto Regionaal product	Gemiddeld besteedbaar inkomen en BRP zijn in 2022 gestegen t.o.v. 2021.
	Uitwerken Fries Onderwijsakkoord om te komen tot doorlopende leerlijnen.	Verhouding werkzame personen t.o.v. totale bevolking en bruto regionaal product monitoren	Gereed. Onderwijsakkoord is in 2023 ondertekend.

Toelichting:

Er wordt nog gewerkt aan de investeringsagenda's. Deze zijn in concept al wel gereed.

Het gemiddeld besteedbaar inkomen in 2022 bedraagt 47.300 euro en is hiermee gestegen t.o.v. de 45.000 euro in 2021. Het Friese BRP bedroeg in 2022 25.490 miljoen euro en is hiermee gestegen t.o.v. een BRP van 22.932 euro in 2021. Van beide indicatoren zijn de cijfers van 2023 nog niet bekend.

Wat mag het gaan kosten?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	7.452	7.665	6.711	954
Totaal baten	0	0	1	-1
Saldo van lasten en baten	7.452	7.665	6.711	954

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Economische structuurversterking algemeen	52	0	0	0
	Kennisontwikkeling circulaire economie	575	179	8	171
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	3.770	3.222	2.992	229
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	831	1.107	1.076	31
	Economische structuurversterking overig	81	92	70	23
Tijdelijke budgetten		5.307	4.600	4.146	454
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	303	303	303	0
	Behoud en ontwikkeling talent voor Fries MKB	0	0	-500	500
	Onderwijsakkoord en RUG Campus	1.841	2.762	2.762	0
Reserves		2.145	3.065	2.565	500
Totaal lasten		7.452	7.665	6.711	954
Baten					
	Kennisontwikkeling circulaire economie	0	0	1	-1
Tijdelijke budgetten		0	0	1	-1
Totaal baten		0	0	1	-1
Saldo van lasten en baten		7.452	7.665	6.711	954
Mutatie reserves		-2.145	-3.065	-2.565	-500
Mutatie tijdelijke budgetten		-1.646	-1.279	-1.124	-155
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		3.661	3.321	3.022	299

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van €299.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Tijdelijke budgetten

Op het tijdelijk budget Water Circulair is een onderbesteding van € 171.000. Het project wat bedoeld was om uit deze middelen te dekken is uiteindelijk via Rijks gelden gefinancierd.

Op het tijdelijk budget Wielerronde is een onderbesteding van € 31.000,-. In 2023 zijn er nog wel enkele kosten gemaakt, maar omdat de Wielerronde geen doelstelling meer is in 2024, zijn er geen bestedingen meer gedaan in de loop van 2023. De budgetten RSP/REP Watertechnologie (€ 6.000) en Innovatiecluster Drachten (€ 149.200) zijn de restanten van afgeronde projecten. In 2024 zal de RSP/REP worden afgerekend. De genoemde bedragen schuiven naar 2024 via de reserve tijdelijke budgetten. Op het budget Wurktalent is een onderbesteding van € 31.000. De beschikking die in 2023 gedaan is, is lager uitgevallen. Het budget Dairy Valley heeft een onderbesteding van € 43.000. De bestedingen zijn lager uitgevallen omdat de positie van Dairy nog niet helemaal duidelijk is. Op het budget Programma Waddenkust is een onderbesteding van € 22.000,-.

Reserves

De overbesteding van € 500.000 betreft de vorming van een beklemd reserve Wurktalent in verband met lastneming subsidie op de verstrekte beschikking.

Beleidsveld 4.4. Noordelijke/landelijke/Europese samenwerking en lobby

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.4.

- We willen samen met de overheden, onderwijs en ondernemers meer en betere projecten opzetten, om zo onze ambitie te realiseren om € 130 mln. Europese middelen naar Fryslân te halen ter versterking van de Friese economie.
- We willen Europees in projecten een actieve kennispartner zijn op het gebied van Circulaire economie vanuit onze ambitie om meest circulaire regio te zijn.
- Noord-Nederland als een belangrijke regio in Nederland, Europa positioneren.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Europese middelen	130 miljoen euro naar Fryslan halen	Versterking van de Friese economie en de positie in Nederland naar Kansregio.	

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Het EFRO programma Noord-Nederland 2021-2027 heeft diverse openstellingen.			
2. Op het gebied van circulaire economie ontwikkelen we Europese projecten in samenwerking met andere vooruitstrevende regio's op het gebied van circulariteit			
3. Vanuit het JTF fonds willen we projecten ontwikkelen die werken aan een oplossing voor het arbeidsmarkt vraagstuk.			
4. We voeren EuropaPact Fryslân uit (voorheen Friese projectmachine).			

Toelichting

1. *Tijd*: Het nieuwe Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) programma kenmerkt zich door een nieuwe manier van werken, waarbij er meer partijen betrokken worden in het ontwerpen van de juiste openstellingen. Dit versterkt de inhoud, maar is in de opstart een tijdsintensief proces. Verder is in het ontwerpen van openstellingen geprobeerd zoveel mogelijk verbinding te maken met het Just Transition Fund (JTF) programma. Dit heeft voor een kleine vertraging gezorgd in het aantal EFRO openstellingen. SNN en provincies werken momenteel beide aan het aanbrengen van versnelling in de EFRO programmering.

3. *Beleid*: Door de voorwaarde vanuit het JTF fonds dat de resultaten moeten neerdalen in Groningen en regio Emmen kunnen we vanuit Fryslan maar in beperkte mate aanhaken bij de aanvragen mbt arbeidsmarkt.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Noordelijke/landelijke/ Europese samenwerking en lobby	Noordelijke JTF gelden inzetten voor versterken Friese economie, arbeidsmarktproblematiek.	5 Friese JTF projecten op gebied van innovatie en Human Capital realiseren om in te spelen op maatschappelijke problemen.	5
	EFRO programma bestaande uit 110 miljoen euro ism Groningen en Drenthe uitwerken om te komen tot sterke noordelijke economie vanuit RIS3.	2 nieuwe EFRO openstellingen voor Programma Noord-Nederland 2021-2027	3
	EFRO gelden inzetten voor versterken Friese economie, innovatiestimulering ter stimulering van MKB vriendelijkste provincie.	Minimaal 15 miljoen euro Friese aandeel in goedgekeurde projecten	4,4
	Kennisdelen op gebied van Circulaire economie om meest Circulaire regio te worden, te blijven.	In 3 Europese projecten op gebied van Circulaire economie deelnemen	5
	Samenwerking Duitsland – Friesland/noorden verbeteren met Duitse investeringsagenda	5 Interreg projecten realiseren die bijdrage aan het economisch onderscheidend vermogen van Fryslân	11

EFRO

Het totaal beschikbare bedrag aan EFRO middelen voor Fryslân is omstreeks 40 miljoen euro, voor een periode van 7 jaar. Een jaarlijks doel van 15 miljoen is dan ook niet haalbaar. De indicator '15 miljoen euro Fries aandeel in goedgekeurde projecten' is oorspronkelijk gelinkt aan alle projecten met EU financiering, niet enkel EFRO.

In 2023 zijn de volgende instrumenten ontwikkeld en opengesteld:

- Valorisatieregeling: stimuleren van innovatie bij mkb'ers hoog op de innovatiecompetentieladder, bij voorkeur in samenwerking en verbinding met het Noord-Nederlandse ecosysteem. Bij de valorisatie

van innovaties gaat het, daar waar mogelijk, om innovatieprocessen dichtbij marktintroductie en de eerste uitrol van innovaties.

- Tender kleine projecten (3 juli 2023 – 30 september 2023), budget €2.500.000 (EFRO)
- Call middelgrote projecten (9 oktober 2023 – 29 februari 2024), budget €14.500.000 (€6.500.000 EFRO en €8.000.000 JTF)
- ‘Innovatieve ideeën van het mkb verbinden aan de regio’: een project van de drie noordelijke provincies en de drie eerstelijnsorganisaties. Onderdeel van het project is een voucherregeling die wordt uitgevoerd door het SNN. Budget €2.300.000 vanuit EFRO.
- Founded in the North: gezamenlijk plan van de NOM, Universiteit van het Noorden, provincie Drenthe, Founded in Groningen en Founded in Friesland voor de doorontwikkeling van het noordelijke startup- en scale-up ecosysteem. EFRO bijdrage €4.000.000 (2 jaar).

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	3.146	5.561	4.411	1.150
Totaal baten	399	2.686	1.848	838
Saldo van lasten en baten	2.747	2.876	2.563	313

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	202	208	202	6
Structurele budgetten		202	208	202	6
	Noordelijke/landelijke/Europese samenwerking en lobby algemeen	97	0	0	0
	Kennisontwikkeling circulaire economie	0	405	413	-8
	Versterken internationalisering en innovatie MKB	537	908	850	58
	Europa	636	686	689	-3
Tijdelijke budgetten		1.271	2.000	1.953	47
	Europa	1.438	1.328	1.407	-78
Reserves		1.438	1.328	1.407	-78
	Europa	235	2.026	850	1.176
Overlopende passiva		235	2.026	850	1.176
Totaal lasten		3.146	5.561	4.411	1.150
Baten					
	Noordelijke/landelijke/Europese samenwerking en lobby algemeen	25	0	0	0
	Europa	26	75	76	-1
Tijdelijke budgetten		51	75	76	-1
	Europa	113	585	922	-337
Reserves		113	585	922	-337
	Europa	235	2.026	850	1.176
Overlopende passiva		235	2.026	850	1.176
Totaal baten		399	2.686	1.848	838
Saldo van lasten en baten		2.747	2.876	2.563	313
Mutatie reserves		-1.325	-46	213	-259
Mutatie tijdelijke budgetten		349	-264	-266	2

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		1.770	2.566	2.510	56

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 56.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Tijdelijke budgetten

Het budget Noordelijke clusterorganisaties heeft een onderbesteding van € 58.000. De bijdragen vielen iets lager uit dan begroot.

Reserves

Aan de lastenzijde zijn de bestedingen hoger dan begroot. Op het project Inno- Quarters is € 177.000 meer uitgegeven dan begroot. Op het project Islands of Innovations is in 2023 € 13.000 meer uitgegeven dan begroot. De provincie is in beide projecten leadpartner. De cofinancieringsbijdrage MIT MKB innovatie is nog niet geheel opgevraagd in 2023 (€ 112.000).

Aan de batenzijde zijn er meer dan de begrote inkomsten van de projectpartners op het leadproject Inno-Quarters ontvangen (€ 337.000). De hiervoor genoemde verschillen worden verrekend met 2024 via de mutatie reserves.

Beleidsveld 4.5. Toerisme en recreatie

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 4.5.

- We willen dat Toerisme bijdraagt aan een prettige en gezonde woon- en leefomgeving, door:
 - Een gebalanceerde groei en spreiding van toerisme te stimuleren over heel Fryslân en jaarrond.
 - Toerisme als een middel in te zetten als koppeling met de grote maatschappelijke opgaven.
 - Experimenteeruimte en koppelkansen in cross overs met retail, landbouw, bouw etc
 - Een toename van het aantal volledig circulaire logiesbedrijven en ook de mate van sociale inclusie en laagdrempeligheid voor kwetsbare doelgroepen.
 - Participatie van alle Friese gemeenten in de uitwisseling van toeristische data, hetzij via Data Fryslân, dan wel via een ander samenwerkingsverband en is de ondernemersdata actueel.
- We willen met toerisme het behoud en ontwikkeling van cultuur- en natuur erfgoed versterken, door:
 - De groei vooral te realiseren door toeristen gericht op natuur- en cultuurerfgoed en de zakelijke markt (business mix).
 - Hogere bestedingen per bezoeker (cultuurtoerist en zakelijk) en een hoger herhalingsbezoek.
 - Een éénduidige marketingstrategie waarbij in gelaagdheid wordt samengewerkt tussen het Nationaal Bureau Toerisme en Congressen (NBTC), Merk Fryslân en de Friese organisaties voor Regiomarketing.
 - Een substantiële toename van het aanbod van erfgoedlogies en herbestemde karakteristieke gebouwen en monumenten
 - voldoende thema's en verhaallijnen beschikbaar te maken en duidelijk ontsloten die samen een innovatief dagrecreatief aanbod vormen, gebruik makend van wandel-, fiets- en vaarnetwerken.
 - Met Merk Fryslan en in samenwerking met het Friese bedrijfsleven organiseren we bezoekerscentra en educatieve rondgangen binnen bedrijven (motie VVD d.d. 29 juni 2022, nr. 2937).
 - Er is in 2028 een diverser, vindbaar en boekbaar uniek aanbod van dagrecreatie in Fryslân, gekoppeld aan het Frysk eigene.
- We willen dat toerisme zorgt voor toekomstbestendige banen, door:

- Een programma gericht op ‘een leven lang leren’ voor alle (toekomstige)werknemers. Dit vanuit de samenwerking van ondernemers, onderwijs en overheid.
- Het verbeteren van het imago en verdere professionalisering van de sector.
- Volop in te zetten op digitalisering.
- Elk jaar twee nieuwe living lab hubs/coöperaties erbij, gericht op innovatie met ondernemers en onderwijs.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 1:	De gastvrijheidseconomie draagt bij aan het behouden van de nummer 1 positie van meest gelukkige inwoners van Nederland en instandhouding van voorzieningenniveau in onze provincie.	60% van de inwoners heeft profijt van toerisme (bewonersmonitor/CBS onderzoek)	
Ambitie 2:	Door een bijdrage aan de herbestemming van cultureel erfgoed en het bevorderen van toegankelijkheid van natuurgebieden dragen we bij aan behoud en ontwikkeling van cultuur- en natuur erfgoed.	In 2028 zijn 500 toeristische ondernemers circulair	
Ambitie 3:	Een slimme groei van het toerisme draagt bij aan werkgelegenheid en arbeidsparticipatie voor jongere generaties en senioren. Met uitdagende banen die bijdragen aan een stijging van het welvaartsniveau (gemiddeld huishoudensinkomen).	Het aantal banen (15+ uren) neemt relatief meer toe dan het aantal kleine banen (-15)	

De resultaten die we willen behalen, zijn onderverdeeld in de zeven opgaven die centraal staan in het beleid ‘Gastvrij Fryslân 2028’.

Wat wilden we bereiken?

1. Slimme groei

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We verlenen een bijdrage aan Friesland Convention Partners voor de uitvoering van de meerjarige aanpak stimulering zakelijk toerisme.	■	■	■
2. We maken een uitvoeringsprogramma toerisme, in samenhang met natuur, circulair en diversiteit, verbreding seizoen en dit programma is in uitvoering.	■	■	■
3. We verlenen een bijdrage aan IPF voor de Toerisme Alliantie Fryslân (TAF) als aanjager en kennisplatform voor ondernemers.	■	■	■
4. We zetten de uitvoering van het actieplan ‘Gastvrij Fryslân circulair’ voort.	■	■	■
5. We voeren de structuurversterking uit No en Moarn uit, middels een challenge, bedoeld om de sector innovatieve oplossingen te laten bedenken, versterken en vormgeven.	■	■	■

Toelichting

1. *Tijd*: Tijdens Corona heeft het project vertraging opgelopen. Daardoor loopt het project nog door tot en met 2024 en kunnen alle geplande activiteiten worden uitgevoerd.

Wat wilden we bereiken?

2. Toekomstbestendige banen

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Het Actieplan 'Toekomstbestendige Banen' is in uitvoering. Hierin werken ondernemers, onderwijs en overheden samen, mede gefinancierd door Rijks Regionaal Investerings Fonds en cofinanciering van de provincie.	■	■	■

Wat wilden we bereiken?

3. Bestuursmanagement

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We verlenen subs. aan Merk Fryslân voor het verzorgen van de toeristische marketing. Cultuurtoerisme en de Friese merken 'Friesland' en 'De Wadden' worden in de etalage gezet alsmede (samen met Groningen en N-Holland) de Werelderfgoed Waddenzee	■	■	■
2. Concrete uitvoering van drie bestuursmanagementprojecten.	■	■	■
3. Het plan voor het realiseren van educatieve rondgangen binnen bedrijven/bezoekerscentra om zo waardevolle cross-over te realiseren is gereed en in uitvoering.	■	■	■

Toelichting

3. *Beleid*: Zoals eerder aangegeven is de uitvoering van de motie die aan deze doelstelling ten grondslag ligt opgeknipt in twee fasen:

stap 1: in een eerste fase in 2023 de haalbaarheid inventariseren en de aanpak uitwerken in een projectplan en op basis hiervan een go/no-go beslissing nemen.

stap 2: In het geval van een go in een tweede fase eind 2023 en in 2024 de uitvoering in te richten en te realiseren.

Conform deze aanpak is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd, waarin onderzocht is hoe groot de behoefte aan en mogelijkheden voor realisatie van educatieve rondgangen zijn. In het licht van deze resultaten, de geringe respons en de benodigde stevige investeringen ziet het College geen verdere rol voor de provincie om deze beleef- of bezoekerscentra nader te ontwikkelen en stimuleren. De mogelijke toegevoegde waarde vanuit toeristisch belang weegt daarvoor niet zwaar genoeg. Op grond daarvan heeft het college van Gedeputeerde Staten besloten geen verdere uitvoering te geven aan deze motie. Hierover zijn de leden van Provinciale Staten in december 2023 geïnformeerd.

3. *Geld*: Doordat er geen verdere uitvoering aan deze motie is gegeven (naast de uitgevoerde haalbaarheidsstudie), is er sprake van een onderbesteding.

Wat wilden we bereiken?

4. Vitale Waterrecreatie

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We vergroten de zichtbaarheid en beleefbaarheid van Fryslân als waterrecreatieve bestemming door (doelgroepen)onderzoek en communicatie & marketing.	■	■	■
2. We leveren een bijdragen aan het vergroten van de veiligheid en verduurzaming op het water en we stellen een integrale gebruiksvisie van de Friese wateren op.	■	■	■
3. We hebben met overheid en ondernemers een integrale, ruimtelijke gebruiksvisie 2050 van de Friese wateren gemaakt.	■	■	■
4. We werken verder aan het uitbreiden van het aantal bruggen dat wordt aangesloten op de nieuwe bedieningscentrale Het Swettehûs. (zie ook programma 2.3).	■	■	■
5. We leveren een bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Marrekrite	■	■	■

Wat wilden we bereiken?

5. Vitale logiesaccommodaties

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We leveren een bijdrage aan en zijn (samen met ondernemers, branches, gemeenten, Ynbusiness, TAF) partner in de uitvoering van het Actieplan 'Vitale Logies Fryslân.	■	■	■

Wat wilden we bereiken?

6. Dagrecreatieve netwerken

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We leveren een bijdrage aan en zijn (samen met ondernemers, regio's, terrein beherende organisaties, gemeenten, TAF) partner in de uitvoering van het programma Dagrecreatieve Netwerken	■	■	■

Wat wilden we bereiken?

7. Toeristische data op orde

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Het uitvoeringsprogramma Toeristische Kennis voor de Toekomst is in uitvoering. De bezoekers-, bewoners- en bedrijvenmonitors hebben vorm gekregen.	■	■	■
2. Het programma deelt de kennis afkomstig van monitoring met gemeenten en ondernemers, zodat zij goed geïnformeerd keuzes kunnen maken.	■	■	■

Toelichting

2. *Tijd*: Doordat de aanbesteding van de verschillende onderzoeken langer op zich heeft laten wachten en complexer van aard is geweest dan vooraf voorzien, zijn resultaten uit de onderzoeken later beschikbaar. Daardoor is er nog weinig gelegenheid geweest om stakeholders mee te nemen in 'hoe werk je nu met kennis en data?' In 2023 heeft een eerste bijeenkomst gericht op kennisdeling plaatsgevonden, voor de eerste helft van 2024 staan nog een aantal bijeenkomsten gepland.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Slimme groei	Aantal congressen in Fryslân	10	10
	Aantal projecten verlengen en verbreden seizoen	2	2
	Aantal challenges op grond van No en Moarn pakket 2	5	5
Toekomstbestendige banen	Aantal hybride leeromgevingen	2	2
	Aantal studenten dat deelneemt hybride opleiding	40	31
	Aantal bedrijven dat deelneemt in programma GastvrijFryslân	18	30
Destinatiemanagement	Aantal destiniemanagementprojecten	3	4
Vitale waterrecreatie	Vergroten zichtbaarheid via campagnes en beurzen	2	2
Vitale logies	Aantal logiesaccommodaties dat heeft deelgenomen aan instrumenten	10	16
	Aantal actieplannen bij gemeenten	5	5

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Dagrecreatieve netwerken	Deelname wandelnet en fietsplatform	2	2

Toelichting:

M.b.t. het aantal studenten dat deelneemt aan een hybride opleiding: Studenten kunnen kiezen uit verschillende soorten opleidingen binnen de gastvrijheidssector. Eén van de keuzes is een hybride opleiding. De bekendheid van deze mogelijkheid is langzamer op gang gekomen dan gehoopt. Op dit moment zijn de communicatie rondom de hybride opleiding en de open dagen goed op stoom gekomen, met hopelijk het gewenste resultaat.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	6.922	11.228	7.763	3.465
Totaal baten	395	1.607	1.661	-54
Saldo van lasten en baten	6.527	9.621	6.102	3.519

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Slimme groei	1.006	671	660	10
	Destinatiemanagement	701	738	738	0
	Vitale Waterrecreatie	768	818	800	17
	Toeristische Data op orde	76	127	29	98
Structurele budgetten		2.551	2.353	2.227	125
	Toerisme en recreatie algemeen	-17	637	545	92
	Toekomstbestendige banen	207	0	0	0
	Destinatiemanagement	1.252	2.000	1.273	727
	Vitale Waterrecreatie	585	391	360	32
	Vitale Logiesaccommodaties	45	164	164	0
	Dagrecreatieve netwerken compleet	596	459	458	0
	Toeristische Data op orde	848	185	183	2
	IDH/Oudega aan het water	280	1.896	271	1.626
	Toerisme en recreatie overig	349	671	671	0
Tijdelijke budgetten		4.147	6.403	3.924	2.479
	Vitale Logiesaccommodaties	0	1.287	463	824
	Dagrecreatieve netwerken compleet	0	817	817	0
	Afsluitdijk Wadden Center	183	151	120	31
	Toerisme en recreatie overig	38	207	205	2
Reserves		221	2.462	1.604	857
	Vitale Logiesaccommodaties	3	11	7	4
Overlopende passiva		3	11	7	4
Totaal lasten		6.922	11.228	7.763	3.465
Baten					
	Vitale Waterrecreatie	291	353	373	-19
Structurele budgetten		291	353	373	-19

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
	Vitale Waterrecreatie	0	20	20	0
Tijdelijke budgetten		0	20	20	0
	Afsluitdijk Wadden Center	45	890	908	-18
	Toerisme en recreatie overig	55	0	21	-21
Reserves		101	890	928	-38
	Vitale Logiesaccommodaties	3	11	7	4
	Toerisme en recreatie overig	0	333	333	0
Overlopende passiva		3	344	340	4
Totaal baten		395	1.607	1.661	-54
Saldo van lasten en baten		6.527	9.621	6.102	3.519
Mutatie reserves		-205	-1.507	-611	-895
Mutatie tijdelijke budgetten		-401	-3.161	-1.536	-1.626
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		5.921	4.953	3.955	998

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 998.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere lasten van € 125.000,- betreft binnen de ambitie Toeristische data op orde € 98.000,- vrijval, omdat structurele technische borging van de opgestelde monitors vertraagd is in afwachting van de provinciale Data Strategie. Daarnaast betreft het € 37.000,- aan extra deelnemersbijdrage 2023 die de Marrekrite halverwege 2023 aangekondigd had, maar welke in november toch niet nodig bleek. Aan doorgeschoven BTW voor GR Marrekrite is er € 19.000,- meer uitgegeven dan waar in de begroting rekening mee was gehouden. Deze € 19.000 is aan de batenkant ook weer binnengekomen als extra declaratie bij het BTW-compensatiefonds.

Tijdelijke budgetten

De lagere lasten van € 2.479.000,- betreft binnen de ambitie Investeringsagenda Drachten-Heerenveen/Oudega aan het water € 1,6 mln. die via de mutatie tijdelijke budgetten beschikbaar blijft voor besteding in 2024. Daarnaast gaat het bij de ambitie Destinatiemanagement om € 723.000,- vrijval bij Beleefcentra en rondgangen Friese bedrijven, omdat we na analyse van resultaten van de uitgevoerde haalbaarheidsstudie besloten hebben geen verdere uitvoering te geven aan deze motie. Hierover bent u in december 2023 geïnformeerd. Binnen de ambitie Toerisme en recreatie algemeen is er € 92.000,- vrijval bij Slimme groei, vanwege onderbesteding op een aantal projecten (waaronder ontwikkelen kader Slimme Groei en opzet gebruiksvisie Landrecreatie). Bij de ambitie Vitale waterrecreatie valt er € 32.000,- vrij, door een onderbesteding voor de activiteiten rondom de uitrol van de gebruiksvisie Waterrecreatie.

Reserves/mutatie reserves

De lagere lasten van € 857.000,- worden vooral veroorzaakt door de bekleemde reserve voor de subsidie Actieplan vitale logiesaccommodaties. Dit schuift vanwege de regels rondom lastneming subsidies door naar 2024.

Programma 5: Mienskip

Portefeuillehouders

Gedeputeerden Friso Douwstra, Eke Folkerts, Sijbe Knol, Matthijs de Vries en Femke Wiersma

Wat hebben we gezien?

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 5

Het bestuursakkoord 'Lok op ien' stond in het teken van brede welvaart; alles wat de kwaliteit van leven in het hier en nu beïnvloedt en de mate waarin dat ten koste gaat van latere generaties of van mensen elders in de wereld. In het onderstaande begrotingsprogramma Mienskip is onze inzet op brede welvaart vastgelegd. Vanaf juli 2023 is het nieuwe bestuursakkoord 'Oparbeidzje foar Fryslân' van kracht geworden. In de nieuwe bestuursperiode wil de provincie blijven bijdragen aan de leefbaarheid in wijken, buurten en dorpen. We willen investeren in lokale ideeën die de leefomgeving laten bruisen. Dit doen we samen met gemeenten.

We willen de dorpen en steden van Fryslân leefbaar en vitaal houden en streven naar een blijvend en goed toekomstperspectief voor de bewoners van die Friese steden en dorpen. Friezen waarderen de leefbaarheid met minstens een 8. Wij willen een bijdrage leveren om deze 8 minimaal te handhaven.

Onze ambitie is een bloeiend, cultureel leven met de energie en het vermogen om Fryslân in beweging te blijven brengen.

In Fryslân spreekt nog zo'n kleine 70% van de inwoners Fries. Daarnaast worden er ook Friese streektaalen gesproken zoals Stadsfries, Stellingwerfs en Bildts. Dat Friezen zich in hun eigen taal in de toekomst ook vanzelfsprekend kunnen uiten, willen we graag zo houden. Juist omdat een taal niet alleen een middel is om mee te kunnen communiceren, maar omdat het ook iets is waarmee je je diepste gevoelens, je gedachten, je creatieve hersenspinsels, je zijn vorm kunt geven. We voeren daartoe een actief taalbeleid, o.a. door het uitvoeren van onze wettelijke taken.

Vastgestelde (beleids)notities

- Beleidsbrief Leefberens (september 2018)
- Beleidsbrief Grote Maatschappelijke Initiatieven (september 2020)
- Uitvoeringsagenda Wonen (april 2021)
- Plan van aanpak sociale leefbaarheid 2020-2023 (brief 11 juni 2020)
- Plan van aanpak blue zone (brief 10 juni 2020)
- Beliefsbrief Sport 2021-2024 Altyd priis (23 juni 2021)
- Beleidsnota Nij Poadium - Integraal beleid Kunst & Cultuur, Taal & Onderwijs en Erfgoed 2021-2024 (januari 2020)
- Thematische structuurvisie Grutsk op 'e Romte (maart 2014)
- Omgevingsvisie De Romte Diele (september 2020)
- Verordening Ruimte en Partiële Herziening Romte foar Sinne (februari 2015)
- Notitie Romte foar Sinne (februari 2015)
- Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer 2019-2023 (BFTK) (december 2018)
- De Taalskipper Frysk (november 2018)
- Startnotitie Regionale Samenwerking (november 2020)
- Kader Fries Sociaal Planbureau (januari 2021)
- Fiergeande sichtberens Frysk (maart 2021)

- Sichtberenskonvenant mei Ryk (april 2022)
- Iepen Mienskipsfûns (november 2019)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij(en) levert een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een overzicht van de verbonden partijen en meer informatie hierover staat in paragraaf 5 van deze begroting.

- Gemeenschappelijke Regeling Tresoar, Leeuwarden
- Thialf Onroerend Goed BV, Heerenveen

Stand van zaken gewenste resultaten

Beleidsvelden	Beleid	Tijd	Geld
5.1 Leefomjouwning	■	■	■
5.2 Cultuur en Erfgoed	■	■	■
5.3 Taal, media, onderwijs en letteren	■	■	■

Toelichting

5.3 *Geld*: Zie de financiële toelichting bij paragraaf 5.3.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 5.1 Leefomjouwning	15.171	27.240	18.756	8.484
Beleidsveld 5.2 Cultuur en erfgoed	32.221	31.653	29.480	2.173
Beleidsveld 5.3 Taal, media, onderwijs en letteren	12.987	13.836	13.022	814
Totaal lasten	60.379	72.729	61.258	11.471
Baten				
Beleidsveld 5.1 Leefomjouwning	1.835	657	687	-29
Beleidsveld 5.2 Cultuur en erfgoed	872	1.008	961	47
Beleidsveld 5.3 Taal, media, onderwijs en letteren	0	0	7	-7
Totaal baten	2.707	1.665	1.654	11
Saldo van lasten en baten	57.672	71.063	59.603	11.460
Mutatie reserves	-1.021	-14.596	-8.036	-6.560
Mutatie tijdelijke budgetten	-1.891	-5.671	-3.015	-2.656
Mutatie structurele budgetten	-610	-1.817	-1.443	-375
Resultaat van lasten en baten	54.151	48.979	47.110	1.870

Toelichting

De toelichting op de grootste verschillen tussen de jaren staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2023
R. Ticketrisico's culturele producties	1.012	0	1.012	0
R. Reserve verstrekte subsidies	12.355	2.308	7.793	6.870
Totaal	13.366	2.308	8.805	6.870

Toelichting

Reserve Ticketrisico's culturele producties

Via de heroverwegingen in het Bestuursakkoord is deze reserve opgeheven in 2023.

Reserve verstrekte subsidies

Deze reserve is gevormd in verband met de subsidielastneming van subsidies boven het drempelbedrag van € 900.000,- en betreft de volgende projecten: Sud Ie, De Welle en Afûk lisinsjes/begelieding Spoar 8 & Searje 36.

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
V. Buma-legaten	363	3	6	360
V. Jorritsma-Boschmafonds	131	1	0	132
V. Legaat van Harinxma thoe Sloten	23	1	0	24
Totaal	517	5	6	516

Toelichting

Deze drie voorzieningen betreffen in het verleden ontvangen legaten of schenkingen. Per legaat/schenking zijn er destijds afspraken gemaakt over de rol van en activiteiten door de provincie met deze middelen.

De gelden uit het in 1910 verkregen Buma-legaat worden gebruikt voor aankopen voor de Buma-bibliotheek die onderdeel vormt van Tresoar. Rente en dividendinkomsten worden doorbetaald aan Tresoar.

Uit het Jorritsma-Boschmafonds, een legaat dat door de provincie Fryslân wordt beheerd sinds de jaren zestig, wordt vanaf 2011, eens in de vier jaar uit de renteopbrengsten van het stamkapitaal, aan jonge mensen met een laag of geen inkomen een bijdrage toegekend. De bijdrage is bedoeld als tegemoetkoming in de studiekosten in het volgen van een opleiding in het voortgezet onderwijs of het middelbaar of hoger beroepsonderwijs.

De gelden uit het in 1957 verkregen Van Harinxma Thoe Sloten-legaat is bedoeld voor het in goede staat houden van de A.C.E.W. Els Collot d'Escurykamer in het Fries Museum en voor het onderhouden van enkele graven.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
OP Culture Up		3	3	0
OP SPUK C103 Opst en uitv woondeals 2e tranche		589		589
OP SPUK C210 Flexibele inzet woningbouw 2e fase	702	155		856
OP SPUK C26 Culturele voorzieningen prov 2020	16			16
OP SPUK C41 Flexibele inzet woningbouw	192		111	81
OP SPUK C81 Opstellen en uitvoeren woondeals	281		101	181
OP SPUK D13 Matching Rijk - Verbreding en vernieuw	124	333	458	0
Totaal	1.315	1.080	672	1.723

Toelichting

OP Culture Up

OP Culture Up bestaat uit EU-middelen die deels in 2022 en deels in 2023 uitgegeven zijn.

OP SPUK C81 en C103 Opstellen en uitvoeren woondeals

De SPUK's C81 en C103 Opstellen en uitvoeren woondeals is voor de inhuur van capaciteit of expertise om intern ondersteuning te bieden, of om gemeenten te ondersteunen in het opstellen en uitvoeren van de woondeals.

OP SPUK C41 en C210 Flexibele inzet woningbouw 2e fase

De SPUK C41 Flexibele inzet woningbouw is ingezet voor de gelijknamige subsidieregeling. Daarnaast

wordt er gewerkt aan de opbouw van een Fries versnellingsteam. De SPUK C210 is het vervolg op SPUK C41 en de middelen worden ingezet voor het Fries versnellingsteam.

OP SPUK C26 Culturele voorzieningen

De SPUK Culturele voorzieningen is de compensatie aan culturele instellingen voor door corona geleden schade in 2020. Door de late uitbetaling van het rijk van de tranche 2e halfjaar 2020 zijn deze middelen pas begin 2022 aan de instellingen overgemaakt worden. De resterende € 16.000,- is via de Sisa-methodiek in de jaarrekening 2022 gerapporteerd aan het rijk. Het rijk moet de afrekening nog doen, op basis daarvan zullen we dit resterende bedrag aan het rijk terugbetalen.

OP SPUK D13 Verbreding en Vernieuwing

De SPUK Verbreding en vernieuwing is bedoeld voor een impuls binnen de cultuursector en middels enkele subsidiebeschikkingen in uitvoering.

Beleidsveld 5.1. Leefomjouwning

Het beleidsveld Leefomjouwning bestaat uit verschillende beleidsterreinen die achtereenvolgens in aparte subparagrafen aan de orde komen: Leefbaarheidsbeleid in algemene zin, Wonen, Sociaal beleid en Sport.

Leefbaarheidsbeleid

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling Leefbaarheidsbeleid

We willen de kracht van de mienskip mobiliseren om zo, van onderop en aansluitend op de behoefte van de Friese samenleving, de leefbaarheid hoog te houden en brede welvaart te versterken. Daarbij streven we een toekomstbestendig en bereikbaar voorzieningenniveau na.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Waardering leefbaarheid door Friese burger	Rapportcijfer leefbaarheid	8	
Spreidingsniveau voorzieningen	Bereikbaarheid voorzieningen	8	

Wat wilden we bereiken?

We delen en 'halen' kennis

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Het subsidiëren van het Fries Sociaal Planbureau (FSP)	■	■	■
2. Het organiseren van regionale masterclasses	■	■	■
3. Het organiseren van een provinciale inspiratiesessie	■	■	■
4. Actief contact met het ministerie van BZK, SNN, de voormalige krimpprovincies (K6), P10 - samenwerkingsverband van grote plattelandsgemeenten en K80 - netwerk van deze kleine en krachtige gemeenten	■	■	■

Toelichting

1. *Geld:* Het Planbureau is geconfronteerd met een CAO-stijging van 15%. Dat houdt geen gelijke tred met de indexatie van de boekjaarsubsidie en daarom is het Planbureau mede afhankelijk geworden van externe opdrachten ter grootte van € 345.000,-. Op jaarbasis moeten zij deze bijdrage nog wel uit de markt of overheden weten te bewerkstelligen.

Wat wilden we bereiken?

We ondersteunen initiatieven vanuit de Mienskip

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Het implementeren en faciliteren van het Netwerk ter ondersteuning van Mienskipsinitiatieven	■	■	■
2. We faciliteren grote maatschappelijke initiatieven, zoals de gebiedspilot Tsjûkemar	■	■	■
3. Met het Iepen Mienskipsfûns (IMF) subsidiëren wij leefbaarheidsinitiatieven uit de mienskip. Daarbij gaat het o.a. om ontmoetingsplekken, landschap, cultuurhistorie en duurzaamheid.	■	■	■
4. Aanvullend op het IMF worden in de regio's Noordoost en Noordwest initiatieven ondersteund in het kader van het Budget Lokale Innovaties (BLI) en de LEADER, als onderdeel van het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3).	■	■	■
5. De voorbereiding van de nieuwe LEADER-periode is er op gericht om het Europese programma voor plattelandontwikkeling voor meerdere Friese regio's in te zetten. In de regio Zuidoost is in dit kader (vanwege de Regiodeal) het Regiofonds opgezet.	■	■	■
6. We faciliteren gemeenten om de DOM-methode verder te ontwikkelen, die integraal wordt toegepast in meerdere beleidsvelden. We stimuleren gemeenten om via het DOM-principe (clusters van) dorpen hun eigen toekomstbestendigheid te laten vormgeven.	■	■	■

Toelichting

4. *Beleid:* Zie tekst bij tijd.

4. *Tijd:* Het was vanwege landelijke ontwikkelingen binnen het GLB-NSP niet mogelijk om eerder dan 2024 te starten met het financieren van projecten. Vandaar dat heel 2023 in het teken stond van het aanwijzen en voorbereiden van de nieuwe LEADER-gebieden.

Wat wilden we bereiken?

We werken samen en sluiten aan op uitvoeringsplannen in de regio's

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. In alle vijf regio's de bestuurlijke samenwerking operationeel en zoeken we daarbij de verbinding met de parallelle processen De Friese Aanpak en Bestuurlijk overleg Friese samenwerking van overheden en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)			

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Kennis ophalen en delen	Kennis delen over demografische veranderingen	5 regionale masterclasses organiseren	3
	Kennis delen over demografische veranderingen	1 provinciale inspiratiesessie organiseren	1
	Communicatiestrategie demografische ontwikkeling met proactief informatie delen	communicatiestrategie gereed en geïmplementeerd	gereed
Ondersteunen initiatieven vanuit de mienskip	Experimenteren in 3 dorpen met transitiefonds	Projecten ontwikkelen in 3 dorpen	gereed
	Innovatieve facilitering grote maatschappelijke initiatieven en lerende implementatie Uitvoeringsparagraaf	1 gebiedspilot groot maatschappelijk initiatief (gebiedspilot Tsjúkemar)	nog niet gereed
	Ondersteunen van initiatieven via Iepen Mienskipfûns: Afgeronde projecten zijn te vinden op: Projecten in beeld Fryslan	In 2023 bedienen we 250 burgerinitiatieven – over de totale looptijd van het IMF 2020-2023 750	221 (regulier IMF) 154 (verduurzaming) 916 (exclusief verduurzaming)
Aansluiten op en samenwerken aan uitvoeringsplannen in de regio's	Optimalisatie van de bestuurlijke regionale samenwerking (gebiedsagenda en/of Regio Deal)	5 (regio's Waddeneilanden, Noardwest-, Noardeast-, Súdeast- en Súdwest Fryslân)	gereed

Toelichting

Experimenteren in 3 dorpen met Transitiefonds:

Er is een subsidieregeling in ontwikkeling voor de 3 pilotdorpen in Noordoost Fryslân. Deze wordt in 2024 uitgevoerd.

Gebiedspilot maatschappelijk initiatief:

Uitvoeringsparagraaf is nog niet gereed.

Wonen

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling Wonen

1. Plezierig wonen in een verscheidenheid aan woonbuurten en woningen, waarbij het woningaanbod - nieuw én bestaand - aansluit op de (toekomstige) vraag van inwoners en van mensen die zich in Fryslân willen vestigen, en de doorstroming in de Friese woningvoorraad wordt bevorderd.
2. De Friese woningvoorraad en woonomgeving dragen in positieve zin bij aan Brede Welvaart in Fryslân
3. Bestaande verouderde woningen en de directe woonomgeving zijn grootschalig opgeknapt (bouwkundig, functioneel, energetisch en klimaatadaptief), via een integrale aanpak, waarbij ook koppelkansen met verduurzaming, ruimtelijke kwaliteit en erfgoedwaarden, klimaatadaptatie, en circulair bouwen zijn benut.
4. Zorgvuldig ruimtegebruik door optimale benutting van woningbouwmogelijkheden in bestaand bebouwd gebied, door hergebruik/herbestemming, tijdelijke woonvormen, herstructurering, sloop (eventueel met vervangende nieuwbouw) en transformatie van bestaande bebouwing.
5. Goede huisvesting voor doelgroepen met een tijdelijke woonvraag.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Woningaanbod sluit aan op de vraag van de inwoners	Ontwikkeling van de vraagdruk op de woningmarkt	Woningtekort < 2% * Vraagdruk bij woningcorporaties < 2021 <i>*Doelwaarde van de indicator is bepaald aan de hand van de indicator die landelijk wordt gehanteerd</i>	
Een flexibele woonschil voor de tijdelijke woonbehoefte	Aantal tijdelijke woningen dat wordt gerealiseerd in relatie tot het aantal huishoudens met een tijdelijke woonvraag	PM* <i>*Doelwaarde is pas te bepalen na sluiten van prestatieafspraken met BZK – 1 oktober 2022.</i>	

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Het aanpakken van het huidige woningtekort en het voorkomen er van in de toekomst	De nieuwbouw van het aantal woningen in relatie tot de daadwerkelijke vraag	14.000 nieuwe woningen in de periode 2020-2030 gerealiseerd Beoordeling van 'wonen' in Leven in Fryslân blijft minimaal een 8	

Toelichting

Het woningtekort in Fryslân is altijd lager geweest dan 2%. Uit recente berekeningen blijkt dat het tekort is toegenomen tot 2,6%. Uit onderzoek van Planbureau Fryslân in opdracht van de woningcorporaties blijkt dat de vraagdruk bij de woningcorporaties is toegenomen.

In de regionale woondeals is afgesproken om eerst een onderzoek te doen naar de behoefte en wenselijkheid van flexwoningen in relatie tot de tijdelijke woonvraag. Dit onderzoek wordt in 2024 uitgevoerd. Ondertussen zijn er in Fryslân op een beperkt aantal plaatsen tijdelijke woningen gerealiseerd.

Uit in januari 2024 beschikbare informatie blijkt dat er in 2023 1.654 nieuwbouwwoningen zijn toegevoegd en 856 woningen zijn gerealiseerd door overige toevoeging. Dit komt overeen met de afspraken die in de regionale woondeals zijn gemaakt.

Uit onderzoek van Planbureau Fryslân 2022 blijkt dat Friezen hun woning met een 8 waarderen. Over 2023 is geen informatie bekend.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. De Friese Planmonitor wordt geoptimaliseerd zodat we samen met gemeenten en Rijk de gemaakte afspraken over de woningbouwproductie kunnen monitoren.	■	■	■
2. De Friese Wenjen monitor wordt verder geprofessionaliseerd en samen met de Friese kennispartners ondergebracht in een voor iedereen toegankelijk dashboard	■	■	■
3. De resultaten uit het onderzoek naar de kwaliteit van de woningvoorraad worden vertaald naar een Fries plan van aanpak en een herstructureringsfonds.	■	■	■
4. Op initiatief van de gemeenten, zorgpartijen en anderen werken we mee aan de bewustwording van ouderen over de manier waarop zij willen wonen als ze meer zorg nodig hebben en zelf minder mobiel worden.	■	■	■
5. Samen met gemeenten en Rijk maken we woondeals waarin integrale aandacht is voor alle aspecten van de Volkshuisvesting en de wijze waarop we willen samenwerken.	■	■	■
6. Samen met gemeenten en Rijk versnellen we de bouw van nieuwe woningen; hiervoor willen we een Fries Impulsteam opzetten.	■	■	■
7. Samen met gemeenten voeren we regie op voldoende woningen en woningen die aansluiten bij de woonbehoefte van de inwoners van Fryslân.	■	■	■
8. Uitvoering van de regeling Herbestemming.	■	■	■
9. We adviseren de Friese gemeenten bij het opstellen van hun woonzorgvisies.	■	■	■
10. We ondersteunen gemeenten bij hun aanvragen voor de Rijksregeling Volkshuisvestingsfonds en aanvragen bij de Europese Unie voor de aanpak van de bestaande woningvoorraad.	■	■	■

Toelichting

1. *Beleid:* Door nieuwe informatiewensen van het Rijk moet de planmonitor worden aangepast. Het invoeren van gegevens is arbeidsintensief. Daarom is de gewenste beleidsinformatie nog niet actueel.

1. *Tijd:* Zie tekst bij beleid.

2. *Beleid:* In verband met het maken van de regionale woondeals is hier geen verbetering op gevoerd

2. *Tijd:* Zie tekst bij beleid.

3. *Beleid:* Doordat er prioriteit is gegeven aan het maken van de regionale woondeals was hier geen tijd voor. Het onderwerp is wel geagendeerd in de regionale woondeals. DataFryslân is begin 2024 met onderzoek gestart.

3. *Tijd:* Zie tekst bij beleid.

4. *Beleid:* Doordat er prioriteit is gegeven aan het maken van de regionale woondeals was hier geen tijd voor.

4. *Tijd:* Zie tekst bij beleid.

6. *Beleid:* In de regionale woondeals hebben we afspraken gemaakt over de analyse van de knelpunten per gemeente. Deze informatie heeft nog niet geleid tot uitvoeren van versnellingsacties.

6. *Tijd:* Zie tekst bij beleid.

7. *Geld:* Met het Rijk zijn afspraken gemaakt over voldoende financiële middelen beschikbaar voor de uitvoering van de afspraken in de woondeals. Hiervoor worden nog geen structurele middelen beschikbaar gesteld. Samen met gemeenten dringen we hier bij het Rijk op aan.

8. *Beleid:* Doordat er prioriteit is gegeven aan het maken van de regionale woondeals was hier geen tijd voor. De regeling wordt in 2024 opengesteld.

8. *Tijd:* Zie tekst bij beleid.

9. *Tijd:* Het initiatief lag bij de Friese gemeenten. Een aantal gemeenten heeft in regionaal verband al een start gemaakt met het realiseren van de woonzorgvisies. Het Zorgkantoor zorgt voor informatie en het scherp maken van de opgaven in de regio. In de woondealoverleggen is wonen en zorg onderwerp van gesprek om ook de realisatie van voldoende woningen voor ouderen en huishoudens met een ondersteuningsvraag te realiseren.

10. *Tijd:* Er is geen formatieve ondersteuning geleverd bij de aanvraag van middelen voor het Volkhuysvestingsfonds. Een gezamenlijke aanvraag voor de Woningbouwimpuls (WBI) wordt wel door de provincie ondersteund, zowel door de inzet van geld als formatief.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Vertalen prestatieafspraken naar regionale woonagenda's	Aantal regionale woonagenda's	4 regionale woonagenda's	6 regionale woondeals
Regie voeren op prestatieafspraken	Evaluatie prestatieafspraken in iedere regio, gemeente Leeuwarden en de Waddengemeenten	6 evaluaties 1 herijking prestatieafspraken met Rijk	Evaluaties zijn in 6 regio's vastgelegd in de woondeals tussen Rijk, provincie en gemeenten
Opzetten Fries Impulsteam	In samenwerking met gemeenten opgezet	1 Impulsteam	0 Impulsteam Knelpuntenonderzoek is afgerond
Herbestemming	De regeling herbestemming heeft in 2023 geleid tot nieuwe zelfstandige woningen door herbestemming.	50 zelfstandige woningen	Voor 34 woningen is de subsidie vastgesteld.
Kwalitatieve verbetering voor verouderende woningmarkt	Aantal risicowoningen in Fryslân Herstructureringsfonds	Nulmeting in 2023 Voorstel voor herstructureringsfonds in Fryslân	Onderzoek start in 2024

Toelichting

De regeling herbestemming is in 2023 niet opnieuw opengesteld. Dit gebeurt in 2024. Er zijn voor meer woningen beschikkingen afgegeven, deze woningen zijn echter nog niet gerealiseerd. Oorzaak hiervoor is onder andere langere doorlooptijd voor vergunningen of beschikbaarheid van bouwmaterialen.

In 2023 heeft het zwaartepunt van de inzet op wonen op het maken van de regionale woondeals gezeten.

Sociaal beleid

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling Sociaal beleid

1. Het verminderen van eenzaamheid, het bestrijden van discriminatie en het verbeteren van de situatie van mensen die zorg nodig hebben.

Sinds 2015 is er geen sprake meer van autonoom sociaal beleid van de provincie. Daarom zijn geen doelindicatoren geformuleerd. De activiteiten die de provincie op dit beleidsterrein uitvoert vloeien voort uit het bestuursakkoord Lok op 1 (resultaat 31 & 32) en het coronaherstelpakket No & Moarn II. Daar zijn wel indicatoren uit te herleiden, zoals benoemd bij het onderdeel resultaatindicatoren.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We bieden maatschappelijke organisaties de mogelijkheid om op projectbasis een bijdrage te leveren aan het verminderen van eenzaamheid, het bestrijden van discriminatie, of het verbeteren van de situatie van mensen die zorg nodig hebben	■	■	■
2. We maken de uitvoering van het project 'Fryslân gaat voor de 10' mogelijk.	■	■	■
3. In de Stellingwerven gaan we samen met de beide gemeenten door met het project 'Aandachtsgebieden Stellingwerven' (2014-2023).	■	■	■
4. We faciliteren de bestuurstafel Seker en Sûn en het het gesprek over en oplossingsrichtingen voor de gevolgen van de personeelstekorten in zorg en welzijn (onderdeel herstpakket No en Moarn II).	■	■	■
5. We maken het project Financieel Fit Fryslân mogelijk met als doel het verminderen van armoede en schulden (onderdeel herstpakket No en Moarn II).	■	■	■
6. Overeenkomstig de motie van Provinciale Staten bij de behandeling van de Kadernota van 29 juni 2022, maken we regenboogbeleid en ontwikkelen we een visie op de Reinbôgeprovinsje Fryslân.	■	■	■
7. Vanuit het Iepen Mienskipfûns steunen we initiatieven die de sociale leefbaarheid versterken.	■	■	■

Toelichting

5. *Geld:* Bij de start van het project is een derde partij als penvoerder aangesteld aangezien Financieel Fit Fryslân geen rechtspersoon was. Eind 2023 is de laatste tranche van de subsidie aan een nieuwe stichting FFF uitbetaald. Dat betekent dat de eerdere penvoerder nog wel een aantal posten aan FFF zal moeten gaan betalen.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Sociale leefbaarheid	Aantal gehonoreerde projecten Fonds Lok op Ien in 2023	8-10 projecten	11
	Totaal aantal Friese burgers en totaal aantal gemeentelijke coalities voor	5.000 Friese burgers	Ruim 5.000

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
	inclusie en/of gezondheid dat is bereikt met het project 'Fryslân gaat voor de 10' in de gehele projectperiode 2020-2023.	18 gemeentelijke coalities	13 gemeentelijke coalities
	Aantal mienskipsinitiatieven gesteund door de provincie via het Iepen Mienskipsfûns op het gebied van vitale, bewegende en gezonde bevolking.	40 gesteunde initiatieven	51 gesteunde initiatieven
Aandachtsgebieden Stellingwerven	Aantal projecten gericht op daling werkloosheid, stijging van het inkomen en de participatiegraad.	5 projecten in Ooststellingwerf	8 projecten in Ooststellingwerf
		5 projecten in Weststellingwerf	7 projecten in Ooststellingwerf
Bestuurstafel Seker en Sûn	Aantal keer dat de bestuurstafel Seker en Sûn bij elkaar komt	Minimaal 3x	6

Toelichting

De ambitie om in elke gemeente een coalitie te smeden over inclusie/positieve gezondheid binnen het project 'Fryslân gaat voor de 10' bleek te groot te zijn, ondanks een provinciale interventie in 2023. Met het project is het wel gelukt om in ruim 70% van de Friese gemeenten een samenwerkingsverband te realiseren.

Sportbeleid

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling Sportbeleid

- We willen de vier officiële Fryske Sporten keatsen, fierljeppen, Fryske damjen en skûtsjesilen, op de kaart zetten, in het bijzonder bij de Friese jeugd.
- We willen de breedtesport stimuleren.
- We zetten in op een veilig en betaalbaar sportklimaat: iedereen in Fryslân moet zich welkom en veilig voelen om te gaan sporten en bewegen, van de recreant tot de talentvolle sporter op topsportniveau.
- We investeren in talentontwikkeling en topsport.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie: Fryske sporten	Het stimuleren van het meedoen aan, beleven van en verdiepen in de Fryske sporten	Fryske sporten zijn toekomstbestendig mede dankzij onze inspanningen	

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
	Het steunen van sportfaciliteiten zoals kaatsmuren via het Iepen Mienskipsfûns	(boekjaarsubsidie en stimulerend beleid).	
Ambitie: breedtesporten	Het verbeteren van toegankelijkheid en bereikbaarheid van sport, voornamelijk bij kinderen Aantal mienskipsiniciatieven gesteund door de provincie via het Iepen Mienskipsfûns op het gebied van toegankelijkheid en sport.	Er is een breed, gevarieerd en toegankelijk aanbod aan sportactiviteiten voor elke inwoner van Fryslân 30 projecten als buitenfitnessstoestellen zijn gesteund in 2023	
Ambitie: topsport	Het organiseren van internationale grootschalige sportevenementen	Op termijn een groot wielerevenement in Fryslân.	

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We bevorderen de organisatie van de Fryske Olympiade; een sportevenement waar de Friese sporten kaatsen, fierljeppen en skûtsjesilen tegelijkertijd plaatsvinden.	■	■	■
2. We dragen bij aan het project 'Sport yn Beweging'.	■	■	■
3. We dragen via een subsidie bij aan de nieuwbouw van zwembad De Welle in Drachten (regionale voorziening - 50m zwembad zowel topsport als recreatie).	■	■	■
4. We reiken de oevreprijs voor Sport uit.	■	■	■
5. We stellen twee fondsen in om innovatie en inclusiviteit in de sport in Fryslân te bevorderen: het Fonds Inclusiviteit Sport en het Innovatiefonds Sport.	■	■	■
6. We subsidiëren grootschalige sportevenementen.	■	■	■
7. We subsidiëren het project Schoolschaatsen.	■	■	■
8. We subsidiëren het project Skoallekeatsen.	■	■	■
9. We subsidiëren Sport Fryslân, de Fryske sportbonden Frysk Ljeppers Boun, Stichting Foar de Neiteam, Koninklijke Watersportvereniging Sneek, Koninklijke Nederlandse Kaatsbon en Dambûn Frysk Spul, en Fryske sportevenementen. (o.a project Fryske sport yn dyn klasse)	■	■	■
10. We subsidiëren Topsport Noord en het TeamNLcenter Noord (voorheen: Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO) en zijn aandeelhouder van Thialf.	■	■	■
11. We voeren lobbyactiviteiten uit gericht op het binnenhalen van internationale grootschalige sportevenementen.	■	■	■

Toelichting

2. *Tijd*: De ontwikkelaar had meer tijd nodig dan verwacht voor de realisatie van het platform, de website en de app. Het uitrollen van het platform heeft daardoor vertraging opgelopen. Daarnaast vragen de

gesprekken met de gemeenten meer tijd dan verwacht vanwege een aanpak op maat. Inzet is dat eind 2024 alle gemeenten zijn aangesloten.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Fryske sporten	Aantal scholen dat gebruik maakt van het aanbod van 'Fryske Sport yn dyn Klasse'	100	161
	Aantal evenementen die met de regeling Fryske sporten worden ondersteund.	7	8
Breedtesport	Aantal projecten via Sport Fryslân bij sportverenigingen, gericht op inclusie	50	51
	Aantal kinderen dat gebruik maakt van mogelijkheid schoolschaatsen	9.460	7.662
	Aantal gemeenten dat deelneemt aan het project Sport yn Beweging	18	4
	Aantal evenementen die met de regeling Grootschalige sporten worden ondersteund	10	18
Topsporevenement	Aantal (lobby)gesprekken tbv internationaal (wieler) topsporevenement	4	4

Toelichting:

Schoolschaatsen:

In 2023 hebben 183 scholen aan het project deelgenomen. Dit aantal ligt aanzienlijk hoger dan het geplande aantal van 138 scholen. Met de focus om meer spreiding in de hele provincie te realiseren worden niet alleen de grote klassen in de grote steden bereikt, maar ook de kleinere dorpscholen met kleinere klassen. Het aantal te bereiken schoolkinderen is hierdoor niet behaald. Naar verwachting zal het aantal te bereiken schoolkinderen de komende jaren wel gaan toenemen.

Project Sport yn Beweging :

De ontwikkelaar had meer tijd nodig dan verwacht voor de realisatie van het platform, de website en de app. Het uitrollen van het platform heeft daardoor vertraging opgelopen. Daarnaast vragen de gesprekken met de gemeenten meer tijd dan verwacht vanwege een aanpak op maat. Inzet is dat eind 2024 alle gemeenten zijn aangesloten.

Internationaal (wieler) topsporevenement:

Bij het vaststellen van het bestjoersakkoart 2023 - 2027 "Oparbeidzje foar Fryslân" is de keuze gemaakt om de lobby voor het binnenhalen van een internationaal (wieler) topsporevenement te beëindigen.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	15.171	27.240	18.756	8.484
Totaal baten	1.835	657	687	-29
Saldo van lasten en baten	13.336	26.582	18.069	8.513

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Leefbaarheid - kennis delen, integraal werken	2.266	2.385	2.385	0
	Wonen - Trends en ontwikkelingen	25	176	53	123
	Breedtesport	643	677	677	0
	Fryske sporten	206	205	204	1
	Topsport	524	475	474	0
	Leefomjouwning overig	45	47	47	0
Structurele budgetten		3.709	3.963	3.839	123
	Leefbaarheid - kennis delen, integraal werken	734	1.256	815	441
	Ondersteunen mienskipsinitiatieven	4.692	5.360	3.753	1.607
	Regionale samenwerking	1.845	1.975	1.901	74
	Wonen - Kwalitatieve verbeteringslag	1.113	813	688	126
	Wonen - Flexibele schil	0	150	150	0
	Sociaal beleid	246	140	103	37
	Breedtesport	630	170	169	1
	Fryske sporten	0	40	40	0
	Leefomjouwning overig	398	295	188	107
Tijdelijke budgetten		9.659	10.199	7.807	2.392
	Ondersteunen mienskipsinitiatieven	0	164	28	136
	Regionale samenwerking	1.253	6.765	2.822	3.942
	Topsport	0	6.000	4.000	2.000
Reserves		1.253	12.929	6.850	6.079
	Ondersteunen mienskipsinitiatieven	300	0	48	-48
	Wonen - Flexibele schil	250	150	111	39
	Leefomjouwning overig	0	0	101	-101
Overlopende passiva		550	150	260	-110
Totaal lasten		15.171	27.240	18.756	8.484
Baten					
	Topsport	-7	0	0	0
Structurele budgetten		-7	0	0	0
	Leefbaarheid - kennis delen, integraal werken	5	0	0	0
	Ondersteunen mienskipsinitiatieven	46	0	0	0
	Regionale samenwerking	525	352	352	0
	Topsport	500	0	0	0
Tijdelijke budgetten		1.076	352	352	0
	Ondersteunen mienskipsinitiatieven	0	156	0	156
	Regionale samenwerking	217	0	75	-75
Reserves		217	156	75	81
	Ondersteunen mienskipsinitiatieven	300	0	48	-48
	Wonen - Flexibele schil	250	150	111	39
	Leefomjouwning overig	0	0	101	-101
Overlopende passiva		550	150	260	-110

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal baten		1.835	657	687	-29
Saldo van lasten en baten		13.336	26.582	18.069	8.513
Mutatie reserves		-423	-12.773	-6.775	-5.998
Mutatie tijdelijke budgetten		-516	-3.640	-1.710	-1.929
Mutatie structurele budgetten		-53	29	29	0
Resultaat van lasten en baten		12.344	10.198	9.612	586

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 586.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere lasten van € 123.000,- betreft € 76.000,- vrijval proceskosten WRO-zaken en € 46.000,- vrijval proceskosten Wonen. Dit zijn zogenoemde vraaggestuurde budgetten: er is vrijval omdat minder adviesaanvragen zijn gedaan en er minder proceskosten nodig bleken dan begroot. Daarnaast is een deel geormerkt voor de monitoring wonen, dat goedkoper uitgevallen is.

Tijdelijke budgetten

De lagere lasten van € 2.392.000,- betreft binnen alle ambities € 1,9 mln. dat via de mutatie tijdelijke budgetten beschikbaar blijft voor besteding 2024, waaronder ontvangen aanvragen binnen subsidieplafonds die in 2024 afgehandeld zullen worden. Binnen de ambitie Leefbaarheid - Kennis delen, integraal werken is er € 64.000 vrijval op de proceskosten DOM's en € 89.000 vrijval op Demografische ontwikkelingen. In eerdere jaren is als gevolg van corona bij beide onderwerpen budget doorgeschoven voor uitvoering in latere jaren, in 2023 is gebleken dat er veel achterstand ingehaald is, maar het niet mogelijk was om alle middelen volledig weg te zetten. De vrijval van € 169.000 Iepen Mienskipsfûns binnen de ambitie Ondersteuning mienskipsiniciatieven is ontstaan door projecten waar de subsidie lager is vastgesteld dan beschikt, dan wel door projecten waar subsidie aan was toegekend maar deze toch geen doorgang konden vinden vanwege bijvoorbeeld problemen met de vergunningverlening of het niet rond krijgen van de financiering. De ambitie Regionale samenwerking kent een vrijval van € 30.000 op de proceskosten Streekwurk, omdat de geplande uitgaven van proceskosten voor het netwerk ondersteuning mienskipsiniciatieven en de verdere uitrol van de DOM's uit andere budgetten zijn betaald. Bij de ambitie Wonen - Kwalitatieve verbeteringslag valt er € 16.000 vrij van de Herbestemmingsregeling, omdat de regeling in 2023 niet is opengesteld. Binnen de ambitie Sociaal beleid is er € 27.000 vrijval bij Regenboogbeleid, omdat voor het maken van het regenboogbeleid minder middelen hoefden worden ingezet dan vooraf begroot. Tot slot is er bij de ambitie Leefomjouwning overig vrijval van € 107.000 bij de No en Moarn-middelen, door een lagere tussentijdse vaststelling van een subsidie voor Financieel Fit (het project wordt met minder middelen door een andere partij voortgezet) en doordat de Seker & Sûn bestuurtafel (Netwerk versterking gezondheid, zorg en welzijn) in 2023 grotendeels is benut voor de afstemming van het Integraal Zorgakkoord waarvoor minder middelen nodig waren dan begroot.

Reserves/mutatie reserves

De lagere lasten van € 6,1 mln. worden vooral veroorzaakt door de beklemde reserves voor de subsidies Súd Ie en De Welle. € 4,3 mln. schuift vanwege de regels rondom lastneming subsidies door naar 2024. Daarnaast blijft € 1,8 mln. beschikbaar via de jaarovergang voor de cofinanciering bij de afgelopen Leader-periode die geleverd moet worden zodra RVO de afrekening heeft gedaan en € 136.000,- voor de cofinanciering van het Interreg-project GoCore.

Beleidsveld 5.2. Cultuur en Erfgoed

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 5.2.

- Via (grotere) culturele producties willen we bijdragen aan een hoogwaardig leef-, vestigings- en verblijfsklimaat in Fryslân en een aantrekkelijk cultureel klimaat (ambitie 1)
- We streven naar meer innovatieve, experimentele en/of interdisciplinaire initiatieven in Fryslân als aanjager bij het werken aan maatschappelijke vraagstukken en om vernieuwing binnen de sector te stimuleren (ambitie 2)
- Via cultuureducatie en -participatie en amateurkunst willen we dat kunst en cultuur bereikbaar en toegankelijk is voor iedere inwoner van Fryslân (ambitie 3)
- We willen het Het Frysk Eigene, datgene wat bepalend en onderscheidend is voor Fryslân, borgen in het Ferhaal fan Fryslân om inwoners en bezoekers van Fryslân er kennis mee te kunnen laten maken. (ambitie 5)
- We willen cultuurhistorische waarden zijn behouden, ontwikkeld, onderzocht en zichtbaar (ambitie 8a)
- We willen archeologische waarden onderzoeken, beschermen en een groter publieksbereik (ambitie 8b)
- We streven naar het behoud, ontwikkeling, onderzoek en een groter publieksbereik van gebouwde en groene monumenten (ambitie 8c)

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 1	Culturele producties ter voorbereiding op Arcadia 2025	Op 1 oktober 2022 dient de Stichting de aanvraag voor de boekjaarsubsidie 2023 in. Dan is ook het programma bekend.	
Ambitie 2	De professionele kwaliteit van makers en instellingen.	Vergroot t.o.v. 2020	
	Het aantal aanvragen naar discipline.	Een pluriform aanbod waarbij verschillende disciplines aanvragen doen	
Ambitie 3	Ontwikkeling percentage basisscholen verbonden aan KEK3	98%	
	Ontwikkeling percentage leerkrachten dat heeft deelgenomen aan deskundigheidsbevordering via Kultuer Edukaasje mei Kwaliteit, KEK3	Minimaal 90%	
	Ontwikkeling percentage deelnemende scholen dat zich inzet voor verbinding tussen cultuur en taalonderwijs	Minimaal 50%	

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 5	Via exposities in musea vertellen wij het Ferhaal fan Fryslân	7 exposities	
Ambitie 6	Ontwikkeling aanbod kunstinfrastructuur naar disciplines	Minimaal 5 disciplines	
	Aantal kunstinstellingen die een educatief programma aan bieden	Minimaal 10 instellingen	
Ambitie 8a	Uitvoeren van wettelijke taken erfgoed, verankering erfgoed in omgevingswet en visie	Erfgoedwaarden zijn verankerd in omgevingswet en visie. De CHK (basis omgevingswet) is geactualiseerd samen met de gemeenten	
Ambitie 8b	Doorontwikkeling en verbeteren zichtbaarheid beleidsadvieskaart Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE) samen met gemeenten (gemeentelijke verdiepingsslagen) en op thema's samen met kennisinstellingen (thematische verdiepingsslagen).	Met alle gemeenten vindt voor eind 2023 een gesprek plaats.	
Ambitie 8c	In stand houden van basisinfrastructuur erfgoed	Accounthouderschap voor gehele basisinfrastructuur, basisafspraken maken en uitvoeren.	

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 1 – Grut en Grutsk LF2028 – Arcadia

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We subsidiëren de stichting LF2028. 2023 wordt een belangrijk jaar als opmaat naar het volgende triënnale jaar in 2025. Net als in 2022 zetten we in 2023 in op het verbinden van Arcadia programma met maatschappelijke thema's.			
2. We herijken en continueren de ticketrisicoregeling;			
3. We zetten in onze opdracht aan Merk Fryslân ook specifiek in op de cultuurtoerist			

Toelichting

2. *Beleid*: In het bestuursakkoord is besloten om te stoppen met deze regeling.

2. *Tijd*: Zie tekst bij beleid.

2. *Geld*: Zie tekst bij beleid.

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 2 – Ynnovasje & eksperimint

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Uitvoering van de Stimuleringsregeling Ontwikkeling en Innovatie. Met deze regeling investeren wij in het proces van kennisontwikkeling tot uitvoering: we subsidiëren professionaliteitsbevordering, pilots en grote voorstellingen en evenementen.	■	■	■
2. We nemen deel aan het netwerk We the North en werken verder aan het doorontwikkelen van de talentontwikkelingsnetwerken van We the North en de proeftuinen;	■	■	■
3. We werken aan verdere versterking van de programmalijnen met Rijk en Rijksfondsen;	■	■	■
4. We zetten in op internationalisering voor het verkrijgen van substantiele Europese middelen, alsmede het uitbreiden en intensiveren van internationale contacten voor overheden en het veld.	■	■	■

Toelichting

3. *Tijd*: Door prioriteitsstelling hebben we hier in mindere mate uitvoering aan kunnen geven.

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 3 – Kultuer yn 'e Mienskip

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We subsidiëren onze steuninstellingen voor cultuureducatie, -participatie en amateurkunst (Keunstwurk) en bibliotheken (Fers);	■	■	■
2. We matchen de OCW-bijdrage aan KEK3 en stimuleren verbindingen tussen cultuurparticipatie en zorg (o.a. door cultuur onderdeel te maken van Bluezone);	■	■	■
3. Wij evalueren wij steuninstelling Keunstwurk, meten we de tevredenheid van bibliotheken over de dienstverlening van Fers en doen onderzoek naar cultuurparticipatie;	■	■	■
4. Via het Iepen Mienskipfûns en een regeling Iepenloftspullen leveren wij een bijdrage aan het stimuleren van actieve cultuurparticipatie en faciliteren wij het amateurkunstklimaat in Fryslân	■	■	■
5. We geven uitvoering aan de cultuurkaart, waarmee we de subsidiestromen inzichtelijk maken voor aanvragers en (mede)overheden.	■	■	■
6. We hebben uitvoering gegeven aan de structuurversterking van Beeldende Kunst	■	■	■
7. Met de Friese gemeenten werken we aan een betere afstemming van beleid op het gebied van cultuurparticipatie en cultuureducatie.	■	■	■
8. We dragen bij aan gebiedsgerichte processen zoals Anno II en Streekwurk	■	■	■

Toelichting

2. *Tijd*: Door prioriteitsstelling hebben we in mindere mate uitvoering gegeven aan het onderwerp cultuur en zorg.

8. *Tijd*: Door prioriteitstelling hebben wij op verzoek bijgedragen, maar niet actief de verbinding gezocht vanuit het cultuurbeleid.

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 5 - Ferhaal fan Fryslân

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Via de Friese musea (geselecteerd op basis van de regeling Kunst en Musea en het rapport 'Analyse en advies subsidiëring musea Provincie Fryslân' n.a.v. de motie vreemd 'Musea subsidies' PS 17 februari 2021 en de motie 'Ondersteuning Friese musea'	■	■	■

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 6 – Sterke kunstinfrastructuur als basis voor een bloeiend artistiek klimaat

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We herijken de regeling Musea en Kunstinfrastructuur op basis van de evaluatie van deze regeling en op basis van duidelijkheid over het beschikbare budget.	■	■	■
2. Wij ontwikkelen accounthouderschap naar partnerschap met onze instellingen die meerjarige financiële steun van ons krijgen. Wij zetten daarbij in op informeren en faciliteren dat instellingen van elkaar kunnen leren en samenwerken;	■	■	■
3. We subsidiëren Pop Fabryk (pop-infrastructuur) en het kultuer kollektief, zodat zij een volwaardig partner zijn voor het indienen van een aanvraag binnen de landelijke basisinfrastructuur.	■	■	■
4. We geven opdracht om de nota Nij Poadium te evalueren als opmaat naar de volgende beleidsperiode.	■	■	■

Toelichting

1. *Beleid*: Gedeputeerde Staten hebben besloten om de herijking af te ronden in 2024.

1. *Tijd*: Zie tekst bij beleid.

1. *Geld*: Zie tekst bij beleid.

2. *Tijd*: Door prioriteitsstelling lag de 'dienstverlening' richting culturele instellingen, en met name de snelheid daarvan, niet op het geambieerde niveau.

3. *Beleid*: Het Kultuer Kollektief en Platform Popcultuur Fryslân (waarvoor Popfabryk penvoerder is) worden ondersteund vanuit de *Impuls versterking regionale culturele infrastructuur*, een specifieke uitkering van het Rijk.

Investing in de netwerken en de daarbij behorende partners en makers zorgt ervoor dat er meer succesvolle aanvragen bij Rijkscultuurfondsen en particuliere fondsen worden gedaan. Op dit moment is een aanvraag bij de BIS (Basisinfrastructuur, het directe subsidiestelsel van het ministerie van OCW) nog niet inzicht.

Het Platform Popcultuur Fryslân sluit wel aan op het nieuwe Noordelijke popplatform NOORD. Dit platform wordt - via We the North - gesteund door de provincie, en heeft ambitie om een aanvraag te doen voor de landelijke BIS 25-28 te doen. Popfabryk is hierbij betrokken.

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 8a - Erfgoed ûntwikkele – Cultuurhistori

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Wij subsidiëren een aantal projecten uit de Erfgoeddeal: de Campagne 'Kusten van het IJsselmeer', het project K(l)eigoed, en het project Buitengewone Leerstoel	■	■	■
2. Voor het projectplan Takomst Fryske Pleats voeren we restauratieregeling voor boerderijen uit en zetten we een database op voor karakteristieke boerderijen in Fryslân.	■	■	■
3. Wij adviseren gemeenten en andere partijen over het behoud en de ontwikkeling van cultuurhistorisch erfgoed in hun plannen, op basis van de doorwerking van de thematische structuurvisie Grutsk op'e Romte, FAMKE en de Cultuurhistorische Kaart	■	■	■

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 8b - Erfgoed ûntwikkele – Archeologie

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Wij leveren een bijdrage aan archeologische steunpunten en onderzoeken en behouden het o.a. via het Noordelijk Archeologisch Depot Nuis.	■	■	■

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 8c - Erfgoed ûntwikkele – Monumenten

De aantallen restauraties en herbestemming bij de Subsidieregeling Monumenten zijn niet gehaald. Dit komt door diverse marktomstandigheden: aannemers kiezen momenteel liever voor andere klussen die meer opbrengen dan voor restauraties, er is gebrek aan vakmensen waardoor de wachttijd oploopt en met daarbij de stijgende rente-, personeel- en materiaalkosten maakt dat het lastig is voor eigenaren en stichtingen om de cofinanciering bij elkaar te krijgen en grip op de begroting te houden .

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Via onze subsidies aan een aantal instellingen en netwerken op het gebied van erfgoed en monumenten (onder andere kerken) en archeologie zorgen wij voor het beheer en behoud van ons erfgoed.	■	■	■
2. Via de subsidieregeling monumenten en het Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân ondersteunen we de restauratie en herbestedingsplannen van monumenten en karakteristieke bouwwerken.	■	■	■

Toelichting

2. *Beleid:* De subsidieregeling monumenten heeft net als voorgaande jaren open gestaan. Er waren flink minder aanvragen door de in 2022 ingezette marktomstandigheden: aannemers kiezen momenteel liever voor andere klussen die meer opbrengen dan restauraties, er is gebrek aan vakmensen waardoor de wachttijd oploopt en met daarbij de stijgende rente-, personeels- en materiaalkosten maakt dat het lastig is voor eigenaren en stichtingen om de cofinanciering voor een restauratie bij elkaar te krijgen.

Het revolverende cultuurfonds voor monumenten was nagenoeg leeg. Hierdoor konden aanvragen voor het restaureren van karakteristieke en gemeentelijke monumenten niet gehonoreerd worden. In december 2023 heeft Gedeputeerde Staten besloten om hiervoor geen extra middelen beschikbaar te stellen.

2. *Geld:* Er zijn via de Monumentenregeling minder subsidies verstrekt dan dat er aan budget beschikbaar was. Hierdoor valt er € 910.000 vrij in het rekeningresultaat. Zie de toelichting bij Beleid.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Ambitie 1	Subsidiëring voor de voorbereiding van de triënnale in 2025.	Alle thema's komen terug	5/5

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Ambitie 2	Subsidiering van interdisciplinaire, innovatieve en experimentele producties/projecten	Minimaal 10	27
Ambitie 3	Subsidie verstrekking	Subsidie verstrekt aan Keunstwurk en Fers, Iepenloftspullen	100%
	Evaluatie samenwerking Fers	Evaluatie voltooid	100%
	Onderzoek cultuurparticipatie	Onderzoek uitgevoerd	100%
Ambitie 5	Aantal exposities die hebben bijgedragen aan het Ferhaal van Fryslân	7	>20
Ambitie 6	Evaluatie werkwijze subsidietoekenning	Evaluatie voltooid	100%
	Pro-actieve rol qua netwerkontwikkeling	Nieuwsbrieven, netwerkbijeenkomsten, etc.	100%
Ambitie 8a	Aantal projecten uit de erfgoeddeal en De Fryske Pleats	5	5
	Aantal verstrekte subsidie voor restauratie van boerderijdaken	20	22
Ambitie 8b	Aantal archeologische steunpunten	11	11
Ambitie 8c	Subsidieregeling Monumenten (SUMO): aantal restauraties en herbestemmingen van (Rijks)monumenten	35 (omlaag ivm prijsstijgingen in de bouw)	19

Toelichting

Ambitie 8c:

Het subsidieplafond van de Subsidieregeling Monumenten is dit jaar niet bereikt: Dit komt door diverse marktomstandigheden: aannemers kiezen momenteel liever voor andere klussen die meer opbrengen dan voor restauraties, er is gebrek aan vakmensen waardoor de wachttijd oploopt en met daarbij de stijgende rente-, personeel- en materiaalkosten maakt dat het lastig is voor eigenaren en stichtingen om de cofinanciering bij elkaar te krijgen en grip op de begroting te houden. Verder is het mogelijk om subsidieaanvraag in te dienen tussen 10.000 en 200.000. Het hangt ook van de hoogte van bedragen af die worden aangevraagd voor restauratie.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	32.221	31.653	29.480	2.173
Totaal baten	872	1.008	961	47
Saldo van lasten en baten	31.349	30.645	28.519	2.126

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Cultuur en erfgoed algemeen	-19	47	16	32
	Ynnovasje & Eksperimint	21	22	22	0
	Kultuer yn 'e Mienskip	4.664	4.909	4.909	0
	Sterke kunstinfrastruktuer	2.910	2.918	2.914	4
	Ferhaal fan Fryslan diele	8.205	8.833	8.830	2
	Erfgoed ontwikkelde Cultuurhistorie	53	53	68	-15
	Erfgoed ontwikkelde Monumenten	2.241	4.711	4.362	348
	Erfgoed ontwikkelde Archeologie	344	373	363	10
	Cultuur en erfgoed overig	424	421	421	0
Structurele budgetten		18.844	22.285	21.905	381
	Cultuur en erfgoed algemeen	181	381	327	54
	Grut & Grutsk LF2028	2.938	1.078	1.080	-2
	Ynnovasje & Eksperimint	903	1.125	914	211
	Kultuer yn 'e Mienskip	776	731	731	0
	Taal & Identiteit	150	150	150	0
	Sterke kunstinfrastruktuer	1.080	1.068	1.067	1
	Ferhaal fan Fryslan diele	473	1.372	1.373	-1
	Erfgoed ontwikkelde Cultuurhistorie	486	604	400	204
	Erfgoed ontwikkelde Monumenten	1.063	1.521	263	1.258
	Cultuur en erfgoed overig	3.980	541	519	22
Tijdelijke budgetten		12.028	8.571	6.825	1.746
	Grut & Grutsk LF2028	267	0	0	0
	Kultuer yn 'e Mienskip	178	0	0	0
Reserves		445	0	0	0
	Cultuur en erfgoed overig	209	6	3	3
Voozieningen		209	6	3	3
	Cultuur en erfgoed overig	695	791	747	44
Overlopende passiva		695	791	747	44
Totaal lasten		32.221	31.653	29.480	2.173
Baten					
	Cultuur en erfgoed algemeen	-47	0	0	0
	Ferhaal fan Fryslan diele	6	6	6	0
	Erfgoed ontwikkelde Archeologie	1	8	20	-12
Structurele budgetten		-40	14	26	-12
	Ynnovasje & Eksperimint	0	3	1	2
	Ferhaal fan Fryslan diele	0	188	188	0
	Erfgoed ontwikkelde Cultuurhistorie	10	0	0	0
	Erfgoed ontwikkelde Monumenten	0	10	0	10

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Tijdelijke budgetten		11	201	188	12
	Cultuur en erfgoed overig	206	3	0	3
Voozieningen		206	3	0	3
	Cultuur en erfgoed overig	695	791	747	44
Overlopende passiva		695	791	747	44
Totaal baten		872	1.008	961	47
Saldo van lasten en baten		31.349	30.645	28.519	2.126
Mutatie reserves		-1.410	-1.012	-1.012	0
Mutatie tijdelijke budgetten		-794	-2.197	-1.502	-695
Mutatie structurele budgetten		-3	-2.398	-2.089	-309
Resultaat van lasten en baten		29.142	25.039	23.916	1.123

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 1.123.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere lasten van € 381.000,- betreft meerdere subsidieplafonds waarvan het saldo van € 309.000,- via de mutatie structurele budgetten beschikbaar blijft voor ontvangen aanvragen die in 2024 nog afgehandeld zullen worden. Daarnaast is er binnen de ambitie Cultuur en erfgoed algemeen € 32.000,- vrijval bij Nij Poadium algemeen, vanwege meevallende kosten bij verstrekte opdrachten op het gebied van beleidsadvies en -onderzoek en ongebruikte reserveringen voor onder meer communicatie. Ook is er binnen de ambitie Erfgoed Monumenten vrijval van € 48.000,- op de openstelling 2022 van de subsidieregeling monumenten, omdat er minder aanvragen waren, vanwege veranderende marktomstandigheden, zie hieronder.

Tijdelijke budgetten

De lagere lasten van € 1.746.000,- betreft binnen alle ambities € 695.000,- dat via de mutatie tijdelijke budgetten beschikbaar blijft voor besteding 2024, waaronder ontvangen aanvragen binnen subsidieplafonds die in 2024 afgehandeld zullen worden. Binnen de ambitie Ynnovasje & Eksperiment is er vrijval van € 56.000,- bij Matching voor landelijke cofinanciering, doordat een project waarmee rekening werd gehouden voor cofinanciering uiteindelijk niet voldoende gevorderd bleek voor een formele aanvraag, en € 15.000,- vrijval voor de Stimuleringsregeling, door minder aanvragen bij de openstelling van het onderdeel Cursus. Binnen de ambitie Erfgoed Monumenten is er € 27.000,- vrijval bij de regeling Dakken Fryske pleatsen en € 910.000,- vrijval op de openstelling 2023 van de Subsidieregeling monumenten. Er waren flink minder aanvragen door de in 2022 ingezette marktomstandigheden: aannemers kiezen momenteel liever voor andere klussen die meer opbrengen dan restauraties, er is gebrek aan vakmensen waardoor de wachttijd oploopt en met daarbij de stijgende rente-, personeels- en materiaalkosten maakt dat het lastig is voor eigenaren en stichtingen om de cofinanciering voor een restauratie bij elkaar te krijgen.

Beleidsveld 5.3. Taal, media, onderwijs en letteren

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 5.3.

Wij willen een vanzelfsprekende plaats van het Fries realiseren in alle facetten van het (openbaar) leven, door.

- Taal en identiteit te gebruiken als inspiratie voor culturele initiatieven, producties en nieuwe netwerken (ambitie 4).
- Een vanzelfsprekende plek van Fries in het onderwijs: een rijk taalaanbod op school waarin alle leerlingen optimaal Fries kunnen leren en waardoor de onderwijskwaliteit van het vak Fries toeneemt (ambitie 7A).
- Een vanzelfsprekende plaats van het Fries in ons openbare leven: het behouden en bevorderen van de Friese taal in ons openbare leven (ambitie 7B).
- Een vanzelfsprekende plaats van het Fries in onze vrije tijd: de Friese taal wordt als vanzelfsprekend ingezet in kunst- en cultuurproducties en meer gebruikt door media (ambitie 7 C).

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Ambitie 7a	De kwaliteit van het aanbod van het Fries in het onderwijs	In 2030 bieden alle scholen voor het primair en voortgezet onderwijs alle kerndoelen voor het vak Fries op voldoende niveau aan. Tussentijds meten we dat.	
Ambitie 7b	Het taalbeleid van gemeenten en andere bestuursorganen	13 gemeenten (het Fries taalgebied) hebben actueel taalbeleid en voeren Langetermijnagenda voor het Fries uit.	
Ambitie 7c	Het Sichtberensakkoord Frysk en resultaat 56 uit het bestuursakkoord Lok op 1	Het Sichtberensakkoord is in uitvoering in de provinciale organisatie, zowel intern als extern.	
	Digitaal Frysk	Completer aanbod (minimaal 3) van digitale hulpmiddelen in het Fries voor alle domeinen en leeftijden.	

Toelichting

De zichtbaarheid verbeteren is een kwestie van lange adem. Het vereist inzet van de gehele organisatie.

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 7A: een vanzelfsprekende plek van het Fries in het onderwijs

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Uitvoering van Taalplan Frysk 2030 samen met docenten, scholen(besturen) en 8 taal- en onderwijsinstellingen, zodat in 2030 het vak Fries op alle basisscholen en scholen voor het voortgezet onderwijs op voldoende niveau wordt aangeboden (profiel A).	■	■	■
2. We ontwikkelen concept-kerndoelen voor het vak Fries als aanzet voor een vernieuwd curriculum Friese taal en cultuur in het primair en voortgezet onderwijs.	■	■	■
3. In funderend, middelbaar en hoger onderwijs is meer aandacht voor Fries. De lerarenopleiding Fries wordt aantrekkelijker door verbinding aan andere lerarenopleidingen en de bevoegdheid voor basis- en voortgezet onderwijs is in één keer te behalen.	■	■	■

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 7B: een vanzelfsprekende plaats van het Fries in ons openbare leven

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. De langetermijnagenda is leidend als het gaat om gemeentelijk taalbeleid.	■	■	■
2. In het kader van het Sichtberensakkoort en motie 2938 van de FNP worden concrete ferfryskingsprojekten (en de streektalen) uitgevoerd, maar ook beleid en afspraken gemaakt over de integraliteit daarvan in de toekomst.	■	■	■
3. We zorgen ervoor dat er een goede opvolging komt van het Taalkado als het gaat om de taaloverdracht naar een nieuwe generatie.	■	■	■
4. In afstemming met het Rijk en het Friese veld zorgen wij voor de totstandkoming van een nieuwe BFTK voor de periode 2024 - 2028.	■	■	■

Toelichting

3. *Tijd:* Er wordt onderzoek gedaan naar taaloverdracht. Als die resultaten bekend zijn, krijgen we beter inzicht in hoe we taaloverdracht het beste kunnen stimuleren. Daar passen we het nieuwe taalkado op aan. Tot die tijd wordt er doorgegaan met de huidige versie van het taalkado.

4. *Beleid:* Er wordt nog onderhandeld over een aantal essentiële onderdelen van de nieuwe BFTK.

4. *Tijd:* Door een aantal ontwikkelingen in het veld, waaronder een adviesrapport van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), is de ondertekening met een paar maanden uitgesteld.

Wat wilden we bereiken?

Ambitie 7C: een vanzelfsprekende plek van het Fries in onze vrije tijd

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Vanuit de verschillende opgaven samenwerken om de vanzelfsprekende plek van het Fries te realiseren. Bijv. meertalige communicatie, sichtberens fan it Frysk op beleidsterreinen als infrastructuur, natuur, water, taal als beoordelingsfactor bij IMF.			
2. Doorontwikkeling van digitale hulpmiddelen in het Fries en inzet op een volledig aanbod voor alle domeinen en leeftijden. Speerpunten: spraaktechnologie, digitale toepassingen in de zorg en nieuwe toepassingen voor kinderen en jongeren.			
3. Wij geven samen met de gemeente Leeuwarden uitvoering aan UNESCO City of Literature, en stellen schrijversbeurzen en andere regelingen beschikbaar.			
4. Wij stimuleren en faciliteren (lees)projecten als Lês No.			

Toelichting

1. *Beleid:* Het kost tijd om het bewustzijn in de gehele interne organisatie te vergroten. Niet iedereen is op de hoogte van de zichtbaarheidsdoelstellingen om het Fries integraal mee te nemen in alle activiteiten en communicatie van de provincie.

1. *Tijd:* Er is meer tijd nodig om deze doelen te realiseren.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Ambitie Taalplan Frysk 2030	Een skoalstiper voor alle scholen in het primair en voortgezet onderwijs als vaste begeleider	In 2023 heeft elke school minimaal één keer contact gehad met de skoalstiper	100%
Ambitie Fernijd kurrikulum	Een vernieuwd kurrikulum ontwikkeld samen met onderwijsveld en met andere leergebieden.	Conceptkerndoelen zijn ontwikkeld voor testen in de onderwijspraktijk.	100%
Ambitie Een vanzelfsprekende plaats van het Fries in ons openbare leven	Het sichtberensakkoart wordt uitgevoerd.	Drie projecten uitgevoerd/ laten uitvoeren in het kader van de sichtberens fan it Frysk. Bij 50 projecten van het Iepen Mienskipsfûns is het Fries of de streektaal zichtbaar.	100%
Ambitie Een vanzelfsprekende plaats van het Fries	Er wordt een nieuwe BFTK opgesteld	Eind 2023 is de nieuwe BFTK 2024 – 2028 gereed.	80%

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
in ons openbare leven			
Ambitie Frysk yn 'e frije tiid	De doorontwikkeling van de digitale helpmiddelen voor en in het Fries	In 2023 komt een taalleerapp en een (serious) game beschikbaar en wordt verder gewerkt aan de ontwikkeling van digitale helpmiddelen voor en in het Fries.	80%
Ambitie fanselsprekkend plak fan it Frysk yn 'e frije tiid	Taalbeleid gericht op Nieuwe Friezen	Beleid gericht op Fries bij Nieuwe Friezen wordt van kracht	50%
Ambitie Frysk yn ynternasjonaal perspektyf	In vervolg van de pilot European Charter Classroom Activities (ECCA) Project (www.thisismylanguage.eu).	Minimaal drie uitwisselingsprojecten van Friese scholen (jongeren 15-18 jaar) met maximaal vijf andere Europese taalregio's.	33%

Toelichting

Nog niet alle doelwaarden van de resultaatindicatoren zijn al gehaald.

4. De ondertekening van de BFTK is uitgesteld omdat er op een aantal gebieden nog geen overeenstemming is bereikt en het Rijk bijvoorbeeld wilde wachten op het KNAW-rapport. De meeste teksten zijn echter wel afgestemd en akkoord bevonden.

5. Op tal van gebieden zijn er stappen gezet om het aandeel Fries in de digitale wereld te vergroten. De taalleerapp is echter nog niet ontwikkeld. Er is in 2023 een benchmarkonderzoek gedaan naar welke taalleerapps er nu al zijn voor andere (kleine) talen. Er liggen nu een aantal voorstellen bij ons waaruit we een keuze kunnen maken om de taalleerapp in 2024 te laten maken.

6. Er is in 2022/2023 onderzoek gedaan naar nieuwe sprekers van het Fries. In 2024 zal een student verder onderzoek doen naar nieuwkomers in Fryslân. Daarna kunnen we het beleid ontwikkelen en vaststellen.

7 Er is één middelbare school op uitwisseling geweest. Aan deze uitwisseling hebben in totaal 8 Europese taalregio's meegedaan. Ook studenten van NHL Stenden zijn op uitwisseling geweest naar Wales (maar die vallen buiten de benoemde doelgroep 15-18 jaar). Verder hebben alle voortgezet onderwijs scholen informatie en lespakketten ontvangen, maar deze scholen zijn niet zelf fysiek op uitwisseling geweest.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	12.987	13.836	13.022	814
Totaal baten	0	0	7	-7
Saldo van lasten en baten	12.987	13.836	13.015	820

Uitgebreide financiële tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Frysk yn us ûnderwiis	7.633	7.320	7.279	41
	Frysk yn us iepenbiere libben	1.640	1.929	1.860	69
	Frysk yn us frije tiid	1.285	1.352	1.311	41
Structurele budgetten		10.558	10.601	10.450	151
	Taal, media, ûnderwiis en letteren algemeen	869	327	327	0
	Frysk yn us ûnderwiis	1.689	1.004	1.003	0
	Frysk yn us iepenbiere libben	316	846	744	102
	Frysk yn us frije tiid	366	248	248	0
Tijdelijke budgetten		3.240	2.424	2.321	102
	Frysk yn us ûnderwiis	-811	811	250	562
Reserves		-811	811	250	562
	Taal, media, ûnderwiis en letteren overig	0	0	1	-1
Voozieningen		0	0	1	-1
Totaal lasten		12.987	13.836	13.022	814
Baten					
	Frysk yn us iepenbiere libben	0	0	7	-7
Structurele budgetten		0	0	7	-7
Totaal baten		0	0	7	-7
Saldo van lasten en baten		12.987	13.836	13.015	820
Mutatie reserves		811	-811	-250	-562
Mutatie tijdelijke budgetten		-580	165	197	-32
Mutatie structurele budgetten		-553	552	618	-66
Resultaat van lasten en baten		12.665	13.742	13.581	161

Toelichting

Per saldo is er een resultaat van € 161.000,- op dit beleidsveld. Dit is als volgt te verklaren:

Structurele budgetten

De lagere lasten van € 151.000,- betreft aan de ene kant de ambities Frysk yn ús ûnderwiis en Frysk yn ús frije tiid. Bij deze ambities zijn er meerdere subsidieplafonds met een saldo van € 66.000,-. Dit bedrag blijft via de mutatie structurele budgetten beschikbaar voor ontvangen aanvragen die in 2024 nog afgehandeld zullen worden. Aan de andere kant is er binnen de ambities Frysk yn ús ûnderwiis en Frysk yn ús iepenbiere libben vrijval van € 20.000 bij Prijzenbeleid, € 36.000 bij Taalkado en € 27.000 bij diverse andere budgetten.

Bij het prijzenbeleid is vertraging opgelopen in de uitvoering, waardoor edities zijn doorgeschoven naar een volgend jaar. Vooral bij de onderwijsprijs, Vredeman de Vriesprijs voor Vormgeving en Architectuur en de Dichter fan Fryslân loopt de uitvoering wel, maar komt een deel van de uitgaven volgend jaar. Dit geldt ook voor het promotiegeld à € 5.000,- die voor vier prijzen een jaar later worden uitgegeven.

Het Taalkado heeft te maken met de situatie dat de gemeenten in Fryslân minder het geboortegeschenk opvragen bij de Afûk dan volgens de planning van de verleende opdracht en voor een deel met dat het budget van het Taalkado wordt geïndexeerd, terwijl er vaste prijsafspraken zonder indexering zijn gemaakt tijdens de aanbesteding van het Taalkado.

Bij de diverse andere budgetten gaat het vooral om teruggekomen middelen door subsidievaststellingen en verleende opdrachten waar de facturen in het laatste deel van het jaar lager zijn uitgevallen.

Tijdelijke budgetten

De lagere lasten van € 102.000,- betreft binnen de ambitie Frysk yn ús iepenbiere libben € 32.000,- dat via de mutatie tijdelijke budgetten beschikbaar blijft voor besteding in 2024 voor Dingtiid en het subsidieplafond Sichtberens. Daarnaast is er € 45.000,- vrijval bij Prizebelied en € 25.000 vrijval bij Sichtberens van het Frysk. De uitleg bij de structurele budgetten over het prijzenbeleid is ook van toepassing bij de tijdelijke budgetten. Binnen het onderdeel Sichtberens is één subsidie-aanvraag in het laatste kwartaal niet toegekend en het bedrag dat hier mee gemoeid was, kon slechts gedeeltelijk worden besteed aan andere Zichtbaarheids-onderdelen.

Reserves/mutatie reserves

De lagere lasten van € 562.000,- worden veroorzaakt door de bekleemde reserve voor de subsidie AFUK Spoar 8 & Searje 36. Dit bedrag schuift vanwege de regels rondom lastneming subsidies door naar 2024.

Programma 6: Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder

Gedeputeerde Eke Folkerts

Wat hebben we gezien?

2023 heeft voor de organisatie voor een deel in het teken gestaan van een organisatie ontwikkeltraject. Dit traject richt zich op zaken als leiderschap, resultaatgerichtheid en bestuurlijke sensitiviteit. Hiervoor is een organisatieplan gemaakt met de thema's Cultuur en Structuur als belangrijkste pijlers. Dit plan heeft een looptijd tot 2027 en op basis van dit plan is in 2023 een nieuw organisatie-model ontwikkeld en ingevoerd.

Wat wilden we bereiken?

Doelstellingen programma 6

Onze ambitie is om als provinciale organisatie optimaal bij te dragen aan de realisatie van maatschappelijke opgaven en de realisatie van de ambities van het provinciaal bestuur. Om dat te bereiken willen we dat de organisatie wendbaar is. Wendbaar binnen de kaders van ons bestuur en samen met al onze partners in Fryslân en daarbuiten. De organisatie heeft hiervoor het concept van opvangestuurd werken omarmd.

Dit programma is verdeeld in de beleidsvelden Mensen en Middelen en digitalisering, met daarin de doelen, resultaten en kosten. Een uitgebreidere beschrijving en toelichting staat in de paragraaf bedrijfsvoering.

Vastgestelde beleidsnotities

- Strategisch personeelsbeleid (PS september 2018 en juni 2020, inclusief aanvulling juni 2022)
- Geactualiseerde notitie SPP (behandeld in PS juni 2022)

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij levert een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een overzicht van de verbonden partijen en meer informatie hierover staan in paragraaf 5 van deze begroting.

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO), Den Haag

Stand van zaken gewenste resultaten

Beleidsvelden	Beleid	Tijd	Geld
6.1 Mensen	■	■	■
6.2 Middelen	■	■	■

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 6.1 Mensen	68.089	71.209	70.922	287
Beleidsveld 6.2 Middelen	18.439	20.043	19.920	122
Totaal lasten	86.528	91.252	90.843	409
Baten				
Beleidsveld 6.1 Mensen	1.634	2.037	2.312	-276
Beleidsveld 6.2 Middelen	339	195	308	-113
Totaal baten	1.974	2.232	2.621	-389
Saldo van lasten en baten	84.554	89.020	88.222	798
Mutatie reserves	-175	-215	987	-1.202
Mutatie tijdelijke budgetten	1.167	1.710	1.710	0
Mutatie structurele budgetten	0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten	85.546	90.515	90.919	-404

Toelichting

De toelichting op de grootste verschillen tussen de jaren staat bij de afzonderlijke beleidsvelden.

Investeringsen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2023
Onderhanden werken	185	49	0	234
Opgeleverde werken	0	0	0	0
Afgerekende werken	0	334	0	334
Totaal	185	384	0	569

Toelichting

De investeringen betreffen verschillende bedrijfsmiddelen zoals kantoormeubilair en ICT. Tevens betreft het investeringen voor het energie neutraal maken van de provinciale gebouwen.

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2023
R. Generatiepact 2017 - 2019	683	0	285	398
R. Groot onderhoud Gebouwen	2.048	91	0	2.139
R. Spaarverlof	0	1.181	0	1.181
Totaal	2.731	1.272	285	3.718

Toelichting

Reserve generatiepact

De reserve generatiepact is bestemd om de lasten te dekken van personeel dat deelneemt aan het generatiepact

Reserve groot onderhoud gebouwen

De reserve groot onderhoud gebouwen is in 2020 gevormd door het omzetten van de voorziening groot onderhoud gebouwen. De reserve is bestemd voor groot onderhoud gebouwen, boven het jaarlijks beschikbare budget in de exploitatie

Reserve Spaarverlof

Bij het vaststellen van de jaarstukken 2022 is een voorstel voor het vormen van een reserve spaarverlof voorgelegd. Medewerkers kunnen vanuit hun Individueel Keuze Budget verlof kopen waar geen einddatum aan zit. Dit verlof kunnen zij bijvoorbeeld opnemen voorafgaand aan hun pensioendatum. Daarnaast hadden medewerkers van 60 jaar en ouder in 2022 de mogelijkheid om het restant van hun Persoonlijk Ontwikkel Budget ter hoogte van maximaal € 2.500 om te zetten naar oneindig verlof.

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
OP SPUK C10-2 Verb dig dienstv Zicht op stikstofk	104			104
Totaal	104	0	0	104

Toelichting

Deze OP is ingericht voor de Specifieke Uitkering (SPUK) in het kader van de digitale overheid. De SPUK is inmiddels afgerond. Het Rijk moet de eindverantwoording nog vaststellen.

Beleidsveld 6.1. Mensen

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 6.1.

1. We willen dat medewerkers optimaal bijdragen aan de realisatie van maatschappelijke opgaven en de realisatie van de ambities van het provinciaal bestuur.
2. We willen dat de verschillende 'HR thema's', zoals leiderschap, leren en ontwikkelen en goed werkgeverschap, integraal en gestructureerd onderdeel uitmaken van de cultuur, processen en structuren binnen de organisatie.

Doel indicatoren

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Bijdragen aan opgaven en ambities	Effectieve en efficiënte inzet van de medewerkers in de organisatie gericht op de uitvoering van het provinciale takenpakket.	Inzet is in lijn met besluitvorming PS naar aanleiding van benchmark Cebeon en notitie ZBB over het provinciale takenpakket.	

Aandachtspunt is dat de geplande 'verschuivingen' tussen de taken op het gebied van onder andere Cultuur/Leefbaarheid naar Natuur/Water in 2023 nog niet volledig zijn doorgevoerd.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. We doen pro actief aan arbeidsmarktcommunicatie, gericht op de provincie als aantrekkelijke werkgever	■	■	■
2. We doorlopen een organisatie ontwikkeltraject, dat leidt tot een integrale en gestructureerde aanpak van HR thema's.	■	■	■
3. We geven invulling aan 'resultaat 60' uit het bestuursakkoord 'Lok op 1' over gedeeld werkgeverschap / shared services.	■	■	■
4. We geven invulling aan inclusiviteit en diversiteit	■	■	■
5. We voeren programma's uit gericht op leiderschap (MD, management development) en Leren en Ontwikkelen, met specifieke aandacht voor (persoonlijk) leiderschap, resultaatgerichtheid en politiek bestuurlijke sensitiviteit.	■	■	■
6. We zorgen ervoor dat de inzet van personeel, vast, tijdelijk en inhuur, in balans zijn en blijven binnen het beschikbare capaciteitsbudget.	■	■	■
7. We zorgen ervoor dat elk team beschikt over een teamplan SPP, als afgeleide van de organisatie brede notitie SPP, dat is inzicht heeft in de beschikbare en benodigde kwaliteit en kwantiteit van het team.	■	■	■
8. We sturen actief op het zo laag mogelijk houden van het ziekteverzuim.	■	■	■

Toelichting

4. *Tijd:* Op basis van de landelijke banenafpraak zijn rijk, provincies en gemeenten verplicht een aantal participatiebanen te realiseren, gekoppeld aan de omvang van de organisatie. In de berap 2023 hebben we het aantal te realiseren participatiebanen bijgesteld naar 30 fta (1 fta is 25,5 uur). Over heel 2023 is het aantal te realiseren participatiebanen uitgekomen op 33,3 fta. Over de afgelopen jaren hebben we steeds een stijging kunnen realiseren van het aantal gerealiseerde participatiebanen en zijn we in 2023 uitgekomen op een totaal van 26,7 fta.

Wij blijven ons maximaal inspannen om het verplichte aantal te realiseren, maar zijn daarbij afhankelijk van het aanbod aan kandidaten dat, met begeleiding, te plaatsen is binnen de organisatie. We zien hierbij een vergelijkbaar beeld bij de andere provincies.

Eén van de redenen waardoor wij de doelstelling niet realiseren is dat medewerkers met een doelgroepenverklaring participatiewet die via een dienstverleningscontract werkzaam zijn, nog niet meegeteld mogen worden. Er is hiervoor wetgeving in voorbereiding om dit wel te mogen. Voor Fryslân gaat het in 2023 om 3.9 fta.

Daarnaast zien we een groep die eveneens een afstand tot de arbeidsmarkt heeft, die echter geen doelgroepenverklaring heeft. Deze groep willen we ook graag kansen bieden. In 2023 ging dit om 2,92 fta die we bijvoorbeeld op een ervaringswerkplek konden plaatsen. Het effect hiervan is dat een deel van deze groep vervolgens instroomt op een reguliere werkplek, of bij de provincie of bij andere organisaties.

5. *Tijd:* Onderdeel van het organisatieontwikkeltraject binnen de organisatie is een uitgebreid traject op het gebied van Cultuur en Leiderschap. De voorbereiding en aanbesteding van dit traject is in 2023 afgerond. De start was afhankelijk van de inrichting van het nieuwe organisatiemodel inclusief het management. Dit is afgerond in het 4e kwartaal van 2023, waardoor de start van het traject Cultuur en Leiderschap is verschoven naar het 1e kwartaal van 2024.

7. *Tijd:* De basis voor de strategische personeelsplanning is in 2023 gelegd in het organisatieontwikkeltraject, waarbij voor alle provinciale taken zijn verdeeld over de organisatie. Alle provinciale medewerkers zijn op basis van hun functie ingedeeld naar de verschillende teams. Het management speelt een belangrijke rol in de vertaling naar de strategische personeelsplanning op het niveau van de teams. De inrichting van het nieuwe organisatiemodel inclusief het management is afgerond in het 4e kwartaal van 2023, waardoor deze stap is verschoven naar 2024.

8. *Tijd:* Het 12 maands-voortschrijdend ziekteverzuim over 2023 komt op 5,6%. Dit is een lichte daling ten opzichte van de berap 2023 en vergelijkbaar met het ziekteverzuim in 2022. Met de inrichting van het

nieuwe organisatiemodel, inclusief het management, zullen we extra inzet plegen op de monitoring van het ziekteverzuim en de naleving van het ziekteverzuimbeleid.

Resultaat indicatoren

Ambitie	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Organisatie ontwikkeling	Geactualiseerd organisatieplan	Plan is vastgesteld	Gerealiseerd
Leiderschap en Leren en ontwikkelen	MD programma en cursussen/workshops op het gebied van (persoonlijk) leiderschap, resultaatgerichtheid en politiek bestuurlijke sensitiviteit.	Alle leidinggevenden hebben deelgenomen aan MD programma (management development).	50%
SPP	Uitgewerkt SPP	Alle teams beschikken over teamplan SPP	50%
Inclusiviteit en diversiteit	Traineeprogramma - regulier Traineeprogramma - statushouders	10 trainees 6 trainees	10 6
	Aantal wettelijke verplichte participatiebanen (in fta)	33,3	26,7
Resultaat 60	Aantal projecten opgestart in het kader van gedeeld werkgeverschap / shared services	2	2
Ziekteverzuim	Ziekteverzuim	Lager dan 4,5%	5,6%

Toelichting

Bij de indicatoren over MD en SPP is een indicatieve score van 50% ingevuld. Dat heeft ermee te maken dat in 2023 wel invulling is gegeven aan MD en SPP, maar nog niet volledig gebaseerd op het organisatieplan. Die stap volgt in 2024 en is toegelicht bij de betreffende resultaten.

In de berap 2023 was het aantal te realiseren participatiebanen begroot op 30 fta. Op basis van de omvang van de organisatie op 31-12-2023 is deze indicator uitgekomen op 33,3 fta.

De overige indicatoren zijn toegelicht bij de resultaten.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	68.089	71.209	70.922	287
Totaal baten	1.634	2.037	2.312	-276
Saldo van lasten en baten	66.454	69.172	68.610	563

Uitgebreide tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Mensen algemeen	43.170	48.149	47.276	872
Structurele budgetten		43.170	48.149	47.276	872
	Mensen algemeen	24.919	23.060	23.646	-585
Overhead		24.919	23.060	23.646	-585
Totaal lasten		68.089	71.209	70.922	287
Baten					
	Mensen algemeen	443	95	23	72
Structurele budgetten		443	95	23	72
	Mensen algemeen	1.192	1.942	2.289	-348
Overhead		1.192	1.942	2.289	-348
Totaal baten		1.634	2.037	2.312	-276
Saldo van lasten en baten		66.454	69.172	68.610	563
Mutatie reserves		-307	128	896	-768
Mutatie tijdelijke budgetten		0	0	0	0
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		66.147	69.301	69.506	-205

Toelichting

Voor een integrale toelichting op het bedrijfsvoeringsbudget wordt verwezen naar paragraaf 7. Bedrijfsvoering.

Beleidsveld 6.2. Middelen en digitalisering

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 6.2.

1. We willen met digitalisering, data en/of innovatie publieke waarde leveren
2. We willen de randvoorwaarden creëren voor stabiele, duurzame en toekomstgerichte informatievoorziening
3. We willen een sober en doelmatig ingericht provinciehuis dat ontmoeting en samenwerking, met onze partners, en het 'plaats-onafhankelijk' werken faciliteert.
4. We willen een 'Energie-neutrale' organisatie zijn.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Randvoorwaarden informatievoorziening	<ul style="list-style-type: none"> • Digitale vaardigheid organisatie • ICT basis op orde • Voldoen aan wet- en regelgeving 	<ul style="list-style-type: none"> • Digitale vaardigheid organisatie is toegenomen *) 	

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
		<ul style="list-style-type: none"> De organisatie voldoet aan geldende wet- en regelgeving <p><i>*) in 2023 vindt een nulmeting plaats om de digitale vaardigheden binnen de organisatie in kaart te brengen. Op basis daarvan zal een doelwaarde worden geformuleerd.</i></p>	
Publieke waarde	Digitalisering, data en innovatie zijn succesvol ingezet bij het realiseren van organisatie- en opgaven-doelstellingen	Organisatie behaalt aantoonbaar doelstellingen door inzet data, digitalisering en innovatie	
Sober en doelmatig provinciehuis	Gebruik van faciliteiten	Faciliteiten (ruimtes, apparatuur etc) worden optimaal benut.	
Energie-neutrale organisatie	Energiebesparing en energieopwekking	Provinciale organisatie werkt energieneutraal.	

Toelichting

De vertraging op het onderwerp ‘randvoorwaarden informatievoorziening’ betreft de ontwikkeling van de digitale vaardigheden van de organisatie. De vertraging is toegelicht in de berap 2023. De verwachting is dat de nulmeting kan worden uitgevoerd in het 1e kwartaal van 2024. Ook bij het onderwerp ‘publieke waarde’ is sprake van een vertraging. In 2023 is ervoor gekozen eerst een data-strategie te ontwikkelen alvorens tot uitvoering over te gaan. De verwachting is dat de datastrategie in het 1e kwartaal van 2024 wordt vastgesteld. Ondertussen is de standaard dienstverlening gecontinueerd en hebben we een moderniseringsslag doorgevoerd rond managementrapportages en dashboarding. Daarnaast hebben we met de gemeente Leeuwarden Digitalisering een plek gegeven in de Samenwerkingsagenda 2030. We werken hierin intensief samen op het gebied van data en we zijn gestart met de voorbereidingen van een eerste digital twin (overleg leverancier Open Urban Platform)

De provinciale organisatie heeft de ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn. (Bestuursakkoord 2019-2023). De realisatie van deze ambitie ligt op schema, maar in bovenstaande tabel staat als doelwaarde 2023, vandaar deze extra toelichting.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Er wordt een nulmeting uitgevoerd om de digitale vaardigheid van collega's te meten.	■	■	■
2. We geven verdere uitvoering aan de geplande energiebesparende maatregelen voor het Provinsjehûs en de provinciale steunpunten.	■	■	■
3. We implementeren versneld een nieuwe vorm van duurzame en lokale inkoop van energie. Dit doen we gezamenlijk met Friese gemeenten in OVEF-verband.	■	■	■
4. We starten met de uitvoering van de digitaliseringsstrategie. Hiervoor wordt het programma Digitale Transformatie ingericht.*)	■	■	■
5. We voeren stapsgewijs een herinrichting van het provinciehuis door, gericht op ontmoeten, samenwerken en 'plaats-onafhankelijk' werken	■	■	■
6. We werken een plan uit met concrete (investerings-)voorstellen voor het opwekken van duurzame energie zoals zonne-energie op eigen gronden en lokale productie van groen gas.	■	■	■
7. We zorgen er met behulp van 'projectportfolio management' voor dat de schaarse capaciteit en middelen worden ingezet op de projecten die naar verwachting de meeste impact hebben op organisatiedoelstellingen	■	■	■
8. We zorgen ervoor dat alle vergaderruimtes worden voorzien van hybride vergaderfaciliteiten	■	■	■

Toelichting

1. *Tijd:* In de berap 2023 hebben we toegelicht dat de uitvoering is vertraagd. Verwachting is dat dit in Q1 2024 kan worden uitgevoerd.

3. *Beleid:* OVEF staat voor: Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A. (U.A.: Uitgesloten van Aansprakelijkheid)

4. *Tijd:* In de berap 2023 hebben we toegelicht dat de uitvoering is vertraagd. Verwachting is dat dit in Q1 2024 kan worden uitgevoerd.

6. *Beleid:* In 2023 zijn we gestart met een verkenning als alternatief voor zonne-energie op eigen gronden, namelijk de mogelijkheid om een zonnepark op een voormalige vuilstort aan te kopen. Voormalige vuilstorten worden net als 'overhoeken' langs provinciale infrastructuur in de zonneladder bestempeld als zogenaamde restgronden en worden daarmee onder voorwaarden geschikt bevonden voor zonnepanelen. Het beoogde zonnepark levert op termijn 20 MW aan duurzame energie en is reeds vergund en momenteel in ontwikkeling. De provincie Fryslân is mede-eigenaar van deze voormalige vuilstort. Tot nu toe zijn de duurzaamheidsinvestering vanuit bestaande budgetten gefinancierd. De business case 'zon' is naar verwachting budgetneutraal, waarbij de financiering nog moet worden voorgelegd aan Provinciale Staten, medio 2024.

6. *Tijd:* Zie toelichting bij beleid.

6. *Geld:* Zie toelichting bij beleid.

8. *Tijd:* Vooruitlopend op de uitkomsten van het organisatieontwikkeltraject en de indeling van de nieuwe organisatiestructuur is een aantal pilots ten behoeve van het hybride werken doorlopen. Op basis van deze uitkomst is gestart met het plaatsen van 'bel/teams-huisjes' op diverse plekken in het provinciehuis. Tevens is ruimte 1.30 gereed gemaakt volgens het principe van brûs, rûs en rêst en is ruimte 2.20 getransformeerd tot een brûsplak.

Resultaat indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie 2023
Herinrichting provinciehuis / werken na corona	Ruimtes voor ontmoeting, samenwerking en hybride / plaats-onafhankelijk werken in het provinciehuis.	Aantal ruimtes met genoemde voorzieningen is toegenomen.	10
Energie neutrale organisatie	Gerealiseerde energie besparende en opwekkende maatregelen, conform implementatieplan Energieneutrale organisatie 2025	Energiebesparing en opwekking zijn toegenomen, conform implementatieplan.	Gerealiseerd

Toelichting

Als realisatie van de indicator over de herinrichting van het provinciehuis staat hebben we 10 gerealiseerde voorzieningen als afgerond resultaat opgenomen. Het gaat hierbij om twee ruimtes in het provinciehuis die opnieuw zijn ingericht (als pilot) en een aantal 'bel/teams' voorzieningen op diverse plekken in het provinciehuis.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Totaal lasten	18.439	20.043	19.920	122
Totaal baten	339	195	308	-113
Saldo van lasten en baten	18.100	19.848	19.612	236

Uitgebreide tabel

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten					
	Middelen algemeen	227	206	182	24
Structurele budgetten		227	206	182	24
	Middelen algemeen	328	317	177	140
Tijdelijke budgetten		328	317	177	140
	Middelen algemeen	25	0	0	0
Overlopende Passiva		25	0	0	0
	Middelen algemeen	17.858	19.520	19.562	-42
Overhead		17.858	19.520	19.562	-42
Totaal lasten		18.439	20.043	19.920	122
Baten					
	Middelen algemeen	0	5	0	5
Structurele budgetten		0	5	0	5
	Middelen algemeen	17	0	0	0
Tijdelijke budgetten		17	0	0	0
	Middelen algemeen	25	0	0	0
Overlopende Passiva		25	0	0	0
	Middelen algemeen	297	190	308	-119
Overhead		297	190	308	-119
Totaal baten		339	195	308	-113

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Ambitie omschrijving	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Saldo van lasten en baten		18.100	19.848	19.612	236
Mutatie reserves		132	-344	91	-435
Mutatie tijdelijke budgetten		1.167	1.710	1.710	0
Mutatie structurele budgetten		0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten		19.398	21.215	21.413	-199

Toelichting

Voor een integrale toelichting op het bedrijfsvoeringsbudget wordt verwezen naar paragraaf 7. Bedrijfsvoering.

Programma 7: Algemene dekkingsmiddelen

Portefeuillehouder

Gedeputeerde Eke Folkerts

Wat hebben we gezien?

Verbonden partijen

Onderstaande verbonden partij(en) leveren een bijdrage aan de doelen en resultaten van dit programma. Een overzicht van de verbonden partijen en meer informatie hierover staat in paragraaf 5 van deze begroting.

- Alliander NV
- Vitens NV
- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Lasten, baten en onvoorzien

Dit 'programma' is niet beleidsinhoudelijk van aard. Hier worden de zogenoemde algemene dekkingsmiddelen geraamd, zoals de algemene uitkering uit het provinciefonds, de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting en het rendement op het vermogen. Deze dekkingsmiddelen hebben geen specifieke bestemming gekregen. Ze dienen als dekking van de lasten in de beleidsinhoudelijke programma's die niet worden gedekt door (specifieke) uitkeringen van andere overheden. Daarnaast zijn de zogenaamde voorwaardelijke budgetten in dit programma opgenomen. Dit zijn budgetten die pas na besluitvorming over de aanwending daarvan door respectievelijk Provinciale of Gedeputeerde Staten vrijgegeven worden voor uitvoering.

Wat heeft het programma gekost?

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Lasten				
Beleidsveld 7.1 Provinciefonds	0	0	0	0
Beleidsveld 7.2 Opcenten motorrijtuigenbelasting	0	0	0	0
Beleidsveld 7.3 Dividenden	0	0	0	0
Beleidsveld 7.4 Financieringsrente	2.104	1.613	1.618	-4
Beleidsveld 7.5 Interne financiering	0	0	0	0
Beleidsveld 7.6 Overige algemene dekkingsmiddelen	5.118	12.235	6.324	5.910
Beleidsveld 7.7 Werken voor derden	3.980	3.477	3.529	-52
Beleidsveld 7.8 Onvoorzien	-931	-403	-782	379
Totaal lasten	10.272	16.922	10.690	6.232
Baten				
Beleidsveld 7.1 Provinciefonds	227.523	244.322	244.322	0
Beleidsveld 7.2 Opcenten motorrijtuigenbelasting	72.777	72.447	72.889	-442

Exploitatie - Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Saldo begroting en rekening
Beleidsveld 7.3 Dividenden	26.499	21.736	21.840	-104
Beleidsveld 7.4 Financieringsrente	9.671	15.915	15.957	-42
Beleidsveld 7.5 Interne financiering	102	313	334	-21
Beleidsveld 7.6 Overige algemene dekkingsmiddelen	4.334	3.853	5.715	-1.862
Beleidsveld 7.7 Werken voor derden	3.980	3.477	3.529	-52
Beleidsveld 7.8 Onvoorzien	476	0	63	-63
Totaal baten	345.364	362.063	364.650	-2.587
Saldo van lasten en baten	-335.092	-345.141	-353.960	8.819
Mutatie reserves	-28.767	-31.537	-24.872	-6.666
Mutatie tijdelijke budgetten	467	-1.493	-258	-1.235
Mutatie structurele budgetten	0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten	-363.392	-378.172	-379.090	918

Toelichting

De toelichting is bij de afzonderlijke beleidsvelden opgenomen.

Investerings

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	uitgaven	bijdragen derden	Stand per 31-12-2023
Onderhanden werken	181.952	13.400	12.360	182.992
Opgeleverde werken	0	0	0	0
Afgerekende werken	0	0	0	0
Totaal	181.952	13.400	12.360	182.992

Balanspost reserves

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	onttrekking	Stand per 31-12-2023
R. Basisreserve	10.000	0	0	10.000
R. Vrij aanwendbare reserve (VAR)	211.209	0	48.902	162.307
R. Jaarovergang structurele budgetten	1.816	973	2.414	375
R. Risicobuffer	105.668	2.015	3.094	104.589
R. Weerstandsbuffer	100.000	0	0	100.000
R. WPF Windpark Fryslân opbrengsten	22.720	6.358	17.888	11.190
R. WPF Afwaardering aandelenkapitaal Windpark Fryslân	1.000	1.000	0	2.000
R. Breed cofinancieringsbudget	32.246	22.246	12.317	42.175
R. Lening herstelplan Thialf	942	24	0	965
R. Rente kapitaalverstreking Alliander	1.682	1.609	0	3.291
Totaal	487.284	34.224	84.615	436.893

Balanspost voorzieningen

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
A1311 V. Deelnemingen	11.633	2.857	975	13.515
A1322 V. Leningen aan deelnemingen	1.195	66	0	1.261
Totaal	12.828	2.923	975	14.776

Balanspost overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	Stand per 1-1-2023	toevoeging	aanwending	Stand per 31-12-2023
OP SPUK H23 Bijdrage Rijk vervangingen Thialf	711		711	0
Totaal	711		711	0

Beleidsveld 7.1. Provinciefonds

De raming van het provinciefonds voor onze provincie is gebaseerd op de decembercirculaire 2023 van het rijk. Deze raming bestaat deels uit de algemene uitkering en deels uit zogenoemde decentralisatie-uitkeringen. Deze laatste uitkeringen worden voor een bepaald doel aan de provincie toegekend. In onderstaande tabel is aangegeven hoe de raming is opgebouwd.

Wat heeft het opgeleverd?

Bedragen x €1.000	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Algemene uitkering - structureel	230.633	234.503	234.326	224.719	228.219
Algemene uitkering - afrekening 2022	-179	-	-	-	-
<i>Subtotaal algemene uitkering</i>	<i>230.454</i>	<i>234.503</i>	<i>234.326</i>	<i>224.719</i>	<i>228.219</i>
Decentralisatie uitkeringen:					
<u>Programma 1</u>					
Waddenfonds	9.626	9.626	9.626	9.626	-
Veilig wonen	-	14	7	7	-
Weerbaar bestuur kleine gemeenten	-	15	35	25	-
<u>Programma 2</u>					
Verkeersveiligheid	176	176	176	176	176
<u>Programma 3</u>					
Drugsdumpingen	10	10	-	-	-
Versterking omgevingsveiligheidsdiensten	26	26	-	-	-
Hergebruik stedelijk afvalwater	21	21	21	21	21
<u>Programma 4</u>					
Novex	-	100	150	50	-
<u>Programma 5</u>					
Monumentenzorg	1.349	1.349	1.349	1.349	1.349
DINGtiid	29	-	-	-	-
Wet gebruik Friese taal	150	-	-	-	-
Fries in het MBO	100	-	-	-	-
Fryske Akademie	1.559	1.559	1.559	1.559	1.559
Amendement Fries taal	-	50	50	100	-
Aanpak vakantieparken	-	10	-	10	20
Zichtbaarheid Friese Taal	-	-	100	100	-
<i>Subtotaal decentralisatie uitkeringen</i>	<i>13.045</i>	<i>12.955</i>	<i>13.072</i>	<i>13.023</i>	<i>3.124</i>
Totaal	243.499	247.458	247.398	237.741	231.344

Toelichting

De totale inkomsten uit het provinciefonds in 2023 bedragen € 244,3 mln. Een deel hiervan betreft de afrekening over 2022 ad. € 179.000,- negatief. Tevens is een deel van de inkomsten via het begrotingssaldo doorgeschoven naar 2024 e.v. ter dekking van toekomstige uitgaven voor betreffende onderwerpen. Het gaat daarbij om een bedrag van ruim € 0,8 mln. De gerealiseerde inkomsten voor 2023 komen daarmee op € 243,5 mln.

Beleidsveld 7.2. Opcenten motorrijtuigenbelasting

De raming van de opcenten is gebaseerd op de realisatie van de ontvangsten in 2022. Daarnaast wordt jaarlijks gekeken naar de ontwikkeling van de omvang van het wagenpark waarover belasting wordt geheven.

Het rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van de opcentenheffing vast. Het verschil tussen dit maximale tarief en het feitelijk door de provincie gehanteerde tarief voor de opcenten bepaalt de zogenoemde onbenutte belastingcapaciteit. Voor onze provincie bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit in 2023 circa € 32,5 mln.

De samenstelling van de opcenten inclusief een nadere toelichting is opgenomen in paragraaf 1 Provinciale heffingen.

Wat heeft het opgeleverd?

Exploitatie				
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil begroting en rekening
Baten				
Opbrengst opcenten MRB	72.777	72.447	72.889	-442
Totaal baten	72.777	72.447	72.889	-442

Opcenten

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023
Aantal opcenten (aantal punten)	87	87	87
Gemiddelde opbrengst per punt	836.500	832.700	837.800

Toelichting

In tegenstelling tot de verwachting is er per saldo sprake van een toename van het wagenpark (volume). Anderzijds blijft de verwachte 'vergroening' in de samenstelling van het wagenpark achter bij de verwachtingen. Hierdoor is per saldo een stijging zichtbaar in de totale opbrengsten MRB als in de gemiddelde opbrengsten per punt. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Provinciale Heffingen.

Beleidsveld 7.3. Dividenden

De provincie Fryslân neemt deel in het aandelenkapitaal van een aantal bedrijven. In onderstaand overzicht is het geraamde dividend weergegeven.

Wat heeft het opgeleverd?

Exploitatie				
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil begroting en rekening
Baten				
Alliander	12.785	10.350	10.357	-7
Fryslân Hurde Wyn	13.500	11.244	11.244	0
Nederlandse Waterschapsbank (NWB)	42	127	188	-61
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	172	15	51	-36
Totaal baten	26.499	21.736	21.840	-104

Toelichting

Alle dividenden zijn conform planning ontvangen.

Beleidsveld 7.4. Financieringsrente

In de onderstaande tabel staan de rentebaten en – lasten van de financiering van de provinciale uitgaven voor 2023. In paragraaf 4 Financiering en beleggingen wordt een toelichting gegeven op deze baten en lasten.

Wat heeft het gekost en opgeleverd?

Exploitatie				
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil begroting en rekening
Lasten				
Advieskosten vermogensbeheer	2	0	0	0
Inflatievergoeding RSP gelden	1.284	775	805	-29
Kosten vermogensbeheer	36	2	2	0
Rente kort	40	0	10	-10
Rente nazorgfonds	742	778	801	-24
Rente verstrekte geldleningen	0	58	0	58
lasten	2.104	1.613	1.618	-4
Baten				
Rente kort	1.069	8.100	8.218	-118
Rente lang	2.120	1.550	1.557	-7
Rente vermogensbeheer	237	210	211	-1
Rente verstrekte geldleningen	6.245	6.055	5.971	84
baten	9.671	15.915	15.957	-42
Saldo van lasten en baten	-7.567	-14.302	-14.339	38

Toelichting

Rentelasten

Provincie Fryslân heeft geen bancaire rentelasten. Er wordt wel rente vergoed aan het Nazorgfonds over de bij de provincie ondergebrachte gelden. Daarnaast worden de vanuit het rijk vooruit ontvangen RSP-gelden ieder jaar geïndexeerd totdat de gelden zijn uitgegeven/geïnvesteed.

Rentebaten

Er is in 2023 een meer rente ontvangen dan begroot. Dit komt door de gestegen rente die wordt ontvangen over het rekening courant-tegoed bij de schatkist. De rentebaten van het Hybride kapitaal en Leningen aan decentrale overheden conform planning gerealiseerd. Alle rendementen vanuit het belegde vermogen komen ten gunste van de algemene dekkingsmiddelen.

Beleidsveld 7.5. Interne financiering

De provincie werkt met zogenoemde totaalfinanciering. Dit betekent dat er geen directe relatie bestaat tussen specifieke investeringsprojecten en de daarvoor aan te trekken financieringsmiddelen. De provincie voorziet met eigen middelen in de totale behoefte aan financiering van de provinciale activiteiten.

Rentetoerekening aan voorzieningen en overlopende passiva vindt slechts plaats als dat door derden verplicht is gesteld. Voor het verstrekken van middelen voor de aankoop van gronden binnen het IKG (investeringskrediet grond) en het Investeringskrediet Strategische Grondvoorraad wordt een interne financieringsrente in rekening gebracht. Deze rente is gebaseerd op de verwachte 10 jaars kapitaalmarktrente voor het betreffende begrotingsjaar en wordt ieder begrotingsjaar bijgesteld.

Wat heeft het opgeleverd?

Exploitatie				
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil begroting en rekening
Baten				
Rentetoe rekening vaste activa	102	313	334	-21
Totaal baten	102	313	334	-21

Toelichting

Dit betreft de rentetoe rekening aan Tresoar en aan de IKG gronden.

Beleidsveld 7.6. Overige algemene dekkingsmiddelen

Wat wilden we bereiken?

Doelstelling beleidsveld 7.6.

Doel indicatoren

Onderwerp	Indicator	Doelwaarde 2023	Realisatie
Europese Middelen	We halen in de periode 2021-2027 minimaal € 130 mln Europese middelen binnen die bijdragen aan de brede Friese welvaart.	€ 130 mln.	€ 129 mln.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1. Europese middelen			

De voorwaardelijke budgetten Provinciale of Gedeputeerde Staten zullen op basis van een inhoudelijk bestedingsvoorstel worden vrijgegeven voor uitvoering. De budgetten worden dan ook overgeheveld naar het inhoudelijke beleidsprogramma.

Bij de lasten is de risicodekking van de lening herstelplan Thialf opgenomen. Op het moment dat de lening wordt opgevraagd door Thialf dan wordt hiervoor een risicovoorziening gevormd.

Bij de baten is het rendement van het Windpark Fryslân van € 6 mln. per jaar opgenomen. Hiervan wordt conform het PS-besluit van 26 februari 2020 € 4,3 mln. per jaar ingezet voor duurzaamheid (energieprogramma), programma Friese IJsselmeerkust (€ 3,3 mln.) en de bestemmingsreserve toekomstige afwaardering aandelenkapitaal (€ 1 mln.). Deze boeking vindt plaats als vorming reserve. Het resterende deel van tot € 1,7 mln. wordt ingezet als algemeen dekkingsmiddel.

Wat heeft het gekost?

Hieronder wordt een specificatie van de overige algemene dekkingsmiddelen weergegeven.

Exploitatie				
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil begroting en rekening
Lasten				
Bijdrage aan provincie Zeeland	501	501	501	0
Bijdrage Rijk vervangingen Thialf	289	0	711	-711
Exploitatiebijdrage Thialf	893	560	608	-48
Lening herstelplan Thialf	79	90	66	24
Risicobuffer	3.103	85	2.889	-2.804
Risicobuffer Breedband	260	7.000	1.553	5.448
Voorwaardelijk budget GS: Breed cofinancieringsbudget	0	2.764	0	2.764
Voorwaardelijk budget GS: Breed corona budget	-7	0	-4	4
Voorwaardelijk budget GS: Tussenstap veenweide	0	1.250	0	1.250
Voorwaardelijk budget GS: Veenweide funderingsaanpak	0	-15	0	-15
Totaal lasten	5.118	12.235	6.324	5.910
Baten				
Bijdrage Rijk vervangingen Thialf	289	0	711	-711
BTW compensatiefonds	26	49	25	24
Lening herstelplan Thialf	283	0	0	0
Rendementsderving inzet vermogen	12	12	10	1
Rente kapitaalverstrekking Alliander	1.609	1.587	1.609	-22
Rente revolverende middelen	753	862	854	8
Risicobuffer	16	0	1.159	-1.159
Risicobuffer Breedband	1.348	1.294	1.348	-54
Voorwaardelijk budget GS: Breed cofinancieringsbudget	0	50	0	50
Totaal baten	4.334	3.853	5.715	-1.862
Saldo van lasten en baten	784	8.382	609	7.772
Mutatie reserves	-39.286	-35.805	-29.197	-6.607
Mutatie tijdelijke budgetten	467	-1.493	-258	-1.235
Mutatie structurele budgetten	0	0	0	0
Resultaat van lasten en baten	-38.035	-28.916	-28.846	-70

Toelichting

Thialf: Het Rijk heeft een specifieke uitkering beschikbaar gesteld voor de vervangingen bij Thialf. In 2023 is hiervan € 711.000 besteedt. De exploitatiebijdrage is € 48.000 hoger in verband met indexeringen. Vanuit de lening voor het herstelplan heeft Thialf € 66.000 ontvangen. Hiervoor is een voorziening voor hetzelfde bedrag gevormd. De afwaardering van Thialf is verwerkt onder onvoorzien (7.8).

Risicobuffer: Bij de jaarrekening is de deelneming FOM afgewaardeerd met € 2,8 miljoen. De baten betreffen de rente boven de rendementsderving op uitstaande leningen. Daarnaast is bij de baten de waardering van de NOM hoger in 2023 waarmee de eerder gevormde voorziening voor € 975.000 opgeheven kan worden ten gunste van de reserve risicobuffer.

Risicobuffer breedband: Voor de zogenaamde witte adressen is € 7 miljoen beschikbaar gesteld. In 2023 is hiervan € 1,6 miljoen besteedt. De resterende middelen gaan via de reserve naar volgend jaar voor afronding van dit project.

Voorwaardelijke budgetten cofinanciering en Veenweide: Deze voorwaardelijke budgetten zijn niet meer ingezet in 2023 en zullen doorschuiven naar 2024 via de bijbehorende reserves.

Beleidsveld 7.7. Werken voor derden

De provincie voert een aantal werkzaamheden voor derden uit waarvoor een vergoeding wordt ontvangen. De component bedrijfsvoering (inzet capaciteit) hierin is opgenomen in programma 6 Bedrijfsvoering. De overige lasten zijn in principe geraamd in de inhoudelijke beleidsprogramma's, tenzij er geen directe relatie is met de doelen en resultaten van de provincie. In dat geval worden de lasten in dit beleidsveld geraamd. De lasten worden gedekt door de bijdrage van derden die wij hiervoor ontvangen.

Hieronder is een overzicht opgenomen van de betreffende werken voor derden.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie				
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Verschil begroting en rekening
Lasten				
Brugbediening Leeuwarden	100	109	109	0
Brugbediening Noardeast-Fryslân	90	42	42	0
FUMO	917	518	1.125	-607
Holwerd aan Zee	934	1.200	427	773
IPO BIJ12: Onderzoek ganzen	326	278	543	-265
Marrekrite	30	9	9	0
Rijkswaterstaat Prinses Margrietkanaal	5	0	0	0
Rijkswaterstaat realisatie KRW en N2000 IJsselmeerkust	311	0	0	0
Overige	1.268	1.322	1.275	47
Totaal lasten	3.980	3.477	3.529	-52
Baten				
Brugbediening Leeuwarden	100	109	109	0
Brugbediening Noardeast-Fryslân	90	42	42	0
FUMO	917	518	1.125	-607
Holwerd aan Zee	934	1.200	427	773
IPO BIJ12: Onderzoek ganzen	326	278	543	-265
Marrekrite	30	9	9	0
Rijkswaterstaat Prinses Margrietkanaal	5	0	0	0
Rijkswaterstaat realisatie KRW en N2000 IJsselmeerkust	311	0	0	0
Overige	1.268	1.322	1.275	47
Totaal baten	3.980	3.477	3.529	-52
Saldo van lasten en baten	0	0	0	0

Toelichting

De werken voor derden worden budgettair neutraal uitgevoerd door de provincie.

Beleidsveld 7.8. Onvoorzien

Via de post onvoorzien lopen de vaststelling van eerder afgegeven subsidiebeschikkingen en overige posten die geen rechtstreeks verband meer hebben met de beleidsprogramma's.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie				
Bedragen x € 1.000	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Vershil begroting en rekening
Lasten				
Afwaardering Thialf	0	0	53	-53
Afwikkeling aandelen	4	0	0	0
Afwikkeling debiteuren	250	0	0	0
Afwikkeling subsidies voorgaande jaren	-1.221	-403	-954	551
Afwikkeling voorschotten	0	0	1	-1
Dubieuze debiteuren	36	0	89	-89
Nog te verwachten facturen 2023	0	0	30	-30
Totaal lasten	-931	-403	-782	379
Baten				
Afwikkeling debiteuren	5	0	0	0
Afwikkeling subsidies voorgaande jaren	53	0	63	-63
Vrijwillige mobiliteit personeel	17	0	0	0
Nog te verwachten facturen 2021	401	0	0	0
Totaal baten	476	0	63	-63
Saldo van lasten en baten	-1.408	-403	-844	441

Toelichting

Afwaardering Thialf: In de jaarrekening is de boekwaarde van Thialf afgewaardeerd ten laste van onvoorzien.

Afwikkeling subsidies voorgaande jaren: Dit betreft de afwikkeling van subsidies waar de definitieve beschikking lager is vastgesteld en waar het budget reeds is beëindigd. Daardoor kunnen deze middelen niet meer op het budget vrijvallen maar komen dan ten gunste van onvoorzien.

Dubieuze debiteuren: Het betreft hier de toevoeging aan de voorziening dubieuze debiteuren van bijdragen waarvan het onzeker is of die daadwerkelijk geïnd kunnen worden.

Paragrafen

Paragraaf 1. Provinciale heffingen

De provincie heeft verschillende inkomstenbronnen. Eén van die bronnen is de provinciale heffingen. In afnemende volgorde van omvang bestaan die heffingen uit:

1. Opcenten motorrijtuigenbelasting
2. Grondwaterbelasting
3. Leges

1 – Opcenten motorrijtuigenbelasting

Jaarlijks stelt het rijk het maximaal toegestane niveau van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting vast. Dit wettelijke maximum gaat in op 1 januari van het volgende belastingjaar.

Het verschil tussen dit maximaal mogelijke tarief en het feitelijk door de provincie gehanteerde tarief voor de opcenten, bepaalt de zogenoemde vrije ruimte. Dit is de onbenutte (belasting)capaciteit die de provincie heeft tot verhoging van haar inkomsten. Deze capaciteit wordt betrokken bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit. Zie paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Ontwikkeling heffing opcenten motorrijtuigenbelasting in punten

	2023	2024	2025	2026	2027
Heffing	87	87	89,6	92,1	94,6
Jaarlijkse inflatiecorrectie (in punten)		2,6	2,5	2,5	2,4
Totaal heffing	87	89,6	92,1	94,6	97
Wettelijk maximum	125,8	138,3			

Toelichting

In het bestuursakkoord 2019-2023 was opgenomen dat de opcenten in de jaren 2020 t/m 2023 niet worden geïndexeerd. In het bestuursakkoord 2023-2027 is vastgesteld dat de opcenten jaarlijks geïndexeerd worden met de inflatiecorrectie. De inflatiecorrectie voor 2024 is gebaseerd op de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp).

Opbrengsten 2023

(bedragen x € 1 miljoen)	Begroot	Realisatie	Vershil
Opbrengst	72,4	72,9	-0,4

Toelichting

Bij het vaststellen van het financieel kader is rekening gehouden met een afslag van de omvang van het wagenpark van 1% op basis van de ontwikkeling en de samenstelling van het wagenpark. In tegenstelling tot de verwachtingen is er per saldo sprake van een lichte stijging van het wagenpark (1%). Bovendien neemt het aandeel van elektrische auto's, die t/m 2024 volledig zijn vrijgesteld voor de motorrijtuigenbelasting, minder snel toe dan verondersteld. De genoemde factoren hebben ervoor gezorgd dat de gerealiseerde opbrengsten hoger zijn dan initieel begroot.

Opbrengsten per punt

	Begroting 2023	Realisatie 2023
Gemiddelde opbrengst per punt	832.700	837.800

2 - Grondwaterbelasting

Op het onttrekken van grondwater wordt door de provincie een heffing geheven. Dit is een wettelijke bevoegdheid. De wet en de daarop gebaseerde Algemene Maatregel van Bestuur geven nauwkeurig aan waar de provincie de opbrengst van de heffing aan mag besteden. Het betreft met name het monitoren van de kwaliteit en kwantiteit van het Friese grondwater en onderzoek aan grondwatersysteem in het algemeen, met het oog op het vormen van beleid.

Tot 1 januari was de omvang van de heffing opgenomen in de provinciale waterverordening. Deze heffing (tarief) bedraagt sinds 1 januari 2017 1,32 eurocent per m³ gewonnen grondwater voor heffingsplichtige 'onttrekkers'. Met inwerkingtreding van de omgevingswet zal met het oog op de heffing een specifieke grondwaterbelasting worden opgesteld. De hoogte van de heffing (tarief) blijft hierbij ongewijzigd. De grondwaterbelasting voor 2023 zal geïnd worden na vaststelling van deze verordening. Verwacht wordt, dat de inkomsten iets lager zullen uitvallen dan vorig in verband met een lager totaal onttrekkingsvolume.

Onderwerp - Bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023	Realisatie 2023
Opbrengst grondwaterbelasting	725	726

3 - Leges

3.1 Algemeen

In het Bestuursakkoord 2023-2027 zijn geen specifieke uitgangspunten opgenomen omtrent leges. De legestarieven zijn in 2023 geïndexeerd met 3,6% ten opzichte van 2022.

Provinciale Staten hebben vastgesteld dat bepaalde beleidsnota's iedere vier jaar (opnieuw) ter vaststelling worden aangeboden.

Naar aanleiding van de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024 zijn de Legesverordening en de Tarieventabel geactualiseerd en de legestarieven opnieuw berekend. Dit heeft resulterend in een nota Actualisatie Legesverordening 2024 (inclusief nieuwe verordening en tarieventabel), welke in het najaar van 2023 is vastgesteld door Provinciale Staten.

3.2 Beleidskader

De juridische grondslag voor het kunnen heffen van leges is voor provincies geregeld in de Provinciewet. De provincie heft leges voor diverse diensten en producten op basis van de Legesverordening Fryslân 2019 met de bijbehorende Tarieventabel. In beginsel worden leges geheven voor alle beschikkingen op aanvraag.

Bij het vaststellen van de tarieven zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Tarieven zijn gebaseerd op het gemiddeld aantal uren van ambtelijke inzet voor de behandeling van de aanvraag, vermenigvuldigd met het vastgestelde externe uurtarief behorende bij de salarisschaal van de hiermee belaste medewerker.
- Bij het vaststellen van de tarieven wordt maximaal 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat het beginsel van de opbrengstlimiet wordt gevolgd: de geraamde baten mogen de ter zake geraamde lasten niet overschrijden.
- De tarieven worden jaarlijks geïndexeerd (aangepast aan loon- en prijsontwikkelingen).
- Bij de jaarlijkse indexering van de tarieven wordt er aanvullend getoetst op kostendekkendheid.

De provincie heft en int de leges grotendeels zelf en heeft hiervoor deels mandaat gegeven aan het Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW).

Naast de bovengenoemde uitgangspunten wordt de nadruk gelegd op het principe van redelijkheid en billijkheid. De legestarieven mogen niet zo hoog worden vastgesteld, dat sprake is van een heffing die in de Mienskip als onacceptabel wordt beschouwd.

Samengevat levert dit de volgende beleidskeuzes op:

- de tarieven zijn maatschappelijk acceptabel;
- de tarieven zijn redelijk en billijk;
- de tarieven zijn zo mogelijk kostendekkend;

Nadrukkelijk wordt erop gewezen dat hiermee het principe van streven naar volledige kostendekkendheid ondergeschikt is gemaakt aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

3.3 Baten en toelichting

Legesbaten

Legesplichtige activiteiten 2023 - gerealiseerde aantallen vergunningen/ontheffingen				
Programma	Onderdeel	Begroot	Realisatie	Verschil
	2 Wegen algemeen	177	224	47
	2 Provinciale vaarwegen	293	316	23
	3 Grondwaterwet	0	0	0
	3 Wet WABO	23	27	4
	3 Ontgrondingenwet	29	26	-3
	3 Wet natuurbescherming	166	198	32
	3 Wadlopen	106	108	2
	Totaal	794	899	105

Legesbaten 2023				
Programma - bedragen x € 1.000,-	Onderdeel	Begroot	Realisatie	Verschil
	2 Wegen algemeen	58	50	8
	2 Provinciale vaarwegen	29	48	-19
	3 Grondwaterwet	1	0	1
	3 Wet WABO	78	235	-157
	3 Ontgrondingenwet	86	46	40
	3 Wet natuurbescherming	221	319	-98
	3 Wadlopen	2	9	-7
	Totaal	475	707	-232

Toelichting

Rubriek A van de tarieventabel:

Voor de activiteiten in rubriek A zijn leges begroot noch in rekening gebracht in 2023.

Rubriek B van de tarieventabel.

Grondwateronttrekking (B.1)

Er zijn in 2023 geen aanvragen in behandeling genomen voor grondwateronttrekking.

Ontgrondingen (B.2)

Voor het onderdeel Ontgrondingen (Tarieventabel 2023 – Rubriek B: 2. Ontgrondingen) zijn de gerealiseerde baten (€ 46.417) lager dan begroot (€ 85.500). In totaal zijn 29 aanvragen begroot maar er zijn 26 gerealiseerd waarvan het merendeel (17) valt in het lage legestartief (artikel 5 ontgrondingen).

Voor ontgrondingen o.b.v. artikel 5 zijn 12 aanvragen begroot; er zijn 17 aanvragen gerealiseerd.

Voor ontgrondingen o.b.v. artikel 4 zijn 14 aanvragen begroot; er zijn 7 aanvragen gerealiseerd.

Voor alle andere diensten binnen de rubriek Ontgrondingen zijn 3 aanvragen begroot en 14 publicaties.

Binnen deze categorie zijn geen aanvragen tot wijziging van een vergunning gerealiseerd.

Provinciale Vaarwegen (B.3).

Er zijn in 2023 meer vergunningen voor bijzonder transport afgegeven en minder voor bovenmaatse schepen. De vermindering is een gevolg van het afgeven van vijfjarige vergunningen. De opbrengsten en aantallen aanvragen zijn iets hoger dan verwacht. Dit vindt mogelijk zijn oorzaak in het afnemen van beperkingen en tekorten waardoor werken die eerder niet door konden gaan nu wel plaatsvinden.

Wegen (B.4).

Er zijn meer aanvragen gedaan dan verwacht. Dit houdt verband met een sterkere toename dan verwacht van werkzaamheden in verband met de verzwaring van het elektriciteitsnetwerk en de aanleg van kabels. De opbrengsten tonen dit verschil niet, omdat het gaat om aanvragen met een lage kostendekkendheid. Daarnaast was het tarief aanvankelijk te laag vastgesteld.

Wadlopen (B.5).

Hoewel het aantal aanvragen voldeed aan de verwachting, zijn er relatief meer aanvragen met een laag tarief ingediend en minder aanvragen met een laag tarief. De baten zijn daardoor lager dan begroot.

Wet Natuurbescherming: (B.6)

Bij de Wet Natuurbescherming zijn ruim 30 meer aanvragen binnengekomen dan verwacht. Daardoor is het binnenkomende bedrag hoger dan verwacht.

In 2019 heeft een uitspraak van de Raad van State tot gevolg gehad dat het gebruik van de PAS bij vergunningverlening niet meer toegestaan is. Een definitief legalisatieprogramma voor PAS-melders is nog niet voorhanden. Hierdoor is nog geen stikstofruimte beschikbaar om de aanvragen in behandeling te kunnen nemen.

Rubriek C van de tarieventabel. (Omgevingsvergunningen)

Bij het onderdeel Wet Wabo (Tarieventabel 2023 – Rubriek C: Omgevingsvergunningen) zijn ongeveer hetzelfde aantal omgevingsvergunningen gerealiseerd (24) dan was begroot (23,2) maar de baten (€ 235.030) zijn daarentegen hoger dan begroot (€ 77.800).

Dit wordt met name verklaard door een omgevingsvergunning activiteit bouw voor een nieuwbouwproject met een bouwsom > € 25.000.000 en een omgevingsvergunning met bouwkosten meer dan € 5.000.000 maar minder dan € 25.000.000. De grondslag van de leges voor het onderdeel bouwen wordt bepaald naar de hoogte van de bouwkosten. In de begrote legesbaten worden aanvragen met deze relatief hoge bouwkosten eens in de 10 jaar begroot en jaarlijks voor 1/10e deel meegenomen in de begroting. Nu in 2023 twee omgevingsvergunningen zijn verleend met een hoge bouwsom zijn de legesbaten daardoor ook hoger uitgevallen.

3.4 Begrote kostendekkendheid

Kostendekkendheid leges 2023 (begroot)					
Programma	Onderdeel	Lasten begroot (€ 1.000,-)	Baten begroot (€ 1.000,-)	Kostendekkendheid begroot (%)	Baten werkelijk (€ 1.000,-)
2	Wegen algemeen	124	59	48%	46
2	Provinciale vaarwegen	104	29	28%	47
3	Grondwaterwet	1	1	100%	0
3	Wet WABO	73	78	107%	235
3	Ontgrondingenwet	161	86	53%	46
3	Wet natuurbescherming	424	205	48%	319
3	Wadlopen	51	2	4%	9
3	Legalisatie PAS-melders				
	Totaal	938	460	49%	702

Volgens art. 10 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) mogen de geraamde baten de ter zake geraamde lasten (incl. overheadkosten) niet overschrijden, de kostendekkendheid mag maximaal 100% zijn.

De geraamde baten zijn als volgt berekend:

(A) Aantal verwachte aanvragen maal (B) in de Tarieventabel opgenomen tarief behorende bij het in behandeling nemen van de aanvraag.

De ter zake geraamde lasten zijn als volgt berekend:

(C) Verwachte aantal uren dat door de medewerker wordt besteed aan het afhandelen van de aanvraag maal (D) het jaarlijks door PS vastgestelde uurtarief maal (A) het aantal verwachte aanvragen.

3.5 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de invordering van leges bestaat er geen mogelijkheid tot kwijtschelding. Wel is er in de legesverordening een artikel opgenomen voor teruggaaf en kent de verordening een zogenaamde hardheidsclausule. Dit geeft het college van Gedeputeerde Staten de mogelijkheid af te wijken van de verordening, gelet op het belang van een doelmatige en evenwichtige heffing van leges.

3.6 Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de tarieven van de provinciale heffingen zich verhouden in vergelijking met de tarieven in de andere provincies.

De activiteiten waarvoor leges worden geheven verschillen per provincie, waardoor een interprovinciale vergelijking van de legestarieven niet goed mogelijk is.

Paragraaf 2.

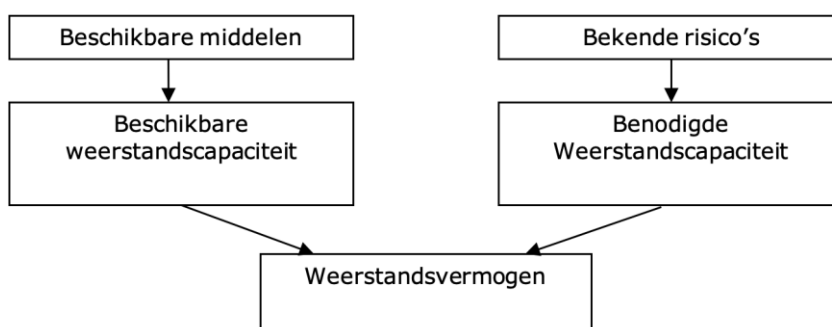
Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Dit zonder dat daarbij de continuïteit van de uitvoering van taken in gevaar komt of de provincie het beleid moet wijzigen.

In de nota Nota Weerstandsvermogen is het beleid rond weerstandsvermogen geformuleerd. De nota geeft de methodiek en berekeningswijze van de afzonderlijke delen van het weerstandsvermogen aan, evenals de norm voor het gewenste niveau van het weerstandsvermogen.

In deze paragraaf komen de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit aan de orde. Hieruit volgt het weerstandsvermogen van onze provincie. Daarna worden de risico's behandeld. Tot slot is de verplichte set van vijf financiële kengetallen opgenomen.

Het weerstandsvermogen is afhankelijk van de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit. In onderstaand schema is dit schematisch weergegeven.

In het vervolg van deze paragraaf is de nadere toelichting en onderbouwing van de bedragen opgenomen.

1 – Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is de optelsom van alle elementen uit de provinciale financiële huishouding die we daadwerkelijk kunnen inzetten om onvoorziene, niet begrote kosten te dekken. Deze elementen behoren alleen tot de weerstandscapaciteit als hierdoor de continuïteit van het bestaande beleid niet wordt aangetast. Bovendien mag er niet al een bestemming aan gegeven zijn.

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit:

- reserves waar geen claim op rust. Dit zijn de reserves ná verwerking van vastgestelde beleidsverplichtingen, uitgesplitst in algemene en bestemmingsreserves;
- stille reserves. Vanwege de aard van deze reserves worden ze bij voorbaat niet gekwantificeerd, maar als p.m.-post opgenomen;
- onbenutte belastingcapaciteit. Deze kent een structureel karakter in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Hieronder is de beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van weerstandscapaciteit zoals berekend in de begroting 2024 weergegeven.

Beschikbare weerstandscapaciteit

Type beschikbare weerstandscapaciteit Bedragen x € 1.000,-	1-1-2024 (begroting 2024)	31-12-2023 (jaarrekening 2023)
Reserves:		
Algemene reserve	10.000	10.000
Algemene reserve, vrij aanwendbaar (VAR)	42.400	81.400
Bestemmingsreserves	207.900	200.100
Stille reserves	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit	30.200	32.500
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	290.500	324.000
Waarvan:		
Structureel	30.200	32.500
Incidenteel	260.300	291.500

Reserves

De reserves van de provincie Fryslân bedragen op kasbasis eind 2023 € 863 mln.. Er rusten op deze reserves echter vastgestelde beleidsverplichtingen: verplichtingen die zijn vastgesteld door Provinciale Staten via begrotingen en begrotingswijzigingen. Voor de bepaling of de reserves in aanmerking komen voor de beschikbare weerstandscapaciteit moeten deze verplichtingen in mindering worden gebracht op de stand van de reserve. Hieronder wordt de stand van de reserves eind 2023 aangegeven zowel op kasbasis als op transactiebasis.

Reserves: Bedragen x € 1.000,-	Saldo op kasbasis Eind 2023	Saldo op transactiebasis
Algemene reserve		
Basisreserve	10.000	10.000
Vrij aanwendbare reserve	162.307	81.405
<i>Subtotaal algemene reserve</i>	<i>172.307</i>	<i>91.405</i>
Bestemmingsreserves		
Fractieondersteuning	345	-
Reserve De Nieuwe Afsluitdijk	17.009	-
Investering eigendom derden	29.769	-
Groot onderhoud Wegen	17.379	-
Groot onderhoud Water	20.615	-
Groot onderhoud Gebouwen	2.139	-
Spaarverlof	1.181	-
Natuurpact 2014	42.226	-
Aankoop natuurterreinen (fase 1)	4.490	-
Generatiepact	398	-
Jaarovergang structurele budgetten	375	-
Weerstandsbuffer	100.000	100.000
Risicobuffer revolverende middelen	104.589	99.141
Breed cofinancieringsbudget	42.175	-
Afwaardering aandelenkapitaal windpark Fryslân	2.000	-
Reserves Windpark Fryslan	11.190	-
Risicoreserve lening herstelplan Thialf	965	965
Rente kapitaalverstrekking Alliander	3.291	-
Risicoreserve strategische grondvoorraad	1.200	-
Dekkingsreserve kapitaallasten	177.477	-
Beklemd reserves verstrekte subsidies	34.205	-

Reserves:	Saldo op kasbasis	Saldo op transactiebasis
Bedragen x € 1.000,-	Eind 2023	
Tijdelijke budgetten categorie A	45.427	-
Tijdelijke budgetten categorie B	33.273	-
<i>Subtotaal bestemmingsreserves</i>	691.719	200.106
Totaal	864.026	291.511

Toelichting

Algemene reserve

De algemene reserve is opgebouwd van uit een basisreserve van € 10 mln. en de vrij aanwendbare reserve. De stand van de vrij aanwendbare reserve is conform het financieel kader opgenomen, stand einde begrotingsperiode (2027). Hierbij is conform het Bestuursakkoord rekening gehouden met een minimale stand van de VAR van € 10 mln.. Zie bijlage 1 - Financieel Kader.

Bestemmingsreserves

- De reserve fractieondersteuning is gevormd om nog beschikbare middelen aan het einde van het jaar in de toekomst in te kunnen zetten voor de fracties.
- De reserve De Nieuwe Afsluitdijk is bestemd voor projecten Afsluitdijk.
- De reserve investeringen in eigendom van derden is bedoeld voor onze bijdrage in projecten die niet in eigendom zijn van de provincie.
- Met de reserves groot onderhoud wegen, water en gebouwen worden de eventuele meer- of minderkosten van het groot onderhoud aan wegen, water en gebouwen verrekend. Dit zijn drie reserves die onderling niet uitwisselbaar zijn.
- De reserve spaarverlof betreft een reservering ter dekking van het gekochte maar nog niet opgenomen verlof door personeel.
- De reserve natuurpact zal de komende jaren worden ingezet voor de uitvoering van dit natuurpact.
- De reserve aankoop natuurterreinen (fase 1) zal worden ingezet voor de aankoop van natuurterreinen.
- De reserve generatiepact is bedoeld voor de dekking van de toekomstige lasten van personeel dat deelneemt aan het generatiepact.
- De weerstandsbuffer is bedoeld voor het opvangen van het risico zoals berekend in de stresstest.
- De risicobuffer is bedoeld voor het opvangen van het risico van de uitgezette en nog uit te zetten revolverende middelen. In deze risicobuffer is een bedrag van € 5,5 mln. opgenomen voor de realisatie van de 'onrendabele adressen' (breedband). Dit bedrag is verrekend in het saldo op transactiebasis.
- De reserve breed co-financieringsbudget creëert voor de cofinancieringsbudgetten meer flexibiliteit in de begroting en is volledig belegd.
- Reserves Windpark Fryslân: het saldo op kasbasis is de reserve die is gevormd uit de opbrengst van het deelnemen in en financieren van Windpark Fryslân Holding BV (WPF) via Fryslân Hurde Wyn BV. De reserve WPF bestaat uit meerdere onderdelen.
 - Eén onderdeel wordt gevormd om richting einde van de exploitatiefase ons aandelenkapitaal (€ 20 mln.) af te kunnen waarderen. Op basis van de voorzichtige businesscase scenario wordt ingeschat dat er vanaf 2022 gemiddeld jaarlijks € 6 mln. aan rente en dividend binnenkomt. Daarvan gaan we jaarlijks € 1 mln. (20 jaar) toevoegen aan deze reserve.
 - Conform besluitvorming van PS wordt € 1,67 mln. bestemd voor duurzaamheid en € 1,67 mln. bestemd voor ambitieagenda IJsselmeer. Omdat hier een expliciete bestemming aan gekoppeld is, zijn deze onderdelen op transactiebasis nul.
 - De overige € 1,67 mln. aan rendement komt ten gunste van de algemene middelen. Dit is volgens PS besluit op 26 februari 2020. In het bestuursakkoord 2023-2027 is opgenomen dat voortaan het jaarlijks dividend hoger dan € 6 miljoen ook toegevoegd wordt aan de algemene middelen.
 - Het hogere rendement van de afgelopen jaren en de eerder ontvangen rente tijdens de bouw zijn als volgt ingezet: tweetal amendementen PS 26 januari 2023. Het betreft het beschikbaar stellen voor middelen voor 'isoleren van koopwoningen minima' (€ 5 mln.) en 'verduurzaming gemeenschapsvoorzieningen' (€ 5 mln.). Het resterende saldo is bij het bestuursakkoord 2023-2027 toegevoegd aan de algemene middelen.

- Op 30 juni 2021 hebben Provinciale Staten besloten tot vorming van de reserve lening herstelplan Thialf. Deze reserve is bedoeld ter dekking van de eventueel te vormen risicovoorziening voor de verstrekte lening herstelplan Thialf.
- De staten hebben middels een motie besloten tot het reserveren van de rente op de kapitaalverstrekking Alliander ter dekking van mogelijk lager dividend in de toekomst. Het betreft een hybride converteerbare lening die mogelijk op termijn wordt omgezet in aandelenkapitaal. Daarom zijn de toekomstige rentebaten niet toegevoegd aan het saldo op transactiebasis.
- Vanuit de risicoreserve strategische grondvoorraad zal bij een negatieve marktprijsontwikkeling van de aankopen strategische gronden een risicovoorziening strategische grondvoorraad worden gevormd.
- De dekkingsreserve kapitaallasten wordt de komende jaren ingezet om de afschrijvingslasten van infrastructurele projecten die éénmalig gefinancierd zijn af te dekken.
- De beklemde reserve verstrekte subsidies is in 2020 gevormd naar aanleiding van de stelselwijziging lastneming subsidie en is volledig belegd.
- De reserves van de tijdelijke budgetten categorie A en B zijn volledig belegd

Stille reserves

Stille reserves zijn de meeropbrengsten van direct verkoopbare activa, waarvan de verkoopwaarde hoger is dan de boekwaarde. Bij de provincie Fryslân gaat het om stille reserves op de dienstwoningen, gronden en deelnemingen. Naast enkele kleine deelnemingen zijn het aandeelhouderschap van Alliander, Windpark Fryslân, en Vitens onze grootste deelnemingen.

Stille reserves maken slechts deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit als het betreffende activum op korte termijn (binnen één jaar) verkoopbaar is én verkoop de taakuitoefening van de provincie niet aantast.

De stille reserves worden bij voorbaat niet gekwantificeerd. Mocht de beschikbare weerstandscapaciteit niet toereikend zijn om de risico's op te vangen, dan worden de stille reserves wél betrokken om de afweging te maken of de beschikbare weerstandscapaciteit moet worden aangevuld

Onbenutte belastingcapaciteit

Jaarlijks stelt het rijk het maximaal toegestane niveau van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting vast. Dit wettelijke maximum gaat in op 1 januari van het volgende belastingjaar. Het verschil tussen het maximaal mogelijke tarief en het feitelijk door de provincie gehanteerde tarief voor de opcenten, bepaalt de vrije of onbenutte belastingcapaciteit. Zie paragraaf 1 Provinciale heffingen.

De onbenutte belastingcapaciteit is structureel omdat deze potentiële opbrengst zich in beginsel elk jaar voordoet. Dit in tegenstelling tot een reserve die na aanwending is verdwenen.

2 – Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit is de optelsom van alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen. Het gaat hierbij om risico's die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie. Een risico heeft voor de provincie een materiële betekenis als die meer bedraagt dan € 50.000,-. Dit lijkt een laag bedrag, maar moet gezien worden als een grens om een risico te identificeren.

Nettorisico

De risico's die relevant zijn voor het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit kunnen niet op een andere manier worden ondervangen. De reguliere risico's die zich regelmatig voordoen en die meestal vrij goed meetbaar zijn, behoren hier niet toe. Voor deze risico's kan de provincie verzekeringen afsluiten of voorzieningen vormen. Ook kunnen risico's worden beperkt met beheersmaatregelen, zoals budgetafspraken en versobering van investeringsprojecten bij stijgende prijzen. Voor de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit is dan ook het nettorisico van toepassing. Dit zijn de risico's na aftrek van voorzieningen, beheersmaatregelen, enz.

Deze risico's worden zo goed mogelijk benaderd op basis van schattingen. Zie hiervoor onderdeel 5 van deze paragraaf. Omdat risico's per definitie niet zijn te kwantificeren, gaat het om grove schattingen.

Bij het 'kwantificeren' wordt onderscheid gemaakt tussen risico's met eenmalige gevolgen en risico's met structurele gevolgen. Voor de bepaling van de verwachte impact van een risico met een structureel gevolg, wordt een tijdsperspectief aangehouden van twee jaar. Dit risico wordt vermenigvuldigd met de factor twee. Binnen een reactietijd van twee jaar moet het risico geminimaliseerd kunnen worden door het bijsturen of aanpassen van het beleid. Of het risico wordt opgevangen binnen de (reguliere) exploitatie.

De verwachte impact van de incidentele en structurele risico's wordt berekend door het nettorisico te vermenigvuldigen met de kans dat het risico zich voordoet. Deze kans is een grove schatting.

Stresstest

Jaarlijks voeren we een 'stresstest' uit. Deze stresstest geeft een inzicht in de verwachte gevolgen van exogene risico's op de financiële positie van de provincie. Exogene risico's zijn variabelen die van grote invloed kunnen zijn op de financiële positie van de provincie, maar niet in eerste instantie door de provincie zelf te beïnvloeden zijn.

Voor de exogene risico's worden drie scenario's in beeld gebracht. Ten opzicht van het gekozen (reële) scenario bij het opstellen van de begroting wordt daarnaast een somber en een midden scenario uitgewerkt. Het resultaat van het sombere scenario, waarin de exogene variabelen zich negatief ontwikkelen, wordt meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

De meest recente stresstest betreft die van de begroting 2024 (peildatum november 2023). Bij de begroting 2025 wordt de stresstest herijkt.

Benodigde weerstandscapaciteit

In onderdeel 5 wordt per risico een toelichting gegeven.

Programma	Omschrijving risico's	Nettorisico (afgerond) Bedragen x € 1.000,-	Kans - %	Incidenteel (afgerond) Bedragen x € 1.000,-
2	OV concessies	PM	PM	PM
3	Negatieve waarde afvalbedrijven	14.400	5%	700
3	Repressieve handhaving	5.000	2%	100
3	Onvoldoende overheidstoezicht	35.000	4%	1.400
3	Vergunningverlening en toezicht	35.000	0%	-
7	Verstrekte leningen, borgstellingen en deelnemingen*)	4.300	1%	-
7	Revolverende middelen uitgezet	275.000	30%	83.500
Div.	Verbonden partijen	158.400	0%	-
Div.	Juridische procedures	5.800	18%	1.000
Div.	Informatiebeveiliging en privacy	28.000	4%	1.200
	<i>Subtotaal risico's (afgerond)</i>			<i>87.900</i>
	Stresstest begroting 2024			131.400
	Benodigde weerstandscapaciteit (afgerond)			219.300

*) niet opgenomen bij verbonden partijen

3 - Weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit ligt in lijn met de begroting 2024 terwijl de beschikbare capaciteit juist is toegenomen. De beschikbare weerstandscapaciteit is hoger door met name een toename van de VAR (Vrij Aanwendbare Reserve). Deze toename komt doordat het begrotingssaldo ná het opstellen van de begroting is gemuteerd door onder andere de verwerking van de septembercirculaire, de verkoop van Kenter en mutaties bij het autorisatiemoment december. Totaal is de VAR ten opzichte van de stand bij de begroting toegenomen met € 39 mln..

Hierdoor is de weerstandsratio *) toegenomen van 1,2 naar 1,3. Hiermee is de weerstandsratio nog steeds lager dan het minimum van de afgesproken bandbreedte in het Bestuursakkoord: 1,4-2,0 (ruim voldoende). Hierbij is afgesproken deze weerstandsratio tijdens de bestuursperiode weer terug te brengen naar ruim voldoende. Dit betekent dat meevallers in eerste instantie terugvloeien in de VAR totdat de weerstandsratio minimaal 1,4 bedraagt.

*) bij het weerstandsvermogen wordt gekeken naar de ratio excl. de onbenutte belastingcapaciteit. Er wordt namelijk vanuit gegaan dat PS er niet voor kiest om de opcenten de komende jaren met meer dan de indexering te verhogen.

Weerstandsvermogen	Jaarstukken 2022	Begroting 2024	Jaarstukken 2023
Bedragen x € 1.000,-			
Benodigde weerstandscapaciteit (A)	263.700	225.400	219.300
Beschikbare weerstandscapaciteit (B)	437.400	290.500	324.000
Weerstandsvermogen B/A (ratio)	1,7	1,3	1,5
Weerstandsvermogen B - A	173.700	65.100	104.700
Weerstandsvermogen exclusief onbenutte belastingcapaciteit (C)	411.100	260.300	291.500
Weerstandsvermogen C/A (ratio)	1,6	1,2	1,3
Weerstandsvermogen C - A	147.400	34.900	72.200

4 - Mutaties risico's

Inhoudelijk zijn de risico's conform de weerstandsparagraaf in de begroting 2024. Wel is de inschatting van de omvang en kans voor een aantal risico's aangepast waardoor sprake is van een afname van de benodigde weerstandscapaciteit, van € 225,4 mln. (begroting 2024) naar € 219,3 mln. (jaarstukken 2023). Belangrijkste oorzaak is de afname van het risico's die samenhangen met de revolverende middelen. Een deel van de uitgezette middelen aan FOM is afgewaardeerd dan wel daar is een voorziening voor getroffen. Voor dit deel (totaal € 12 mln.) is een reservering via de risicobuffer niet meer nodig.

5 - De risico's

In de onderstaande tabel staat een toelichting op de risico's.

Omschrijving	Programma	Bedrag en kanspercentage
<p>Negatieve waarden afvalbedrijven</p> <p>De provincie verleent omgevingsvergunningen, voor bedrijven waarvoor GS het bevoegd gezag is, aan onder andere bedrijven die afval bewerken, verwerken en/of opslaan. Voor het bepalen van het actuele risico is over 2023 per afvalverwerker de kans waarop het netto risico zich voordoet bepaald. Het risicobedrag op basis van dit onderzoek bedraagt € 0,74 mln. (voor 48 bedrijven). Het risicopercentage is gebaseerd op een combinatie van een inschatting van de financiële impact van de negatieve waarde van het afval en een inschatting van de financiële positie waarin een bedrijf verkeert a.d.h.v. financiële jaarverslagen.</p> <p>Het netto risico omvat de kosten voor het verwerken van het resterende afval door de provincie als de afvalverwerker wegens faillissement en/of calamiteiten niet meer kan voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden. In deze berekening staat het netto risico gelijk aan de gemiddelde marktwaarde van de negatieve afvalwaarde.</p> <p>Onder de Omgevingswet kan de provincie voor majeure risico bedrijven en k de afvalbedrijven in een omgevingsvergunning voorschriften opnemen die de vergunninghouder verplichten tot financiële zekerheidstelling.</p> <p>Voor de risicobedrijven geldt een algehele verplichting (MOET-bepaling) en voor afvalbedrijven een bevoegdheid om FiZe te eisen (KAN-bepaling). De Omgevingswet is per 1-1-2024 van kracht. Er wordt gestart met een FiZe pilotperiode 2024-2025 door de ODG voor Noord-Nederland. Het aanpassen van de</p>	Omgeving	Max € 14,4 mln. Kans: 5,1%

Omschrijving	Programma	Bedrag en kanspercentage
bestaande vergunningen zal dan nog ruim 4 à 5 jaren in beslag nemen.		
<p>Repressieve handhaving</p> <p>Op grond van een aantal milieuwetten is de provincie verantwoordelijk voor handhaving bij bepaalde categorieën van inrichtingen. Bij deze handhaving is incidenteel bestuursdwang nodig zonder dat financiële verrekening is verzekerd. Vanaf 1-1-2024 is de Omgevingswet van kracht.</p>	Omgeving	Min. € 10.000,- Max. € 10 mln. Kans: 2%
<p>Vergunningverlening & toezicht</p> <p>Bij vergunningverlening bestaan er risico's dat er onterecht (dan wel onvolledig, niet doelmatig of niet tijdig) vergunningen en dergelijke worden verleend, gewijzigd of geweigerd. Daarnaast kunnen er financiële gevolgen voor bedrijven of derden ontstaan als gevolg van termijnoverschrijdingen bij het aanvragen van vergunningen waar de provincie aansprakelijk voor kan worden gesteld. Ook kan gedacht worden aan financiële gevolgen van het niet correct tot stand komen van een handhavingsbesluit of rechtsongelijkheid bij toezicht.</p> <p>Hoewel bedrijven en saneerders zelf verantwoordelijk zijn en blijven voor het voldoen aan de betreffende milieuregelgeving, kan de provincie te maken krijgen met claims vanwege uitgesteld of onvoldoende toezicht.</p> <p>Uit jurisprudentie blijkt dat de overheid onder omstandigheden aansprakelijk kan zijn indien er onvoldoende toezicht is gehouden op naleving van regelgeving. Vanaf 1-1-2024 is de Omgevingswet van kracht.</p>	Omgeving	Min. € 10.000,- Max. € 70 mln. Kans: 4%
<p>Europese programma's</p> <p>Overcommitting EFRO/EZ, Interreg en POP3/GLB. Het is een bekend verschijnsel dat de bedragen uit een subsidieaanvraag van een project hoger zijn dan de bedragen uit het afrekeningsverzoek. Dit leidt dan tot vrijval van cofinancieringsmiddelen. Om te voorkomen dat Europese middelen terugvloeien, wordt zowel door het SNN als door de provincie tot overcommitting van de beschikbare middelen overgegaan. In de loop der jaren zijn ervaringscijfers beschikbaar gekomen (10 tot 15% vrijval). De provincie blijft met de gepleegde overcommitting van 10% beneden dat percentage. De vrijval die ontstaat bij de eindafrekening van de projecten, wordt aangewend ter dekking van de overcommittingruimte.</p>	Verschillende programma's	p.m.
<p>Verstrekke leningen, borgstellingen en deelnemingen</p> <p>Wanneer de begunstigde van een borgstelling of de ontvanger van een verstrekte geldlening niet aan zijn verplichtingen voldoet, komen de eventuele lasten voor de provincie. De deelnemingen en verstrekte geldleningen zijn van dien aard dat het risico gering is. Voor die enkele keer dat de provincie naar eigen inschatting wel enig risico loopt, is een voorziening getroffen. De risico's van de huidige gewaarborgde geldleningen zijn gering. Indien de provincie naar eigen inschatting wel een verhoogd risico loopt, wordt een voorziening getroffen. Eind 2023 staat de provincie borg voor € 8,6 mln.</p>	Algemene dekkingsmiddelen	Max. € 8,6 mln. Kans: 1%

Omschrijving	Programma	Bedrag en kanspercentage
<p>Revolverende middelen uitgezet</p> <p>In paragraaf 4 Financieringen is opgenomen welke revolverende middelen zijn uitgezet door de provincie. Voor de begroting 2024 bedraagt het bedrag waarover de provincie risico loopt € 275,0 mln.. Dit is incl. een raming van nog uit te zetten middelen.</p>	Algemene dekkingsmiddelen	€ 275,0 mln. Kans 30,4%
<p>Verbonden partijen</p> <p>In paragraaf 5 Verbonden partijen is aangegeven welk risico de provincie loopt. Voor de begroting 2024 bedraagt het bedrag waarover de provincie risico loopt € 158,4 mln.</p>	Verschillende programma's	€ 158,4 mln. Kans: 0%
<p>Juridische procedures</p> <p>Hieronder vallen de nog lopende juridische procedures van derden tegen de provincie. Gelet op de onderliggende risico's komt het risicopercentage uit op gemiddeld 18%.</p>	Verschillende programma's	€ 5,8 mln. Kans: 18%
<p>Informatieveiligheid en privacy</p> <p>De algemene verordening gegevensbescherming (AVG) vraagt van organisaties dat zij zorgvuldig omgaan met de verwerking van persoonsgegevens. In deze verordening staat dat de Autoriteit Persoonsgegevens boetes mag geven tot een maximum van € 20 miljoen of maximaal 4% van de jaaromzet.</p> <p>Het risico bestaat dat door het onzorgvuldig omgaan met persoonsgegevens of het niet tijdig melden van datalekken de provincie (een) boete(s) kan krijgen van de Autoriteit Persoonsgegevens.</p> <p>Wij trachten dit risico te beheersen door gebruik te maken van een continue proces van verbetering rondom informatieveiligheid en privacy waardoor nieuwe risico's tijdig kunnen worden gesignaleerd en aanvullende beheersmaatregelen kunnen worden getroffen.</p> <p>Onze samenleving is sterk gedigitaliseerd. Er bestaan amper nog processen zonder digitale ondersteuning. Overheid en burgers maken allemaal veelvuldig gebruik van digitale processen en kunnen niet zonder. De bescherming van deze processen en informatie gaat is breder dan alleen persoonsgegevens en ook de kans op schade kan zich op andere vlakken manifesteren, zeker in de huidige (geo)politieke situatie.</p> <p>Mogelijke risico: de provincie wordt slachtoffer een hack waardoor informatie wordt vernietigd of ontoegankelijk wordt gemaakt. De processen kunnen hierdoor geen doorgang hebben en er is sprake van significante herstelkosten. De kosten van een hack waarbij criminelen binnendringen in de fysieke infrastructuur van de provincie, met mogelijk fysieke schade en imago schade, wordt geraamd op € 100.000,- tot € 8 mln.</p>	Verschillende programma's	<p>Max. (boete) € 20 mln. Kans: 1%</p> <p>Max. (schade) € 8 mln. Kans: 12%</p>
<p>OV concessies en Corona</p> <p>Corona heeft een grote financiële impact op het OV. Voor 2020, 2021 en 2022 had het Rijk een beschikbaarheidsvergoeding in het leven geroepen. Vervoerders kregen met deze regeling van het Rijk tot maximaal 95% van hun kosten gedekt. De financiële</p>	Infrastructuur	p.m.

Omschrijving	Programma	Bedrag en kanspercentage
<p>vooruitzichten voor het OV zijn aan het verbeteren alhoewel het aantal reizigers, met name in het spoorvervoer, nog steeds achterblijft in vergelijking met de situatie vóór corona. Ook blijft het personeelstekort nog kwetsbaar en is de staat van de spoorinfrastructuur een zorgpunt. Verbetering van de vooruitzichten is gebaseerd op het beschikbaar komen van extra Rijksmiddelen voor het regionaal OV (€ 300 miljoen). De provincie Fryslân ontvangt hiervan jaarlijks € 10 miljoen waarvan € 6 miljoen besteedbaar is voor de exploitatie van het OV. De resterende €4 miljoen is bestemd voor compensatie van de vervoerder waardoor de tariefstijging in 2024 kan worden voorkomen. Daarnaast is de dreigende bezuiniging op de middelen die vervoerders van het ministerie van OCW ontvangen voor het studentreisproduct in 2024 afgewend. Voor 2025 en daarna blijft dit een risico. Voor alleen het busvervoer in Fryslân: ca. € 4 mln.</p>		

6 - Financiële kengetallen

Met ingang van de begroting 2016 is in de BBV voorgeschreven dat in deze paragraaf een set van vijf verplichte financiële kengetallen opgenomen moet worden voorzien van een toelichting. Voor statenleden is het van belang dat ze de betekenis van de kengetallen begrijpen en inzicht krijgen in de financiële positie van hun provincie. Een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie is daarvoor essentieel. Daarbij is het ook relevant om inzicht te hebben in de ontwikkeling van de kengetallen over de jaren heen.

1A. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

	Ultimo jaar - <i>Bedragen x € 1.000</i>	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Jaarrekening 2023
A	Vaste schulden	67.644	59.199	59.199
B	Netto vlottende schuld	92.360	204.893	117.984
C	Overlopende passiva	132.302	93.505	143.182
D	Financiële activa	0	0	0
E	Uitzettingen < 1 jaar	334.868	9.332	298.916
F	Liquide middelen	1.322	0	359
G	Overlopende activa	36.172	17.158	47.438

	Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Jaarrekening 2023
H	Totale baten (excl. mutaties reserves)	409.034	365.628	420.734
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/Hx100%	-20%	91%	-6%

Toelichting

Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een schuldenlast, maar een overschot aan middelen. Er wordt, anders dan hierboven weergegeven, verwacht dat de schuldquote langer negatief zal blijven en er dus langer een overschot aan middelen zal zijn, omdat een deel van de uitgaven later in de tijd of maar ten dele zullen plaatsvinden. Bij een positieve schuldquote is er wel sprake van een schuldenlast.

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van het verstrekken van leningen uit hoofde van de publieke taak wordt de netto schuldquote ook inclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen (vanuit de publieke taak) is en wat dit betekent voor de schuldquote.

	Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Jaarrekening 2023
A	Vaste schulden	67.644	59.199	59.199
B	Netto vlottende schuld	92.360	204.893	117.984
C	Overlopende passiva	132.302	93.505	143.182
D	Financiële activa (incl. verstrekte leningen)	358.102	543.453	355.828
E	Uitzettingen < 1 jaar	334.868	9.332	298.916
F	Liquide middelen	1.322	0	359
G	Overlopende activa	36.172	17.158	47.438
H	Totale baten (excl. mutaties reserves)	409.034	365.628	420.734
	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A+B+C-D-E-F-G)/Hx100%	-107%	-53%	-91%

Toelichting

Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een schuldenlast, maar een overschot aan middelen. Bij een positieve schuldquote is er wel sprake van een schuldenlast.

2. De solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een provincie bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat van baten en lasten.

	Ultimo jaar - <i>Bedragen x € 1.000</i>	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Jaarrekening 2023
A	Eigen vermogen	936.775	777.325	903.103
B	Balanstotaal	1.237.119	1.144.958	1.231.487
	Solvabiliteit (A/B) x 100%	76%	68%	73%

Toelichting

Door de grote reserves van de provincie is de solvabiliteit hoog. Door de inzet van een deel van de reserves daalt het eigen vermogen van de provincie de komende jaren.

3. Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van decentrale overheden. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

	Ultimo jaar - <i>Bedragen x € 1.000</i>	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Jaarrekening 2023
A	Niet in exploitatie genomen bouwgronden	0	0	
B	Bouwgronden in exploitatie	3.886	8.002	5.644
C	Totale baten (excl. mutatie reserves)	409.034	365.628	420.734
	Grondexploitatie (A+B)/Cx100%	1%	2%	1%

Toelichting

De gronden van de provincie betreffen met name de natuurgronden en de gronden voor infrastructuur. Daarnaast is er in beperkte mate sprake van een strategische grondvoorraad. De natuurgronden worden ingericht als natuur of worden verkocht wanneer ze niet passen in de EHS. Met de opbrengst daarvan moet andere gronden die wel binnen de EHS passen aangekocht worden (de zogenaamde grond voor grond constructie). Bij de infraprojecten worden de gronden die niet noodzakelijk zijn voor de aanleg van de weg weer verkocht.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

	Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Jaarrekening 2023
A	Totale structurele lasten	291.566	267.583	306.230
B	Totale structurele lasten	319.650	289.036	344.424
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	0	0	0
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	0	0	0
E	Totale baten	409.034	317.825	420.734
	Structurele exploitatieruimte $((B-A)+(D-C))E \times 100\%$	7%	7%	9%

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

5. Belastingcapaciteit: Opcenten

Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot de maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De ruimte die provincies hebben, wordt vaak gerelateerd aan de tarieven, die andere provincies hanteren.

	Ultimo jaar - Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Jaarrekening 2023
A	Aantal opcenten motorrijtuigenbelasting	87	87	87
B	Landelijk gemiddelde aantal opcenten	83,7	84,9	84,7
	Aantal opcenten tov. Landelijk gemiddelde in jaar ervoor $(A/B) \times 100\%$	104%	102%	103%

Toelichting

De opcenten zijn voor provincies de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval landelijk gemiddelde tarieven.

Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Deze paragraaf bevat de beleidslijnen voor het onderhoud en beheer van onze 'kapitaalgoederen'. Het gaat om de infrastructuur incl. groenvoorzieningen (wegen, vaarwegen en kunstwerken). Daarnaast gaat het om de gebouwen waaronder het provinciehuis, de steunpunten, centraal bedienpunt en het Afsluitdijk Wadden Center.

Uitgangspunt voor het onderhoud en beheer van de infrastructuur zijn de door Provinciale Staten in 2020 vastgestelde Actualisatie Onderhoudsbeleidskaders.

1 – Onderhoud infrastructuur

Onderhoud en planning infrastructuur

We zijn verantwoordelijk voor het in stand houden van de provinciale infrastructuur. Het betreft wegen, fietspaden, vaarwegen met de oevers en kunstwerken.

Voor de onderdelen van de infrastructuur wordt een optimale planning gemaakt (assetmanagement) voor het jaarlijks terugkerend onderhoud (JTO) en het groot onderhoud (G.O.) op basis van inspecties en meerjarenplannen.

Voor het jaarlijks terugkerend onderhoud en het groot onderhoud worden jaarlijks middelen beschikbaar gesteld, aansluitend bij het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau. Daarnaast is er nog het dagelijks onderhoud wat vooral bedoeld is om de beschikbaarheid van de infrastructuur te borgen (calamiteiten en storingen).

Wij werken volgens de methodiek van Asset Management. Het assetmanagement betreft het continue proces van beleid en strategie, beheren en programmeren, plannen en voorbereiding, bouwen onderhouden en exploiteren, inspecteren en analyseren en evalueren en bijsturen waarbij er optimaal gestuurd wordt op risico's, prestaties en kosten.

Van alle assets wordt de conditie bepaald op basis van het schouw- en inspectieplan. Op basis van de gegevens uit de beheersystemen wordt jaarlijks een onderhoudsmeerjarenplanning (MJP) opgesteld. Het opstellen van het MJP is een onderdeel van beheren en programmeren.

In het jaarlijkse Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer is de uitvoeringsplanning van het groot onderhoud opgenomen.

De gewenste kwaliteit voor ons areaal was *een '7'*, zoals deze als rapportcijfer voor het onderhoudsniveau is geïntroduceerd in het Coalitieakkoord 2015 – 2019.). In de PS vergadering van 29-6-2022 is besloten om de kwaliteit van ons onderhoud met ingang van 2023 terug te brengen naar *een '6'*. Hiermee wordt nog een voldoende onderhoudsniveau gegarandeerd. In het verlengde hiervan kijken we ook naar mogelijkheden om met het onderhoud aan andere provinciale doelen bij te kunnen dragen. Met als uiteindelijk streven het zo doeltreffend mogelijk uitvoeren van onderhoud.

De opgave van het oeverbeheer betreft alleen die oevers die wij in eigendom en beheer hebben. Dit is dus niet de lengte van betreffende vaarwegen

2 – Onderhoud gebouwen

Gebouwen

De gebouwen en de bedrijfsgebouwen betreffen het Provinciehuis, kantoor Uitwellingerga, de steunpunten, het centrale bedienpunt (Swettehûs), het Afsluitdijk Wadden Center en de busstations in

Dokkum, Heerenveen, Oosterwolde, Leeuwarden en Sneek en het CNG tankstation voor de bussen in Leeuwarden. Het streven is om deze gebouwen technisch gezien in een goede staat van onderhoud te houden.

Provinciehuis

Voor het Provinciehuis is een meerjaren onderhoudsplan (MJOP) voor een periode van 50 jaar opgesteld. Met dit plan wordt gewaarborgd dat het gebouw en de daarin aanwezige installaties, apparatuur, losse en vaste inrichting op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. Het meerjaren onderhoudsplan is opgesteld op basis van de NEN-2767 (conditiemeting). In het meerjaren onderhoudsplan zijn het jaarlijks onderhoud, het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen opgenomen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van het gebouw in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om te voldoen aan regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het niet jaarlijks onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, installaties, apparatuur en inrichting. Dit omvat onder meer onderhoud aan dakbedekking, gevels, zonwering, vloeren, wanden, verwarming, koeling, verlichting, liften, brandbeveiliging en binnen- en buitenschilderwerk. De uitvoering vindt gemiddeld om de 5 tot 10 jaar plaats. Voor het beheer en onderhoud van het provinciehuis is, na een aanbestedingsprocedure in 2023, een overeenkomst voor 5 jaar (maximaal 9 jaar) aangegaan met drie partijen voor het onderhoud (bouwkundig, elektrotechnisch en werktuigbouwkundig).

De vervangingsinvesteringen zijn begroot op basis van de economische levensduur (afschrijvingstermijn). Op het beslismoment van de feitelijke vervanging wordt onderzocht of het betreffende onderdeel nog langer mee kan.

De lasten van het dagelijks en jaarlijks terugkerend onderhoud zijn opgenomen in de structurele lasten en het groot onderhoud staat jaarlijks voor een vast bedrag opgenomen in de begroting. Op basis van de programmering wordt het meerder of mindere beschikt of gevormd vanuit de Reserve groot onderhoud gebouwen

Overige bedrijfsgebouwen

De overige bedrijfsgebouwen betreffen 13 voormalige dienstwoningen, het kantoor Uitwellingerga, de steunpunten, 3 schiphuizen, het centrale bedienpunt (Swettehûs) in Leeuwarden, het Afsluitdijk Wadden Center en de busstations in Dokkum, Heerenveen, Oosterwolde, Leeuwarden en Sneek en het CNG tankstation voor de bussen in Leeuwarden.

Het onderzoek naar herstructurering van de steunpunten wordt momenteel verder uitgewerkt. Bij het onderhouden van steunpunten wordt hierop geanticipeerd en is er de laatste jaren zo minimaal mogelijk onderhoud uitgevoerd.

Verder worden er nog een aantal "tijdelijke opstallen", voornamelijk boerderijen, onderhouden. Deze zijn aangekocht in het kader van een natuur-, infra- of ander project of doel. Hoewel het tijdelijke aankopen zijn en sommige binnen het jaar weer worden doorverkocht of gesloopt, zijn enkele panden al tussen de 5 en 10 jaar (of langer) in provinciaal bezit. Hoewel er geen "hard besluit" aan ten grondslag ligt, is afgesproken dat alleen het woongedeelte en hoofdgebouw minimaal worden onderhouden. Dit omdat vaak de toekomstige bestemming niet vast ligt. Hierdoor kan er aan de overige opstallen enige verpaupering en mogelijk waardevermindering optreden. De onderhoudskosten worden uit de betreffende projectmiddelen betaald.

We streven er wel naar de gebouwen technisch gezien in een goede staat van onderhoud te houden. Afgelopen jaren is er slechts minimaal onderhoud uitgevoerd.

Momenteel loopt een project om de steunpunten energieneutraal en zoveel als mogelijk zelfvoorzienend te maken. Per steunpunt wordt bekeken welke maatregelen hiervoor nodig en mogelijk zijn. Aanpassingen aan de steunpunten kunnen het gevolg zijn. Met het reguliere onderhoud zal hier rekening mee worden gehouden.

Alle gebouwen zullen worden geïmplementeerd in het Asset Managementsysteem. Hiermee wordt gewaarborgd dat de gebouwen en de daarin aanwezige installaties op een goede wijze worden beheerd en onderhouden. Het meerjaren onderhoudsplan zal waarschijnlijk worden opgesteld op basis van de NEN-2767 (conditiemeting). In het meerjaren onderhoudsplan zijn het jaarlijks onderhoud, het niet jaarlijks onderhoud en de vervangingsinvesteringen opgenomen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van de gebouwen in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om te voldoen aan regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het niet jaarlijks onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, installaties, apparatuur en inrichting. Dit omvat onder meer onderhoud aan dakbedekking, gevels, zonwering, vloeren, wanden, verwarming, koeling, verlichting, inbraak- en brandbeveiliging en binnen- en buitenschilderwerk. De uitvoering vindt gemiddeld tussen de 5 en 10 jaar plaats.

3 - Middelen kapitaalgoederen

Overzicht bestede middelen 2023 van het jaarlijks onderhoud (incl. beheerskosten en afschrijving).

Peildatum 14 februari 2024

Dienstjaar	2022	2023	2023	2023
<i>Bedragen x € 1.000,-</i>	<i>jaarrekening</i>	<i>Begroot na wijziging</i>	<i>jaarrekening</i>	<i>saldo</i>
Jaarlijks en dagelijks onderhoud provinciale wegen	9.977	9.907	10.044	-137
Groot onderhoud provinciale wegen	6.371	7.824	7.178	646
Jaarlijks en dagelijks onderhoud vaarwegen	2.749	2.993	2.912	81
Groot onderhoud vaarwegen	1.296	1.096	844	252
Jaarlijks en dagelijks onderhoud kunstwerken	3.021	3.149	3.203	-54
Groot onderhoud kunstwerken	888	790	565	225
Onderhoud steunpunten en opstallen	909	1.120	1.321	-201
Onderhoud provinciehuis	1.826	2.205	2.417	-212
Groot onderhoud provinciehuis	96	572	137	435
Totaal	27.133	29.654	28.620	1.035

Paragraaf 4. Financiering en beleggingen

Deze paragraaf gaat over het beheer van de financiële middelen (treasury), de revolverende middelen en de risicobuffer die wij aanhouden ter dekking hiervan.

De kaders voor het op een verantwoorde manier beheren van de financiële middelen worden gevormd door het Treasury Statuut en de Wet Financiering decentrale overheden (Fido). Het Treasury Statuut omvat kaders en richtlijnen voor risicobeheer, financiering, werkkapitaalbeheer, rapportage en verantwoording, bevoegdheden en controles.

1 - Ontwikkeling financieringssaldo

Het saldo van de liquide middelen is in 2023 gedaald met € 15 mln. en bedraagt per einde van het jaar € 260 mln. positief. Er was een sterkere daling van de liquide middelen verwacht, maar er is minder uitgegeven dan gepland en er zijn specifieke uitkeringen (SPUK) van het Rijk ontvangen die in pas in de komende jaren worden uitgegeven. De liquide middelen van de provincie worden nagenoeg geheel aangehouden bij de schatkist.

Het financieringssaldo (EMU-saldo) voor 2023 is € 50,6 mln. negatief, wat betekent dat er in het jaar meer is uitgegeven dan is ontvangen. Het EMU-saldo wijkt af van de mutatie van de liquide middelen omdat het EMU-saldo op een andere manier wordt berekend, zie ook bijlage 3 EMU-saldo.

2 - Financiering en beleggingen

Beleggingen Nuon-vermogen

In de afgelopen jaren zijn de middelen die zijn verkregen uit de verkoop van Nuon Energy voor een groot deel belegd. De provincie heeft beleggingen in de vorm van leningen aan decentrale overheden, deposito's bij de schatkist en Hybride kapitaal (achtergesteld vermogen voor een sectorbank waarvan de provincie aandeelhouder is). De niet belegde gelden zijn ondergebracht op de rekening courant van de provincie bij de schatkist.

Lenen aan decentrale overheden

In 2016 hebben Provinciale Staten besloten om leningen te gaan verstrekken aan decentrale overheden. Het verstrekken van leningen aan decentrale overheden dient als alternatief voor het verplichte schatkistbankieren.

Het saldo van het verstrekte leningen aan decentrale overheden bedraagt per einde 2023: € 30 mln. Het gerealiseerde rendement op de leningen aan decentrale overheden in 2023 bedraagt € 0,3 mln.

Hybride kapitaal

In 2015 hebben Provinciale Staten besloten om een bedrag van € 50 mln aan Hybride kapitaal te verstrekken aan de Nederlandsche Waterschapsbank (NWB). Hybride kapitaal is een achtergestelde lening die vanwege de achterstelling gedeeltelijk kan worden meegerekend tot het eigen vermogen van de bank. Provincie Fryslân is aandeelhouder van de NWB en het Hybride kapitaal is vanuit de publieke taak verstrekt.

Het saldo van het verstrekte Hybride kapitaal bedraagt per einde 2023: € 50 mln. Het gerealiseerde rendement op het verstrekte Hybride kapitaal in 2023 bedraagt € 1,6 mln.

Schatkistbankieren

In 2022 zijn bij de schatkist vier deposito's afgesloten ter waarde van € 120 mln. De deposito's zijn in 2023 aan het einde van de looptijd gekomen en worden nu weer liquide aangehouden op de rekening courant bij de schatkist.

Het rekening courant-saldo bij de schatkist bedraagt per einde 2023: € 259,8 mln. Het gerealiseerde rendement op de deposito's en rekening courant in 2022 bedraagt € 8,1 mln.

Totaal gerealiseerde rendement 2023

Het gerealiseerde rendement op de deposito's bij de schatkist, het Hybride kapitaal, de leningen aan decentrale overheden en rekening courant bij de schatkist in 2023 bedraagt in totaal € 10 mln.

Financieringen

Provincie Fryslân heeft in 2021 voor de kapitaalversterking van haar deelneming in Alliander NV een lening afgesloten ter grootte van € 76 mln. Dit is gedaan omdat de huidige middelen zijn bedoeld voor de geplande uitgaven in de komende jaren, zoals opgenomen in de meerjaren begroting van de provincie.

Rentelasten 2023

De lening van € 76 mln. die is eind 2021 afgesloten en heeft een rentepercentage van -0,01%. Hierdoor zijn er geen rentelasten verbonden aan deze lening.

Het Fonds Nazorg Stortplaatsen heeft al haar (liquide) middelen ondergebracht bij de provincie en ontvangt hierover een rentevergoeding van 4,24%. Dit percentage is overeengekomen met het Nazorgfonds (GS-besluit 10/3/2015). Daarnaast wordt over de vooruit ontvangen RSP-gelden een indexvergoeding betaald.

3 –Revolverende middelen

In het kader van de publieke taak zetten we diverse middelen uit als revolverende middelen. Daarnaast worden de ontwikkelingen bij het FSFE en de FOM in deze paragraaf nader toegelicht.

Hierna volgt een overzicht van de stand van zaken van de revolverende middelen bij de provincie. Hierbij is aangegeven wat er in totaliteit mag worden uitgezet en wat er tot op heden daadwerkelijk is uitgezet

Tabel 1: overzicht revolverende middelen

(bedragen x 1 miljoen)	PS besluit	Totaal beschikbaar bedrag	Uitgezet t/m 2023	Opgelopen rente	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde eind 2023
Wurkje foar Fryslân, revolverend deel	3-7-2013	18,3	0,53			0,26	0,27
FSFE	16-10-2013	90,0	56,5		13,4		69,9
Breedband	25-1-2017	54,2	35,0	5,0			40,0
	26-6-2019	-12,0					
Kredietfaciliteit Muizen	15-4-2015	0,7	0,40			0,05	0,35
NOM	22-6-2016	21,5	28,1				28,1

(bedragen x 1 miljoen)	PS besluit	Totaal beschikbaar bedrag	Uitgezet t/m 2023	Opgelopen rente	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde eind 2023
	26-2-2020	3,0					
	10-11-2021	3,9					
Windpark Fryslân	19-4-2017	127,0	107,8			4,8	103,1
FOM	GS 3-7-2018	29,4	14,0		2,5		16,5
FOM (OIF 2.0)	GS 6-8-2020	2,0	0,7				0,7
Totaal		338,0	243,1	5,0	15,9	5,1	258,9

Risicobuffer

In 2022 is de methodiek voor de bepaling van risico's ter onderbouwing van de risicobuffer herijkt. De risico's die samenhangen met de revolverende zijn ingeschat op basis van de uitgezette en deels nog uit te zetten middelen. Per onderdeel van is daarbij een procentuele schatting van het mogelijke financiële risico gemaakt. Het risicodragende deel is daarbij berekend op € 285 mln. Tegen een gemiddeld risicopercentage van 33%, resulteert dit in een minimaal benodigde risicobuffer van € 94 mln.

De risicobuffer wordt aangevuld met een hogere rentevergoeding dan de rendementsderving die wij daadwerkelijk ontvangen van derden. Mochten de uitgezette middelen uiteindelijk niet terugkomen dan brengen we deze middelen ten laste van de risicobuffer. De stand van de risicobuffer is als volgt. De risicobuffer is derhalve toereikend om de ingeschatte risico's af te dekken.

Tabel 2: opbouw risicobuffer

<i>(bedragen x 1 miljoen)</i>	
Beginstand risicobuffer(1/1/2015)	100,0
Mutaties t/m 2022 (verminderingen, vermeerderingen)	-4,3
Rente inkomsten t/m 2022	10,0
Stand 31/12/2022	105,7
Mutaties 2023 (verminderingen, vermeerderingen)	-2,0
Rente inkomsten 2023	0,9
Stand 31/12/2023	104,6

Fûns Skjinne Fryske Energzy BV

PS-besluiten

Op 16 oktober 2013 heeft PS aan gegeven geen wensen en bedenkingen te hebben t.a.v. het instellen van Fûns Skjinne Fryske Energzy besloten vennootschap (FSFE BV). FSFE BV is op 2 september 2014 opgericht voor een periode van 15 jaar en de provincie is enig aandeelhouder. Het doel van het fonds is het financieren van projecten op het gebied van duurzame energie.

Het fonds kan financieringen verstrekken middels garanties, (achtergestelde) leningen en/of participatie aan ondernemingen actief binnen het grondgebied van de provincie Fryslân.

Op 26 januari 2022 heeft PS ingestemd met:

- Het FSFE als primaire opdracht mee te geven: het leveren van een significante bijdrage aan de uitvoering van het Energieprogramma 2022-2025;
- In te stemmen met de gewenste wijzigingen in het fonds zoals omschreven in de samenvatting van de bijgevoegde Strategische Uitgangspuntennotitie FSFE 2022-2025;

- GS opdracht te geven de wijzigingen zoals onder 2 benoemd te verwerken in de betreffende investeringsdocumentatie en daarover, evenals over het uiteindelijke nieuwe Meerjarenplan van het FSFE, terug te rapporteren naar PS;
- GS opdracht te geven om medio 2023 te komen met een voorstel omtrent een mogelijke verlenging van de looptijd van het fonds en hierbij ook inzicht te geven in de verwachte consequenties en extra financieringsbehoefte van het fonds, inclusief mogelijke dekkingsvoorstellen.

Financiële stand van zaken

FSFE BV heeft de beschikking over een provinciaal budget van € 90 miljoen dat nominaal in stand wordt gehouden. FSFE kan hier van trekken naar gelang ze aan financieringen heeft uitstaan bij Friese ondernemers. Eind 2023 is door FSFE € 74,65 miljoen getrokken en resteert nog € 15,35 miljoen.

Ter dekking van het risico dat het fonds het provinciale budget van maximaal € 90 miljoen niet nominaal in stand blijft is bij de start op de provinciale reserve een reservering aangehouden van € 30 miljoen. Tot nu toe is in de provinciale jaarstukken 2022 een kleine € 4,8 miljoen afgeboekt op de Reserve risicobuffer. Dit zijn de ingecalculerde aanloopverliezen van het fonds die in de jaren daarna moeten worden terugverdiend op de uitstaande financieringen.

Maatschappelijke doelen stand van zaken

Het fonds heeft met het PS-besluit van 26 januari 2022 voor twee provinciale maatschappelijke doelen de opdracht gekregen om een substantiële bijdrage te verlenen namelijk:

- 33% duurzame energieproductie in 2030;
- In 2030, 25% energiebesparing t.o.v. 2010.

Jaarlijks zal door een externe partij gemeten worden in hoeverre FSFE heeft bijgedragen aan deze twee doelen en zal via deze paragraaf hierover consequent worden gerapporteerd.

Friese Ontwikkelingsmaatschappij BV

PS-besluiten

Op 16 oktober 2013 heeft PS aangegeven geen wensen en bedenkingen te hebben met betrekking tot de instelling van de rechtspersoon Doefonds BV en daarbij heeft ingestemd met een budget van € 8 miljoen voor innovatiefinancieringen. Op 18 oktober 2017 heeft PS haar zienswijze geuit over de naamswijziging van besloten vennootschap (BV) van Doefonds naar Friese Ontwikkelingsmaatschappij (FOM) en de uitbreiding van het bestaande innovatie budget en een extra budget voor het versterken van exporterende ondernemers. Op 24 januari 2018 heeft PS ingestemd met de uitbreiding van de FOM op de doelstellingen groei en starters en daarbij een budget beschikbaar gesteld.

De provincie is daarmee enig aandeelhouder in de FOM BV. Deze FOM is opgericht voor een periode van 15 jaar. Doel van het fonds is het verstrekken van financieringen middels garanties, (achtergestelde) leningen en/of participatie aan ondernemingen actief binnen het grondgebied van de provincie Fryslân.

Financiële stand van zaken

FOM heeft de beschikking over een provinciaal budget van € 30,9 miljoen verdeeld over de thema's: Innovatie maximaal € 12 miljoen, Groei maximaal € 12 miljoen, Export maximaal € 3 miljoen, Starters maximaal € 2,5 miljoen en Ondernemersimpuls €1,4 miljoen. Het budget Ondernemersimpuls heeft alleen betrekking op beheer van leningen die al zijn verstrekt. Inkomsten uit het beheer vallen daarna onder het budget Starters. De FOM kan hier van trekken naar gelang ze aan financieringen heeft uitstaan bij Friese ondernemers. Eind 2023 is door de FOM € 19,6 miljoen getrokken.

Bij de start is er vanuit gegaan dat de financieringen die de FOM verstrekt risicovol zijn en dat er een kans is dat een deel van het provinciale budget niet terugkomt. Hiervoor is voor elk budget bij de start een reservering op de provinciale reserve vastgelegd. Totaal is €15,2 miljoen ter dekking opgenomen in de Reserve risicobuffer:

Op basis van de verliezen van de BV FOM/Doefonds sinds de start in 2014 heeft de provincie in haar jaarrekening 2022 in totaal €8,1 miljoen afgeboekt op de Reserve risicobuffer.

Maatschappelijke doelen stand van zaken

Het fonds heeft bij de start een aantal doelen (norm) op zich genomen. Deze bestaan uit het aantal investeringen per budget en het totale bedrag wat per budget wordt uitgezet. Deze doelen zijn opgenomen in het FOM jaarplan 2023. In onderstaande tabel is zichtbaar gemaakt wat de doelen (norm) zijn voor 2023 en het resultaat wat in dat jaar is behaald:

Kernprestatie-indicator (KPI)	Innovatie		Export		Groei		Starters	
	Norm	resultaat	Norm	resultaat	Norm	resultaat	Norm	resultaat
Aantal investeringen per jaar	6	2	4	2	6	6	5	0
Uitzettingen per jaar in miljoenen	€ 1,20	€ 0,80	€ 0,70	€ 0,28	€ 1,25	€ 1,60	€ 0,38	0

In 2023 worden de voorbereiding getroffen voor het nieuwe Meerjarenplan dat eind 2024 zal worden vastgesteld.

4 - Toerekening van rente

Dit onderdeel komt vanuit de BBV en is bedoeld om inzicht te geven in rentelasten die direct verband houden met een opgave of investering. De opzet is zodanig dat de negatieve waarden in het overzicht rentebaten zijn.

Provincie Fryslân heeft geen rentelasten vanuit financieringen en betaalt alleen een rentevergoeding aan het Nazorgfonds en een indexvergoeding over de RSP-gelden. De rentebaten komen vanuit de beleggingen van de Treasury middelen en vanuit de leningen aan Alliander, FSFE, Breedband, FOM, etc.

Een negatieve uitkomst betekent dat er sprake is van een positief renteresultaat. De provincie heeft geen langlopende financieringen en rekent derhalve geen rentelasten aan taakvelden toe. De rentebaten komen toe aan de algemene middelen van de provincie.

Renteschema jaarrekening 2023	bedragen x € 1.000
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	0
b1. De externe rentebaten over de korte en lange financiering Treasury	9.986 -/-
b2. De externe rentebaten over de korte en lange financiering overig	8.070 -/-
Saldo rentelasten en rentebaten	<u>-18.056</u>
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	0 - /-
c2. De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0 - /-
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0 - _/-
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	0
d1. Rente over eigen vermogen	0 +/-
d2. Rente over voorzieningen	0 +/-
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	<u>-18.056</u>
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	0 -/-
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury	<u>-18.056</u>

5 - Risicobeheer Treasury

De voornaamste risico's op gebied van treasury management voor de provincie Fryslân zijn: renterisico, koersrisico, kredietrisico en debiteurenrisico. Hieronder volgen de genomen maatregelen om deze risico's te beheersen.

Renterisicobeheer

Vanuit de Wet Fido worden richtlijnen gegeven voor het renterisico op korte en lange financiering. Zo wordt het risico op kortlopende financieringen beperkt met een zogenoemde kasgeldlimiet (7% van de begrotingsomvang) en geldt voor de langlopende financieringen een renterisiconorm.

In verband met de verkoop van de aandelen Nuon en de hiermee samenhangende toestroom van geldmiddelen, verwachten we de komende jaren geen lang- of kortlopende geldleningen aan te hoeven trekken. Daarom zijn zowel de kasgeldlimiet als de renterisiconorm van de Wet Fido voor de provincie Fryslân de komende jaren niet relevant.

In de begroting wordt rekening gehouden met rentebaten uit het belegde vermogen.

Fluctuaties van de rente op de kapitaalmarkt kunnen van invloed zijn op het verwachte rendement voor nieuwe beleggingen en bestaande beleggingen in geval van renteherziening. Bij de huidige beleggingen vindt geen tussentijdse renteherziening plaats en daarnaast worden er vooralsnog geen nieuwe langlopende beleggingen gedaan. Daardoor is het renterisico voor de provincie nihil.

Koersrisicobeheer

De provincie belegt haar overtollige middelen alleen in vastrentende waarden zoals deposito's en leningen aan decentrale overheden. Het beleggen in aandelen, uitsluitend voor het behalen van een rendement, is niet toegestaan. Tevens wordt er uitsluitend belegd in financiële waarden in Euro's. Hierdoor is het valutakoersrisico nihil.

Kredietrisicobeheer

Sinds 15 december 2013 is het verplichte schatkistbankieren van kracht en dienen alle middelen te worden ondergebracht / belegd bij het agentschap van het ministerie van Financiën, uitgezonderd het verstrekken van leningen aan decentrale overheden en uitzettingen uit hoofde van de publieke taak. Een groot deel van het vermogen van de provincie wordt aangehouden bij de schatkist op de rekening courant of in de vorm van deposito's, waardoor het kredietrisico voor de provincie zeer laag is. Het kredietrisico over de leningen verstrekt aan decentrale overheden en de hybride kapitaal verstrekkingen aan de sectorbanken (met AAA-rating) zijn ook zeer laag.

Debiteurenbeheer

Voor het debiteurenbeheer betreffende de levering van goederen en/of diensten hanteert de provincie een strikt beleid van herinnering en aanmaning. Indien de debiteur nalatig blijft, wordt de vordering overgedragen aan een incassobureau. Er is in 2023 een totaalbedrag van € 64.051 als definitief oninbaar afgeboekt betreffende 4 vorderingen en 3 debiteuren.

6 - Ontwikkeling financiële markten

De afgelopen crisisjaren en de huidige matige economische groei in Europa heeft geleid tot langjarig lage en veelal negatieve rentetarieven op de geld- en kapitaalmarkt. Sinds 2022 is de rente weer boven de 0% uitgekomen.

Geldmarktrente

De hoogte van de kortlopende rente wordt bepaald door de ontwikkelingen op de geldmarkt en deze wordt in belangrijke mate beïnvloed door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB heeft in 2023 de depositorente -de rente waartegen banken geld bij de ECB kunnen onderbrengen- verder verhoogd van 2,5% naar 4%. De rentevergoeding voor tegoeden die wij aanhouden bij de schatkist is hierdoor opgelopen van 1,9% naar 3,9%.

Kapitaalmarktrente

De langlopende rente is afhankelijk van de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt. De hoogte van de langlopende rente wordt onder meer gebaseerd op de economische verwachtingen, de inflatie en de politieke ontwikkelingen. De Nederlandse kapitaalmarktrente (10 jaar) was begin 2023 2,8% en is gedurende het jaar gedaald door geopolitieke onrust en aanhoudend hoge inflatie. De rentepercentages voor de korte termijn zijn momenteel hoger dan de rente voor de lange termijn. Per eind 2023 is de kapitaalmarktrente voor 10 jaar 2,3%.

Paragraaf 5. Verbonden partijen

1 - Inleiding

In deze paragraaf staat een overzicht van de verbonden partijen conform artikel 15 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (het BBV). Het provinciale beleid voor samenwerking, zoals het vormen van verbonden partijen, staat in de Nota Grip op Samenwerking.

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn organisaties waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft en waarbij sprake is van een publiek- of privaatrechtelijk rechtspersoon. Er is een bestuurlijk belang als de provincie zitting heeft in het bestuur of stemrecht heeft. Er is sprake van een financieel belang indien de provincie middelen ter beschikking stelt (of garanties afgeeft) waarover de provincie financieel risico loopt in geval van financiële problemen bij de verbonden partij.

De provincie neemt deel aan verbonden partijen voor de uitvoering van provinciaal beleid. De provincie gaat samenwerkingsrelaties aan wanneer de zelfstandige realisering duurder is, meer risico's met zich meebrengt of niet mogelijk is. Dit laatste is ook het geval bij een wettelijk verplichte samenwerking, zoals deelname aan een Gemeenschappelijke Regeling.

De provincie is en blijft zelf verantwoordelijk voor het bereiken van de provinciale doelstellingen door de samenwerking met verbonden partijen. Periodiek gaan we na of de verbonden partijen nog voldoende bijdragen aan de realisatie van de provinciale doelstellingen. Deze beoordeling is onderdeel van ons beleid voor het risicomanagement en maakt deel uit van de planning- en control cyclus, zie paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Financiële risico's

De financiële risico's voor de provincie bij verbonden partijen zijn in veel gevallen (vrijwel) gelijk aan de omvang van het directe financiële belang. Bijvoorbeeld: als een gemeenschappelijke regeling een tekort laat zien in haar boekjaar, moet de provincie naar rato van haar bijdrage een deel van het tekort bijleggen.

In een aantal gevallen is het potentiële financieel risico groter dan het directe financiële belang in de verbonden partij. De inschatting van deze financiële risico's staat in paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Categorieën van de verbonden partijen:

- **gemeenschappelijke regelingen;**
- **vennootschappen en coöperaties;**
- **stichtingen en verenigingen;**
- **overige verbonden partijen.**

Categorie 1: gemeenschappelijke regelingen	1.1 Noordelijke Rekenkamer (NRK) 1.2 Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) 1.3 Marrekrite 1.4 Waddenfonds 1.5 Letterhoeke (Tresoar) 1.6 Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) 1.7 Mobiliteitsbureau Noordoost-Friesland
Categorie 2: vennootschappen en coöperaties	2.1 Alliander NV 2.2 Vitens NV 2.3 BNG Bank NV 2.4 NWB Bank NV 2.5 Noordelijke OntwikkelingsMaatschappij (NOM NV) 2.6 Thialf OG BV 2.7 Friese Ontwikkelings Maatschappij BV (FOM BV) 2.8 Fûns Skjinne Fryske Enerzjy BV (FSFE BV) 2.9 Fryslân Hurde Wyn BV (FHW BV) 2.10 Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân
Categorie 3: stichtingen en verenigingen	3.1 Interprovinciaal overleg, vereniging (IPO) 3.2 Huis van de Nederlandse Provinciën, vereniging naar Belgisch recht (HNP) 3.3 Stichting Nazorg Ouwsterhaule
Categorie 4: overige verbonden partijen	4.1 Fonds Nazorg Stortplaatsen 4.2 Omgevingsberaad Waddengebied (convenant) 4.3 Regioboard Noordoost Fryslân

2 – Overzicht verbonden partijen

Conform het tweede lid van artikel 15 van het BBV nemen we per verbonden partij in ieder geval de onderstaande informatie op:

- de wijze waarop de provincie Fryslân een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie Fryslân in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar;
- de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
- de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar;
- de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie Fryslân.

Categorie 1: Gemeenschappelijke regelingen

1.1 Gemeenschappelijke Regeling Noordelijke Rekenkamer (NRK), Assen

De NRK is op grond van de WGR een gemeenschappelijk orgaan van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe en heeft als taak onafhankelijk onderzoek te doen naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door de provincies gevoerde bestuur.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling

Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	De Statenleden C. Keuning (BBB) en J. Knol (GrienLinks) zijn in 2023 benoemd tot leden van de Raad van Advies van de NRK. Er staat nog een vacature open.
Resultaat	Rekening-resultaat 2021: € 248.000 Rekening-resultaat 2022: € 211.000
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2023: € 318.000 Bijdrage 2024: € 318.000 (raming)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen per 31-12-2021: € 291.000 Eigen vermogen per 31-12-2022: € 257.000
Financiële risico's provincie	Geen

1.2 Gemeenschappelijke Regeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), Groningen
Stimulering van de ruimtelijke economische ontwikkeling van Noord-Nederland, onder meer door bestuurlijke afstemming en behartiging van de economische belangen van het Noorden in Den Haag en Brussel. Het publieke belang dat hiermee nagestreefd wordt, is 'werkgelegenheid en welvaart'.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Het SNN-voorzitterschap rouleert tweejaarlijks tussen de drie deelnemende provincies. Per 1 juli 2023 is de Commissaris van de Koning in de provincie Drenthe voorzitter.
Resultaat	Resultaat 2021: € 0 Resultaat 2022: € 2,4 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2023: € 1.8 mln. Bijdrage 2024: € 1.3 mln. (raming) Jaarlijkse bijdrage contributie/lidmaatschap
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2021: € 4,0 mln. Eigen vermogen 31-12-2022: € 6,4 mln.
Financiële risico's provincie	EFRO programma 2021-2027. De EC betaalt 50% van de werkelijke uitvoeringskosten met een maximum van 3,5% van het totale EFRO-programma. De andere 50% is regionale cofinanciering. In het verleden is hiervoor gebruik gemaakt van de reserves van het SNN. Voor dit EFRO programma moet SNN ook weer 50% van de uitvoeringskosten zelf dekken.

1.3 Gemeenschappelijke Regeling Marrekrite, Leeuwarden

De Marrekrite behartigt binnen de opgedragen taken de gemeenschappelijke belangen van de colleges van aangesloten gemeenten en provincie, met als doel een evenwichtige en gecoördineerde ontwikkeling van de recreatie in de provincie Fryslân, rekening houdende met de belangen van natuur en landschap. Het betreft zowel een toeristisch als economisch publiek belang: goede watersportvoorzieningen/ routenetwerken en werkgelegenheid. Het maken van aanlegvoorzieningen in het buitengebied en het beheer en onderhoud ervan was eerder de hoofdactiviteit en betreft het deel waar de Provincie aan mee betaalt. Sinds 2011 komt daar de coördinatie van het door gemeenten gefinancierde beheer en onderhoud van het fietsknooppunten routenetwerk bij en ook steeds meer netwerken van wandelroutes. De Marrekrite doet dit werk namens de provincie Fryslân en 13 Friese gemeenten met het doel om een uniforme, toeristische recreatieve infrastructuur op het water en land te bewerkstelligen.

Samen met de deelnemers en nauw betrokken partijen zoals Merk Fryslân, Landschapsbeheer Fryslân, Wetterskip Fryslân, It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en vele anderen, werkt de Marrekrite aan het opschalen en professionaliseren van de recreatie en het toerisme in en naar Fryslân.

Programma	Economie
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	2021: € 0,1 mln. 2022: € 0,2 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Jaarlijkse bijdrage provincie: 2023: € 593.569 2024: € 648.100 (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2021: € 4,8 mln. Eigen vermogen 31-12-2022: € 4,7 mln. Vreemd vermogen 31-12-2021: € 2,0 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 4,8 mln.
Financiële risico's provincie	Geen

1.4 Gemeenschappelijke Regeling Waddenfonds, Leeuwarden

Doel van het Waddenfonds is het subsidiëren van niet-reguliere investeringen gericht op :

- versterking natuur- en landschapswaarden,
- wegneming externe bedreigingen natuurlijke rijkdom,
- duurzame economische ontwikkeling of duurzame energiehuishouding,
- ontwikkeling duurzame kennishuishouding.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling (gedeputeerde M. De Vries)

Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	2022: € 1,9 mln. 2023: € 2,2 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Gedecentraliseerde rijksmiddelen, geen bijdrage van de provincies aan de GR.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	EV per 31-12-2022: € 113,6 mln. EV per 31-12-2023: € 130,5 mln. Solvabiliteitsratio 31-12-2022: 57% 31-12-2023: 62%
Financiële risico's provincie	Geen

1.5 Gemeenschappelijke Regeling Letterhoeke (Tresoar), Leeuwarden

Het Rijk, de provincie Fryslân en de Stichting Frysk Letterkundich Museum en Dokumintaasjesintrum (FLMD) hebben de Gemeenschappelijke regeling Letterhoeke getroffen. Daarbij is het openbaar lichaam Tresoar ingesteld. Het doel van Tresoar is driedelig;

- Het behartigen van de belangen van de minister, het provinciaal bestuur en het bestuur van FLMD bij alle aangelegenheden betreffende de collecties en archiefbescheiden.
- Het toegankelijk maken en houden en onder de aandacht brengen van een breed publiek van het in de collecties en archieven ondergebrachte cultureel erfgoed.
- Het bevorderen van de Friese literatuur en het verbreden van het literaire klimaat in Fryslân.

Programma	Mienskip
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke Regeling (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Resultaat 2021: -/- € 21.000 Resultaat 2022: -/- € 129.000
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage in 2023: € 3,6 mln. Bijdrage in 2024: € 3,9 mln. (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2021: € 0,9 mln. Eigen vermogen 31-12-2022: € 0,7 mln.
Financiële risico's provincie	Geen

1.6 Gemeenschappelijke Regeling Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO), Grou

De FUMO is een wettelijk verplichte gemeenschappelijke regeling van de Provincie Fryslân, het Wetterskip Fryslân en de Friese gemeenten. De FUMO voert namens de provincie de taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht, handhaving (VTH) en advies betreffende de omgevingswetgeving uit. De uitvoering van VTH taken bij de majeure risico bedrijven wordt door de Omgevingsdienst Groningen-Brzo Noord uitgevoerd (Besluit risico's zware ongevallen, onder de Omgevingswet Seveso). Dit is geen deelneming van de provincie, maar gaat met een samenwerkingsovereenkomst, mandaatregeling en uitvoeringsprogramma.

Programma	Omgeving
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke regeling (gedeputeerde E. Folkerts (DB en AB), M. De Vries (AB))
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 zijn bovengenoemde gedeputeerden portefeuillehouder
Resultaat	2021: € 121.000 2022: € 72.032
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2023: € 6,8 mln. Bijdrage 2024: € 6,5 mln. (exclusief majeure risico bedrijven, zie hiervoor Overige verbonden partijen Omgevingsdienst Groningen)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	EV 2021: € 1,4 mln. EV 2022: € 1,2 mln. VV 2021: € 5,3 mln. VV 2022: € 3,8 mln.
Financiële risico's provincie	Tegenvallers bij de gemeenschappelijk regeling worden opgevangen door de deelnemers. De bijdrage per deelnemer is afhankelijk van haar belang in de GR en dit verschilt per jaar. Op basis van 2024 is dit voor de provincie 29%. In de afgelopen jaren is het weerstandsvermogen opgebouwd met als doel dat de Fumo risico's die onverwacht en substantieel zijn zelfstandig kan opvangen zonder dit direct in rekening te brengen bij de deelnemers.

1.7 Bedrijfsvoeringsorganisatie Mobiliteitsbureau Noordoost-Friesland

De bedrijfsvoeringsorganisatie Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân is een gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân, Tytsjerksteradiel en de provincie Fryslân. De regeling heeft tot doel het behoud en/of verbeteren van de leefbaarheid in de regio Noordoost Fryslân. Dit doel dient te worden bereikt door het verhogen van de bereikbaarheid en het efficiënt organiseren van doelgroepenvervoer en openbaar vervoer door het realiseren van een samenhangend vervoersysteem.

Programma	Infrastructuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Gemeenschappelijke regeling (bestuurslid gedeputeerde M. De Vries)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	2021: € 0 2022: € 0
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2023: € 104.000 Bijdrage 2024: € 110.000
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	EV 2021: € 0 EV 2022: € 0 VV 2021: € 0,8 mln. VV 2022: € 0,9 mln.
Financiële risico's provincie	Tegenvallers bij de gemeenschappelijk regeling worden opgevangen door de deelnemers. De bijdrage per deelnemer is afhankelijk van haar belang in de GR en dit verschilt per jaar.

Categorie 2: Vennootschappen en coöperaties

2.1 Alliander NV, Arnhem

De participatie in Alliander NV is in 2009 ontstaan na de splitsing van Nuon NV in een productie- en leveringsbedrijf (Nuon Energy dat is overgenomen door Vattenfall) en een netwerkbedrijf (Alliander NV). Alliander zorgt voor de distributie van gas en elektriciteit in grote delen van Nederland, waaronder Fryslân. Het openbaar belang van het aandeelhouderschap van de netbeheerders is verankerd in de wet. De aandelen dienen wettelijk in publieke handen te blijven.

Programma	Algemene dekkingsmiddelen
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Netto resultaat 2022: € 198 mln. Netto resultaat 2023: € 267 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Provincie Fryslân bezit 12,65% van de aandelen. Dividend 2022: € 10,4 mln. Dividend 2023: € 15,1 mln. + € 6,7 mln. eenmalig dividend

	<p>Provincie Fryslân heeft in 1992 een niet aflosbare achtergestelde lening verstrekt aan een rechtsvoorganger van Alliander (de PEB/ PEGM). De lening heeft een omvang van € 31,8 mln. en Alliander betaalt hierover jaarlijks 8% rente. Alliander heeft aangegeven van de lening af te willen. Over de voorwaarden waaronder Alliander de lening mag aflossen is in april 2023 overeenstemming bereikt; de lening eindigt per 31 december 2028.</p> <p>De grootschalige investeringen in de netten van Liander (100% dochter van Alliander) zijn in de afgelopen jaren sterk gestegen. In 2022 is er € 1,2 miljard geïnvesteerd (2021 € 1,0 miljard) en de komende jaren zal het jaarlijkse investeringsbedrag nog verder gaan oplopen.</p> <p>Door de combinatie van sterk toenemende investeringen en lange terugverdiertijden (van circa 40 jaar) neemt de financieringsbehoefte van Alliander sterk toe. De investeringen worden voornamelijk gefinancierd met vreemd vermogen (bankfinancieringen), maar er moet een zekere solvabiliteit worden gehandhaafd door voldoende eigen vermogen aan te houden.</p> <p>Alliander heeft dochteronderneming Kenter BV verkocht aan het consortium ABP en OMERS Infrastructure. Dit heeft Alliander gedaan omdat Kenter buiten Alliander beter tot zijn recht komt. Alliander heeft als netwerkbedrijf te maken met beperkende wet- en regelgeving. Daarnaast ligt de focus van Alliander op het uitbreiden en versterken van de Energienetten. De opbrengst van de verkoop van Kenter (€ 871 mln.) zal hiervoor worden gebruikt. De aandeelhouders hebben in 2023 ingestemd met de verkoop en worden eenmalig gecompenseerd voor het wegvallen van het dividend van Kenter. Naar verwachting wordt hiervoor in 2024 € 53 mln. aan extra dividend uitgekeerd. Het deel voor provincie Fryslân is € 6,7 mln.</p>
<p>Eigen en vreemd vermogen verbonden partij</p>	<p>Eigen vermogen 31-12-2022: € 4,6 miljard Eigen vermogen 31-12-2023: € 4,7 miljard</p> <p>Solvabiliteit 31-12-2022: 49,0% Solvabiliteit 31-12-2023: 46,1%</p>
<p>Financiële risico's provincie</p>	<p>Een toekomstige versterking van het eigen vermogen van de netbeheerders vanuit het Rijk, kan gevolgen hebben voor de zeggenschaps- verhoudingen en de hoogte van het dividend.</p>

2.2 Vitens NV, Zwolle

Vitens NV is het grootste drinkwaterbedrijf van Nederland en levert topkwaliteit drinkwater aan 5,4 miljoen mensen en bedrijven in de provincies Fryslân, Flevoland, Gelderland, Utrecht en Overijssel. Het openbaar belang van het aandeelhouderschap is verankerd in de wet. Op grond van de wet dienen de aandelen in overheidshanden te blijven.

Doelstelling: Als Fryslân willen we in het kader van het publieke belang een sterke rol als aandeelhouder in Vitens met als doel 'Fries water in Friese handen'. Daarnaast wil de provincie de positie die het inneemt op het gebied van water (technologie) met een maximale inzet behouden en zo mogelijk uitbreiden, inclusief het behoud van werkgelegenheid.

Programma	Algemene dekkingsmiddelen
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Geen
Resultaat	Bedrijfsresultaat 2021: € 44,6 mln. Bedrijfsresultaat 2022: € 33,9 mln. Netto resultaat 2021: € 19,4 mln. Netto resultaat 2022: € 8,2 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De provincie bezit ongeveer 13% van de aandelen. Dividenduitkering 2021: € 0 Dividenduitkering 2022: € 0
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2021 € 600 mln. Eigen vermogen 31-12-2022 € 650 mln. Vreemd vermogen 31-12-2021 € 1.388 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022 € 1.447 mln. Solvabiliteit per 31-12-2022: 31%
Financiële risico's provincie	Geen

2.3 BNG Bank NV, Den Haag

De BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. De bank beoogt met gespecialiseerde financiële dienstverlening tegen zo laag mogelijke kosten bij te dragen aan maatschappelijke voorzieningen voor burgers. De doelstelling voor de provincie is te behalen resultaat op beleggingen.

Programma	Algemene dekkingsmiddelen
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Nettowinst 2022: € 300 mln. Nettowinst 2023: € 254 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De provincie bezit 75.250 aandelen, dit is minder dan 1%.

	Dividend 2022: € 187.780 Dividend 2023: € 188.125
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 4,6 miljard Eigen vermogen 31-12-2023: € 4,7 miljard Vreemd vermogen 31-12-2022: € 107,5 miljard Vreemd vermogen 31-12-2023: € 110,8 miljard
Financiële risico's provincie	Geen

2.4 Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB), Den Haag

De Nederlandse Waterschapsbank NV richt zich met haar diensten exclusief op de publieke sector. Zij financiert van oudsher waterschappen, maar ook gemeenten, provincies en aan overheid gelieerde instellingen. Doelstelling voor de provincie is te behalen resultaat op beleggingen.

Programma	Algemene Dekkingsmiddelen
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Nettowinst 2022: € 143 mln. Nettowinst 2023: € 126 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Aandelen A (nominale waarde € 115): 24 stuks Aandelen B (nominale waarde € 460): 25 stuks Provincie Fryslân bezit minder dan 1% van de aandelen. Dividenduitkering 2022: € 42.138 Dividenduitkering 2023: € 50.565 Op 1 september 2015 heeft provincie Fryslân een hybride lening verstrekt aan de NWB ter waarde van € 50 mln. NWB kan in 2025 de lening geheel of gedeeltelijk aflossen.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 2,0 miljard Eigen vermogen 31-12-2023: € 2,1 miljard Vreemd vermogen 31-12-2022: € 71,3 miljard Vreemd vermogen 31-12-2023: € 73,8 miljard
Financiële risico's provincie	€ 50 miljoen hybride lening; kans < 1%

2.5 Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij NV (NOM), Groningen

Deze participatie, sinds de jaren negentig, vloeit voort uit afspraken tussen het rijk en de drie Noordelijke provincies over de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. De vennootschap heeft als doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de

provincies Groningen, Fryslân en Drenthe.

Programma	Economie
Rechtsvorm (bestuurder GS)	NV (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Mevrouw Martín Albello is benoemd als lid van de Investeringscommissie. De heer Prinsen is benoemd als lid van de raad van commissarissen.
Resultaat	2021: € 40,2 mln. 2022: € 10,8 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De provincie Fryslân heeft 16,7 % van de aandelen in de NOM.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2021: € 140,5 mln. Eigen vermogen 31-12-2022: € 151,2 mln. Vreemd vermogen 31-12-2021: € 8,3 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 17,8 mln.
Financiële risico's provincie	Het risico voor de provincie blijft beperkt tot haar kapitaal inbreng.

2.6 Thialf Onroerend Goed BV, Heerenveen

Openbaar belang is het behoud van het ijsstadion Thialf als voorziening die voor de provincie een bijdrage levert op het gebied van economie, sport en cultuur. Thialf OG BV bezit 100 % van de aandelen van Thialf B.V. *NB: Het boekjaar loopt van 1 oktober tot 30 september van enig jaar.*

Programma	Mienskip
Rechtsvorm (bestuurder GS)	BV (gedeputeerden E. Folkerts & F. Wiersma)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 zijn bovengenoemde gedeputeerden portefeuillehouder
Resultaat	2021/2022: -/- € 235.000 2022/2023: € 39.402
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Sinds overname aandelen op 4-9-2013: € 4 mln.; 66,6% van het aandelenkapitaal. Aandeelhouders lening van € 2 mln. waarvan per 30-9-2023 € 1,6 mln. is opgenomen.

<p>Eigen en vreemd vermogen verbonden partij</p>	<p>Eigen vermogen 30-9-2022: -/- € 0,2 mln. Eigen vermogen 30-9-2023: -/- € 0,1 mln.</p> <p>Vreemd vermogen 30-9-2022: € 3,3 mln. Vreemd vermogen 30-9-2023: € 2,8 mln</p>
<p>Financiële risico's provincie</p>	<p>De provincie is voor 2/3 aandeelhouder en gemeente Heerenveen voor 1/3. In 2013 is € 50 miljoen geïnvesteerd in ver-/nieuwbouw en is € 1,5 mln. betaald voor de overname van de aandelen. Er is € 2,5 mln. gestoken in verbetering van de balanspositie.</p> <p>Na enkele moeilijke jaren kan Thialf dit seizoen een bescheiden positief resultaat laten zien. Weliswaar voor het grootste deel het gevolg van incidentele meevallers, zoals de meevallende energiekosten, maar ook structureel is er een kleine plus. Het positieve resultaat geeft de mogelijkheid de reserve groot onderhoud en vervanging te versterken. In het seizoen 2021-2022 is door het rijk eenmalig bijgedragen in vervangingsinvesteringen, maar voor de toekomst moet Thialf daarin zelf voorzien.</p> <p>Een intensieve lobby van Thialf en haar aandeelhouders heeft ertoe geleid dat de minister van Langdurige Zorg en Sport in het seizoen 2022 – 2023 € 3,44 miljoen euro beschikbaar heeft gesteld voor de realisatie van een eigen energiemanagementsysteem met batterijopslag. De RVC heeft de verwachting dat daarmee de jaarlijkse energielasten substantieel verlaagd kunnen worden.</p> <p>De lobby voor de financiering van de vervangingsinvesteringen en groot onderhoud richting de Rijksoverheid als stakeholder van Thialf heeft geresulteerd dat het Ministerie van VWS € 1 mln. beschikbaar heeft gesteld voor het uitvoeren van vervangingsinvesteringen in de jaren 2021, 2022 en 2023. In het boekjaar 2022-2023 zijn de laatste vervangingsinvesteringen uitgevoerd. Vanaf het seizoen 2023-2024 zal Thialf zelf de vervangingsinvesteringen (voorlopig) volledig moeten bekostigen.</p> <p>In de vergadering van 16 februari 2022 hebben Provinciale Staten besloten eenmalig € 0,4 mln. uit te trekken voor verbeteringen op het dak van Thialf. Daarna kunnen de zonnepanelen met instemming van de verzekeraars weer aan. Hierdoor verlaagt jaarlijks het exploitatietekort van Thialf en daarmee de compensatie die de provincie als aandeelhouder aan Thialf verstrekt.</p> <p>Hoewel voortgang is geboekt op het dossier zonnepanelen zijn deze ook in het seizoen 2022- 2023 niet in bedrijf gesteld. De RVC verwacht dat het einde van dit langdurige traject in zicht is en dat de panelen op afzienbare termijn weer aangesloten kunnen</p>

	worden. Tezamen met een Energyhub moet dat ertoe leiden dat de energielasten fors omlaag zullen gaan.
--	---

2.7 Friese Ontwikkelings Maatschappij BV (voorheen Doefonds), Leeuwarden

De provincie is enig aandeelhouder in de besloten vennootschap Doefonds BV. Deze BV is op 2 april 2014 opgericht. Doel is via dit fonds de regionale economie te versterken door innovatie door financiering mogelijk te maken. Eind 2017 is Doefonds BV omgezet tot FOM BV met als doel dat de FOM in 2018 ook het adres is voor het Friese bedrijfsleven als het gaat om financiering van starters, export en groei.

Programma	Economie
Rechtsvorm (bestuurder GS)	BV (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	De heer Boomsma is benoemd als lid van het Investeringscomité. De heer Zuidema is benoemd als lid van de raad van commissarissen. De heer Akkerman is benoemd als voorzitter van de raad van commissarissen.
Resultaat	Resultaat 2021: -/- € 502.338 Resultaat 2022: -/- € 2.646.286
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Budget per thema: Innovatie maximaal € 12 mln. Groei maximaal € 12 mln. Export maximaal € 3 mln. Starters maximaal € 3,9 mln.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2021: € 9,0 mln. Eigen vermogen 31-12-2022: € 8,0 mln. Vreemd vermogen 31-12-2021: € 0,2 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 0,2 mln.

Financiële risico's provincie	<p>Er wordt maximaal € 30,9 mln. uitgezet. Uitgangspunt is dat investeringen vanuit het fonds de kans hebben om de financiering terug te betalen aan het fonds. Gezien de doelgroep waarin het fonds investeert is de provinciale inbreng uit voorzorg deels voorzien. De reservering op de reserve is per budget vastgelegd. Voor Innovatie is dit op voorhand 100%. Voor de overige budgetten dient ter dekking van de risico's de Reserve risicobuffer:</p> <table> <tr> <td>Groei</td> <td>33%</td> </tr> <tr> <td>Export</td> <td>20%</td> </tr> <tr> <td>Starters</td> <td>33%</td> </tr> </table>	Groei	33%	Export	20%	Starters	33%
Groei	33%						
Export	20%						
Starters	33%						

2.8 Fûns Skjinne Fryske Energzy BV (FSFE), Leeuwarden

De provincie is enig aandeelhouder in de besloten vennootschap Fûns Skjinne Fryske Energzy BV. Deze BV is 2 september 2014 opgericht. Doel van het fonds is het financieren van projecten op het gebied van duurzame energie.

Programma	Omgeving
Rechtsvorm (bestuurder GS)	BV (gedeputeerde S. Knol)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	
Resultaat	Resultaat 2021: € 33.000 Resultaat 2022: € 116.000
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Maximaal € 90 mln.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2021: € 16,4 mln. Eigen vermogen 31-12-2022: € 18,6 mln. Vreemd vermogen 31-12-2021: € 33,9 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 39,1 mln.
Financiële risico's provincie	<p>FSFE is in het jaar 2013/2014 ontwikkeld en aanbesteed. In januari 2022 is het nieuwe Energieprogramma Fryslân 2022-2025 vastgesteld en heeft Provinciale Staten ingestemd met een aantal uitgangspunten voor FSFE.</p> <p>Bij de start van het fonds is uitgegaan van 100% revolverendheid en die verwachting is niet veranderd.</p> <p>Voor de zekerheid is bij de start van het fonds wel een reservering op de provinciale risicobuffer van €30 mln. gemaakt, deze is nog voldoende.</p>

2.9 Fryslân Hurde Wyn BV (FHW), Leeuwarden

De provincie is enig aandeelhouder in de besloten vennootschap Fryslân Hurde Wyn (FHW). Deze BV is 13 maart 2019 opgericht. Het doel van deze BV is het namens de provincie, vanuit haar publieke verantwoordelijkheid, verwerven, houden en vervreemden van een deelneming in Windpark Fryslân Holding B.V. (WPFH). Deze holding heeft tot doel de realisatie en exploitatie van het windpark om zodoende namens de provincie mede een concrete bijdrage te leveren aan de realisatie van een fossielvrije en uiteindelijk volledig duurzame provincie.

Programma	Economie
Rechtsvorm (bestuurder GS)	BV (gedeputeerde E. Folkerts)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	
Resultaat	2022: € 13,6 mln 2023: € 11,2 mln.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De provincie Fryslân heeft 100% van de aandelen in FHW BV.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen 31-12-2022: € 20,0 mln. Eigen vermogen 31-12-2023: € 20,0 mln. Vreemd vermogen 31-12-2022: € 89,5 mln. Vreemd vermogen 31-12-2023: € 84,7 mln.
Financiële risico's provincie	Op 1 oktober 2019 heeft de provincie € 20 mln. eigen vermogen (Agio) en een achtergestelde lening van € 80 mln. aan FHW BV verstrekt. FHW BV heeft vervolgens op 1 oktober 2019 een bedrag van € 20 mln. aandelenkapitaal en een achtergestelde lening van € 80 mln. verstrekt aan Windpark Fryslân Holding BV. In 2022 is er vanuit de achtergestelde lening voor het eerst rente en aflossing ontvangen. Door het ontvangen van aflossing op de achtergestelde lening, daalt het geïnvesteerde vermogen in FHW en Windpark Fryslân. In 2022 voor het eerst dividend ontvangen vanuit het Windpark. Het in 2022 ontvangen dividend bedraagt: € 13,5 mln. In het 2023 is een dividend ontvangen van € 11,2 mln. Omdat de bouw van Windpark Fryslân is voltooid en in de operationele fase is beland, zijn er geen risico's meer op gebied van bouwvertraging en kostenoverschrijdingen.

2.10 OVEF (Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.) te IJlst Voorheen SOVF (Stichting Openbare Verlichting Fryslân)

Samenwerkingsverband op het gebied van beheer en onderhoud van openbare verlichting en op het gebied van gezamenlijke inkoop duurzame energie.

Programma	Infrastructuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Coöperatie Gedeputeerde S. Knol
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Verwacht resultaat: € 0
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Jaarlijkse bijdrage circa € 16.500,-
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Geen
Financiële risico's provincie	Geen

Categorie 3: Stichtingen en verenigingen

3.1 Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO), Den Haag

Gezamenlijke belangenbehartiging van provincies in algemene overheidsaangelegenheden en kennisuitwisseling. In het bestuursakkoord zijn uitspraken gedaan over zichtbaarheid en aanwezigheid van de provincie. Op landelijk niveau heeft het IPO daarbij een nadrukkelijke rol, o.a. tot uitdrukking komend in het zgn. Kompas 2020. Onderdeel van IPO is ook het kantoor BIJ12, die onder andere de PAS-maatregelen en het Faunafonds voor de provincies regelt.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Vereniging (gedeputeerde F. Wiersma)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	Conform doelstelling Verwacht resultaat: € 0
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage 2023: € 2,2 mln. Bijdrage 2024: € 2,5 mln. Jaarlijkse bijdrage aan diverse kerntaken.
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen. Het IPO beschikt niet over eigen vermogen. Een eventueel batig jaarsaldo wordt gerestitueerd aan de provincies of doorgeschoven naar het volgende jaar. Er worden daarnaast geormerkte middelen aangehouden voor beleidsdoelen die al in uitvoering zijn maar nog niet zijn afgerond.

Financiële risico's provincie	Geen
--------------------------------------	------

3.2 Vereniging naar Belgisch recht Huis van de Nederlandse Provinciën (HNP), Brussel (België)

Gezamenlijke huisvesting van de provincies en het IPO in Brussel ter verdediging van de Europese belangen van de Nederlandse provincies.

Het HNP vervult daarmee een groot praktisch nut: de gezamenlijke Nederlandse provincies en hun lobbyisten delen met elkaar huisvesting in Brussel, op een steenworp afstand van de belangrijkste Europese instanties als de Europese Commissie, het Europees Parlement en het Europees Comité van de Regio's. Deze gezamenlijke huisvesting maakt de provincies meer zichtbaar in Brussel dan afzonderlijke kantoorruimtes. De provincies hebben hiermee een eigen onderkomen waar vergaderd kan worden (HNP-bestuur, maar ook inhoudelijke bijeenkomsten) en dat kan dienen als ontvangstplek en uitvalsbasis voor bezoeken van bestuurlijke delegaties uit Nederland, die met grote regelmaat plaatsvinden. Bovendien is deze huisvesting voor de provincies aanzienlijk goedkoper dan afzonderlijke onderkomens. De gezamenlijke huisvesting bevordert daarnaast de samenwerking en uitwisseling tussen de provinciale lobbyisten: men stemt af en deelt de informatie die voor alle provincies van belang is en er is sprake van een zekere portefeuillevreemdeling om te voorkomen dat alle provincies/landsdelen zich met dezelfde onderwerpen moeten bezighouden. Dit is zo georganiseerd dat de belangenbehartiging voor de eigen provincies/het eigen landsdeel niet in het gedrang komt: die is prioritair. Vanuit Noord-Nederland hebben drie lobbyisten hun kantoor in het HNP: de twee vertegenwoordigers van de gezamenlijk provincies (via SNN) en de lobbyist namens de vier grote gemeenten.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Vereniging/ INPA (volgens Belgisch recht) (gedeputeerde F. Douwstra)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuilleshouder
Resultaat	De resultaten variëren over de jaren. Positieve resultaten worden toegevoegd aan de reserve, negatieve resultaten worden uit de reserve gedekt.
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Bijdrage in 2023: € 66.000 Bijdrage in 2024: € 66.000 (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Geen
Financiële risico's provincie	Geen

3.3 Stichting Nazorg Ouwsterhaule, Joure

De provincie Fryslân heeft als partij afval gestort op de voormalige stortplaats Ouwsterhaule. Alle partijen die afval hebben geleverd of de stortplaats hebben beheerd, participeren in de stichting nazorg Ouwsterhaule. Het publieke belang betreft het voorkomen van ongewenste milieueffecten van de voormalige stortplaats. Het financiële risico dat de provincie loopt is de schade in geval van lekkage in de bodemafdichting.

Programma	Omgeving
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Stichting (ambtelijke vertegenwoordiging)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Geen
Resultaat	Beheer stort conform doelstelling. Onderhoud wordt bekostigd uit het jaarlijkse rendement. Resultaat 2021: -/- € 195.000 Resultaat 2022: -/- € 140.000 De tekorten wordt gedekt uit het eigen vermogen
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Initiële storting circa € 780.000,- (26% van nazorgkapitaal).
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Nazorgkapitaal in fonds (eigen vermogen) 31-12-2021: € 3,0 mln. 31-12-2022: € 2,9 mln.
Financiële risico's provincie	Min: € 20.000,- Max: € 500.000,- Participatie 26%, Kans: 1% Berekend risico: € 1.300,-

Categorie 4: Overige verbonden partijen

4.1 Fonds Nazorg Stortplaatsen, Leeuwarden

De betrokkenheid van de provincie vloeit voort uit de Wet milieubeheer. Het Nazorgfonds Stortplaatsen is een 'sparingpot' waaruit de kosten van nazorg van relatief jonge stortplaatsen worden gedekt. Deze nazorg beoogt te voorkomen dat het publieke belang wordt geschaad door milieuvervuiling als gevolg van gebrek aan onderhoud aan en tijdig vervangen van voorzieningen van overgedragen (gesloten) stortplaatsen.

Het belangrijkste financiële risico dat de provincie loopt zijn hoge opruimkosten wegens bodemverontreiniging als gevolg van falende beschermende voorzieningen. Lang onopgemerkte bodemverontreiniging kan leiden tot schade bij derden. In verband met dit soort risico's is een risicovoorziening in het fonds opgenomen.

Er vallen zeven stortplaatsen onder de nazorgregeling, waarvan 3 droge stortplaatsen, 3 kleinschalige baggerspeciestortplaatsen en 1 grote baggerspecie stortplaats. Aan zes van de zeven stortplaatsen is een voorlopige heffing opgelegd en geïnd, bij één stortplaats is de heffing definitief vastgesteld en geïnd.

Programma	Omgeving
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Fonds Wet Milieubeheer (gedeputeerde De Vries)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	2022: € 218.350

	2023: € 528.200
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	Een jaarlijkse provinciale bijdrage t/m 2024 ter compensatie van de rekenrente verlaging in 2015. De gerealiseerde bijdrage voor 2023 bedraagt € 64.489. De begrote bijdrage voor 2024 bedraagt € 69.046. De gelden van Fonds Nazorg Stortplaatsen Fryslân zijn sinds 2008, na enkele jaren van tegenvallende beleggingsrendementen, uitgeleend aan provincie Fryslân. Hierover betaalt de provincie jaarlijks een vaste rentevergoeding van 4,24% aan het Nazorgfonds (rentevergoeding over 2023: € 736.821). Deze afspraak loopt tot 2025 (GS besluit 10/3/2015).
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Eigen vermogen: 2022: € 2,5 mln. Eigen vermogen 2023: € 3,1 mln. Voorzieningen: 2022: € 14,3 mln. Voorzieningen: 2023: € 16,6 mln.
Financiële risico's provincie	Het eigen vermogen van het Nazorgfonds bedraagt per 31-12-2022 € 3,1 mln. De reserves van het Nazorgfonds zijn op het benodigde niveau. De Provincie loopt derhalve geen financieel risico.

4.2 Omgevingsberaad Waddengebied, Leeuwarden

In 2020 is het voormalige Regiecollege Waddengebied overgegaan in het Omgevingsberaad Waddengebied (OBW). Het OBW is een van de drie onderdelen van een nieuwe governance voor het Waddengebied, zoals medio 2019 aangekondigd door de minister van Infrastructuur en Waterstaat en de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De andere twee onderdelen zijn: het Bestuurlijk Overleg Waddengebied en de Beheerautoriteit Waddenzee.

Het Omgevingsberaad Waddengebied is een platform waar gestructureerd discussies over het Waddengebied worden geïnitieerd en gevoerd, alsook informatie uitgewisseld. Gebruikers van het Waddengebied (zoals havens, visserij, landbouw, recreatie en toerisme), natuur- en milieuorganisaties en de Waddenacademie nemen deel aan dit beraad. Rijk en regionale overheden gebruiken het OBW voor het bespreken en toetsen van beleidsvoorstellen. De heer Brok, Commissaris van de Koning van Fryslân is in zijn functie als rijksheer, voorzitter van het OBW én vicevoorzitter van het Bestuurlijk Overleg Waddengebied, zodat de connectie tussen beide overleggen goed geborgd is.

Financiering ervan vindt plaats door Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen. Afspraken zijn vastgelegd in een werkplan.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm (bestuurder GS)	Convenant (Commissaris van de Koning in zijn rol als rijksheer)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Niet van toepassing.

Resultaat	2021: -/- € 141.530 (het negatieve resultaat komt grotendeels door bijdragen die al in het vorig boekjaar zijn ontvangen) 2022: -/- € 1.343 (het negatieve resultaat is het gevolg van iets hoger dan begrote uitgaven)
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De bijdrage zijn als volgt verdeeld: Rijk 30% Provincies 40% Gemeenten 20% Waterschappen 10% Bijdrage provincie Fryslân 2023: € 47.300 2024: € 47.300 (begroot)
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Niet van toepassing
Financiële risico's provincie	Geen

4.3 Regioboard Noordoost Fryslân, Leeuwarden

De Regioboard bestaat uit negen leden, drie vanuit overheid, drie vanuit het onderwijs en drie ondernemers. Samen met de onafhankelijk voorzitter en de programmaorganisatie werkt de Regioboard aan de economische groei van de regio, de stabilisatie van de werkgelegenheid en aan een grote innovatieslag. Daarnaast beoordeelt de Regioboard of projecten gesubsidieerd worden uit de Regiodealgelden.

Vanaf 1 januari 2020 worden projecten van de Regiodeal Noordoost Fryslân aangejaagd door een nieuwe programmaorganisatie, voorlopig genoemd Versnellingsagenda. Om de samenwerking in de regio slagvaardig aan te jagen wordt er nauw samengewerkt met het bedrijfsleven, onderwijs en de overheid. Op 11 maart 2020 zijn vertegenwoordigers van deze partijen officieel geïnstalleerd in de Regioboard Noordoost Fryslân.

Programma	Bestuur
Rechtsvorm, bestuurder GS	Convenant (gedeputeerde S. Knol)
Bestuurswisselingen of veranderingen in openbaar belang	Per 20 juli 2023 is bovengenoemde gedeputeerde portefeuillehouder
Resultaat	De resultaten worden per project gepresenteerd
Financieel belang in de verbonden partij (orde van grootte)	De bijdragen voor de diverse projecten worden opgebracht door de EU, gemeenten, bedrijfsleven, onderwijs en provincie Fryslân
Eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Niet van toepassing
Financiële risico's provincie	Geen

Financiële risico's provincie

De financiële risico's van de verbonden partijen worden voor het grootste deel afgedekt door de Reserve risicobuffer, zie paragraaf 4.3 Risicobuffer revolverende middelen. Hierin staan de risico's van de verbonden partijen FOM, FSFE, NOM, Windpark Fryslân (FHW BV) en de revolverende uitzettingen opgenomen.

Het totaal van financiële risico's voor de provincie bij de andere verbonden partijen (die niet apart in de risicobuffer zijn vermeld) bedraagt per einde van 2023 € 158,4 mln. Per 31-12-2022 was dat € 126,6 mln.

Het grootste deel hiervan is de hybride lening uitgegeven aan de NWB; € 50 mln. en de converteerbare obligatielening van € 76,5 mln. en achtergestelde lening van € 31,8 mln. verstrekt aan Alliander. Het restantbedrag (€130.000) heeft betrekking op het risico bij Stortplaats Ouwsterhaule.

Vanwege de hoge kredietwaardigheid van zowel NWB als Alliander en de gereguleerde markt waarin Alliander opereert is de kans dat het financieel risico tot verlies van de hybride, converteerbare of achtergestelde leningen zich voordoet nihil. In paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing worden de bovengenoemde risico's meegenomen bij het berekenen van de benodigde weerstandscapaciteit.

Paragraaf 6. Grondbeleid

6.1 Samenvatting grondbezit

In het Fries Programma Landelijk gebied zijn al onze grondopgaves samengebracht, maar het integrale programma is in afwachting van het Rijk. Dit betekent dat de huidige gebiedsprocessen gewoon doorgaan. Onze opgaven met betrekking tot natuur en veenweide kennen al een grote grondverwervingsopgave. Nieuwe gebiedsprocessen zoals Dongeradielen en Burgumermar-De Leijen vragen nieuwe compensatie- en ruilgronden om het gebiedsproces op gang te brengen.

Deze gronden worden ingezet om onze opgave te realiseren. De provincie heeft geen ambitie om groot grondbezitter te worden. Daarbij vindt grondverwerving plaats op basis van vrijwilligheid dus samen met de grondcommissies in de gebiedsprocessen zoeken wij naar een passende grondverwervingsstrategie.

Al onze gronden zijn vastgelegd in de provinciale grondbank. Vanuit deze grondbank maken provinciaal breed een afweging waar onze gronden het beste kunnen worden ingezet. We hebben ruim 3.000 ha om voor onze opgaven in te zetten, waarvan een deel bestemd is voor omvorming naar natuur binnen het Natuur Netwerk Nederland.

Gronden kunnen alleen worden aangekocht indien Gedeputeerde Staten hier opdracht voor heeft gegeven. Een groot deel van de grondaankopen vinden plaats vanuit een door Gedeputeerde Staten vastgesteld AankoopStrategiePlan voor een specifiek gebiedsproces. Over andere aankopen wordt individueel door Gedeputeerde Staten besloten. Aankopen vinden plaats binnen de kaders van het grondbeleid van de provincie.

De Fryske Grûnbank

De Fryske Grûnbank is een samenwerking met de deelnemers uit de Landbouw, Fries particulier grondeigendom, Natuur, Natuurbeheer en overheden. De Grûnbank houdt zich in Fryslân breed bezig met de optimale inzet van gronden voor de opgaves van haar leden. Met als doel kennisontwikkeling en -uitwisseling en het optimaal benutten van kansen die zich voordoen om daarmee een bijdrage te leveren aan de totstandkoming van gebiedsprocessen. De Fryske Grûnbank kan hierin als adviseur naar de provincie optreden en mede adviseren hoe het krediet ten behoeve van de strategische grondvoorraad zo goed mogelijk kan worden ingezet. De dienst faciliteert haar partners om samen de Fryske grondpuzzel te kunnen leggen.

Strategische Grondvoorraad

Wij hebben grote opgaven ten aanzien van de landbouw, natuur, veenweide en stikstof. Voor deze opgaves maken we gebiedsgerichte plannen die al uitgewerkt of nog in voorbereiding zijn. Bij deze vraagstukken is de inzet van grond vaak één van de bepalende factoren. Bij de vaststelling van plannen wordt daarin ook het mandaat tot aankoop van gronden voor Gedeputeerde Staten opgenomen. Indien een plan nog in voorbereiding is dan is dit mandaat er nog niet, terwijl het wel wenselijk kan zijn om een strategische aankoop te doen.

Er doen zich soms kansen voor die een bijdrage kunnen leveren aan bestaande of in voorbereiding zijnde plannen. Provinciale Staten heeft hiervoor een krediet van € 23,5 mln. beschikbaar gesteld om snel op deze kansen te kunnen inspringen. Deze kansen hebben zich sinds het beschikbaar stellen van het krediet zeker voorgedaan. Er is op dit ogenblik voor € 2,592 (stand 20 januari 2024) aan strategische voorraad aangekocht. Het college heeft in 2023 besloten 2 strategische aankopen te doen. Het betreft een aankoop nabij N2000 gebied Rottige Meenthe Brandemeer, waar 86 hectare wordt aangekocht en een aankoop nabij N2000 gebied Drents Friese Wold waar 43 hectare wordt aangekocht. Beide besluiten zijn genomen in de laatste maanden van 2023, waardoor de realisatie van de daadwerkelijke aankopen op dit moment nog in voorbereiding zijn. De aankopen worden gedaan met een beheersbaar risicoprofiel omdat alleen

courante gronden worden aangekocht. De risicoreserve van € 1,5 mln. is dan ook nog niet aangesproken. Rijksbeleid en recente ontwikkelingen op het gebied van natuur en stikstof ontwikkeling leiden tot de groeiende omvang van provinciale opgaves. Tegelijkertijd doen zich als gevolg van ontwikkelingen op de markt met enige regelmaat kansen voor die mogelijk passend zijn bij deze opgaves waarvoor de provincie komt te staan. Er zijn op dit moment (stand 20 januari 2024) een aantal potentiële aankopen aangewezen waarover momenteel marktconsultatie plaatsvindt. Het beschikbare budget binnen het investeringskrediet is hiermee voor 85% gevuld. De kans is reëel dat hiermee het budget dat beschikbaar is voor strategische grondaankopen, op enig moment ondanks het revolverende karakter uitgeput zal raken.

Nationale Grondbank

Het Rijk en het ministerie van LNV erkennen de verwervingsopgave binnen het NPLG. Het ministerie ziet ook dat er meerdere provincies zijn die de verwervingsopgave niet zelfstandig kunnen dragen of er voor kiezen dat niet te doen. Het ministerie heeft daarvoor de Nationale Grondbank (NGB) ingesteld. Het college heeft in 2023 besloten een aankoopkans van 235 hectare nabij het N2000 gebied Drents Friese Wold in te dienen bij de Nationale Grondbank.

Totale opgave grondverwerving

te verwerven ha	totaal te verwerven	verworven per 01-01-2024	Verworven in 2023	nog te verwerven
programma 2 infra	4080	4033	35	47
programma 3 natuur en landbouw	2972	1722	102	1250
programma 4 Veenweide	441	228	9	212
programma 5 terpenproject	11	5	4	1
x € 1.000.000	totaal te verwerven	verworven per 01-01-2024	Verworven in 2023	nog te verwerven
programma 2 infra	142	141	0	1
programma 3 natuur en landbouw	121	56	5	65
programma 4 Veenweide	31	18	0	13
programma 5 terpenproject	1	0	0	0
te verkopen ha	totaal te verkopen	verkocht per 01-01-2024	Verkocht in 2023	nog te verkopen
programma 2 infra	1827	1344	49	483
programma 3 natuur en landbouw	3003	1116	453	1887
programma 4 Veenweide	303	0	0	303
programma 5 terpenproject	11	0	0	11
x € 1.000.000	totaal te verkopen	verkocht per 01-01-2024	Verkocht in 2023	nog te verkopen
programma 2 infra	53	48	2	6
programma 3 natuur en landbouw	99	49	19	50
programma 4 Veenweide	15	0	0	15
programma 5 terpenproject	1	0	0	1

6.2 Grondaankopen per beleidsprogramma

Programma 2 – Infrastructuur

De grote infraprojecten zijn uitgevoerd of zitten in de fase van inrichting. Maar achter de schermen wordt er nog hard gewerkt. Alle kavels moeten bij de juiste eigenaar terechtkomen en de kavelaanvaardingswerkzaamheden worden momenteel nog afgerond. Wij zijn tevens gestart met de verkoopopgave vanuit deze projecten. Dit doen wij in overleg met het Fries Programma Landelijk Gebied omdat wij ook blijvend een behoefte aan ruilgronden hebben.

De projecten N354 Snitserdyk, N359 3 tunnels Wommels-Bolsward, N358 De Skieding en N358 Uterwei zijn voor de grondverwerving afgerond. Met de laatste eigenaren in het project De Skieding/Uterwei vinden nog gesprekken plaats.

Programma 3 – Omgeving

Twee grote opgaven domineren de grondverwerving in programma 3. De opgaven natuurontwikkeling en veenweide. Binnen de natuurontwikkeling is sprake van langlopende gebiedsprocessen zoals Achtkarspelen Zuid, Beekdal-Linde, Dulf/De Mersken en Koningsdiep. In samenwerking met Natuer mei de Mienskip is hier een nieuw gebied aan toegevoegd, Burgumermar De Leijen. De eerste gronden hiervoor zijn verworven maar we staan nog aan de vooravond van het gebiedsproces.

Vanuit het besluit van Provinciale Staten wordt getracht samen met Natuer mei de Mienskip ook nu de provinciale doelen binnen het Natuur Netwerk Nederland, prioriteit 3 en 4 te realiseren. Dit is een verbreding van de natuuropgave, niet een uitbreiding. Een deel van de opgaven wordt gerealiseerd door kwalitatieve verplichtingen met de huidige grondeigenaren af te spreken waarvoor zij gecompenseerd worden.

Veenweide loopt volop. Diverse aankopen binnen het gebiedsproces Hegewarren zijn gerealiseerd en met de resterende eigenaren vinden constructieve gesprekken plaats. De provinciale eigendommen (gronden) worden al deels ingezet voor het doen van diverse innovatieve proeven met extensieve agrarische activiteiten op nattere veengrond.

In 2023 is in opdracht van het Uitvoeringsprogramma Stikstof in samenwerking met het ministerie van LNV gestart met uitvoering te geven aan de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (de LBV en LBV+ regeling), de volksmond beter bekende opkoopregeling, gericht op piekbelasters en veehouderijen die vrijwillig willen stoppen.

Programma 5 – Mienskip

Het terpenproject is een doorlopend project en een samenwerking tussen provincie en rijk. Dit jaar is er 4 hectare verworven zodat onze opgave nog 1 hectare bedraagt.

Overig vastgoedbezit

Vanuit haar rol als weg- en vaarwegebeheerder heeft de provincie ruim 12.000 ha structureel bezit, waarvan ruime 8.000 ha de Friese meren zijn. Daarnaast hebben wij diverse eigendommen die wij zelf gebruiken of verhuren. Het gaat bijvoorbeeld om:

- Brug- en sluiswachterswoningen
- Huisvesting (steunpunten) voor weg- en waterbeheer door de hele provincie
- Verhuur van oeverstroken, ligplaatsen voor recreatie arken, steigers
- Tijdelijk verworven gronden die wij verpachten
- Een aantal busstations
- Het Afsluitdijk Waddencentrum
- Diverse gronddepots

Daarnaast zien wij toe op het grondgebruik van de provincie. Soms worden gronden of water door burgers en bedrijven onrechtmatig gebruikt.

6.3 Risico's

Op aangeven van Provinciale Staten wordt er geen actief grondbeleid gevoerd. Wij verwerven die grond die wij nodig achten om onze provinciale opgaven in het landelijk gebied vorm te geven. Een deel van onze grond wordt voor natuurinrichting gebruikt, het andere deel wordt weer als ruil- of compensatiegrond voor de toekomst van de landbouw ingezet.

De grondprijzen van agrarische - en akkerbouwgronden in de provincie stijgen nog steeds licht elk jaar. Op basis van deze stijging achten wij de risico's ten aanzien van een negatieve waardeontwikkeling klein. Afwaardering ten behoeve van functieverandering zoals bij natuurinrichting, waterpeilverhogingen worden vanuit andere beschikbare budgetten gedekt.

Voor onze strategische grondvoorraad is een risicoreserve van € 1,5 mln. beschikbaar. Hier hebben wij nog niet gebruik van hoeven te maken.

Paragraaf 7. Bedrijfsvoering

Inleiding

De samenleving is in ontwikkeling en vraagt om een andere houding van de overheid; minder sturend en meer faciliterend. Zowel voor het bestuur als voor de organisatie is het voor de komende jaren de uitdaging mee te bewegen met deze ontwikkelingen en de kansen die er voor de provincie liggen (externe initiatieven zoals Natuur mei de mienskip, Holwerd aan Zee, de IJsselmeerkust, het Interbestuurlijk Programma, de Regiodeals etc.).

De opbouw van deze paragraaf is aangepast naar aanleiding van de behandeling van de jaarstukken 2020 in Provinciale Staten. De basis voor deze paragraaf is het programma bedrijfsvoering en op verzoek van Provinciale Staten maken we in deze paragraaf op een eenduidige en navolgbare manier het capaciteitsbudget en de ontwikkeling daarvan inzichtelijk. In de tabel hieronder staat de omvang van het capaciteitsbudget, inclusief inzicht in het onderdeel dekking dat wij ontvangen voor capaciteit. Verder maken we inzichtelijk hoe het capaciteitsbudget zich heeft ontwikkeld na de bestuursrapportage 2023 en zo zullen we in elk P&C document de mutaties ten opzichte van het vorige document opnemen. Vervolgens visualiseren we meerjarig de ontwikkeling van het capaciteitsbudget vanuit de structurele en tijdelijke onderdelen.

1. Programma O&O (organisatieontwikkeling) en de uitvoering van het HR-beleid

De ambitie van de organisatie is optimaal bij te dragen aan de realisatie van maatschappelijke opgaven en de realisatie van de ambities van het provinciaal bestuur. Binnen de organisatie zijn forse stappen gezet in de transitie om meer wendbaar en in samenwerking met onze partners te werken aan de opgaven die er zijn.

Begin 2023 is het organisatieplan, stap 1, 2023-2027 is vastgesteld. Op basis van dit plan is de adviesaanvraag voor stap 1 ingediend bij de OR en is een akkoord bereikt met de vakbonden over een Sociaal Plan. Stap 1 ging over de inrichting van de nieuwe hoofdstructuur van de organisatie.

In september 2023 is de adviesaanvraag voor stap 2 ingediend bij de OR. Op basis hiervan kon in november worden gestart met het plaatsingsproces van de functies van teammanagers. Er is een verdeling gemaakt van alle provinciale taken over de verschillende teams. Medewerkers zijn, op basis van hun functies, ingedeeld naar die verschillende teams. Dit heeft het mogelijk gemaakt om op 1 januari 2024 te starten in een nieuwe organisatiestructuur. Het organisatieontwikkeltraject heeft een looptijd tot 2027. In deze periode wordt onder andere actief gewerkt aan het thema cultuur en leiderschap, de (door)ontwikkeling van werkwijzen, processen en systemen etc. Jaarlijks wordt de ontwikkeling gemonitord en waar nodig bijgesteld.

Het organisatieontwikkeltraject moet leiden tot meer daadkracht, leiderschap en eenvoud; waarbij aandacht is voor de politiek-/ bestuurlijke context waarin wij samenwerken met en voor de 'Mienskip'.

2. Het programma Digitale Transformatie

Provinciale Staten hebben vanaf 2023 extra middelen beschikbaar gesteld voor digitalisering. Begin 2023 gestart met de inrichting van de programmastructuur voor het programma Digitale Transformatie. Deze structuur zal de gedurende de looptijd van het programma de integrale sturing en het bereiken van de strategische doelen in brede samenhang gaan faciliteren.

Voor de realisatie van het programma is er een tijdelijke inzet van externe expertise voorzien om de noodzakelijke kennis op te bouwen en daar waar nodig te versnellen. De vraag naar deze specifieke kennis is in de huidige markt enorm, maar door succesvolle werving is de formatie voor de initiële fase inmiddels volledig op sterkte.

Met de daadwerkelijke start van het programma Digitale Transformatie is ook de eerste transitie voor de informatievoorzieningsketen zichtbaar geworden. Waar in de afgelopen jaren de focus met name op stabiliteit en continuïteit heeft gelegen, is er nu een omslag waarbij de aandacht meer specifiek gericht is op het kunnen leveren van een moderne, duurzame ondersteuning aan de organisatie.

In de wetenschap dat digitalisering, data, innovatie en Informatievoorziening in de volgende jaren sterk in belang zouden toenemen, heeft de Informatievoorzieningsketen (IV-keten) zich de afgelopen jaren getransformeerd tot een professionele organisatie die de opgaven en afdelingen goed kan bedienen bij het realiseren van de digitaliseringsambities.

Na de start van het programma in 2023 is een voortvarende start gemaakt met het inrichten van de programmastructuur, programma-organisatie en de daarbij behorende governance. De programmastructuur maakt het mogelijk om de opgaves in samenhang te realiseren waarbij rekening wordt gehouden met de wettelijke verplichtingen, de kaders/ randvoorwaarden en de te realiseren meerwaarde zoals gedefinieerd in de hoofddoelstellingen van het programma.

Op het gebied van data is een belangrijke stap gezet om de ambities op het gebied van data & data gedreven werken voor de domeinen te vertalen in uitvoerbaar beleid.

Vanuit dienstverleningsperspectief is gestart met een modernisering van het Klant Contact Centrum, en parallel de vernieuwing & verdere digitalisering van de dienstverlening op het gebied van subsidieverstrekking. De eerste zichtbare resultaten worden vanaf het 1ste kwartaal 2024 zichtbaar voor zowel de Mienskip en de interne provinciale organisatie.

Tot slot is een inhaalslag in gang gezet op het gebied van informatiebeveiliging, vanuit het programma worden hiermee belangrijke verbeterpunten en wettelijke verplichtingen tot uitvoering gebracht waarmee belangrijke stappen richting een betrouwbare, veilige en beheersbare informatievoorziening worden gezet.

In de begroting 2023 is het voorstel Digitalisering-strategie voor een bedrag van € 10,4 mln. euro opgenomen voor de periode 2023 tot en met 2026. Dit bedrag is verwerkt in de begroting onder de noemer Programma Digitale Transformatie. Het programma Digitale Transformatie stuurt op de eerder vastgestelde doelstellingen.

Binnen het digitaliseringsbudget van € 10,4 mln. euro is geld gereserveerd voor het verbeteren van de digitale vaardigheden van de organisatie. Dit budget zal worden ingezet voor opdrachten, onderzoeken en capaciteit. Zoals toegelicht in de berap 2023 is deze ontwikkeling in het kader van de organisatieontwikkeling aangehouden. In 2024 zal een nulmeting worden uitgevoerd waarna gericht kan worden ingezet op het versterken van de digitale vaardigheden.

Verder zijn binnen het digitaliseringsbudget middelen gereserveerd voor het Icoonproject Digitalisering. Dit is een project binnen de samenwerkingsagenda Fryslân Leeuwarden 2023. Gemeente Leeuwarden en provincie Fryslân werken intensief samen op het gebied van data.

3. De herinrichting van het provinciehuis en het hybride werken

Wat wilden we bereiken?

De herinrichting van het provinciehuis en het hybride werken

Vooruitlopend op de uitkomsten van het organisatieontwikkeltraject en de indeling van de nieuwe organisatiestructuur zijn er een aantal pilots ten behoeve van het hybride werken doorlopen. Op basis van deze uitkomst is al gestart met het plaatsen van diverse bel/teamhuisjes op diverse plekken in het provinciehuis. Er is een combinatie gemaakt van werken in het provinciehuis, thuis en hybride en in verschillende vormen van samenwerken in projecten tot concentratiewerk. Een aantal vergaderruimtes zijn voorzien van nieuw meubilair en werkplekken zijn daar waar nodig vernieuwd en aangevuld. Tevens is ruimte 1.30 gereed gemaakt volgens het principe van brûs, rûs en rêst en is ruimte 2.20 getransformeerd tot een brûsplak.

4. De Energie-neutrale organisatie

Wat wilden we bereiken?

De Energie-neutrale organisatie

De provinciale organisatie heeft de ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn. (Bestuursakkoord 2019-2023) Om dit doel te realiseren zijn er middels een implementatieplan 2 lijnen uitgezet:

1. Provinciale kantoren isoleren en energie besparen
 2. Zelf duurzame energie opwekken op eigen daken en provinciale gronden. (zonne-energie en groen gas).
- De uitvoering loopt, waarbij de duurzame opwek van zonne-energie op provinciale gronden momenteel achter loopt op de planning.

Provinciale kantoren isoleren en energie besparen

De Provincie Fryslân maakt gebruik van een aantal kantoren en bedrijfspanden. Een deel hiervan moet voldoen aan nieuwe wetgeving ten aanzien van een minimale duurzaamheidslabel terwijl een ander deel een vrijstelling geniet omdat het een monument is. Provinciale Staten heeft zich ten doel gesteld dat de provinciale panden per saldo energieneutraal zijn. Dit doel wordt gerealiseerd door het aanbrengen van o.a. energiezuinige ledverlichting, glas vervangen door HR++-glas, aanbrengen van zonnepanelen op daken en de opwek van hernieuwbare energie op eigen gronden.

In 2023 is het overgrote deel van de verlichting (1400 armaturen) op het Provinsjehûs vervangen door energiezuinige ledverlichting. De vervanging van het dubbel glas voor het monumentale deel van het Provinsjehûs is in detail uitgewerkt en voorbereid voor uitvoering in 2024. Voor de aanleg van zonnepanelen op het dak van het Provinsjehûs is technische analyse en een offertetraject doorlopen zodat in 2024 de daadwerkelijke uitvoering kan plaatsvinden.

Naast het Provinsjehûs worden ook de primaire (vaar)wegensteunpunten in beheer van Provinciale Waterstaat projectmatig conform plan energieneutraal gemaakt. In 2023 is het kantoordeel van het vaarwegensteunpunt Uitwellingerga van het aardgas af en is het laadplein voor de elektrische bedrijfswagens aangelegd en zijn alvast voorbereidingen getroffen voor de geplande extra zonnepanelen op het boothuis en de geplande aanleg van een batterij voor opslag van de zonne-energie. De ambities voor een innovatieve waterstofgenerator op deze locatie hebben we door het faillissement van een Friese ondernemer helaas moet laten varen. Het nog beschikbare innovatiebudget is vervolgens ingezet voor de aanschaf van de hoog temperatuur warmtepompen waarmee het kantoordeel nu aardgas vrij is.

De verduurzaming van het Provinsjehûs en de (vaar)wegensteunpunten wordt projectmatig conform plan aangestuurd en tot nu toe zijn de duurzaamheidsinvestering vanuit bestaande budgetten gefinancierd. Op dit moment zijn er geen bijzonderheden of belangrijke financiële aandachtspunten.

Zelf duurzame energie opwekken

Concrete stappen worden er momenteel gemaakt voor het in 2025 kunnen produceren van fossielvrij biogas door middel van een innovatieve mono-grasvergistingsinstallatie op de energiecampus Leeuwarden. Hierbij is het bermmaaisel vrijkomend uit beheerwerkzaamheden langs provinciale wegen de grondstof voor de productie van dit groengas. Hiermee hebben we een duurzame en lokaal beschikbare vervanger voor ons fossiele aardgasverbruik.

Voor wat betreft de opdracht om duurzame elektriciteit middels zonnepanelen op eigen gronden te ontwikkelen voorzien we dat we de planning van 2025 waarschijnlijk niet gaan halen. Uitgaande van het huidige ruimtelijk beleid en het daarbij zorgvuldig moeten doorlopen van de omgevingsprocessen is de realisatie van de beoogde 10 MW (scenario energieneutraal) aan zonne-energie op provinciale gronden waarschijnlijk niet voor 2025 te realiseren. Tenzij we kiezen voor een alternatief (aankoop zonnepark in ontwikkeling deels op eigen gronden) welke in de uitvoering simpeler te realiseren is en waarmee we mogelijk zelfs kunnen versnellen in het behalen van onze doelstelling.

De nadere verkenning voor de aankoop van zonnepark Ouwsterhaule als invulling van onze ambitie om in 2025 energieneutraal en zelfvoorzienend te zijn zullen we uitwerken naar een concreet voorstel welke we naar verwachting ter besluitvorming zullen voorleggen aan Provinciale Staten medio 2024.

Tot nu toe zijn de duurzaamheidsinvestering vanuit bestaande budgetten gefinancierd. De business case zon' is naar verwachting budgetneutraal, waarbij de financiering middels het concrete voorstel nog moet worden voorgelegd aan PS.

5. Financiën

Hieronder wordt inzicht gegeven in:

- het totale bedrijfsvoeringsbudget en bijdrage vanuit projecten en derden
- het capaciteitsbudget
- ontwikkeling capaciteitsbudget meerjarig
- meerjarig bezettingsoverzicht personeel

Bedrijfsvoeringsbudget

Het bedrijfsvoeringsbudget is opgebouwd uit personele en materiële kosten. Een deel van deze kosten wordt gedekt door bijdragen van derden en vanuit tijdschrijven op met name projecten. In de volgende paragraaf gaan we nader in op de inzet van personeel, het capaciteitsbudget.

Inzet beschikbare middelen – bedrijfsvoering

Inzet beschikbare middelen				
<i>Exploitatie</i>	Realisatie 2022	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Saldo
<i>Bedragen x € 1.000,-</i>				
Uitgaven				
Capaciteitsbudget				
- salarissen	71.844	78.944	78.423	521
- inhuur	11.224	11.383	9.445	1.937
Subtotaal capaciteitsbudget	83.068	90.327	87.869	2.458
Overige personeelskosten	2.156	1.991	1.691	300
Kosten automatisering	7.698	6.105	7.865	-1.760
Kosten huisvesting	6.471	7.691	6.999	691
Overig	4.270	6.247	5.056	1.191
Totaal bedrijfsvoeringskosten (A)	103.663	112.361	109.481	2.880
Dekking				
Dekking capaciteit	17.135	21.109	18.638	2.471
Bijdrage van derden	1.974	2.232	2.621	-389
Totaal dekking (B)	19.109	23.341	21.259	2.082
Saldo van lasten en baten (A-B)	84.554	89.020	88.222	798

De overige bedrijfsvoeringskosten (overige personeelskosten, huisvesting, automatisering en overige kosten) vallen per saldo lager uit dan begroot.

De automatiseringskosten vallen in totaal hoger uit (totaal € 1,7 mln.). We zien dat de prijsstijgingen resulteren in hogere kosten voor uitbesteding en licentiekosten. Ook vraagt de verdere automatisering van processen om hogere inzet van ICT-middelen. Totale overschrijding € 1,9 mln.). Hier tegenover staat een positief effect van de afrekening van de bijdrage aan IPO / BIJ12 voor ICT-beheerskosten (totaal afgerond circa € 150.000). Bij het bestuursakkoord 2024 is door de Staten structureel € 1,2 mln. beschikbaar gesteld om de kostenstijging van informatievoorziening op te vangen en € 800.000 voor informatiebeveiliging.

Wat betreft de huisvestingskosten zien we dat we dat vervangingsinvesteringen met het oog op het 'nieuwe provinciale werken' worden uitgesteld om beter aan te sluiten bij het Organisatie en Ontwikkeltraject. Verder blijken sommige gehanteerde afschrijvingstermijnen (bijvoorbeeld meubilair) korter zijn dan de werkelijke levensduur van het activum. Hierdoor blijven o.a. de kapitaalslasten achter bij de begroting (ca € 650.000). Door geopolitieke effecten op de prijs van energie overschrijdt de provincie op het budget G/W/E (€ 220.000). Bij het bestuursakkoord 2024 hebben de Staten € 167.000 structureel beschikbaar gesteld om de kostenstijging van G/W/E van het provinciehuis te dekken. De onderhoudskosten aan het provinciehuis vallen dit jaar lager uit (€ 100.000). Ook kosten voor catering en koffievoorziening en postbehandeling vallen lager uit (€ 190.000). Dit laatste komt onder andere doordat we na COVID meer thuis zijn gaan werken en hierdoor minder gebruik hebben hoeven maken van de diverse voorzieningen.

Onder de categorie 'Overig' zien we onder meer dat door vertraging in de uitvoering /besteding Wet Open Overheid (WOO), Digitalisering en het Grondbankinstrument voor de jaarschijf 2023 er vrijval is op deze tijdelijke budgetten (totaal circa € 300.000,-). Ook komt in deze post de lagere uitputting van het budget van de reserve groot onderhoud naar voren (totaal € 440.000,-). Het geplande onderhoud 2023 is bij nader inzien doorgeschoven naar 2024. In 2022 is een aanbesteding opgestart voor meerjarig (9 jaar) onderhoud provinciehuis, verdeeld in 3 percelen. Door gewijzigd inzicht begin 2022 zijn onderdelen uit het geplande groot onderhoud alsnog opgenomen in de aanbesteding. Halverwege 2023 zijn de 3 nieuwe contracten getekend. Na ondertekening is gestart met de voorbereiding op het geplande groot onderhoud, om in 2024 uitgevoerd te gaan worden. Op programmaniveau (P06) loopt dit verschil weg tegen de mutatie van de reserve en is dan per saldo nul. De investeringen in laptops en mobiele telefonie vindt plaats in 2024, hierdoor blijven de kapitaallasten voor bedrijfsmiddelen achter op de begroting (€ 690.000)

Capaciteitsbudget

Ten opzichte van de begroting blijft de uitputting van de salarissen en inhuur achter. Belangrijke oorzaak hiervan is de krapte op de arbeidsmarkt waardoor sommige vacatures lastig zijn in te vullen. Anderzijds is er minder inzet gepleegd op projecten. Dit zien we ook terug in de lagere dekking vanuit de projecten. Gevolg hiervan is dat er ook minder dekking voor de indirecte kosten (overhead) is gerealiseerd. Het saldo van de baten en lasten met betrekking de capaciteit levert gesaldeerd een kleine 'plus' op van circa € 0,2 mln. (lagere lasten van € 2,4 mln. versus lagere dekking van € 2,2 mln.).

Op programmaniveau is nog de mutatie van de reserve spaarverlof verwerkt van € 0,8 mln. Dit heeft een negatief effect op het totale resultaat van Programma 6 - Bedrijfsvoering.

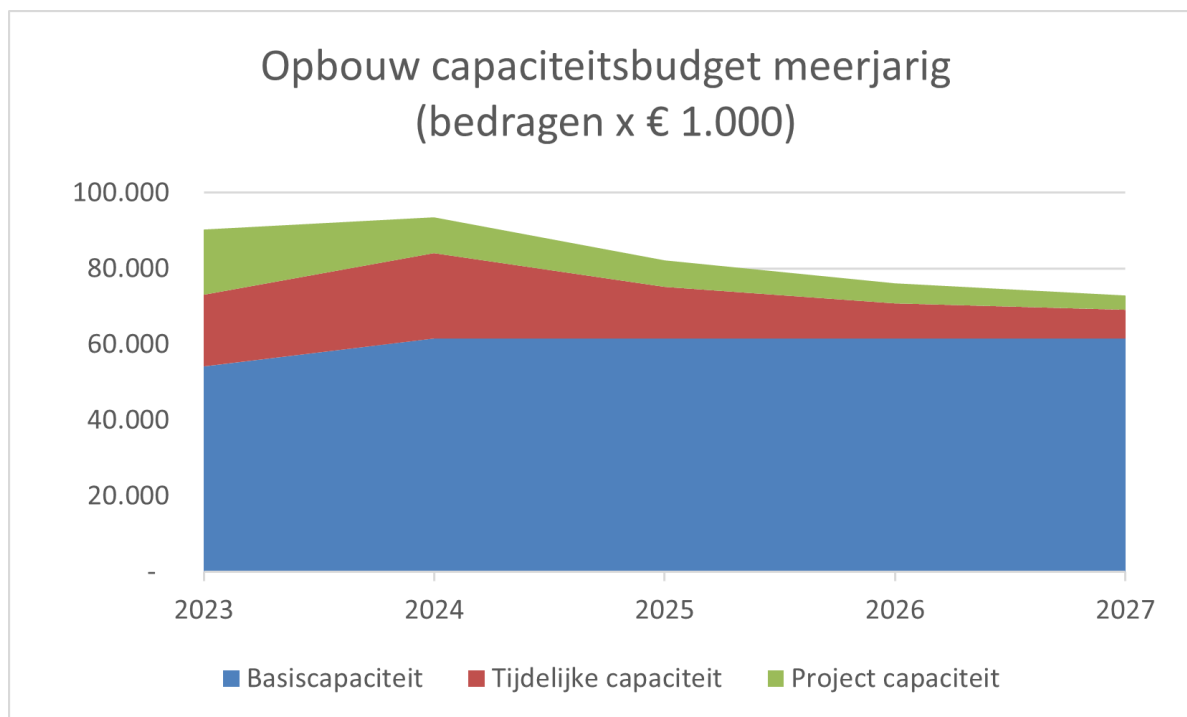
Onderstaand is het verloop van het capaciteitsbudget in de begroting ten opzichte van het autorisatiemoment 2023 weergegeven. Dit totaal sluit aan op het subtotaal capaciteitsbudget waarbij géén rekening is gehouden met dekking vanuit tijdschrijven dan wel bijdragen van derden. In het overzicht is aangegeven of de uitbreiding van capaciteit wordt gedekt uit bijdragen derden of uit middelen van de provincie zelf. Tevens is aangegeven onder welk mandaat de wijzigingen zijn doorgevoerd.

Ontwikkeling capaciteitsbudget (bedragen x € 1.000)				Budget	Dekking	2023	2024	2025	2026	2027
autorisatiemoment december 2023						90.242	91.567	80.331	75.202	71.929
Wijzigingen onder GS mandaat	Subsidieregeling Funderingsonderzoek Veenweide	Tijdelijk	Derden	25	25	25	25	25	25	25
Wijziging GS autorisatie moment	Mutatie capaciteitsinzet voor projecten	Project	Provincie	0	953	953	953	953	953	953
Wijzigingen onder GS mandaat	SPUK Verbeterprogramma natuurmonitoring	Project	Derden	30	120	0	0	0	0	0
Wijzigingen onder GS mandaat	SPUK Piekbelasting	Project	Derden	30	400	360	0	0	0	0
Wijzigingen onder GS mandaat	Samenwerkingsovereenkomst Regionale Aanpak Laadinfrastructuur - II (Rijk - regio)	Project	Derden	0	513	513	0	0	0	0
jaarstukken 2023						90.327	93.579	82.183	76.181	72.907

Ontwikkeling capaciteitsbudget meerjarig

Het capaciteitsbudget is meerjarig opgebouwd in de ruimte voor salarissen (vast en tijdelijk personeel) en inhuur. Een deel van dit budget is structureel. Het tijdelijke deel bestaat deels uit middelen die wij ontvangen van derden voor bijvoorbeeld de uitvoering van taken en projecten en deels uit middelen die Provinciale Staten beschikbaar stellen. Dit maakt dat het capaciteitsbudget flexibel is en fluctueert.

Dit leidt tot het volgende overzicht van het capaciteitsbudget waarin op hoofdlijnen zichtbaar wordt hoe het capaciteitsbudget zich meerjarig ontwikkelt op begrotingsbasis. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de basiscapaciteit (voor onze basis/structurele taken), tijdelijke capaciteit (budget voor extra taken met een bepaalde looptijd) en projectcapaciteit (verantwoording via tijdschrijven).

De toename van de basiscapaciteit in 2024 ten opzichte van 2023 komt door de extra middelen uit het bestuursakkoord (€ 3 mln.) en de ombuiging van bedrijfsvoeringsbudgetten naar capaciteit (€ 2 mln.). Dit deel van de bedrijfsvoeringskosten wordt namelijk gedekt uit de overheadopslag op de tarieven die worden doorberekend aan projecten. De totale capaciteit blijft daarmee gelijk. Er vindt alleen een verschuiving plaats tussen project- versus basiscapaciteit.

De afname van tijdelijke capaciteit (rode balk in bovenstaand overzicht) komt met name door de afloop van beleid en beschikbare middelen (waaronder Nij Poadium en Natuurpactmiddelen).

De afname projectcapaciteit komt met name door de afloop van de grote infraprojecten. In deze cijfers is nog geen rekening gehouden met te verwachten additionele capaciteit die samenhangt met nieuwe projecten zoals bijvoorbeeld het NPLG / FPLG, bruggen PM-kanaal en mogelijk op lange termijn de Lelylijn. De tijdelijke en projectcapaciteit fluctueren. Het capaciteitsbudget neemt toe als er nieuwe middelen beschikbaar worden gesteld voor tijdelijke en projectcapaciteit door derden of door Provinciale Staten zelf. Het capaciteitsbudget neemt af als er tijdelijke projecten worden afgerond.

Meerjarig bezettingsoverzicht

In onderstaand overzicht staat de ontwikkeling van het aantal fte met een provinciaal dienstverband (vast en tijdelijk). In de berap presenteren we op peildatum ook een overzicht van de inhuur (aantallen).

Bezetting provincie Fryslân stand januari 2024 en prognose 2025-2027	Dec.'23	Jan.'24	Jan.'25	Jan.'26	Jan.'27
Prognose arbeidsovereenkomst bepaalde- en onbepaalde tijd (in fte, bron begroting 2024)		784	738	709	694
Realisatie bezetting arbeidsovereenkomst onbepaalde tijd (fte)	737	730	705	688	675
Realisatie bezetting arbeidsovereenkomst bepaalde tijd (fte)	114	114	32	3	2
Totaal realisatie	851	844	737	691	677

Bezettingsoverzicht met meerjarige prognose uitgaande van pensionering en afloop van tijdelijke contracten op basis van de aangegane arbeidsovereenkomsten (stand 1 januari 2024)

De bezetting van medewerkers in provinciale dienst is eind 2023 uitgekomen op 851 fte.

Deze realisatie wijkt af van de prognose in de begroting 2023. Verklaring is dat de doelwaarde in de begroting 2023 is bepaald op basis van de beschikbare gegevens medio 2022 en uitgaat van de op dat moment geregistreerde gegevens. In 2023 zijn er ten opzichte van die prognose medewerkers 'ingestroomd' ter vervanging van medewerkers die met pensioen zijn gegaan of zijn overgestapt naar een andere werkgever en waarbij vervanging nodig was voor de continuïteit van het werk. Verder zijn

dienstverbanden voor bepaalde tijd aangegaan. Het gaat hierbij om werkzaamheden die zijn gekoppeld aan bijvoorbeeld de uitvoering van het bestuursakkoord of besluitvorming van Provinciale Staten.

Toedeling bedrijfsvoeringskosten aan BBV taakvelden

In onderstaande tabel zijn de bedrijfsvoeringskosten onderverdeeld naar de BBV taakvelden. Doordat de realisatie van infrastructurele projecten is achtergebleven bij de planning, vallen ook de overheadkosten die samenhangen met 'Investerings' lager uit dan begroot. In de hogere kosten voor 'Overhead' is het effect van de hogere ICT-kosten (o.a. prijsstijgingen voor licenties) zichtbaar. Aandachtspunt is dat de geplande 'verschuivingen' tussen de taken op het gebied van onder andere Cultuur/Leefbaarheid naar Natuur/Water in 2023 nog niet volledig zijn doorgevoerd. Dit is niet van invloed op het saldo.

Toedeling bedrijfsvoeringskosten aan BBV taakvelden

Bedragen x € 1.000,-	Begroting 2023 na wijziging	Realisatie 2023	Vershil begroting en rekening
Bestuur	3.965	3.682	283
Verkeer en vervoer	17.108	17.482	-374
Water	2.848	2.836	12
Milieu	6.217	6.584	-367
Natuur	13.122	12.185	937
Regionale economie	6.369	6.233	137
Cultuur en maatschappij	4.990	4.911	79
Ruimte	5.460	5.374	86
Overhead	42.703	43.393	-690
Investerings	7.943	5.407	2.536
Voorzieningen	572	572	0
Onderhanden werken inrichtingsgebieden	1.063	823	240
Saldo bedrijfsvoeringskosten	112.361	109.481	2.880

6. Wetgeving

Wat wilden we bereiken?

Wetgeving

Het nieuwe Woo (Wet open overheid) team voert regie op het Woo proces, registreert de verzoeken en doorlooptijden en is continu bezig met verbetering van het proces. Dit samen met de rest van organisatie en de Woo contactpersonen. Er is een nieuwe anonimiseringsstool geïmplementeerd en in gebruik genomen die het proces van anonimiseren ondersteunt. De Woo verzoeken, besluiten en documenten worden openbaar gemaakt op Open Fryslân | Open Fryslân (fryslan.frl). Ook is de landelijke Woo index (voorheen Plooi) gevuld met de vindplaats daar waar informatie al openbaar gemaakt wordt. Er wordt gewerkt aan de openbaarmaking van de andere informatie categorieën, daar waar de landelijke handreikingen klaar zijn.

Er is een start gemaakt met de uitrol van bewustzijn in de organisatie door een ervaringsplein Open en Toegankelijk Fryslân te organiseren. Dit werd zeer positief ontvangen. Een vervolg hierop vindt plaats door middel van trainingen, presentaties en gesprekvoering.

7. Fraude en onregelmatigheden

Eind 2022 is een start gemaakt met een frauderisico analyse. 2023 is gebruikt om deze analyse nader uit te werken en in 2024 zal de ingeslagen weg verder worden vervolgd met het opstellen van een frauderesponseplan. Daarnaast zetten we in op het verbeteren van het risicomanagement door risicosessies te organiseren binnen de verschillende domeinen en het formuleren van beheersmaatregelen bij onder andere frauderisico's.

8. De rechtmatige organisatie

Rechtmatigheidsverantwoording

In 2023 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de Wet versterking decentrale rekenkamers. Met deze wet is ook de invoering van de zogenaamde rechtmatigheidsverantwoording (RMV) een feit.

De accountantsnormen die verbonden zijn aan de jaarrekening van decentrale overheden, het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO) zijn echter nog niet aangepast.

Omdat het BBV en het BADO nog niet zijn aangepast heeft de accountant geen grondslag voor de controleverklaring. De aanpassing van de accountantsnormen wordt op z'n vroegst eind maart 2024 verwacht. Indien de aanpassingen niet tijdig rond zijn zal de rechtmatigheidscontrole in oude vorm plaatsvinden en is dit een generale repetitie.

De rechtmatigheidsverantwoording heeft betrekking op drie criteria: begrotingscriterium, voorwaardencriterium en het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium.

De onrechtmatigheden komen voort uit het voorwaardencriterium het niet voldoen aan EU-aanbestedingsregels en de algemene subsidie verordening en begrotingsonrechtmatigheid. De eerste categorie is niet mee te herstellen. De tweede categorie, de begrotingsonrechtmatigheid wordt bij de vaststelling van de jaarrekening 2023 alsnog rechtmatig omdat ze dan door u achteraf geautoriseerd worden.

Totale omvang

Begrotingsonrechtmatigheid	€ 0
Aanbestedingen	€ 1.225.717
Subsidies	€ 635.261
Totaal	€ 1.860.978

Begrotingscriterium

De begrotingsrechtmatigheid heeft betrekking op het financiële handelen binnen het kader van de geautoriseerde begroting. Dit wordt formeel als volgt omschreven:

“Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten en lasten (exploitatie), alsmede de balansposten (investeringen), dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma’s (begrotingscriterium). In de begroting zijn de maxima voor de lasten en baten vermeld die door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag alsmede het begrotingsjaar van belang zijn.”

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dienen de afwijkingen in de jaarrekening herkenbaar te worden opgenomen en van een toelichting te worden voorzien. Als blijkt dat de gerealiseerde lasten en baten op programmaniveau hoger of lager zijn dan geautoriseerd, kan er sprake zijn van begrotingsonrechtmatigheid.

Over- en onderschrijdingen die gedurende het jaar bekend werden zijn in 2023 aan Provinciale Staten voorgelegd, bijvoorbeeld via de bestuursrapportage of het autorisatiemoment december. Nog niet geautoriseerde over- en onderschrijdingen worden in de jaarstukken toegelicht en worden door de vaststelling van de jaarrekening door Provinciale Staten alsnog geautoriseerd.

De verschillen tussen de geautoriseerde lasten en baten en de gerealiseerde lasten en baten worden in de jaarrekening onder 2.7 per beleidsprogramma weergegeven. Vanaf 2023 rapporteren wij ook over begrotingsrechtmatigheid bij de onderhanden en nog op te starten investeringen. Dit doen wij op het niveau waarop de Staten krediet beschikbaar hebben gesteld waarbij beoordeeld wordt of er op totaal project- of programmaniveau een over- of onderschrijding plaatsvindt.

In 2023 is geen sprake van een begrotingsonrechtmatigheid die opgenomen moet worden in de rechtmatigheidsverantwoording. De over- en onderschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en er is niet vastgesteld dat deze ten onrechte niet tijdig zijn gesignaleerd.

De over- en onderschrijdingen bij tijdelijke budgetten en reserves worden conform het gestelde in de nota uitvoering begroting en de nota reserves en voorzieningen verrekend met het volgende jaar. De budgetten waar dat niet volgens het vastgestelde beleid mogelijk is leiden tot een rekeningresultaat welke nader uitgewerkt is in onderdeel 2.8 van de jaarrekening. Een nadere toelichting hierop is te vinden in de beleidsprogramma's. Deze verschillen leiden niet tot een begrotingsonrechtmatigheid omdat ze als acceptabel worden beschouwd.

Bij de overlopende passiva (met name specifieke uitkeringen) worden op de exploitatie de werkelijke uitgaven verantwoord, hiertegenover staat de bijdrage van derden veelal van het Rijk. Verschillen ten opzichte van de begroting zijn dan ook bij lasten en baten budgettair neutraal.

Voorwaarden criterium

Het voorwaarden criterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld bij de uitvoering van de financiële beheershandelingen. De eisen/voorwaarden zijn afkomstig uit diverse wet- en regelgeving, zowel intern als extern.

Met onze interne controles sluiten we aan bij de goedkeurings- en rapporteringstoleranties die de accountant hanteert. In nauwe samenspraak met de accountant hebben we de omvang van de steekproeven en de uit te voeren controles bepaald. De controles zijn uitgevoerd op de volgende processen: personeel, inkoop, subsidies en overige geldoverdrachten.

Aanbestedingsrechtmatigheid

De regels over aanbesteden staan in de Aanbestedingswet 2012 en het Aanbestedingsbesluit. In de Gids Proportionaliteit (flankerend beleid bij de aanbestedingswet 2012) zijn de voorschriften uitgewerkt over de eisen, voorwaarden en criteria die aan inschrijvers en inschrijvingen worden gesteld. Een aanbestedende dienst dient de voorschriften toe te passen of een afwijking in de aanbestedingsstukken te motiveren. Het ten onrechte niet toepassen van de Aanbestedingswet 2012 met betrekking tot deze Europese aanbestedingsnormbedragen bij een aanbesteding van opdrachten, leidt tot een financiële rechtmatigheidsfout. Het niet naleven van de overige normbedragen uit de Gids Proportionaliteit leidt niet tot financiële rechtmatigheidsfouten voor zover de provincie afwijking hiervan adequaat heeft gedocumenteerd en gemotiveerd.

Het EU-aanbestedingsproces bevat conform voorgaand jaar de meeste bevindingen ten aanzien van de rechtmatigheid. Het contractmanagement is decentraal belegd. De oorzaken van de onrechtmatigheden zijn divers maar liggen met name in het hebben van adequate kennis over het (EU)aanbestedingsproces/-recht, wijzigen van contracten maar ook in het inschatten van de opdrachtwaarde bij de start van de aanbesteding en het hebben van inzicht in de totale omvang van de opdracht. De organisatie dient hierin extra te investeren om het risico op onrechtmatigheden vanuit EU-aanbestedingen te mitigeren.

Bij elf crediteuren is sprake geweest van het niet correct naleven van de aanbestedingsregels. In totaal betreft het een bedrag van € 1.225.380.

Oorzaken zijn opdrachten 1 op 1 gunnen, stilzwijgend verlengen of een nieuwe aanbesteding niet tijdig plaats laten vinden waardoor de termijn of de prijsraming wordt overschreden. Bij twee gevallen zal het huidige contract opengebroken moeten worden om onrechtmatigheden in de toekomst te voorkomen. Van de andere gevallen is reeds een aanbesteding in gang gezet/afgerond of wordt onderzocht wat de mogelijkheden daartoe zijn.

Fouten of onzekerheden bij verstrekte subsidies

Wij hebben vanuit het oogpunt van efficiency gekozen voor een steekproefsgewijze controleaanpak. Dit leidt ertoe dat wanneer gevonden fouten in de steekproef niet “geïsoleerd” kunnen worden (dat wil zeggen: aantoonbaar dermate uniek dat zij op zichzelf staan en niet representatief te achten zijn voor de gehele populatie), deze geëxtrapoleerd moeten worden over (het relevante gedeelte van) de restpopulatie.

Bij de controle zijn bevindingen geconstateerd. Deze zijn te splitsen in harde fouten (gevallen waarin aantoonbaar niet rechtmatig is gehandeld) en onzekerheden (subsidies waarbij de rechtmatigheid niet kan worden vastgesteld).

Bij de fouten gaat het om een afwijking van de regels die zijn vastgelegd in de Algemene Subsidieverordening en de afzonderlijke subsidieregelingen. Hierbij gaat het om afwijkingen van de regelgeving ten aanzien van aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur. In totaal betreft het een bedrag van € 325.397 aan fouten.

Van een onzekerheid is met name sprake wanneer subsidiabel gestelde kosten onvoldoende zijn onderbouwd. In totaal betreft het een bedrag van € 122.212 aan onzekerheden.

De fouten hebben betrekking op grofweg de volgende onderwerpen 1) een foutieve berekening van de subsidiabele kosten en het daaraan verbonden subsidiebedrag, 2) een ruimere toepassing van de doelgroep of de subsidiabele activiteiten vallend onder een regeling, 3) het verstrekken van een incidentele subsidie of begrotingssubsidie terwijl er een subsidieregeling bestaat. Bij onzekerheden ontbreekt de informatie in het dossier om vast te kunnen stellen dat de subsidie rechtmatig (recht, hoogte en duur) is verstrekt.

Er lopen verschillende acties waarbij deze aspecten meegenomen zullen worden. Er wordt gewerkt aan het digitaliseren van het subsidieproces. De komende tijd zal o.a. gekeken worden naar de functionele eisen die gesteld moeten worden aan het nieuwe subsidiesysteem. Insteek is om deze zo vorm te geven dat de zaken die nu achteraf geconstateerd worden al aan de voorkant kunnen worden ondervangen. Dat betekent bijvoorbeeld een afdwingbare workflow welke de kans op afwijkingen ten gevolge van een termijnoverschrijding of fouten in de subsidieberekening kan verkleinen. We verwachten eind 2024 te kunnen draaien met het nieuwe systeem; de effecten zullen hierdoor mogelijk pas in boekjaar 2025 zichtbaar zijn (en voor beheer misschien pas in 2026). Binnen ons huidige systeem zijn de mogelijkheden hiertoe beperkt.

Naast bovengenoemde loopt ook een traject om te komen tot een uitvoeringsregeling en beleidsregels behorende bij de Asv 2022. Onderwerp van gesprek is onder andere het stellen van normbedragen en de berekening van het vast te stellen bedrag. Onzekerheden met betrekking tot de berekening zullen hiermee verkleind worden.

Tot slot zijn de subsidieteams continu bezig met verbeteren. Er wordt onderzocht hoe we beter kunnen uitsluiten dat aanvragen van begrotingssubsidies en incidentele subsidies ook onder bestaande subsidieregelingen vallen. Daarnaast worden de bevindingen en aanbevelingen uit de controles van Concerncontrol via de teamoverleggen onder de aandacht gebracht bij de betrokken medewerkers. In het licht daarvan worden ook de subsidieregelingen en bijbehorende checklists regelmatig en in gezamenlijkheid met de beleidsmedewerkers geëvalueerd en aangepast n.a.v. de controles. Hiermee wordt de kans op het te ruim interpreteren van de doelgroep en subsidiabele activiteiten verkleind. Ook mogelijke (ongewenste) overlap met andere subsidieregelingen willen we hiermee verkleinen. Daar waar dat nog mogelijk is worden afwijkingen hersteld.

Graag merken we nog op dat de afdeling Subsidiezaken in 2023 voor ca. € 382 mln.* aan subsidies heeft verleend. Het totaalbedrag aan onrechtmatigheden bedraagt €447.609, dat is onder de 1%. Onze ambitie is om het totaal bedrag aan onrechtmatigheden en onzekerheden zo laag mogelijk te houden maar 0% zal niet haalbaar zijn.

Misbruik en oneigenlijk gebruik criterium

Naast misbruik en oneigenlijk gebruik kan er sprake zijn van fraude. De term fraude is juridisch niet gedefinieerd. Het gaat hierbij om derden die misbruik maken van de provinciale regelingen. In het Provinciaal Blad van 27 juli 2017 is de beleidsregel ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik bij subsidies 2017 gepubliceerd.

Met betrekking tot het aantal controles is er niet aan de omvang zoals vermeld in de beleidsregel voldaan. De bewaarplicht van vijf jaar van stukken die betrekking hebben op de subsidieverstrekking die op subsidieontvangers rust en de begrenzing van de bevoegdheid tot terugvordering tot een termijn van vijf jaar na vaststelling leiden tot een termijn van vijf jaar na vaststelling waarin controles uitgevoerd en afgerond kunnen worden. Dat betekent dat in 2023 de vaststellingen uit de a-selecte steekproef over het jaar 2018 uitgevoerd en afgerond moesten worden.

De totale a-selecte steekproefomvang bedroeg in 2018 210 zaken. Daarvan zijn 42 zaken in behandeling genomen. Op grond van de uitkomsten van de controles zijn er nog elf zaken select gecontroleerd. De totale controleomvang van zaken uit 2018 bedroeg daarmee 53. Er zijn daarbij geen gevallen van misbruik of oneigenlijk gebruik geconstateerd.

*) Hierbij moet opgemerkt worden dat het gaat om het *verleende* bedrag. In het jaar 2023 zijn een tiental subsidies van boven € 10 mln. verleend voor meerdere jaren.

Paragraaf 8. VTH taken

Deze paragraaf bevat een nadere toelichting op de vergunningverlenende -, toezichhoudende en handhavingstaken (VTH taken) van de provincie.

Bevoegd bestuursorgaan

Gedeputeerde Staten is het bevoegde bestuursorgaan voor de uitvoering van VTH taken. De juridische grondslag hiervoor ligt in landelijke wetgeving en provinciale verordeningen. Voor de uitvoering van deze taken stellen Provinciale Staten verordeningen en Gedeputeerde Staten uitvoeringsbeleid vast.

Uitvoering

De feitelijke uitvoering van VTH taken wordt deels uitgevoerd door GS zelf en deels namens GS door de uitvoeringsdiensten FUMO en Omgevingsdienst Groningen. De FUMO is de Friese omgevingsdienst. De Friese gemeenten en de provincie hebben bij de FUMO een breed pakket aan milieutaken ondergebracht. Dit betreft voornamelijk VTH-taken met daarnaast ook advisering op specialistische terreinen als externe veiligheid, bodem en geluid. De Omgevingsdienst Groningen (ODG) is de omgevingsdienst in Groningen. De ODG is één van de zes omgevingsdiensten die is aangewezen als Brzo -omgevingsdienst (Besluit risico's zware ongevallen, onder de Omgevingswet Seveso). Deze dienst is in opdracht van de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe belast met de uitvoering van VTH-taken voor de majeure risicobedrijven. De opdrachtverlening aan beide omgevingsdiensten is vastgelegd in dienstverlenings-overeenkomst (DVO) of samenwerkingsovereenkomst. De dienstverleningsovereenkomsten/werkprogramma's worden jaarlijks geactualiseerd waarbij veranderingen in regelgeving, uitvoeringsbeleid en mutaties in het bedrijvenbestand worden verwerkt. Over de voortgang en realisatie wordt door beide omgevingsdiensten periodiek aan de provincie gerapporteerd en afgestemd in een accountoverleg. De resultaten van de uitvoering worden opgenomen in het reguliere VTH-jaarverslag.

Mandaat

Gedeputeerde Staten hebben aan de ambtelijke provinciale organisatie en aan beide omgevingsdiensten mandaat verleend, zodat zij – binnen de geformuleerde beleidskaders – efficiënt en daadkrachtig de aan hen opgedragen taken kunnen uitvoeren. De mandaat-besluiten worden aangepast aan de nieuwe Omgevingswet en treden gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Over bestuurlijk gevoelige zaken vindt overleg en afstemming met de verantwoordelijk portefeuillehouder plaats.

VTH bijdrage aan doelen

Het karakter van het VTH instrumentarium maakt dat er veelal sprake is van een indirecte bijdrage aan de realisatie van doelen binnen de verschillende beleidsvelden. Met de inzet van het VTH instrumentarium is een bijdrage geleverd aan de realisatie van doelen binnen de beleidsvelden:

- 2.3 Instandhouding provinciale infrastructuur;
- 3.1 Natuur en landschap;
- 3.4 Water;
- 3.4 Milieu.

VTH beleid

Het vaststellen van VTH-beleid volgde uit de Wabo en is overgenomen in afdeling 13.2 van het Omgevingsbesluit. In 2019 is besloten dit van toepassing te verklaren op alle VTH taken van de provincie. Het provinciale VTH beleid is opgesteld overeenkomstig de procescriteria die in de Wabo zijn geformuleerd. Deze procescriteria vormen in onderlinge samenhang de VTH beleidscyclus: een dubbele regelkring met een strategische beleidsmatige cirkel en een operationele uitvoerende cirkel. Het programmatische werken en evalueren volgens de beleidscyclus is een wettelijke verplichting. Het

vigerende VTH-beleid is in twee documenten vastgelegd:

- VTH-beleid 2019 – 2023

Hierin is het algemene beleidskader voor VTH taken vastgesteld. Dit beleidskader beschrijft de uitgangspunten, doelen (wat) en strategieën (hoe) voor de uitvoering van VTH-taken. Dit beleid is van toepassing op alle VTH taken waarvoor GS het bevoegd gezag is.

- VTH-beleid Fryslân

Dit beleidsdocument bevat het uniforme beleid voor de provinciale en gemeentelijke basistaken die door de FUMO worden uitgevoerd. Op grond van wettelijke bepalingen dient het VTH-beleid voor de basistaken inhoudelijk te zijn afgestemd tussen de provincie en gemeenten op het niveau van de omgevingsdienst. Deze afstemming heeft in Fryslân plaatsgevonden in het Fries Bestuurlijk VTH-overleg.

De in werking treding van de Omgevingswet is in 2022 en 2023 herhaaldelijk uitgesteld. De voorbereiding op deze complexe wetwijziging lag vooral in de zorg over het functioneren van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Het DSO is essentieel om langs digitale weg vergunningaanvragen en meldingen te doen en deze af te handelen. Medio zomer 2023 heeft de Eerste Kamer de datum van in werking treding vastgesteld op 1 januari 2024. In 2023 is door alle overheden en omgevingsdiensten veel inzet gepleegd op het inrichten van werkprocessen, het maken van nieuwe werkafspraken, het overdragen van dossiers en het opdoen van kennis om met de nieuwe Omgevingswet te kunnen werken.

Het provinciaal VTH-beleid had een looptijd tot 2023 maar Gedeputeerde Staten heeft besloten om de looptijd met 1 jaar te verlengen, de actualisatie wordt in 2024 opgepakt. Dit vanwege het uitstel van de Omgevingswet. De ervaringen met de VTH-taakuitvoering onder de Omgevingswet kunnen dan worden betrokken bij actualisatie van ons VTH-beleid.

VTH uitvoeringsprogramma en – jaarverslag

Het VTH-beleid is conform de procescriteria nader uitgewerkt in het VTH uitvoeringsprogramma 2023. Het jaarlijkse uitvoeringsprogramma bevat een meer gedetailleerde uitwerking van de verwachte resultaten en de daarvoor benodigde inzet vanuit de provinciale organisatie, de FUMO en de ODG.

In het VTH-uitvoeringsprogramma 2023 zijn indicatoren opgenomen waarover in het VTH-jaarverslag 2023 gerapporteerd zal worden. Via het jaarverslag wordt gerapporteerd aan - en verantwoording afgelegd door - Gedeputeerde Staten over de uitvoering van de VTH-taken.

Het VTH-uitvoeringsprogramma 2024 wordt begin 2024 ter vaststelling aan Gedeputeerde Staten aangeboden. Het opstellen van dit programma vergt meer tijd, omdat de inhoud moet aansluiten bij de Omgevingswet die op 1 januari in werking is getreden.

Het verbinden van de beleids- en uitvoeringscyclus heeft de afgelopen jaren al de nodige inzet gevraagd. Het werken met indicatoren vraagt om het verzamelen van data en gegevens. Zonder juiste data en gegevens is geen goede verantwoording mogelijk waardoor (bij)sturing en evaluatie van doelen en prioriteiten ook bemoeilijkt wordt. Dit zal voorlopig inzet blijven vragen en onze aandacht vragen.

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming gaat over houtopstanden, stikstof, soorten en gebieden. We handelen aanvragen van vergunningen, ontheffingen en adviezen af. Op basis van een risicoanalyse voeren wij de VTH-taken voor deze wet uit en brengen onze prioriteiten in de samenwerking met anderen in.

In 2023 is gewerkt aan het verbeteren algemeen vergunningenbeleid en –strategie; de kwaliteit en volledigheid aanvragen verbeteren; implementatie Omgevingswet en en toezicht en handhaving dossier Stikstof.

Inhoudelijke speerpunten

In onderstaande paragraaf worden enkele inhoudelijke speerpunten benoemd waaraan in 2023 is gewerkt.

Beleidsontwikkeling (algemeen)

In IPO verband wordt bijgedragen aan verschillende beleidsonderwerpen zoals financiële zekerheid bij afvalbedrijven, zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) en het Inter Bestuurlijk Programma verbetering VTH-stelsel. De provincie Fryslân participeert in verschillende werkgroepen, de resultaten daarvan bereiken via het IPO de uitvoeringspraktijk.

Financiële zekerheid

Het Beleidskader Financiële zekerheid Omgevingswet is in 2023 landelijk voorbereid en door Gedeputeerde Staten vastgesteld in januari 2024. Het beleidskader is afgestemd met de noordelijke provincies. De zes Seveso omgevingsdiensten voeren de FiZe-pilot uit in 2024-2025. De ODG gaat in de pilot FiZe toepassen op zes bedrijven in Noord-Nederland, waarvan één Fries Seveso bedrijf.

Zeer Zorgwekkende stoffen (ZZS)

Er is input geleverd op de Bestuurlijke IPO agenda ZZS-emissie beleid 2023-2026. De bestuurlijke agenda ZZS geeft een goed beeld van de situatie rondom ZZS, maar wij vragen aandacht voor landelijk zzs beleid voor de afvalbedrijven. En het op elkaar afstemmen van de verschillende lijnen, inclusief het Impulsprogramma Kaderrichtlijn Water (waarbij chemische kwaliteit ook in één van de sporen zit). De noordelijke omgevingsdiensten hebben drie kennismiddagen samen met het RIVM georganiseerd op de thema's: ZZS en Lucht, en Afval en Indirecte lozingen. Fryslân neemt deel aan de in 2023 gestarte IPO werkgroep ZZS, om beleid en projecten op het gebied van ZZS landelijk af te stemmen.

Inter Bestuurlijk Programma verbetering VTH-stelsel

Binnen het Interbestuurlijk Programma Verbetering VTH-stelsel, waarin door Rijk, VNG, IPO en OD-NL een bijdrage wordt geleverd, wordt via 6 pijlers ingezet op diverse verbetering van het VTH-stelsel. De eerste resultaten zijn beschikbaar. Zo is binnen pijler 2 een nieuwe landelijke handhavingsstrategie Omgevingsrecht (LHSO) opgesteld. Deze vervangt de bestaande LHS die ook door de provincie Fryslân werd gevolgd. Gedeputeerde Staten heeft in december 2023 de Beleidsregel handhavingsstrategie Omgevingsrecht vastgesteld. Het landelijke verbeteringsprogramma zal in 2024 ook onze aandacht vragen in de nadere uitwerking van de 6 pijlers en de acties die daaruit voortvloeien.

VTH-beleidscyclus

De werkzaamheden op het gebied van VTH worden door en namens de provincie uitgevoerd conform de zogenaamde Big8-cyclus. De Big8 bestaat uit een operationele en een strategische lus die onderling met elkaar in verbinding staan. In 2023 zijn we begonnen om de Big8 te digitaliseren. Het streven is om de digitalisering in 2024 af te ronden. Daarmee worden onderdelen van de Big8, zoals het jaarwerkprogramma, tussentijdse voortgangsrapportages en jaarverslag op een meer eigentijdse wijze beschikbaar gesteld en de relatie hiervan met aspecten als doelen en kritische parameters (KPI's) meer inzichtelijk gemaakt. Doel is ook hiermee de hoeveelheid papier te beperken en 'overlap' tussen verschillende onderdelen zo veel als mogelijk te voorkomen.

Majeure risicobedrijven [1]

De uitvoering van vergunningverlening en toezicht en handhaving bij de brzo bedrijven is conform het VTH programma uitgevoerd. Eind 2023 heeft Fryslân nog 14 majeure risicobedrijven. De Noordelijke Maat is in 2023 geëvalueerd. Daarbij is in overwegende mate tevredenheid over de afspraken, wel zijn er een aantal aanpassingen wenselijk. De provincies Fryslân, Groningen en Drenthe en de ODG hebben afspraken gemaakt om de aanpassingen in de loop van 2024 op te pakken. Er is echter een samenloop met de verbeteringen vanuit het landelijke Interbestuurlijke programma verbetering VTH-stelsel.

Samenwerken

Fries VTH-overleg. Het Bestuurlijk VTH-overleg is drie keer bijeen geweest. De overleggen vinden in 2023 plaats op de locaties van de deelnemers aan het overleg. Er is vergaderd bij Wetterskip Fryslân, Ameland en Súdwest-Fryslân. Inhoudelijk is de VTH-meerjarenagenda leidend. Zo is gesproken over de veiligheidsaspecten bij energietransitie, de problematiek rond drugsafvaldumpingen, het multisporenprogramma KRW, het actualiseren van de landelijke handhavingsstrategie en de kwaliteitsverordeningen zodat deze aansluiten op de Omgevingswet.

Operationele samenwerking. In Fryslân werken verschillende partners op operationeel gebied met elkaar samen. Voor groen toezicht worden afspraken gemaakt over gezamenlijk optreden en gezamenlijke toezichtsacties in natuurgebieden voorbereid en uitgevoerd, onder andere met inzet van Politie Noord Nederland, terreinbeherende organisaties Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en It Fryske Gea, Sportvisserij Fryslân en de groene BOA's van de FUMO. Met de provincies Groningen en Drenthe is een gezamenlijk BOA-dag georganiseerd voor alle groene BOA's in Noord-Nederland.

Waddengebied: De actualisatie van het Beheerplan Wadden en de actualisatie van de risico-analyse VTH-taken voor het uitvoeringsprogramma N2000 Waddengebied heeft er toe geleid dat op verschillende wijze een impuls gegeven wordt aan de uitvoering van de VTH-taken in het Waddengebied onder regie van Rijkswaterstaat en de Beheer Autoriteit Wadden. Vanuit Fryslân wordt in verschillende werkgroepen deelgenomen en een bijdrage aan dit traject geleverd, dit zal in 2024 een vervolg krijgen.

[1] Deze majeure risicobedrijven werden aangeduid met “Brzo-inrichtingen”. In de Omgevingswet wordt de term Brzo vervangen door Seveso. Deze benaming is gekoppeld aan de Seveso-richtlijn. Aanleiding tot het opstellen van deze Europese richtlijn was een grote milieuramp (1976) bij een chemische fabriek in het dorp Seveso (Italië) en waarbij grote hoeveelheden dioxine vrijkwam.

Startnotitie-/Transitie Bodembeleid

Op 23 maart 2022 heeft PS de startnotitie bodembeleid vastgesteld. In de startnotitie is het proces en stappenplan opgenomen om te komen tot een beleidskader met ambities en meetbare doelen. Bodemsaneringen, ook onderdeel van het Bodembeleid, maken onderdeel uit van de VTH taken. Startnotitie-/Transitie Bodembeleid (met bijbehorende budgetten) staat onder de ambitie 'overige' tot het beleid met doelindicatoren is vastgesteld.

Mijnbouw

Advisering aan het Rijk inzake de Mijnbouwwetvergunningen is een VTH-taak voor de provincie, het Rijk is de vergunningverlenende instantie. In onze adviezen aan het Rijk maken wij steeds kenbaar tegen nieuwe gaswinning te zijn en hanteren wij het Fries manifest over gas- en zoutwinning.

Paragraaf 9. Grote projecten

Overzicht grote projecten

Projecten

1. Spoorprojecten
 - a. Spoorverbetering Leeuwarden-Zwolle
 - b. Capaciteitsvergroting spoorverbinding Leeuwarden-Sneek

Programma's

2. De Nieuwe Afsluitdijk
 - a. programma De Nieuwe Afsluitdijk
 - b. Vismigratierivier
 - c. De bruggen en de sluis Kornwerderzand
3. Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave
4. Programma Natuur
5. Nationaal Programma Landelijk Gebied
6. Veenweide
 - a. Veenweideprogramma 2021-2030
 - b. Aldeboarn-De Deelen
 - c. Hegewarren

1. Spoorprojecten (programma infrastructuur)

Wat wilden we bereiken?

1. Spoorprojecten (programma infrastructuur)

De spoorprojecten zijn onder te verdelen in twee hoofdprojecten:

- Verbeteren spoorverbinding Leeuwarden-Zwolle door de spoorbrug over het Van Harinxmakanaal (HRMK-spoorbrug) te vervangen door een spooraquaduct en de realisatie van station Leeuwarden Werpsterhoeke.
- Capaciteitsvergroting van de spoorverbinding Leeuwarden-Sneek voor de uitbreiding van drie naar vier treinen per uur in de spitsrichting.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
1a. Spoorverbinding Leeuwarden-Zwolle	■	■	■
1b. Capaciteitsvergroting spoorverbinding Leeuwarden-Sneek	■	■	■

Toelichting

1b. *Beleid*: De noodzakelijke maatregelen worden met de ombouw van emplacement Leeuwarden uitgevoerd voor het faciliteren van de extra trein tussen Leeuwarden en Sneek. Uit een aanvullende analyse van ProRail blijkt dat een extra maatregel nodig is voor verdere verbetering van de kwartierdienst Leeuwarden - Sneek. ProRail werkt dit verder uit.

1a. Spoorverbetering Leeuwarden-Zwolle

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

- De kosten voor het voorbereidende onderzoek naar de vervanging van de HRMK-spoorbrug waren geraamd op circa € 250.000,- exclusief BTW (kosten van adviesbureau en ProRail), waarvan het Rijk 75% en de regio 25% voor haar rekening neemt.
- Er zijn nog geen kosten gemaakt aangaande de planvoorbereidingen voor de realisatie van station Leeuwarden Werpsterhoeke.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

- Lobbyen bij het Rijk voor benodigde cofinanciering voor de vervanging van de HRMK-spoorbrug door een spooraquaduct. Dit resultaat hebben we behaald: eind 2022 heeft het Rijk € 75 miljoen inclusief BTW in het Mobiliteitsfonds beschikbaar gesteld. In 2023 is in opdracht van het Rijk en de regio een voorbereidend onderzoek uitgevoerd naar de vervanging van de HRMK-spoorbrug. In het BO MIRT van november 2023 hebben Rijk en regio op basis hiervan afgesproken aanvullend en verdiepend onderzoek te doen naar vervanging van de HRMK-spoorbrug door een spooraquaduct. Hierbij werken partijen toe naar het kunnen nemen van een (start)beslissing voor het uitvoeren van een (MIRT-)verkenning.
- Afspraken maken met het Rijk, ProRail en vervoerder over de inpassing van station Leeuwarden Werpsterhoeke in de dienstregeling en de realisatie en ingebruikname van het station. We hebben in 2023 een belangrijke stap gemaakt in dit dossier. Het Rijk heeft conform de wens van de provincie 4 treinen per uur per richting op het traject Leeuwarden - Zwolle als basisvoorzieningsniveau opgenomen in de nieuwe hoofdtrainnetconcessie 2025-2033. Hiermee wordt de Friese reiziger een kwalitatief goed, continu en gegarandeerd product aangeboden voor de komende jaren. Deze concessie is in december 2023 definitief door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aan NS gegund. De bediening van het nieuwe station Leeuwarden Werpsterhoeke per 2027 is eveneens opgenomen in de hoofdtrainnetconcessie van het Rijk. Dit betekent dat NS vanaf 2027 moet gaan halteren op Werpsterhoeke, mits de infrastructuur dit ook mogelijk maakt. De provincie heeft daarop

in overleg met de gemeente Leeuwarden de opdrachtverlening opgestart richting ProRail voor de planvoorbereiding voor de bouw van dit station.

Hoe hebben de genoemde risico's zicht ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Vervanging HRMK-spoorbrug: geen externe financiering gevonden voor de realisatie van een spooraquaduct onder het Van Harinxmakanaal. Inmiddels heeft het Rijk 75 miljoen inclusief BTW beschikbaar gesteld voor de vervanging van de HRMK-spoorbrug.

Station Leeuwarden Werpsterhoeke: het station past niet in de dienstregeling. In de huidige dienstregeling op Leeuwarden-Zwolle is door de vijf beweegbare bruggen op dit traject geen ruimte meer voor extra haltingen. Uit onderzoek van ProRail in 2021 blijkt dat voor een robuuste inpassing van het station in de dienstregeling aanvullende maatregelen op de spoorlijn Leeuwarden-Zwolle noodzakelijk zijn. ProRail heeft daarom aangegeven dat ingebruikname van station Leeuwarden Werpsterhoeke op z'n vroegst in 2027-2030 kan plaatsvinden. Inmiddels is door de Tweede Kamer € 75 miljoen beschikbaar gesteld (€35 miljoen in december 2022 met aanvullend € 40 miljoen in januari 2024) voor de aanpak van de flessenhals Zwolle-Meppel. Hiermee kan onder andere een extra perronspoor bij station Meppel worden aangelegd, waarmee meer ruimte ontstaat in de dienstregeling. Deze ruimte komt de betrouwbaarheid en mogelijkheid om uit te wijken bij verstoringen ten goede en kan worden gebruikt voor de inpassing van een stop op het nog te bouwen station Leeuwarden Werpsterhoeke.

De NS verwacht station Leeuwarden Werpsterhoeke in 2030-2035 rendabel te kunnen exploiteren. Tegen die tijd zijn er naar verwachting voldoende reizigers dankzij de ontwikkeling van Zuidlanden/Middelsee tot een wijk met 5600 woningen en bijbehorende voorzieningen. Voor een eerdere opening van het station is mogelijk een aanvullende exploitatiebijdrage nodig die door de provincie en/of het Rijk gedragen moet worden. Inmiddels heeft het Rijk als eis in de nieuwe hoofdrailnetconcessie (2025-2033) opgenomen dat het nieuwe station Leeuwarden Werpsterhoeke per 2027 bediend moet worden.

1b. Capaciteitsvergroting spoorverbinding Leeuwarden-Sneek

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

Geen.

Wat heeft het gekost?

De baanstabieleit van het spoor tussen Mantgum en Sneek Noord is onvoldoende voor de snelheidsverhoging die nodig is voor het rijden van een volwaardige kwartierdienst tussen Leeuwarden en Sneek. In 2018 is daarom gekozen voor een tussenoplossing bestaande uit twee onderdelen: spooraanpassingen in Mantgum en snelheidsverhoging op emplacement Leeuwarden (zie PS-brief van 3 juli 2018 met kenmerk 01542228). De snelheidsverhoging zou ProRail combineren met andere werkzaamheden op het emplacement Leeuwarden.

De kosten van de spooraanpassingen in Mantgum waren geraamd op € 1,3 miljoen en is binnen het beschikbare budget gerealiseerd in 2020-2022. Het tweede onderdeel van het project is de realisatie van snelheidsverhoging op het emplacement aan de westkant van station Leeuwarden. De realisatie van dit project wordt gecombineerd met andere werkzaamheden op emplacement Leeuwarden en is gepland voor 2023 en 2024. De snelheidsverhoging is nodig om de rijtijdnormen van ProRail te halen. Omdat er uitzicht is op realisatie van de snelheidsverhoging op het emplacement, heeft ProRail een tijdelijke ontheffing verleend om de vierde trein Sneek al vanaf december 2020 te laten rijden.

Voor de snelheidsverhoging is circa € 8,4 miljoen gereserveerd en voor verlenging van de bovenleiding € 1 miljoen.

De definitieve oplossing van een volwaardige kwartierdienst tussen Leeuwarden en Sneek kan pas worden uitgevoerd als het Rijk bereid is om de versteviging van de ondergrond tussen Mantgum en Sneek-Noord te financieren (kosten: € 20-36 miljoen).

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

De aanpassing voor het emplacement van station Leeuwarden heeft ProRail gepland voor 2023 en 2024. In 2023 zijn de sporen en wissels vernieuwd in het kader van groot onderhoud. In 2024 wordt de snelheidsverhoging en de nieuwe opstel- en servicesporen gerealiseerd en de bovenleiding op het emplacement verlengd. De ombouw van emplacement Leeuwarden bestaat uit vier onderdelen: vernieuwen sporen en wissels vanwege groot onderhoud, realisatie nieuwe opstel- en servicesporen, realisatie snelheidsverhoging voor de vierde trein Sneek en verlenging van de bovenleiding voor verduurzaming regionaal treinvervoer. Voor de snelheidsverhoging en verlenging van de bovenleiding is de provincie opdrachtgever. Met verlenging van de bovenleiding op de sporen richting Sneek en Harlingen

kan het nieuwe (hybride) materieel van Arriva elektrisch optrekken tot baanvaksnelheid en daarna op biodiesel de rit vervolgen. Het project is door ProRail begin 2023 gegund aan Strukton.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

De provincie is opdrachtgever voor de snelheidsverhoging op het emplacement Leeuwarden en voor de verlenging van de bovenleiding. Op basis van de kostenraming van ProRail was er een financieel tekort vastgesteld van in totaal € 2,5 miljoen voor deze onderdelen. Inmiddels heeft het Rijk het tekort gedekt met een specifieke uitkering ter hoogte van € 2,5 miljoen (eind 2023). Het nu beschikbare budget dekt de kosten van het provinciale deel van het werk.

2. De Nieuwe Afsluitdijk (programma's infrastructuur, omgeving en economie)

Het onderdeel 'De Nieuwe Afsluitdijk' bestaat uit:

- a. Het programma De Nieuwe Afsluitdijk;
- b. De Vismigratierivier;
- c. De bruggen en de sluis Kornwerderzand.

Wat wilden we bereiken?

De Nieuwe afsluitdijk

Programma De Nieuwe Afsluitdijk

Onder de noemer De Nieuwe Afsluitdijk (DNA) werkt de provincie Fryslân samen met de provincie Noord-Holland en de gemeenten Súdwest-Fryslân en Hollands Kroon aan het programma DNA, dat gezamenlijk wordt bekostigd. In 2019 is met de kennis van toen besloten het programma – gekoppeld aan de Rijksplanning - in 2023 te stoppen. Ondanks de vertraging van de rijksopgave voor de Afsluitdijk heeft de stuurgroep besloten om het programmabureau per 31 december 2023 te beëindigen.

Vismigratierivier

Het onderdeel Vismigratierivier is een groot project er voor gekozen het project separaat op te nemen in de begroting.

De bruggen en sluis Kornwerderzand

Het onderdeel sluis Kornwerderzand wordt uitgevoerd door de provincie Fryslân.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
2a. Programma De Nieuwe Afsluitdijk	■	■	■
2b. Vismigratierivier	■	■	■
2c. De bruggen en de sluis Kornwerderzand	■	■	■

Toelichting

2b. *Tijd*: In principe ligt het project nu op koers, echter de zandleverantie voor het rivierdeel is nog een onzekere factor. Er was toestemming van RWS om het zand uit de geulen in het IJsselmeer te halen. Vanwege de verziltingsproblematiek staat dit op on hold. Er wordt nu gezocht naar een andere oplossing.
2b. *Geld*: Het Waddenfonds heeft € 5 mln. extra beschikbaar voor het project.

Onzekerheid over de zandleverantie maakt dat er mogelijk extra middelen nodig zijn indien RWS de on hold situatie op de vaargeulen niet wijzigt.

2c. *Beleid*: De discussie rondom de verziltingsproblematiek van het IJsselmeer kan invloed hebben op de projectdoelstelling, met betrekking tot het toegankelijk maken van het IJsselmeer voor grotere schepen. De vaargeulen moeten verdiept worden om deze grotere schepen toegang te geven tot de verschillende havens in het IJsselmeergebied. Het kan zijn dat verdieping van de geulen niet mag, om verdere verzilting van het IJsselmeer te voorkomen. Onderzoek naar oplossingen hiervoor loopt en zijn naar verwachting medio 2024 bekend.

2c. *Tijd*: Diverse uitgangspunten, randvoorwaarden en ontwikkelingen waarmee de provincie bij de start

van het project (financieel) rekening heeft gehouden, zijn deels gewijzigd dan wel zijn ter discussie komen te staan. Medio 2024 zal tezamen met het Rijk een beslissing worden genomen. Consequentie van dit alles is, dat de werkzaamheden op z'n vroegst in 2025 kunnen starten.

2c. *Geld*: De dekking voor het project is weliswaar rond, gebaseerd op de afspraken ten tijde van het afsluiten van de bestuursovereenkomst. Medio 2024 zal tezamen met het Rijk een beslissing worden genomen over de sluis, bruggen en vaargeulen inclusief financiële aspecten, de bijbehorende scope-aanvullingen en risicoverdeling.

2a. Programma De Nieuwe Afsluitdijk

De Nieuwe Afsluitdijk (DNA) is een samenwerkingsverband tussen de provincie Fryslân, de provincie Noord-Holland en de gemeenten Súdwest-Fryslân en Hollands Kroon. Zij werken gezamenlijk aan het programma DNA, dat gezamenlijk wordt bekostigd. Het programma DNA is opgedeeld in twee ontwikkelfasen:

- Fase 1 betreft grotendeels de projecten die meelopen met het Rijkscontract voor de versterking van de Afsluitdijk, zoals de Vismigratierivier (zie 2b), of al gerealiseerd zijn, zoals het Afsluitdijk Wadden Center en enkele duurzame energie pilots.
- Fase 2 betreft opgaven zoals het verder benutten van de Afsluitdijk voor toerisme, de vervanging van bruggen van Kornwerderzand, verdieping vaargeulen en verruiming van de sluis Kornwerderzand (zie 2c) alsmede de projectcommunicatie en (inter)nationale profilering van de Afsluitdijk.

Het programma DNA is van de ontwikkel- naar de realisatiefase verschoven. In 2019 is met de kennis van toen besloten het programma – gekoppeld aan de Rijksplanning - in 2023 te stoppen. In 2021 is gebleken dat de Rijksopgave op de Afsluitdijk vertraging oploopt tot 2025. Ondanks de vertraging van de Rijksopgave op de Afsluitdijk is het financieel niet aantrekkelijk en inhoudelijk niet strikt noodzakelijk om het programmabureau na 2023 voort te zetten. Er is daarom door de stuurgroep besloten om het programmabureau per 31 december 2023 te beëindigen. Het bestuurlijke samenwerkingsverband blijft daarentegen wel bestaan.

Projecten Kornwerderzand

Project	Budget		Besteed	Toelichting
	Totaal Budget	Aandeel provinciale bijdrage in het budget		
Vismigratierivier deel 1	19.000.0000	2.700.000	19.000.000	Betreft de coupure, inclusief de afkoop onderhoud. Van het budget is € 11,3 miljoen besteed via het Rijk en €7,7 miljoen via de provinciale begroting
Vismigratierivier deel 2	44.100.0000	4.200.000	19.500.000	Betreft de aanleg van de buitenste dammen
Fase 1 Bruggen Kornwerderzand	100.000.0000	3.500.000	11.600.000	Besteding betreft technische voorbereiding en voorbereiding aanbesteding
Fase 2 Sluis Kornwerderzand	80.000.0000	16.000.000	3.000.000	Besteding betreft algemene voorbereidingskosten, exclusief €1,4 miljoen verkenning/studie

In de paragraaf 2.b en 2.c vindt u extra toelichting over de projecten Vismigratierivier en Sluis Kornwerderzand.

2b. Vismigratierivier

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

In 2023 zijn over het project geen besluiten genomen door Provinciale Staten.

Wat heeft het gekost?

De financiering van de Vismigratierivier (VMR) is rond met het GS-besluit van juni 2018. De middelen voor Beheer en Onderhoud zijn hierin niet meegenomen, deze kosten zijn in het kader van het nieuwe coalitieakkoord geregeld.

Ter compensatie van de prijsontwikkeling en de gevolgen van Covid is er een Waddenfondsaanvraag gedaan voor extra financiering voor het project. Met de beschikking van 7 juli 2023 is deze aanvraag gehonoreerd en stelt het Waddenfonds € 5 mln. extra ter beschikking.

Voor het verkrijgen van een optimaal functionerend systeem wordt een inregelfase (2 tot 5 jaar na aanleg) ingevoerd voor het rivierdeel. Deze inregelfase wordt gebruikt voor het doorvoeren van mogelijke optimalisaties van het systeem. Voor deze inregelfase is in de Stuurgroep DNA € 2 miljoen gereserveerd vanuit de Rijksbijdrage Ambities Afsluitdijk (RAA) middelen. Deze middelen hebben wij begrotingstechnisch via de lijn van de Berap geregeld.

De Waddenvereniging heeft de provincie verzocht om € 2,5 ton aan Nationale Postcodeloterij middelen (van totaal € 4,6 mln.) op rekening van de Waddenvereniging te houden vanwege de extra kosten die zij maken voor het gastheerschap en projectcommunicatie als gevolg van verlenging/vertraging van het project. Bij de volgende Berap zal hiervoor een begrotingswijziging worden voorgelegd. Dit wordt binnen het project budget opgevangen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Eind 2023 is de coupure (fase 1 van het project) opgeleverd door Levvel aan RWS. In 2023 is ook door Levvel begonnen met de realisatie van de 2 inzwemopeningen in de strekdam (tevens behorende bij fase 1 als onderdeel van het versterkingsproject Afsluitdijk van RWS). Deze 2 inzwemopeningen worden naar verwachting Q2 2024 opgeleverd.

Ingezet is op een inkoopstrategie waarbij wordt samengewerkt met RWS om synergie te behalen waardoor de risico's voor de VMR tot een minimum worden beperkt. In 2023 is begonnen met de realisatie van een deel van de buitenste keringen van de Vismigratierivier d.m.v. 3 deelcontracten conform de inkoopstrategie. De realisatie van deze 3 deelgebieden lopen door in 2024 en zullen in de 2e helft van dat jaar opgeleverd worden.

Het binnenwerk, de rivier zelf, inclusief afsluitmiddel is Europees aanbesteed. Deze aanbesteding is opgestart in 2022. In december 2023 is er een aannemer geselecteerd en is officieel het bouwteam (bestaande uit aannemer en provincie) van start gegaan met het maken van een Definitief Ontwerp van het binnenwerk. De functionele oplevering van het gehele project wordt verwacht in Q4 2025, daarna volgt de inregelfase van 2 tot 5 jaar.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

De vertraging van het Rijksproject leidt ook tot vertraging voor de Vismigratierivier. Een langere doorlooptijd heeft financiële consequenties (o.a. indexering, personeelslasten, en hogere bouwkosten) en maakt verlenging van de natuurwetvergunning noodzakelijk. Tezamen met RWS wordt gekeken in hoeverre met een betere afstemming en integratie van werkzaamheden de vertraging en daarmee samenhangende kosten kunnen worden beperkt. Er zijn positieve ontwikkelingen om deze afstemming en integratie vorm te geven, maar bieden geenszins de garantie dat daarmee eventuele kostenstijgingen kunnen worden voorkomen. Mede omdat generiek in de GWW-sector sprake is van prijsstijgingen.

Rijkswaterstaat heeft geconstateerd dat er sprake is van een toenemende verzilting van het IJsselmeer. Om deze reden heeft RWS ons verzocht de zandwinning uit de geulen on hold te zetten totdat duidelijk is wat de oorzaak van deze verzilting is en welke maatregelen er genomen moeten worden om dit op te lossen. Risico voor de VMR hierbij is vertraging in de zandleverantie en dat het wellicht elders (duurder) weggehaald moet worden. RWS en provincie zoeken gezamenlijk naar een oplossing.

2c. De bruggen en de sluis Kornwerderzand

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

In 2023 zijn door Provinciale Staten geen besluiten genomen over het project. De inzet was om in 2023 een realisatiebesluit voor de 2e fase van het project, de verruiming van de sluis te laten nemen door Provinciale Staten. Omdat er nog diverse vraagstukken zijn die gezamenlijk met Rijkswaterstaat en/of het Ministerie moeten worden opgelost, is het realisatiebesluit nog niet genomen.

Wat heeft het gekost?

Bij vaststelling van de Bestuursovereenkomst (BOK) juni 2020 zijn de projectkosten geraamd op € 180 miljoen (incl. BTW). Het Rijk draagt € 111 miljoen bij en de regionale bijdrage in het project is € 69 miljoen. De provinciale bijdrage is € 19,5 miljoen. De provincies Overijssel (inclusief de gemeenten Zwolle, Meppel en Kampen) en Flevoland (inclusief gemeente Urk) hebben € 8 miljoen beschikbaar gesteld voor fase 2. Deze bijdrage wordt nog geregeld in een regionale bestuursovereenkomst. De gemeente Súdwest-Fryslân draagt € 1,25 miljoen bij aan het project. Een deel van de regionale bijdrage komt tot stand door werk met werk bij de aanpak van de vaargeulen in het IJsselmeer. Verder is er vanuit het Waddenfonds een bijdrage van € 6 miljoen toegekend voor de 2e fase van het project. Met de marktpartijen is een regeling overeengekomen waarmee de marktbijdrage van € 26,5 miljoen

geïnd kan gaan worden. December 2022 hebben de Staten ingestemd met de voorfinanciering van dit bedrag. De deelnemende bedrijven verplichten zich op basis van een individuele overeenkomst die na instemming door GS getekend worden, een vergoeding af te dragen bij gebruik van de verruimde sluis door bovenmaatse schepen tot dat de totale marktbijdrage is voldaan.

In 2020 hebben de Staten een investeringskrediet van 100 miljoen beschikbaar gesteld voor de realisatie van fase 1 (vervanging bruggen, aanpak vaargeulen en voorbereiding sluis) et provinciale aandeel hierin is € 3,5 miljoen. Van de totale rijksbijdrage van €111 miljoen is € 96,5 miljoen bestemd voor de vervanging van de verkeersbruggen (fase 1). De rijksbijdrage wordt definitief vastgelegd in een spuk.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

In de BOK met het Rijk is vastgelegd dat de provincie Fryslân verantwoordelijk is voor de aanbesteding en uitvoering van het project. In deze overeenkomst is voorzien in een twee-fasen aanpak. In samenspraak met Rijkswaterstaat is besloten voor iedere fase een realisatieovereenkomst op te stellen. In fase 1 worden de bruggen gebouwd en de geulen aangepakt. In 2022 is in eerste instantie gekozen voor een afwijkende inkoopstrategie voor de bruggen. Vervolgens is voor een reguliere aanbesteding gekozen. Hierdoor is het project bruggen vertraagt waardoor de nieuwe bruggen niet meer in 2025 in gebruik genomen kunnen worden. Een tussenmijlpaal uit de BOK is daarmee niet gehaald. De uitvoering zal nu op z'n vroegst in 2025 starten.

Met het besluit van Provinciale Staten in december 2022 om de marktbijdrage voor te financieren, is de dekking van het project rond. In principe zou er dan ook een realisatiebesluit genomen kunnen worden voor fase 2, het verruimen van de sluis. In overleg met het Rijk is echter besloten de realisatie van de sluis te temporiseren.

De verziltingsproblematiek in het IJsselmeer vraagt meer bron- en beheersmaatregelen dan oorspronkelijk voorzien. Dit vraagt aanpassing van het ontwerp van de schutsluis. Mogelijk is er zelfs sprake van een scope-uitbreiding door gelijktijdig ook maatregelen te treffen bij de kleine schutsluis. Recent onderzoek heeft laten zien dat vanwege de verzilting de vaargeulen vooreerst niet verruimd kunnen worden, in afwachting van de maatregelen die voor de nieuwe sluis genomen worden.

Naast het verziltingsvraagstuk zijn er diverse uitgangspunten, randvoorwaarden en ontwikkelingen waarmee de provincie bij de start van het project (financieel) rekening heeft gehouden, deels gewijzigd dan wel zijn ter discussie komen te staan. De uitlopende planning voor de bruggen, de mogelijke scope-uitbreiding voor de sluis en de wijziging van diverse normen, richtlijnen kunnen allen financiële consequenties gaan hebben.

Dit alles is onderwerp van gesprek met RWS en Rijk. Ook de bovengemiddelde prijsstijgingen waar de bouwsector wordt geconfronteerd is een onderwerp van gesprek. Dit alles zal leiden tot aanvullende afspraken met het Rijk die in overeenkomsten zullen worden vastgelegd. De verwachting was dat in 2023 de genoemde vraagstukken zouden zijn op gelost. Eind 2023 is met het Rijk geconstateerd dat het algemene beeld van het project is, dat ten gevolge van de gewijzigde wet- en regelgeving en de scope-aanpassingen het project inhoudelijk is gewijzigd. voor planning, kosten en risico's en dit vraagt een herijking van de afspraken. Naar verwachting kan medio 2024 meer duidelijkheid worden geboden.

In 2023 zijn definitieve plannen voor het project 'Beleef Kornwerderzand' opgesteld. En is gekeken naar de inrichting van het gebied, maar ook naar het beheer, exploitatie en onderhoud van het gebied bij Kornwerderzand. Alle stakeholders in dit gebied worden bij de planvorming betrokken. De ambitie is, voor de gebiedsontwikkeling en voor het gebiedsmanagement van Kornwerderzand een overkoepelende en door de stakeholders gedragen gebiedsorganisatie op te zetten. Uiteindelijk dient dit te resulteren in een Bestuursovereenkomst (tussen RWS, Provincie Fryslân en Gemeente Súdwest-Fryslân).

Hoe hebben de genoemde risico's zicht ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Voor het project zijn risico's benoemd m.b.t. de verruiming van de sluis, de bouw van de bruggen en het verdiepen van de vaargeulen. De belangrijkste risico's zijn hieronder opgenomen.

- Project/bouwriscio's; elk project kent risico's in de voorbereiding- en bouwfase. Er moeten o.a. nog diverse vergunningen worden aangevraagd. Wijzigingen in wet- en regelgeving kunnen soms tot onverwachte neveneffecten leiden, zoals de PAS (Programma Aanpak Stikstof). Normaliter kunnen deze risico's worden opgevangen binnen de risicoreservering van het project.
- De complexe raakvlakken met het Rijksproject Versterking Afsluitdijk brengen risico's met zich mee. De vertraging op het Rijksproject heeft tot gevolg dat o.a. de bruggen later worden gerealiseerd. De bouw duurt langer. Ook zijn nieuwe eisen gesteld m.b.t. de fasering van de bouw

van de bruggen, om tijdens de bouw de hinder voor zowel het weg- als vaarverkeer te minimaliseren. Deze nieuwe eisen leiden tot ca. 2 jaar extra vertraging en een duurdere bouwwijze. De meerkosten zijn geraamd op € 15 mln. (incl. BTW) Met het Rijk wordt gesproken over dekking van deze meerkosten.

Voor fase 1 is inmiddels € 11,3 miljoen (incl. BTW) besteed, waarvan € 8,1 miljoen ten laste komt van de rijksbijdrage. Ondanks dat er een BOK is gesloten, zijn er met het Rijk nog geen definitieve afspraken over de financiën gemaakt. In voorkomend geval dat er andere afspraken met het Rijk worden gemaakt, zal het rijksaandeel in de reeds gemaakte kosten ook onderwerp van gesprek moeten zijn.

- Financieringsrisico's: Inmiddels is er een regeling met de marktpartijen voor de marktbijsdrage. De btw-compensatie blijft nog een risico van € 8 mln. Uitgangspunt is dat er over het regionale financieringsdeel BTW gecompenseerd kan worden. Gesprekken met de belastingdienst hierover lopen.
- De oorspronkelijke voorziene werkwijze om de vaargeulen in het IJsselmeer te verdiepen en de opgave die de provincie heeft zoals beschreven in de BOK, blijkt vanuit vergunningverlening in de praktijk slechts in zeer beperkte mate mogelijk. Daardoor zijn de mogelijkheden om opbrengsten te genereren middels werk-met-werk ook beperkt. De lucratieve vakken zijn of worden vergund aan marktpartijen. Een scenario waarbij de opgave van de provincie zich mogelijk beperkt tot de aanpak van de resterende, onrendabele stukken lijkt daarmee waarschijnlijk. Budgetair is rekening gehouden met een opbrengst van € 10 mln. Met het Rijk is gesproken over oplossingen. Deze gesprekken zijn op hold gezet in afwachting van oplossingen voor de verziltingsproblematiek van het IJsselmeer.
- Momenteel is sprake van forse prijsstijgingen van bouwmaterialen, dit heeft een kostenverhogend effect op de bouwsom. Of dit een incidentele of structurele prijsstijging is, is op dit moment niet in te schatten. In de rijksbudgetten wordt prijscompensatie meegenomen. De vraag is, in de huidige markt, of dit voldoende is. In de regionale bijdrage is geen prijscompensatie meegenomen. Door de vertraging en de hoge inflatie van dit moment kan dit een substantieel probleem worden. Zeker nu sprake is van verdere vertraging. Met de minister is afgesproken dat als dit risico zich voordoet, we als gezamenlijke partijen in gesprek gaan. De exacte omvang is moeilijk in te schatten. De aanbesteding van het werk geeft hierover duidelijkheid.

Zoals eerder benoemd is eind 2023 met het Rijk geconstateerd dat het algemene beeld van het project is, dat ten gevolge van de gewijzigde wet- en regelgeving en de scope-aanpassingen het project inhoudelijk is gewijzigd. voor planning, kosten en risico's en dit vraagt een herijking van de afspraken. Een deel van de benoemde risico's zullen naar verwachting een plek krijgen bij de herijking van de afspraken met het Rijk.

3. Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave

Wat wilden we bereiken?

Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave

In 2011 hebben provincies en het Rijk in het Onderhandelingsakkoord Natuur afspraken gemaakt over de decentralisatie van het natuurbeleid. Hiermee zijn wij verantwoordelijk geworden voor de uitvoering van de Natuuropgave.

De decentralisatie is verder uitgewerkt in het Natuurpact. Het Natuurpact is afgesloten voor de periode 2014 – 2027. De uitvoering van het Natuurpact is in de begroting opgenomen in hoofdstuk 3.1 Natuur. Het betreft daar de planning voor het lopende begrotingsjaar op hoofdlijnen. In deze paragraaf Grote projecten wordt een toelichting gegeven op één van de onderdelen van het Natuurpact: natuurontwikkelingsopgave.

In het kader van het Natuurpact is met het Rijk afgesproken dat in 2027 het NatuurNetwerkNederland (NNN) wordt gerealiseerd. Fryslân heeft vanaf 1 januari 2023 nog een opgave van ca. 1600 ha verwerven/functiewijziging en 3600 ha inrichting NNN. Provinciale Staten heeft november 2023 besloten dat er maximaal wordt ingezet om het NNN te realiseren. Gelet op de beschikbaarheid van geld, menskracht en beschikbaar instrumentarium is gebleken dat niet zonder meer het gehele NNN kan worden gerealiseerd. Vooral het verkrijgen van de benodigde grond dan wel het geïnteresseerd krijgen van grondeigenaren voor natuurbeheer is een cruciale factor voor het slagen van de ambities. En

natuurlijk moeten voldoende middelen voorhanden zijn. Fryslân heeft een realisatiestrategie opgesteld die uitgaat van de realisatie van 750 ha verwerven/functiewijziging en 2000 ha inrichting NNN in 2027.

De realisatie van het NNN wordt in Fryslân gedaan middels vier grote gebiedsontwikkelingsprojecten (Achtcarspelen Zuid, Alde Feanen, Beekdal Linde en Koningsdiep) en Natuer mei de Mienskip. Natuer mei de Mienskip (NmdM) is in 2018 middels een Right to Challenge (RtC) gestart omdat op dat moment er minder budget beschikbaar was voor de realisatie van het NNN waardoor er minder NNN aangelegd kon worden; NmdM kwam met een voorstel hoe het NNN grotendeels wel te kunnen realiseren. In 2019 is het een RtC in samenwerking met de provincie geworden. Middels het uitwerken van een aantal pilots heeft NmdM een aanpak/werkwijze ontwikkeld en vastgelegd in een koersdocument. PS heeft maart 2022 aangegeven verder te willen gaan met NmdM en hiervoor 13 FTE beschikbaar te stellen.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
3. Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave	■	■	■

Toelichting

3. *Geld:* Voor de realisatie van de afgesproken opgave NNN met PS is er momenteel een tekort van € 25 mln. Dit wordt in deze paragraaf nader toegelicht. De komende jaren wordt gezocht naar aanvullende financiering om dit tekort te verminderen.

Natuurpact: uitvoering natuurontwikkelingsopgave

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

In 2023 zijn er geen relevante besluiten door PS genomen.

Eerder genomen besluiten door PS

- Op 21 december 2011 hebben Provinciale Staten besloten het onderhandelingsakkoord Natuur (2011) niet te aanvaarden. Provinciale Staten hebben wel de bereidheid uitgesproken te zullen meewerken aan de uitvoering van het akkoord.
- Op 27 juni 2012 hebben Provinciale Staten ingestemd met de Nota 'Natuer & Lanlik Gebiet' en gekozen voor scenario 2 plus: dit scenario betreft de realisatie van de EHS-taakstelling volgens het
- Onderhandelingsakkoord Natuur met als plus de prioritaire Friese natuurprojecten in Achtcarspelen Zuid, Beekdal Linde en Beekdal Koningsdiep (minimaal 200 en maximaal 500 ha).
- Op 22 januari 2014 zijn Provinciale Staten akkoord gegaan met het Natuurpact tussen de Provincies en het Rijk.
- Op 10 maart 2015 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de ontwikkelingen in het financiële kader van het program Lanlik Gebiet.
- Op 10 mei 2017 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de uitkomsten van het onderzoek naar de geconstateerde tekorten op de Natuuropgave door BMC.
- Naar aanleiding van dit onderzoek is een aantal scenario's uitgewerkt in het rapport Natuur in Fryslân - Haalbaar en Betaalbaar. Uitgangspunten van deze scenario's waren dat het tekort op de natuuropgave opgelost moest worden, én dat de oplossing gevonden moest worden in de natuurontwikkelingsopgave (1 van de onderdelen van de natuuropgave). Naast de provinciale scenario's is vanuit de mienskip ook een scenario ingebracht. Provinciale Staten hebben op 18 juli 2018 een besluit genomen over deze scenario's. Besloten is om drie scenario's verder uit te werken (waaronder het alternatieve scenario van de mienskip, dat als voorkeursscenario is aangemerkt).
- Op 10 juli 2019 zijn de uitgewerkte scenario's ter besluitvorming voorgelegd aan PS. PS hebben besloten om scenario 5b, Natuer mei de Mienskip (binnen bestaand budget) verder uit te werken door het uitvoeren van 3 pilots en in 2021 een definitieve scenariokeuze te maken. Als terugvaloptie is gekozen voor scenario 3+.
- Op 25 mei 2020 heeft PS het grondbeleid vastgesteld. Dit is relevant voor de grondverwerving voor natuur. M.b.t. onteigening is om verduidelijking door PS gevraagd: in 2022 moet een strategische nota worden opgeleverd.
- Op 1 juli 2020 heeft PS de evaluatiecriteria pilots Natuer mei de Mienskip vastgesteld.

- Op 1 december 2020 is PS geïnformeerd over de financiële voortgang Natuurpact.
- Op 24 november 2021 hebben Provinciale Staten de financiële voortgang natuurontwikkelingsopgave besproken. Hierin is een doorkijk gegeven welk budget beschikbaar is voor de komende jaren voor de realisatie van het NNN. In dit stuk is aan de orde geweest dat realisatie in 2027 niet lukt, vanwege onvoldoende inzet capaciteit, te weinig middelen en instrumentarium op basis van vrijwilligheid. PS heeft besloten dat er € 10 mln. in 2022 beschikbaar wordt gesteld voor realisatiekansen prioriteit 3 en 4 NNN (betreft aankopen/functiewijziging, niet voor inzet capaciteit).
- Op 23 maart 2022 hebben Provinciale Staten het aanbod van Natuer mei de Mienskip besproken. NmdM heeft najaar 2021 een aanbod gedaan om 500 ha aan functiewijziging en 1000 ha aan inrichting te doen in de periode t/m 2027 in het NNN buiten de vier gebiedsontwikkelingsprojecten Alde Feanen, Achtkarspelen Zuid, Beekdal Linde en Koningsdiep. PS heeft ingestemd met optie 2, principebesluit: GS op te dragen om m.b.t. NmdM een aantal voorwaarden uit het aanbod uit te werken, zodat dit in de uitwerking van het herziene planning van het natuurpact meegenomen kan worden. En hierbij de procesgeldten à 9 FTE (8 FTE voor NmdM en 1 FTE voor provinciaal adviseur) beschikbaar te stellen vanuit het Natuurpact. Dit najaar wordt bij de behandeling van de herziene planning hier een definitief besluit over genomen.
- Op 20 april 2022 hebben Provinciale Staten de strategische grondnota NNN besproken. Hierin ligt een aantal opties voor over de inzet van instrumentarium om de gronden binnen het NNN te realiseren voor natuur. PS heeft ingestemd met optie 3. Dit betekent inzetten op maximale vrijwilligheid in de periode t/m 2027 en inzet op basis van volledige schadeloosstelling vanaf 2028 voor realisatie van prioriteit 1 en 2 NNN. Dit betekent dat er meer capaciteit beschikbaar gesteld moet worden om actiever met de grondaankoop aan de slag te gaan en om meer instrumentarium in te zetten.
- Op 22 november 2022 hebben Provinciale Staten de herziene planning NNN vastgesteld waarmee het mogelijk is om natuur te realiseren binnen het gehele NNN. Er is capaciteit beschikbaar gesteld voor Natuer mei de Mienskip. Het beschikbare budget voor de natuurontwikkelingsopgave is kaderstellend.

Wat heeft het gekost?

Om goed inzicht te kunnen geven in de financiële stand van zaken van de natuurontwikkelingsopgave wordt een overzicht gegeven van alle onderdelen uit het Natuurpact. Naar aanleiding van het PS besluit van 10 juli 2019 is de programmering conform de besluitvorming geactualiseerd. Dat wil zeggen dat de tabel is geactualiseerd en de tekorten die ten tijde van de besluitvorming op de andere onderdelen bestonden, zijn verrekend ten laste van de ontwikkelingsopgave. Vervolgens zijn in 2020, 2021, 2022 en in 2023 de realisatiecijfers aangepast naar januari 2024 en is de programmering geactualiseerd. Deze nieuwe financiële programmering staat in de volgende tabel.

Tabel met programmering totale natuuropgave in nieuwe indeling op basis van het scenario 5b van de Natuer mei de Mienskip. Betreft periode 2014-2027. In deze tabel zijn voor de realisatiecijfers de peildatum 1 januari 2024 aangehouden en is de financiële programmering aangepast naar de stand van zaken 1 juni 2023.

Natuurpact Programmering 2014 t/m 2027 op basis van 750 ha

programmering 2014 t/m 2027

INKOMSTEN	Realisatie 2023	Realisatie 2014-2022	Programmering 2024-2027	Totaal
1. Rijksmiddelen	40.806.300	336.036.099	176.116.614	552.959.013
2. Provinciale middelen	12.119.723	99.630.397	47.108.969	158.859.090
3. Europese middelen	13.573.555	85.168.358	67.363.738	166.105.651
4. pMJP middelen	0	20.927.322	0	20.927.322
5. Overige middelen	4.237.910	21.859.453	17.532.038	43.629.401
SUBTOTAAL	70.737.489	563.621.629	308.121.358	942.480.476

UITGAVEN	Realisatie 2023	Realisatie 2014-2022	Programmering 2024-2027	Totaal
1. Ontwikkelopgave	5.608.457	66.476.765	90.608.312	162.693.534
2. Natura 2000	2.223.975	17.433.543	28.976.846	48.634.364
3. Natuurbeheer	20.992.009	149.758.774	93.553.846	264.094.576
4. Agrarisch natuurbeheer	25.400.828	143.040.896	90.212.816	258.654.540
5. Wet natuurbescherming	31.179	936.031	154.640	1.121.851
6. Soortenbeleid - weidevogels	0	5.917.424	0	5.917.424
7. Soortenbeleid - Ganzen	13.955.492	97.399.964	55.658.487	167.013.942
8. Soortenbeleid overige soorten	238.371	1.360.295	2.383.226	3.981.892
9. Diversen	4.633.309	32.234.907	18.300.313	55.378.582
SUBTOTAAL	73.083.621	514.558.598	379.848.485	967.490.705

TOTAAL	Realisatie 2023	Realisatie 2014-2022	Programmering 2024-2027	Totaal
Subtotaal inkomsten	70.737.489	563.621.629	308.121.358	942.480.476
Subtotaal uitgaven	73.083.621	514.558.598	379.848.485	967.490.705
TOTAAL	-2.346.132	49.063.030	-71.727.127	-25.010.229

Bovenstaande tabel is gebaseerd op het door PS gekozen scenario 3 bij de behandeling van de herziene planning in november 2022. Dit gaat uit van een maximale inspanning en een realistische planning waarbij de inschatting is dat er 750 ha functiewijziging/verwerving en 2.000 ha inrichting in de periode t/m 2027 wordt gerealiseerd. Op basis van de huidige programmering is er berekend dat er dan een tekort is van ca. € 25 mln. Hierin is bijvoorbeeld rekening gehouden met: de verhoging van de indexatie voor het Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), de aanpassing standaardkostprijzen van Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL), de verhoogde kosten voor de ganzenschade, de benodigde inzet voor NmdM en uitvoering strategische grondnota NNN (totaal 18 FTE in de periode 2023 t/m 2027). Er is geen sprake van een financieel risico omdat het beschikbare budget kaderstellend is en we de komende tijd op zoek gaan naar aanvullend budget. Hierbij kan gedacht worden aan financiering vanuit het FPLG of uit Programma Natuur.

Realisatie 2023: In 2023 is in het kader van het Natuurpact een bedrag van € 73,1 mln. besteed waarbij het Natuurbeheer (SNL, € 21,0 mln.), het ANLb (€ 25,4 mln.) en de ganzenschade (€ 13,9 mln.) de grootste uitgaven waren. In de ontwikkelopgave (verwerving en inrichting) is een bedrag van € 5,6 mln. gerealiseerd. De gezamenlijke inkomsten voor het Natuurpact van het Rijk, Europa en eigen provinciale middelen bedroegen in 2023 € 70,7 mln. Per saldo is er in 2023 € 2,3 mln. meer uitgegeven dan er is binnen gekomen. Dit bedrag is in mindering gebracht op de reserve Natuurpact. De stand van de gezamenlijke reserves Natuurpact en Aankoop natuurterreinen bedraagt ultimo 2023 € 46,7 mln. Dit is het verschil tussen de cumulatieve gerealiseerde inkomsten en uitgaven in 2014 tot en met 2023.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Inhoudelijk rapporteren we hier alleen over de voortgang van de natuurontwikkelopgave. Voor de andere onderdelen wordt verwezen naar programma 3.1 Natuur. De natuurontwikkelopgave wordt uitgevoerd middels Natuer mei de Mienskip en vier gebiedsontwikkelingsprojecten: Achtkarspelen Zuid, Alde Feanen, Beekdal Linde en Koningsdiep. In 2023 zijn we verder gegaan met de uitvoering van de ontwikkelopgave conform de besluitvorming van PS.

Natuer mei de Mienskip

- In 2023 is het plan van aanpak opgesteld om te zorgen voor 500 ha functiewijziging en 1000 ha inrichting. Daarbij is er invulling gegeven aan het inrichten van een passende organisatie. In 2023 is gestart met verkenningen in de gebieden waar nog geen gebiedsproces loopt. Waar mogelijk wordt aangesloten bij andere projecten/gebiedsprocessen. Voorjaar 2024 worden de verkenningen afgerond en wordt per gebied bekeken welke kansen er zijn voor realisatie en wordt hiervoor een aanpak gemaakt.
- In 2023 is in het gebiedsproject Burgumermar & De Leijen gewerkt aan een inrichtingsplan voor het deelgebied 't Swartfean en een aanpak voor het gehele plangebied.
- In 2023 wordt invulling gegeven aan Tsjoch op!. Grondeigenaren kunnen met initiatieven voor realisatie van het NNN terecht bij dit loket. Vervolgens wordt samen met de eigenaar onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor realisatie. Tsjoch op! richt zich vooral op initiatieven van particuliere grondeigenaren.
- Ook is er inzet op fondsenwerving en het vinden van koppelkansen om extra middelen beschikbaar te maken voor het NNN. Hier wordt in 2024 een vervolg aangegeven.
- Er is 87 ha ingerichte grond bij Lauwersmeer. Deze grond was al eerder ingericht, maar nog niet in de gerealiseerde cijfers opgenomen.

Gebiedsontwikkelingsprojecten

- In 2023 is in het gebiedsontwikkelingsproject Achtkarspelen Zuid gestart met de uitvoering van de Drogehamstermieden, gestart met de uitvoering van Reahel-Oost en in z'n algemeenheid wordt verder gegaan met de uitvoering van het plan "Mieden op z'n Mooist".
- In 2023 is in het gebiedsontwikkelingsproject Alde Feanen de uitvoering van de 3e module verder vervolgd, deze wordt in 2024 afgerond. Er is gestart met de voorbereiding van de 4e module.
- In 2023 is in het gebiedsontwikkelingsproject Koningsdiep de MER voor de boven- en middenloop vervolgd, deze wordt in 2024 afgerond. Er is gestart met de uitvoering van de aanleg van een aantal fietspaden, de inrichting natuur perceel Mjûmsterwei (3,5 ha), inrichting natuur & aanleg faunapassage perceel De Poasen (3,5 ha) en de inrichting natuur gebied Hemrikkerscharren Midden(19,4 ha). En is gestart met de voorbereiding van de aanleg beekonderleider & faunapassage Bakkefeanster Feart, Daarnaast is in de Dulf Mersken het concept inrichtingsplan voor polder Dulf Janssenstichting opgesteld.
- In 2023 is in gebiedsontwikkelingsproject Beekdal Linde wordt gestart met de uitvoering van de uitvoering van de 4e module, waaronder de realisatie van de deelgebieden "Polder Ykenverlaat" en "gronden Ter Schure" en de uitvoering van de 5e module: Stutebosch. Het is niet gelukt om het hermeanderingsbestek Linde aan te besteden, de uitvoering hiervan schuift door naar 2024.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Algemeen:

In deze paragraaf lichten we alleen de risico's toe van de natuurontwikkelopgave. Over de risico's van de rest van het Natuurpact rapporteren we in hoofdstuk 3.1 Natuur van deze begroting.

Ontwikkelopgave:

- **Tempo grondverwerving te laag** - Indien het tempo van vrijwillige grondverwerving te laag is zullen de doelen voor de ontwikkelopgave en daarmee de KaderRichtlijn Water (KRW) en Natura 2000 niet worden gehaald. In april 2022 heeft PS op basis van de strategisch grondnota NNN een besluit genomen over het in te zetten instrumentarium. Hiermee wordt ingezet op het maximaal vrijwillig realiseren van natuur. Na 2028 kan voor prioriteit 1 en 2 NNN gerealiseerd worden op basis van volledige schadeloosstelling. Het eventueel inzetten van schadeloosstelling brengt wel hogere kosten met zich mee en voor maximaal vrijwillig kunnen realiseren is meer capaciteit nodig. Dat heeft op zichzelf weer een negatief effect op het aantal ha's dat kan worden gerealiseerd met het budget.

- **Tempo van doorlevering van ingerichte natuurgrond te laag** – Als het niet lukt om door de provincie verworven en als natuur ingerichte gronden door te verkopen aan een eindbeheerder heeft dit als gevolg dat de provincie dan kosten heeft voor het beheer maar ze kan zichzelf geen beheersubsidie toekennen. Als beheersmaatregel kunnen de beheerkosten dan worden gefinancierd uit het budget voor de ontwikkelopgave.
- **Onvoldoende budget voor de realisatie NNN** – Op dit moment is er onvoldoende budget voor de realisatie van het NNN. Daarnaast is er nog een risico dat andere onderdelen van Natuurpact meer financiering nodig hebben en dit zou ten koste kunnen gaan van de realisatie van NNN. Als beheersing wordt ingezet op het maken van een financiële risicoanalyse, zodat er tijdig en goed beeld is van de financiële voortgang van het totale Natuurpact.

4. Programma Natuur

Wat wilden we bereiken?

Programma Natuur

De provincies en het Rijk hebben als onderdeel van de structurele aanpak stikstof afgesproken om een gezamenlijk Programma Natuur op te stellen, aanvullend op het Natuurpact. Belangrijke hoofdlijn van het Programma Natuur is om condities te realiseren voor een gunstige staat van instandhouding (Svl) van alle soorten en habitats onder de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Hiermee wordt gestreefd, in samenhang met de andere maatregelen in de structurele aanpak stikstof, om aan de eisen te voldoen die de VHR stelt. De inzet richt zich vooral op maatregelen in en rond beschermde natuurgebieden (Natura 2000 en het Natuurnetwerk Nederland).

De provincie heeft voor de periode 2021-2023 een Uitvoeringsprogramma Natuur opgesteld. In dit Uitvoeringsprogramma Natuur is beschreven hoe gebiedsgericht invulling wordt gegeven aan het realiseren van de condities, die nodig zijn voor een landelijk gunstige Staat van Instandhouding, waar bij aanvang van het programma sprake is van een te hoge stikstofdepositie voor stikstofgevoelige soorten en habitattypen in de provincie Fryslân.

In het Uitvoeringsprogramma is aangegeven welke maatregelen in de gebieden worden uitgevoerd. Dit zijn vooral maatregelen gekoppeld aan het herstel van stikstofgevoelige natuur in zowel Natura 2000-gebieden als in het overige NNN die binnen drie jaar uitgevoerd kunnen worden en aanvullend op het Natuurpact zijn. In deze fase vindt een voorbereiding plaats op de gebiedsgerichte aanpak NPLG en wordt de koppeling onder andere met brongerichte maatregelen stikstof voorbereid. Op nadrukkelijk verzoek heeft de minister van Natuur en Stikstof besloten om de termijn om tot bestuurlijke besluitvorming van maatregelen te komen, te verlengen van 31-12-2023 tot 31-12-2025 en de termijn van uitvoering te verlengen van 31-12-2025 tot 31-12-2026.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
4. Programma Natuur	■	■	■

Toelichting

4. *Beleid*: veel provincies hadden moeite om de planvorming en uitvoering binnen de daarvoor gestelde periode uit te kunnen voeren. De minister van Natuur en Stikstof heeft daarop besloten om de periode van besluitvorming te verlengen van 31-12-2023 tot 31-12-2025 en de periode van uitvoering te verlengen tot 31-12-2026. Voor provincie Fryslân betekent dit dat er voldoende tijd is om de maatregelen uit te voeren. Wel houden wij tempo in de uitvoering, mede omdat ook de 2e fase van Programma Natuur in 2024 zijn aanvang neemt.

4. *Tijd*: Er is voldoende tijd om de maatregelen uit te voeren. Het tempo van uitvoeren ligt niet in evenwicht met de planning. Voor 2023 is in de begroting rekening gehouden met een besteding van € 10 mln. Deze is voor € 5mln niet gehaald. De voorbereiding van de projecten heeft meer tijd gevegd. Dit heeft geen gevolgen voor de uitvoering, omdat de middelen vanuit een Specifieke Uitkering (SPUK) betreft voor de periode 2021 - 2026 beschikbaar zijn gesteld en de maatregelen tijdig zullen worden uitgevoerd.

Programma Natuur

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

Uitvoeringsprogramma Natuur, dit programma is in mei 2021 ter kennisgeving aan PS verzonden.

Wat heeft het gekost?

De omvang van het uitvoeringsprogramma Natuur bedraagt € 45 mln. In 2021, t/m 2023 is reeds het totale bedrag ad € 44,5 mln van de specifieke uitkering ontvangen. De voortgang van het programma houdt geen gelijke tred met middelen die wij hiervoor ontvangen. De uitvoering van de werkzaamheden vindt plaats grotendeels in de N2000 gebieden waar de terrein beherende organisaties de eigenaar van zijn. Deze organisaties zijn in 2022 en 2023 vooral werkzaam aan de voorbereiding en besluitvorming rond de projecten. Vóór ultimo 2023 zou de de besluitvorming hierover moeten hebben plaatsgevonden. In 2023 heeft de minister van Natuur en Stikstof echter op aandringen van de provincies deze periode verlengd tot 31-12-2025. De termijn van de uitvoering is verlengd van ultimo 2025 naar ultimo 2026. De financiële middelen kunnen we tot ultimo 2026 besteden .

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Over de verschillende projecten met betrekking tot het uitvoeringsprogramma natuur heeft besluitvorming plaatsgevonden in 2023. Hoewel, zoals in de vorige alinea beschreven, bestuurlijke besluitvorming vóór eind 2023 niet strict meer nodig is, is dit voor het overgrote deel wel plaatsgevonden.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Alle provincies plegen een extra inspanning voor natuurherstel. Zij hebben ook allen hiervoor middelen ontvangen van het Rijk. Al deze werkzaamheden vragen ook veel capaciteit die niet bij iedere organisatie aanwezig is. Het risico is dat er landelijk te weinig capaciteit aanwezig is om alle werkzaamheden tijdig uit te voeren. LNV heeft ter verkleining van het risico een kennisbank opgezet om daarmee kennis met elkaar te delen waardoor de kwetsbaarheid daalt.

Door de inflatie stijgen de kosten en kunnen projecten mogelijk niet binnen het budget worden uitgevoerd. Dit kan er toe leiden dat er keuzes moeten worden gemaakt over projecten die niet kunnen worden uitgevoerd.

Jaarlijks vindt er een verantwoording plaats aan het Rijk over de stand van zaken. De eindafrekening vindt plaats in 2027 , verantwoordingsproces vindt plaats via SiSa over het jaar 2026.

5. Nationaal Programma Landelijk Gebied

Wat wilden we bereiken?

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied wil het kabinet stikstofmaatregelen combineren met andere maatregelen om de natuur, de bodem en de waterkwaliteit te verbeteren en de klimaatopgave te halen. In het programma worden landelijke, generieke, maatregelen genomen. Van provincies wordt verwacht om met een gebiedsgerichte aanpak maatregelen te treffen die bijdragen aan de opgaven. In juli 2023 hebben alle provincies een gebiedsprogramma aangeleverd bij het Rijk. Daarin wordt beschreven op welke wijze de provincie uitvoering gaat geven aan dit programma dat naast stikstof ook doelen op het gebied van water, natuur en klimaat bevat. De gebiedsprogramma's worden beoordeeld door een consortium van kennisinstellingen. De beoordeling wordt in het eerste kwartaal van 2024 verwacht.

Het kabinet heeft hiervoor de tijdelijke wet Transitiefonds Landelijk Gebied opgesteld. Deze wet beoogd een fonds in te stellen ter grootte van € 24,3 miljard. De 2e kamer heeft in juni 2023 ingestemd met de tijdelijke wet.

Door de val van het kabinet heeft de 1e kamer het wetsvoorstel niet in behandeling genomen. Het voorstel is controversieel verklaard. Bij de Miljoenennota is een begrotingswijziging aangekondigd om middelen beschikbaar te maken.

Ter informatie beschrijven wij hieronder het vervolg in 2024. De begrotingswijziging is op 31 januari en 1 februari behandeld. Op 15 februari heeft de 2e kamer het voorstel tot begrotingswijziging aangenomen. De 1e kamer moet de totale Rijksbegroting (wetsvoorstellen per ministerie) nog wel vaststellen. Daarmee komt dan 1,28 miljard beschikbaar voor toekenning van middelen voor de aanvragen maatregelpakketten. Uit de beantwoording van Kamervragen blijkt dat er voor Fryslân potentieel € 150 miljoen beschikbaar is. De aanvragen moeten worden verbeterd na de eerste toetsing en opnieuw worden ingediend voor 1 april

2024. Daarna volgt opnieuw toetsing en beoordeling. Een besluit over toekenning wordt vlak voor de zomer verwacht.

Eind december is het ontwerp NPLG vrijgegeven voor inspraak en is 16 januari 2024 formeel ter inzage gelegd. Dit programma valt na definitieve vaststelling, samen met andere programma's, onder de Omgevingswet.

NPLG

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

- Uitvoeringsprogramma Stikstof (UPS)
- Concept gebiedsprogramma FPLG (mei 2023, kennis genomen van en ontwerpversie en maatregelenpakket vastgesteld in GS (27 juni 2023)
- Voorschot voorbereidingskosten FPLG 2023-2024.

Wetgeving:

Wet Stikstof en Natuurherstel (WSN)
Omgevingswet

Wat heeft het gekost?

De provincie heeft voor de jaren 2022 en 2023 € 1,2 mln ontvangen als voorbereidingskosten NPLG. Eind 2023 is er nogmaals 1,191 miljoen toegezegd door LNV. Dit bedrag is toereikend geweest voor de kosten van de provincie, andere overheden en stakeholders. Na uitvoering van een art. 2 onderzoek heeft het Rijk aangegeven dat er nog extra middelen worden toegekend. De omvang hiervan is nog niet bekend. Naar verwachting komen er ook in 2024 voldoende middelen voor de verdere voorbereiding.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Voor 1 juli 2023 werd van alle provincies gevraagd om een gebiedsprogramma aan te leveren. Wij hebben op 27 juni de eerste versie van het gebiedsprogramma vastgesteld in GS. Dit programma is geschreven in goede samenwerking met Wetterskip Fryslân, gemeenten én vertegenwoordigers van agrarische, natuur- en milieuorganisaties. Een resultaat waar we trots op zijn.

Op hetzelfde moment zijn ook de natuurdoelanalyses en aanvragen maatregelenpakketten vastgesteld. Daarmee heeft onze provincie tijdig alle gevraagde documenten aangeleverd. In het tweede half jaar zijn de eerste reacties vanuit het Rijk ontvangen. We kunnen daaruit opmaken dat Fryslân goed op weg is. Door de val van het kabinet is het Transitiefonds Landelijk Gebied controversieel verklaard in de 1e kamer. Begin 2024 besluit de 2e kamer of er toch al gereserveerde middelen worden vrijgegeven. Daarmee kunnen de aanvragen maatregelenpakketten worden toegekend. Als dat gebeurt dan kunnen wij in 2024 starten met de uitvoering van de eerste maatregelenpakketten.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Het is gelukt om op tijd het gebiedsprogramma aan te leveren. In de beperkte tijd die daarvoor beschikbaar was hebben we een goede eerste versie gemaakt. Dit programma geeft een goed beeld van de opgaven waar we in Fryslân voor staan. Op hoofdlijnen en hier en daar ook al verder uitgewerkt. Het biedt een goede basis voor verder verdieping. In de volgende versie moeten scherpere keuzes worden gemaakt blijkt ook uit de reactie van het Rijk.

Voor 1 juli is ook aan provincies gevraagd om aanvragen in te dienen voor Maatregelenpakketten. Het kabinet heeft de Tijdelijke wet Transitiefonds Landelijk Gebied opgesteld om hiervoor middelen toe te kennen. Deze wet beoogt een fonds in te stellen ter grootte van € 24,3 miljard. De 2e kamer heeft in juni 2023 ingestemd met de tijdelijke wet.

Door de val van het kabinet heeft de 1e kamer het wetsvoorstel niet in behandeling genomen. Het voorstel is controversieel verklaard. Het is aan het nieuwe kabinet om de 1e kamer te verzoeken om het voorstel alsnog te behandelen of om een gewijzigd voorstel in te dienen. Daarmee is het risico toegenomen of er voldoende financiering beschikbaar komt om tot uitvoering van de aangevraagde maatregelen te komen.

Ter informatie vindt u hieronder hoe dit proces zich verder heeft ontwikkeld in 2024.

Bij de Miljoenennota is een begrotingswijziging aangekondigd om middelen beschikbaar te maken voor de gedane aanvragen. De begrotingswijziging is op 31 januari en 1 februari behandeld. Op 15 februari heeft de 2e kamer het voorstel tot begrotingswijziging aangenomen. Daarmee is er 1,28 miljard beschikbaar voor toekenning van middelen voor de aanvragen maatregelenpakketten. Uit de beantwoording van

Kamervragen blijkt dat er voor Fryslân potentieel € 150 miljoen beschikbaar is. De aanvragen moeten nog wel worden verbeterd en opnieuw worden ingediend voor 1 april 2024. Daarna volgt opnieuw toetsing en beoordeling. Een besluit over toekenning wordt vlak voor de zomer verwacht.

Daarmee is er nog steeds onzekerheid over het verkrijgen van middelen voor uitvoering van maatregelen in de komende jaren. Voor een aantal lopende programma's en projecten is (tot nog toe ontbrekend) geld voor uitvoering aangevraagd in de genoemde Maatregelpakketten. Als deze middelen niet worden toegekend heeft dit gevolgen voor (te behalen doelen van) die programma's en projecten en is dit van invloed op de meerjarenbegroting van de provincie. Omdat toekenning pas voor de zomer wordt verwacht is het bij het opstellen van de Kadernota nog niet mogelijk dit te verwerken.

6. Veenweide

Veenweide

Veenweide verdelen we onder in:

- 6a. Veenweideprogramma 2021-2030
- 6b. Gebiedsontwikkeling Aldeboarn De Deelen
- 6c. Gebiedsontwikkeling Hegewarren

6a. Veenweideprogramma

Wat wilden we bereiken?

Veenweideprogramma 2021 - 2030

Onze ambitie voor de lange termijn (2050) is een blijvend evenwicht, waarin veenafbraak, bodemdaling en CO₂-uitstoot nagenoeg zijn gestopt. De kwaliteit van landschap en natuur zijn verbeterd. Ook de leefbaarheid en vitaliteit staan op een hoog peil; de landbouw heeft zich aangepast aan de veranderde omstandigheden en recreatie en toerisme hebben zich verder ontwikkeld. Om tot deze ambitie te komen richten we ons voor 2030 op de volgende veenweidedoelen:

De negatieve effecten van bodemdaling zijn verminderd (gemiddeld 0,2 cm minder bodemdaling per jaar): Enerzijds door de absolute bodemdaling te beperken, anderzijds door de negatieve effecten te beperken, mitigeren of te compenseren. Dit moet ertoe leiden dat schade aan woningen, wegen en infrastructuur wordt beperkt, de stijging van kosten van waterbeheer in het gebied ook in de toekomst beperkt blijft, de verdroging van natuurgebieden is afgenomen, en het landschap en de cultuurhistorie van het veenweidegebied herkenbaar blijven.

De uitstoot van broeikasgassen uit de veenbodem is in 2030 met 0,4 megaton CO₂ equivalenten per jaar afgenomen.

De landbouw heeft een duurzaam toekomstperspectief.

Het watersysteem is waterrobuust en klimaatbestendig ingericht.

De uitvoering van het Veenweideprogramma vindt plaats in de gebiedsprocessen. Deze processen lopen in twee ontwikkelgebieden, Aldeboarn-De Deelen en Hegewarren, en vier kansrijke gebieden, Idzegea, Groote Veenpolder, Grouster Leechlân en Brekkenpolder. Een ontwikkelgebied onderscheidt zich van een kansrijk gebied omdat er op inhoudelijke gronden, en vanuit maatschappelijke energie, veel kansen én middelen zijn om aan de slag te gaan. Binnen de kansrijke gebieden worden de te realiseren opgaven in kaart gebracht en invulling van het aankomende gebiedsproces in beeld gebracht in een startdocument. Binnen programmalijn 5 Integrale gebiedsaanpak wordt er verder in gegaan op wat de status is per kansrijk gebied.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
6a. Veenweideprogramma 2021-2030			

Toelichting

6a. *Beleid*: Belangrijkste wijziging in de doelstelling is de aanscherping van de aanpak funderingen. Verder is door PS in juni 2023 besloten dat het Veenweideprogramma onderdeel is van het Frysk Programma

Landelijk Gebied (FPLG). Dit betekent dat in de jaren 2024 en 2025 uitvoering van het Veenweideprogramma centraal staat. In 2025 vindt de bestuurlijke herijking van het Veenweideprogramma plaats, als onderdeel van de vaststelling van het definitieve FPLG. Onderdeel hiervan is het vaststellen van de klimaatdoelstellingen voor de provincie en het aanwijzen van bodemtypes Veen waar wel of geen maatregelen gelden, aanvullend aan de taakstellingen voor de gebieden met de zogeheten dikke veenpakketten (meer dan 80 cm).

6a. *Tijd*: In 2023 is maximaal de focus gelegd op uitvoering. Dit betekent dat planvorming in de zes ontwikkel- en kansrijke gebieden is voorbereid. Daarnaast zijn er ook stappen genomen in uitvoering, door bijvoorbeeld grondaankoop, diverse pilots en de aanpak funderingen (o.a. code rood). Door onvoldoende financiële- en organisatorische spankracht is het schier onmogelijk om de doelstelling van 0,4 Mton tijdig in 2030 te realiseren. Dit hangt met name samen met het ontbreken van gebiedsprocessen in ongeveer de helft van het plangebied.

6a. *Geld*: Het Veenweideprogramma wordt gefinancierd vanuit geld van het Rijk, Europa, provincie, Wetterskip en derden. Provincie en Wetterskip zijn samen de hoofdfinanciers van het programma. Deze bijdragen bestaan uit een uitvoeringsbijdrage tot 2030 van € 25 miljoen, extra middelen bestuursakkoorden provincie (€ 22 miljoen), een jaarlijkse uitvoeringsbijdrage van elk ruim € 1 miljoen en extra middelen voor de aanpak funderingen en hoogwatercircuits. Daarnaast zijn er aanzienlijke middelen vanuit Europa en het Rijk beschikbaar. De belangrijkste hiervan zijn de klimaatvelop, het klimaatakkoord (Impulsgelden), het interbestuurlijk programma Vitaal Platteland, de regiodeal Natuurinclusieve Landbouw en de versnellingsgelden Transitiefonds. In 2023 is met name ingezet op het voorbereiden voor 2024 van de aanvragen voor het Transitiefonds (€ 66 miljoen voor Veenweide Fryslân) en de Samenwerkingsmaatregel Veenweide (€ 426 miljoen landelijk).

Veenweideprogramma

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

In juni 2023 PS het Frysk Programma Landelijk Gebied (FPLG) vastgesteld. Dit heeft niet geleid tot een beleidswijziging voor het Veenweideprogramma. Daarnaast is in december 2022 de aanpak Funderingsschade vastgesteld. Daarbij is op onderdelen de aanpak flink aangescherpt met verscheidene moties. De voorgestelde uitwerking en kosten daarvan zijn op 12 juli 2023 in PS vastgesteld. Ook is PS het afgelopen jaar twee keer actief geïnformeerd over de voortgang funderingen en in december 2023 over de voortgang van het Veenweideprogramma.

Wat heeft het gekost?

De invulling van de doelstellingen vindt plaats in gebiedsprocessen. Daarbij is maatwerk cruciaal. De structurele veranderingen die nodig zijn vragen een integrale benadering en brede samenwerking tussen partijen in de gebieden. Dit doen we via een gebiedsgerichte aanpak. De veenweideproblematiek is bij uitstek een integrale opgave. Hoe graag we ook willen; niet alle doelstellingen zijn al concreet in resultaten te vertalen. Wij zijn mede afhankelijk van de dynamiek in de samenleving en de middelen die het Rijk beschikbaar stelt. Bij het opstellen van de begroting (juni 2022) waren de volgende middelen beschikbaar voor het programma (exclusief de gebiedsprocessen).

Financiering:		Geprogrammeerd	Te programmeren	Totaal
Provincie	bijdrage uitvoering algemeen	23.084.131	9.845.869	32.930.000
Provincie	voortfinanciering grondopbrengsten	162.900		162.900
Rijk	klimaatvelop	2.345.000		2.345.000
Rijk	Regiodeal NIL Veenweide		950.000	950.000
Wetterskip	bijdrage uitvoering algemeen	118.258		118.258
	<i>Subtotaal via provinciale begroting</i>	<i>25.710.289</i>	<i>10.795.869</i>	<i>36.506.158</i>
Wetterskip	bijdrage uitvoering algemeen	2.461.742	3.500.000	5.961.742
Wetterskip	investeringsbijdrage	200.000	7.300.000	7.500.000
	<i>Subtotaal niet via provinciale begroting</i>	<i>2.661.742</i>	<i>10.800.000</i>	<i>13.461.742</i>
	Totaal	28.372.031	21.595.869	49.967.900
Bestedingen:				
		Besteed		
Provincie	Werkplannen	13.941.943		
	<i>Subtotaal via provinciale begroting</i>	<i>13.941.943</i>		
	Wetterskip	1.961.742		
	<i>Subtotaal niet via provinciale begroting</i>	<i>1.961.742</i>		
	Totaal	15.903.685		

Inmiddels zijn door Het Wetterskip Fryslân, Gemeenten en Provincie aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor een meerjarige Funderingsaanpak voor een gezamenlijk totaal bedrag van € 14.475.550. In februari 2023 is het startdocument met betrekking tot het gebiedsproject Idzegea door GS vastgesteld. Hierbij is aan Idzegea een projectbudget van € 1,6 mln. toegekend uit de provinciale veenweidemiddelen.

In 2023 is ten laste van de provinciale begroting een bedrag besteed van € 4.376.100 (excl. de gebiedsprojecten Aldeboarn - De Deelen, Hege Warren en Idzegea). Hiervan is € 4.011.300 besteed aan de uitvoering van de werkplannen, € 270.300 in het kader van de Regiodeal en € 94.500 aan de Funderingsaanpak.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

De uitvoering van het Veenweideprogramma verloopt via zeven programmaliijnen en zes gebiedsprocessen. Zoals aangegeven is het hiermee geen dekkende aanpak en is ongeveer de helft van het gebied dat onder de taakstelling valt van het dikke veen, nog niet betrokken bij een gebiedsproces. In deze jaarrekening wordt specifiek aandacht besteed aan de twee ontwikkelgebieden binnen Veenweide, te weten Aldeboarn De Deelen (6b) en Hegewarren (6c). Dit zijn gebieden met de meeste prioriteit en hebben een projectstatus.

Programmaliijn 1 Waterbeheer en klimaatadaptatie

De transitie in het watersysteem is één van de belangrijke bouwstenen in het Veenweideprogramma. Waterkwaliteit, watertoevoer, waterberging en waterbeheer zijn hierbij de belangrijkste invalshoeken. In 2023 is ingezet op een veelheid aan proeven en pilots rondom flexibel peilbeheer (Haklam). Hierbij hebben in veel gevallen grondeigenaren een belangrijke eigen rol (Boeren meten water). Verder is aangesloten op landelijke proeven rondom alternatieve methodes van vernatting, zoals bijvoorbeeld met Waterinfiltratiesystemen, druppelbevloeiing, greppels, peilvakvariatie etc. De kennis en ervaring die is opgedaan wordt toegepast bij de planvorming in de gebiedsaanpak.

Programmaliijn 2 Bodem en grondgebruik

De belangrijkste onderdelen waar het afgelopen jaar op ingezet is, zijn bodemmaatregelen, het verbeteren van de bodemvruchtbaarheid, het behoud van draagkracht en gewasopbrengst en proeven rondom alternatieve teelten. Rode draad hierbij is het beperken van klimaat- en milieubelasting van het grondgebruik door op een andere manier dan gebruikelijk met bodem om te gaan. Veel aandacht is het afgelopen jaar uitgegaan naar de proeven rondom klei in veen, overlagen en profielkeren. Eerste resultaten hebben uitgewezen dat experimenten concreet bijdragen aan het verminderen van CO₂ uitstoot. Tegelijk hebben de proeven ook aangegeven dat er nadelige effecten zijn. De resultaten worden verder ontwikkeld de komende tijd en landelijk geconsolideerd.

Programmaliijn 3 It nije buorkjen

We zetten met deze programmaliijn in op een landbouw die past bij de gewijzigde omstandigheden als gevolg van o.a. peilverhoging in het gebied en tegelijk een duurzaam toekomstperspectief biedt voor bedrijven en grondeigenaren. Veel aandacht, inzet en capaciteit is het afgelopen jaar ingezet op het ontwikkelen van de Compensatiesystematiek Veenweide (CSV). Met deze systematiek wordt ingezet op

het compenseren van zowel vermogens- als inkomensschade van bedrijven en grondeigenaren bij peilopzet. In 2023 zijn de uitgangspunten van de systematiek toegepast in het gebiedsproces van Aldeboarn De Deelen. Dit heeft geleid tot een verdere verfijning van de systematiek die in 2024 ter besluitvorming wordt aangeboden aan GS, DB Wetterskip en ter toetsing wordt voorgelegd aan de Europese Commissie. PS wordt hierover ook geïnformeerd.

Verder was een belangrijke mijlpaal in 2023 de start van de proefboerderijen in Innovatiepolder Hegewarren. In deze polder is een begin gemaakt met een hoogwaterboerderij en een natuurinclusieve melkveehouderij. Dit biedt de mogelijkheid om in eigen provincie te experimenteren met verregaande andere vormen van bedrijfsvoering op het veen.

Programmaliijn 4 Natuur en biodiversiteit

De centrale doelstelling van het FPLG is het herstel van de biodiversiteit – soortenrijkdom – in de volle breedte in Fryslan. Dit is ook in alle onderdelen een belangrijke bouwsteen van de Veenweide-aanpak. 2023 is het eerste jaar dat aanvullende capaciteit is ingezet om stappen te zetten rondom natuur en biodiversiteit. Concrete elementen daarvan waren het creëren van overgangszones – o.a. bij de genoemde proefboerderijen –, het inzetten van het instrument Valuta voor Veen bij meerdere bedrijven en proeven met kruidenrijk grasland. Daarnaast zijn de Landschaps- en Ecologische Systeemanalyses voorbereid voor het jaar 2024.

Programmaliijn 5 Integrale gebiedsaanpak

In 2023 is besloten Idzegea de status van Ontwikkelgebied toe te kennen. Grote Veenpolder en Leechlan Grou-Warten zijn een kansrijke gebieden. Daarnaast is de gebiedsontwikkeling in Brekkenpolder stilgelegd. Reden hiervoor is een gebrek aan draagvlak om te komen tot concrete planvorming. Ten slotte is – als onderdeel van het initiatief NL2120 – Akkrumer Goedland als nieuw kansrijk gebied toegevoegd aan het programma.

Idzegea is een gebied van zo'n 2.500 hectare en 55 boerenbedrijven. Belangrijk onderdeel van het gebiedsproces was de aanwijzing in 2023 tot Ontwikkelgebied Veenweide. Dit betekent dat nu wordt toegewerkt naar een integraal gebiedsplan. Er is een gebiedscommissie geïnstalleerd die verantwoordelijk is voor dit gebiedsproces. Andere belangrijke resultaten van het afgelopen jaar waren de uitvoering van diverse pilots (boeren meten water, bodem in balans, Haklam etc.) en de uitvoering van de aanpak weidevogels en het aanvalsplan Grutto.

Grote Veenpolder is een polder in het zuiden van de provincie, tegen het IJsselmeer aan. Het heeft – gelijk Idzegea – fors ingezet op verschillende pilots het afgelopen jaar. Het gebiedsproces heeft nog niet geleid tot een besluit om te komen tot planvorming; dit is voorzien in 2024.

Leechlan Grou-Warten – ten oosten van Leeuwarden – is een klein gebied met een complexe problematiek. In deze polder is er een bottom up initiatief van een aantal betrokken inwoners en boerenbedrijven die de handen ineen hebben geslagen om te komen tot een integraal gebiedsperspectief. In 2023 is dit initiatief begeleid, wat heeft geleid tot een eerste schets van de toekomst.

Akkrumer Goedland ten slotte, is de jongste loot aan de boom van gebiedsprocessen. Een eerste gebiedsoriëntatie heeft het afgelopen jaar geleid tot voorwaardelijke toekenning van middelen van het Rijk (GLB en Groeifonds), waarmee een flinke impuls is gekomen in verdere concretisering van de plannen. De basis van het concept Akkrumer Goedland is het realiseren van een collectief verdienmodel voor boeren op basis van Nature Based Solutions.

Programmaliijn 6 Onderzoek en monitoring

Vorig jaar heeft de provincie een aanvraag gedaan bij het consortium NL2120 voor een bijdrage aan het Groeifonds voor € 12,5 miljoen, ten behoeve van twee pilots in de Friese Veenweide, te weten:

Innovatiepolder Hegewarren en Akkrumer Goedland. De beschikking zal naar verwachting volgen in 2024. Deze twee pilots zijn een essentieel onderdeel van de landelijke aanpak NL2120, omdat zij het kennis en monitoringdeel van de aanpak combineren met concrete activiteiten.

Verder is het afgelopen jaar vooral ingezet om samenwerking met onderzoeksactiviteiten op landelijk niveau. Hiervoor waren de projecten van VIP NL belangrijk voor Fryslan, onder andere op het gebied van oppervlaktewater- en grondwaterpeilen, bodemvitaliteit en monitoring bodemdaling. Een ander belangrijk landelijk spoor betreft de metingen van CO₂ door het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweide (NOBV). De Friese en landelijke metingen zijn het afgelopen jaar volledig geïntegreerd, zodat nog beter de concrete effecten van vernatting van het veen in beeld kunnen worden gebracht. Een belangrijk resultaat het afgelopen jaar daarbij was de realisatie van het zogeheten meetsysteem Somers 2.0, waarbij effecten beter worden onderbouwd.

Ten slotte is het afgelopen jaar besloten om de aansluiting bij het Veenweideinformatie Centrum in

Zegveld voort te zetten. Het VIC gaat de komende jaren een stap voorwaarts doen als aanjager van brede systeem-innovatie en krijgt daarmee landelijk en voor Fryslân een belangrijke rol. Ten slotte is zijn een aantal eigen activiteiten voortgezet in 2023. Belangrijkste daarvan zijn de eigen CO2 metingen (Eddy Covariance), monitoring risico dierziekten en verschillende monitoringprogramma's.

Programmalijn 7 Leefomgeving en funderingen

De aanpak funderingen die in december 2022 door PS is vastgesteld is in 2023 in een stroomversnelling gekomen. Essentie van de Friese aanpak is om via een funderingsloket woningeigenaren te ondersteunen met een subsidie naar de staat van de fundering van hun woning. In 2023 is de voorbereiding van de opening van het loket en openstelling van de subsidie opgepakt, zodat deze in het eerste kwartaal van 2024 operationeel zijn.

Daarnaast is er operationeel veel inzet geweest voor een aanpak voor de zogeheten Code Rood-gevallen. Dit zijn dertien urgente gevallen van funderingsschade in het zuiden van de provincie. In 2023 is een intensief overleg met de eigenaren opgestart, zodat via maatwerk-afspraken gezocht kan worden naar een oplossing. In 2023 zijn voor vier woningen al eerste afspraken gemaakt; in 2024 worden besluiten genomen over alle herstelplannen en de gemoeide kosten.

Andere activiteiten van het afgelopen jaar waren het voorbereiden van een subsidie voor woningeigenaren 'met een kleine beurs' en de regeling duurzaam funderingsherstel (de '40/40 regeling'). Ook is er veel inzet geweest op de lobby om de Friese problematiek onder de aandacht te brengen in Den Haag. Dit heeft onder meer geleid tot werkbezoeken, het ronde tafelgesprek met de Tweede Kamer en financieringsvoorstellen in het kader van het Transitiefonds Landelijk Gebied.

Hoe hebben de genoemde risico's zicht ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

De integrale doelstellingen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied hebben als risico dat het draagvlak voor maatregelen vanuit het Veenweideprogramma wordt aangetast. De aanvullende doelstellingen, bijvoorbeeld ten aanzien van natuurontwikkeling, kunnen worden gezien door betrokkenen in een gebied als een 'brug te ver'. In 2023 is gebleken dat dit risico zich inderdaad voordoet. Concrete voorbeelden hiervan zijn de aanwijzing van Aldegeaster Brekken als beschermd natuurgebied (Natura 2000) en de stikstofdoelstellingen in Grootte Veenpolder. In beide gebieden hebben nieuwe doelstellingen geleid tot flinke discussie.

In 2023 is uitvoering gegeven aan het programma op basis van de beschikbare capaciteit. Dit betekent dat op onderdelen onvoldoende inzet voor de lopende activiteiten kan worden vrijgemaakt. Vaak komt dit door prioriteitstelling op dossiers – bijvoorbeeld funderingen – die niet te voorzien was. Ook is er nog geen aanvang gemaakt voor het ontwikkelen van plannen in de gebieden met dik veen pakket.

In 2023 waren de aanvullende middelen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en het maatregelpakket Veenweide nog niet beschikbaar. Dit betekent dat gewerkt is met het budget dat voorhanden is. Dit budget is onvoldoende om de doelstellingen in 2030 te realiseren. Daarnaast is een knelpunt dat betrokken boeren in het gebied onvoldoende perspectief kan worden geboden, omdat er geen langjarige financiële afspraken kunnen worden gemaakt.

In toenemende mate is in 2023 overgegaan tot het verwerven grond – o.a. in Hegewarren en Aldeboarn De Deelen. Dit is evenwel onvoldoende om boeren en grondeigenaren die gaan werken met een hoger peil en andere beperkingen – het vervallen van de derogatie op mest bijvoorbeeld - tegemoet te komen. Knelpunten waar in de praktijk tegen aan wordt gelopen zijn onvoldoende financiële middelen, de specifieke voorwaarden van besteding van Rijksgeld en de beperkingen van de provinciale kaders.

6b. Aldeboarn - De Deelen

Wat wilden we bereiken?

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
6b. Aldeboarn - De Deelen			

Toelichting

6b. *Tijd*: Het grote aantal vacatures binnen zowel het Veenweideprogramma als het projectteam ADD zelf, en de moeite die het kost om deze vacatures te vervullen, hebben tot vertraging geleid en blijven reden tot zorg.

Aldeboarn - De Deelen

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

In 2023 is de door het Rijk beschikbaar gestelde Specifieke Uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied ter grootte van € 21.846.750 beschikbaar gesteld voor het gebiedsproject Aldeboarn-De Deelen (ADD).

Wat heeft het gekost?

Vanaf 2020 is een voorlopig budget van 16,4 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de veenweideopgave in ADD. Onderstaande tabel geeft de stand van zaken weer ten tijde van het opstellen van de begroting (juni 2022).

Financiering:		Geprogrammeerd	Te programmeren	Totaal
Rijk	klimaatvelop	3.150.000		3.150.000
Rijk	IBP-Vitaal platteland	4.913.223		4.913.223
Rijk	Impulsgelden	7.000.000		7.000.000
Rijk	Regiodeal NIL 1e fase	317.425		317.425
Rijk	Regiodeal NIL Veenweide	1.000.000		1.000.000
	<i>Subtotaal via provinciale begroting</i>	<i>16.380.648</i>	<i>0</i>	<i>16.380.648</i>
Rijk	Regiodeal NIL 1e fase via St. Koningsdiep	82.575		82.575
Rijk	GLB pilot Aldeboarn-de Deelen	1.206.032		1.206.032
	<i>Subtotaal niet via provinciale begroting</i>	<i>1.288.607</i>	<i>0</i>	<i>1.288.607</i>
	Totaal	17.669.255	0	17.669.255
Bestedingen:		Besteed		
	Gebiedsproces	603.644		
	Vastgoed verwerving	5.761.073		
	Uitvoering Regiodeal NIL fase 1	25.422		
	<i>Subtotaal via provinciale begroting</i>	<i>6.390.139</i>		
	Regiodeal NIL 1e fase via St. Koningsdiep	82.575		
	<i>Subtotaal niet via provinciale begroting</i>	<i>82.575</i>		
	Totaal	6.472.714		

Inmiddels is er circa € 7,5 miljoen euro besteed aan o.a. verwerving van gronden, inmiddels circa 133 ha, het gebiedsproces, pilots etc.

In 2023 zijn de Versnellingsagenda gelden (SPUK SiSa L25) beschikbaar gekomen. Er hebben nog geen bestedingen op kunnen plaatsvinden omdat deze gelden primair bedoeld waren voor daadwerkelijke afwaardering. We zijn met het Ministerie in gesprek om te bewerkstelligen dat deze gelden ook voor aankoop van compensatiegronden mogen worden ingezet. Eind 2023 is het Koersdocument, dat moet dienen als ijkpunt voor verdere gebiedsontwikkeling, door de gebiedscommissie vastgesteld. De bestedingen hebben vertraging opgelopen onder andere door onderbezetting.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

In december 2023 heeft de gebiedscommissie het Koersdocument vastgesteld. Daarin geeft gebiedscommissie, naast een concrete invulling van de opgaven vanuit het Veenweideprogramma en het FPLG, ook een integrale visie op het gebied van wonen, recreëren, energie en natuur/ecologie met een nadrukkelijke doorkijk naar 2050. Het is bedoeld als ijkpunt/uitgangspunt op grond waarvan, in samenwerking met- en tussen overheden, een concept- integraal gebiedsplan, met als uiteindelijk doel een vitaal en leefbaar ADD, verder kan worden ontwikkeld.

Het Koersdocument geeft aan dat, om de doelen te behalen, er meer beleidsruimte op het gebied van o.a. wonen, recreatie en energieopwekking nodig dan thans op basis van huidige Omgevingsvisie en bestemmingsplannen mogelijk is. Om die reden wordt het Koersdocument ook niet door GS en betrokken B+W's vastgesteld, maar dient het als vertrekpunt voor verder nauwere samenwerking en uitwerking van een concept-gebiedsplan. Het komend jaar zal daarbij samen met de overheden (provincie, WF, maar ook nadrukkelijk de gemeenten) in programmalijnen worden onderzocht welke beleidsruimte kan worden gerealiseerd, vooruitlopend op- en in afstemming met nieuw provinciaal (POVI) en gemeentelijk (omgevingsplan buitengebied) beleid.

In 2023 zijn verschillende onderzoeken en pilots voortgezet, uitgevoerd of in gang gezet, waaronder onderzoek naar betrokkenheid ideële beleggers, rapportage over mogelijke aanvullende maatregelen voor CO2 beperking, en de HAKLAM ('hoger als het kan, lager als het moet')-proeven met flexibel peilbeheer. Deze laatste zullen ook in 2024 nog worden voortgezet.

Vanuit het gebied ADD-noord is ten behoeve van het door het Rijk gevraagde Maatregelenpakket een Gebiedsofferte opgesteld gerelateerd aan het Grutto Aanvalsplan. De Gebiedsofferte is opgenomen in het provinciale Maatregelenpakket waarover het Rijk in februari 2024 besluit.

De belangrijkste 'proef' van 2023 was de praktijksimulatie voor de Compensatiesystematiek Veenweide (CSV) in ADD-zuid. De CSV is in opdracht van het Bestjoerlik Oerlis Feangreide (BOF) ontwikkeld om de vermogens- en inkomensschade bij peilverhoging objectief te bepalen. Bij deze praktijksimulatie is met behulp van de concept-CSV en aan de hand van een concreet concept peilverhogingsscenario aan alle landeigenaren en -gebruikers aangegeven wat de berekende schade zou zijn, met daarbij tevens de vraag of men in geld of in grond gecompenseerd zou willen worden. Op grond van de lessen uit de praktijksimulatie wordt de CSV verder uitontwikkeld, maar zal ook het concept- peilscenario voor ADD-zuid worden doorontwikkeld.

Hoe hebben de genoemde risico's zicht ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

ADD is een voorloper, zowel in Fryslân als in Nederland, in de manier waarop we gebiedsprocessen integraal willen oppakken. Het ontwikkelproces loopt daarbij ook vooruit op nog te maken beleidskeuzes zoals in de POVI, de uitwerking van FK 2050+ maar bijvoorbeeld ook de invulling van het 'werken als één overheid' onder het FPLG. Het behouden van het draagvlak en ontdekken van nieuwe dingen die we nog niet weten is een belangrijk risico voor het gebiedsproces.

Het draagvlak bij de gebiedspartners en betrokkenen is er nog, maar staat wel onder druk. Redenen hiervoor zijn o.a. de onzekerheden als gevolg van het veranderde politieke klimaat, de discussies rondom uitwerking van de Water en Bodem Sturend brief van het Rijk en onzekerheid over het al of niet beschikbaar komen van het benodigde Transitiegeld.

Ook de zorg over de vraag of er wel voldoende grond voor compensatie van de vermogensschade beschikbaar zal zijn is daarin een belangrijke factor.

Het niet kunnen invullen van een groot aantal vacatures binnen zowel het Veenweideprogramma als het projectteam ADD zelf heeft tot vertraging geleid. De moeite die het kost om deze vacatures te vervullen blijft nog steeds reden tot zorg.

6c. Hegewarren

Wat wilden we bereiken?

Hegewarren

De Hegewarren is één van de ontwikkelgebieden in het Veenweideprogramma 2021-2030. De bodem in de Hegewarren zakt en het waterbeheer wordt er ingewikkelder. Door het dalende veen komt er veel CO2 vrij en door lagere grondwaterstanden verdrogen omliggende natuurgebieden. Daarnaast ligt de Hegewarren naast het stikstofgevoelige natuurgebied De Alde Feanen. De peilen moeten omhoog om de problemen op te lossen. Dat heeft ingrijpende gevolgen voor de mensen die in en om de Hegewarren wonen en de grond gebruiken. Daarom is juist hen gevraagd om na te denken over een goede invulling van het gebied met een hoger waterpeil.

Bijna een jaar lang heeft een groep inwoners en betrokkenen uit en rondom de Hegewarren gewerkt aan oplossingen voor de toekomst van de Hegewarren in het veenweidegebied. Ze deden dat in een zogenaamd co-creatieproces. In 2022 heeft u op basis van de resultaten uit dat proces het besluit genomen om de polder om te vormen naar een waterrijk gebied met veel ruimte voor natuur en recreatie.

Voor veehouders in het gebied verandert er veel. Ze kunnen of willen niet blijven in een polder met hogere grondwaterstanden. Ze gaven aan ervoor open te staan om in gesprek te gaan over het verplaatsen van hun bedrijf. Daarom heeft u hier geld voor beschikbaar gesteld in 2020.

Stand van zaken gewenste resultaten

Gewenste resultaten uit begroting 2023	Beleid	Tijd	Geld
6c. Hegewarren			

Toelichting

6c. *Tijd*: Het is niet gelukt een aantal posities binnen de organisaties van het Veenweideprogramma en het project de Hegewarren in te vullen. Dit heeft gevolgen voor de planning van de planfase en het voor te leggen go/no-go besluit. Wij verwachten nu in de eerste helft van 2025 bij u terug te komen met een voorstel.

Hegewarren

Welke besluiten zijn er nog genomen in het jaar 2023 door Provinciale Staten?

In 2023 zijn er geen besluiten genomen door Provinciale Staten met betrekking tot de gebiedsontwikkeling in Hegewarren.

Wat heeft het gekost?

Onderstaande tabel geeft de stand van zaken weer ten tijde van het opstellen van de begroting (juni 2022).

Financiering:		Geprogrammeerd	Te programmeren	Totaal
Provincie	Gebiedsproces Hege Warren	1.150.000		1.150.000
Provincie	voorfinanciering grondaankopen	14.000.000		14.000.000
Provincie	voorfinanciering aankoop Grouster Leechlân	488.000		488.000
Rijk	Impulsgelden	15.000.000		15.000.000
Rijk	Regiodeal NIL Veenweide	150.000		150.000
Wetterskip	Gebiedsproces Hege Warren	150.000		150.000
Gem. Smallingerland	Gebiedsproces Hege Warren	37.500		37.500
	<i>Subtotaal via provinciale begroting</i>	<i>30.975.500</i>	<i>0</i>	<i>30.975.500</i>
Gem. Smallingerland	Gebiedsproces Hege Warren	112.500		112.500
	<i>Subtotaal niet via provinciale begroting</i>	<i>112.500</i>	<i>0</i>	<i>112.500</i>
	Totaal	31.088.000	0	31.088.000
Bestedingen:		Besteed		
	Gebiedsproces	907.978		
	Vastgoed verwerving	2.576.327		
	<i>Subtotaal via provinciale begroting</i>	<i>3.484.305</i>		
	Gebiedsproces via gemeente Smallingerland	112.500		
	<i>Subtotaal niet via provinciale begroting</i>	<i>112.500</i>		
	Totaal	3.596.805		

Inmiddels is ruim € 10,4 miljoen besteed aan de verwerving van vastgoed.

Daarnaast is er met het besluit van PS september 2022 budget beschikbaar gesteld voor het eerste deel van de planfase. Dit budget is beschikbaar gesteld na het opstellen van de begroting en dus niet opgenomen in bovenstaand overzicht. Inclusief de bijdragen van de partners betreft het een budget van € 870.000. Daarvan is tot 31 december 2023 ongeveer € 340.000 besteed.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gerealiseerd?

Op dit moment is iets meer dan de helft van het gebied aangekocht, circa 194 hectare. Vier van de zes melkveehouders zijn gestopt of verplaatst. We blijven in gesprek met de overige eigenaren in het gebied over de aankoop (of verplaatsing) van hun bedrijf en gronden.

Ondertussen zijn we gestart met het tijdelijke beheer van de gronden die we in eigendom hebben. Daarbij richten we ons op innovatieve proeven met extensieve agrarische activiteiten op nattere veengrond, zoals andere teeltgewassen. Zo zijn we in 2023 een proef gestart met het telen van lisdodde. In 2023 is er door het Nationaal Groeifonds € 12,5 miljoen toegezegd voor dit soort initiatieven uit het Friese Veenweideprogramma, waaronder het realiseren van innovatieboerderijen in de Hegewarren.

In 2023 is het eerste deel van de planfase gestart. Zo hebben we diverse vraagstukken opgepakt met betrekking tot o.a. archeologie, het behoud van het blauwgrasland en weidevogelcompensatie. In 2023 is een aanbesteding gestart voor het uitvoeren van een Landschapsecologische System Analyse (LESA). De

LESA moet meer inzicht geven in de werking van het watersysteem, de bodem, natuur en de haalbaarheid van de gekozen variant. In december is de opdracht gegund aan een onderzoeksbureau.

We blijven, periodiek, in gesprek met de mensen in het gebied over hun wensen en zorgen. Ook het voormalige co-creatieteam wordt regelmatig geïnformeerd over de voortgang.

Hoe hebben de genoemde risico's zich ontwikkeld en zijn er nieuwe risico's bijgekomen?

Het is niet gelukt een aantal posities binnen de organisaties van het Veenweideprogramma en het project de Hegewarren in te vullen, o.a. door krapte op de arbeidsmarkt. Dit heeft gevolgen voor de planning van de planfase en het voor te leggen go/no-go besluit. Wij verwachten nu in de eerste helft van 2025 bij u terug te komen met een voorstel.

In september 2022 heeft PS ingestemd met een richting/koers voor het gebied. Dat is echter geen definitieve keuze. In de eerste helft van 2025 komen we terug voor een go/no-go waarvan het realisme nader getoetst is. Dán leggen we de rol van de betrokken overheden vast, ook m.b.t. de financiering en de risico's.

In deze paragraaf staan alle grote projecten in de provincie Fryslân. Provinciale Staten hebben bepaald welke projecten zijn opgenomen. De verantwoording gebeurt aan de hand van de volgende vragen:

- Welke besluiten hebben Provinciale Staten in 2023 genomen?
- Wat heeft het gekost?
- Hebben wij bereikt wat wij wilden bereiken?
- Hoe hebben de risico's zich ontwikkeld?

Paragraaf 10.

Samenwerkingsverbanden

Als provincie werken we in toenemende mate met een grote verscheidenheid aan partners op allerlei gebieden en onderwerpen samen. Als het gaat om 'gebiedsgerichte' samenwerking, onderscheiden we drie vormen:

- Vanuit het gebied: er is een langjarige samenwerkingsstructuur in een gebied waarvan de betrokken (overheids)partijen voldoende en voldoende regelmatig met elkaar te maken hebben om zo'n vaste structuur lonend te maken. De gemeenschappelijkheid en de gezamenlijke opgaven in het gebied vormen daarmee de basis voor een (uitvoerings)programma of gebiedsagenda.
- Vanuit de thematiek: deze samenwerking komt voort uit het belang gezamenlijk specifieke thema's aan te pakken (bijvoorbeeld verzilting, veenweide, economische ontwikkelagenda's). Vaak overlappen die thema's meerdere gebieden, waarbij wordt gewerkt met een vaste samenwerkingsstructuur.
- Vanuit de maatschappij: maatschappelijke initiatieven spelen zich vaak af in een specifiek geografisch gebied. Daarbij aansluiten als overheid leidt dan ook tot een vorm van gebiedsgerichte samenwerking.

Hieronder worden een aantal vormen van samenwerken vermeld.

Regionale Samenwerking

De afgelopen jaren wordt de bestuurlijke regionale samenwerking in toenemende mate vorm gegeven door het aanvragen en uitvoeren van Regio Deals. De Regio Deals vormen hierbij veelal de motor voor de samenwerking in het betreffende gebied. In 2023 zijn er twee Regio Deals gehonoreerd (regio's Noordwest-Fryslân en Waddeneilanden). Tevens is een nieuwe Regio Deal aangevraagd (regio Zuidwest-Fryslân).

Onderstaand wordt nader ingezoomd op de Regionale Samenwerking in de regio's Noordoost, Zuidoost, Zuidwest, Noordwest en Waddeneilanden.

Regio Noordoost-Fryslân

De samenwerking in de regio Noordoost-Fryslân krijgt al jaren vorm via de zogenaamde Agenda Netwerk Noordoost (ANNO). Er wordt gewerkt aan de opgaven woningbouw, mobiliteit, groen + blauw, de DOM's en de twee thema 's Duurzame Economie, en Boeie, brûse en bine. Het resultaat dat de partners voor ogen hebben is om in 2040 de topregio van Nederland te zijn; de regio om te wonen, werken en recreëren. Eind 2023 is een start gemaakt met de herijking van de Agenda.

In deze regio participeert de provincie ook in de Regio Deal. Projecten die de economie in de regio versnellen kunnen subsidie aanvragen vanuit de subsidieregeling Versnellingsagenda. Zowel de Regio Deal als de Versnellingsagenda lopen 31 december 2025 af. In 2023 is daarom gewerkt aan de legacy van de Regio Deal en is voorgesteld om de aflooptermijn van gesubsidieerde projecten binnen de Versnellingsagenda te verlengen tot uiterlijk 31 december 2026. Hiervoor is per 1 januari 2024 de samenwerkingsovereenkomst voor de Versnellingsagenda ook met één jaar verlengd, namelijk van 1 juli 2026 tot 1 juli 2027. Hiernaast is in 2023 gestart om de haalbaarheid van een nieuwe aanvraag voor een Regio Deal te onderzoeken.

Regio Zuidoost-Fryslân

De Regio Deal Zuidoost-Fryslân is in 2020 gesloten en zet in op versterking van de brede welvaart en de leefbaarheid in de regio. In 2023 is duidelijk geworden dat niet alle projecten uit de Regio Deal voor de einddatum (1 oktober 2024) kunnen worden afgerond. Hierop is het Rijk verzocht de Regio Deal te

verlengen tot 1 oktober 2025. Dit verzoek is gehonoreerd. De provinciale cofinanciering zal komen uit bestaande budgetten in de begroting.

Parallel hieraan is in 2023 het vervolg op de Regio Deal bij de partners verkend. Het Regiobestuur heeft medio 2023 uitgesproken door te willen gaan met de samenwerking in de regio. De exacte invulling hiervan wordt met de betrokken partners nader uitgewerkt.

Regio Noordwest-Fryslân

In 2023 heeft de regio Noordwest-Fryslân een Regio Deal met het Rijk gesloten. De regio had een Rijksbijdrage van € 20 miljoen gevraagd en dit verzoek is gehonoreerd. De uitvoering van de Regio Deal wordt zowel inhoudelijk als financieel door de provincie ondersteund. De Regio Deal is gebaseerd op drie programmaliijnen (veerkrachtige economie, van krimp naar kwaliteit van leven en natuurlijk in balans) en dient vanuit de één overheidsgedachte als “voertuig” onder de regionale samenwerking in de regio.

In de periode november 2023 – maart 2024 wordt gewerkt aan het opstellen van het Programmaplan voor de komende 4 jaar. Daarnaast leggen de partners de afspraken waarop zij gaan samenwerken aan de uitvoering van de Regio Deal vast in een Samenwerkingsovereenkomst. De provinciale cofinanciering zal komen uit bestaande budgetten in de begroting.

Regio Zuidwest-Fryslân

De regionale samenwerking in Zuidwest-Fryslân wordt vorm gegeven via de Gebiedsagenda Súdwesthoeke. De focus hierin zijn de vier opgaven, te weten de Friese IJsselmeerkust, Natuur-inclusief Platteland, Vitale Kernen en Stedelijke Zone A6/A7. Het jaar 2023 heeft vooral in het teken gestaan van het voorbereiden en indienen van een Regio Deal. De partners in de regio hebben namelijk uitgesproken de samenwerking in de regio een extra impuls te willen geven door het aanvragen van een Regio Deal (5e tranche). Hierop is door alle betrokken partijen veel inspanning geleverd om te komen tot een goed onderbouwde aanvraag. Nadat door de verschillende colleges met de tekst van de aanvraag was ingestemd is deze op 30 oktober 2023 formeel ingediend. Inmiddels is duidelijk dat het Rijk een deal wil sluiten met de regio en hier € 17,5 miljoen voor heeft gereserveerd. De provinciale cofinanciering zal komen uit bestaande budgetten in de begroting.

Regio Waddeneilanden

De provincie ondersteunt het programma Waddeneilanden dat de “brede welvaart” als overkoepelend thema heeft. Het Samenwerkingsverband De Waddeneilanden, met daarin vertegenwoordigd de vijf Waddeneilanden, trekt dit programma dat de basis is voor de Regio Deal. Het convenant Regio Deal is op 1 november 2023 ondertekend door bestuurders van het Rijk, de provincies Fryslân en Noord-Holland en de eilandgemeenten.

Voor de Regio Deal heeft de regio een Rijksbijdrage van € 15,5 miljoen gevraagd en dit verzoek is volledig gehonoreerd. De beide provincies en de gemeenten leggen gezamenlijk eenzelfde bedrag op tafel. Nu de ondertekening rond is, wordt een start gemaakt met de uitvoering van de Regio Deal voor de komende vier jaar. De provinciale cofinanciering zal komen uit bestaande budgetten in de begroting.

Hiermee kan een belangrijke impuls worden gegeven aan plannen op het gebied van woningbouw, onderwijs, innovatief ondernemerschap, bereikbaarheid en een duurzame ontwikkeling van de eilanden. Dit alles draagt bij aan de versterking van de leefbaarheid. De overheden willen hier samen aan werken; de regie ligt bij de Gemeenschappelijke Regeling van de eilanden.

Netwerk Mienskipsinitiatieven

In 2023 zijn Streekwurk, Sport Fryslân, Doarpswurk, Keunstwurk en de gemeenten Súdwest-Fryslân, De Fryske Marren en de gemeenten op de Waddeneilanden gestart met een pilot in twee gebieden: Zuidwest-Fryslân en de Waddeneilanden. De organisaties binnen het ondersteuningsnetwerk willen de initiatieven en vrijwilligers beter ondersteunen door hun krachten te bundelen, maar vooral ook de Mienskip stimuleren om zelf aan de slag te gaan met (de leefbaarheid van) hun Mienskip. De keuze is gemaakt om pragmatisch van start te gaan door eerst ‘aan de achterkant’ te beginnen. Dit betekent dat er in de twee regio’s op werkvloerniveau een kernteam is gestart waarin wordt samengewerkt [‘netwerkoverleg’]. In de loop van 2024 vindt een evaluatie plaats. Afhankelijk van deze uitkomsten wordt de samenwerking in de pilotregio’s mogelijk verder ‘verdiept’ en vindt er uitbreiding naar de andere regio’s plaats.

Samenwerkingsagenda Fryslân Leeuwarden 2030

Dit betreft de samenwerkingsagenda met de gemeente Leeuwarden. Gemeente en Provinsje bundelen de krachten richting 2030 waarin een aantal majeure opgaven leidend zijn: o.a. Spoorzone, Kennisinfrastuctuur, Culturele infrastructuur, digitalisering en Greidhoeke plus.

In het bestuursakkoord is hier de volgende passage over opgenomen:

‘Voor het geld voor de projecten uit de samenwerkingsagenda met Leeuwarden kijken wij naar lopende

programma's.

In Q3/Q4 2023 is de verkenning gestart waar lopende programma's gekoppeld kunnen worden aan de samenwerkingsagenda met Leeuwarden. De verwachting is daar in Q1/Q2 2024 duidelijkheid over te kunnen geven.

Samenwerking met de Mienskip

Initiatieven vanuit de Mienskip weten de provincie steeds vaker te vinden. Facilitering hiervan vindt o.a. plaats via de uitvoering van het Iepen Mienskipfûns. De beleidsbrief 'grote integrale maatschappelijke initiatieven' van 16 september 2020 geeft richting aan hoe we als provincie om willen gaan met majeure maatschappelijke initiatieven, zoals de reeds lopende initiatieven Holwerd aan zee (www.holwerdaanzee.nl), Nanneviid en de gebiedspilot Tsjûkemar. Provincie, Wetterskip en gemeente De Fryske Marren werken samen met de club van aanjagers van de Tsjûkemar aan de uitvoering van projecten in en om het meer, waarbij de regie in het gebied ligt (www.tsjukemarplannen.nl).

LEADER/POP3

LEADER (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale) is een Europees programma voor plattelandsontwikkeling en valt onder het GLB-NSP. Het doel van LEADER is om inwoners en organisaties in plattelandsgebieden samen te brengen en na te laten denken over de toekomst van hun eigen omgeving. LEADER stelt gebieden in staat om het heft in eigen handen te nemen en te bepalen aan welke doelen zij zelf willen werken.

Het afgelopen jaar stond in het teken van het selecteren en voorbereiden van nieuwe LEADER-gebieden. Na advies van een onafhankelijke selectiecommissie heeft GS besloten om de regio's Noordwest-, Zuidoost- en Zuidwest-Fryslân als LEADER-gebieden aan te wijzen voor de periode 2024-2027. Vanaf februari 2024 kunnen initiatiefnemers subsidieaanvragen indienen.

Samenwerking De Friese Aanpak

Het jaar 2023 is voor DFA begonnen met een nieuw programmateam. Dit team is begonnen met onderzoek naar de status van de implementatie van de omgevingswet en een analyse van de huidige positionering van DFA. Voor de omgevingswet heeft dit geleid tot een uitvoeringsprogramma met de volgende onderdelen:

1. Inrichten van (ambtelijke) helpdesk.
2. Samenwerken in capaciteit.
3. Een gezamenlijk opleidingsprogramma.
4. Finetunen VTH proces.
5. Samenwerken in het ontwikkelen van omgevingsplannen.

Voor de communicatie is een website ingericht (www.defrieseaanpak.nl) en een animatie gemaakt (zie ook website). Tevens is specifiek voor de omgevingswet een gezamenlijk platform ingericht (Pleio omgeving) om documenten te delen, best practices te delen, vragen te stellen etc.

In 2024 gaat DFA door met kennisdeling en wordt ook verder gewerkt aan Artificial Intelligence (AI) i.s.m. het Rijk, het delen van capaciteit (Pool van medewerkers omgevingswet), een kenniscentrum en een pilot Serious Gaming in participatieprocessen.

Samenwerken in het bestuurlijk overleg Friese samenwerking van overheden.

De bestuurlijke overleggen tussen de provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân, Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) en de gemeente Leeuwarden ter bevordering van de Friese samenwerking van overheden zijn ook in 2023 voortgezet. Naast het afstemmen van actuele zaken, de Friese bestuurdersdag en het bevorderen van 'horizontaal besturen', worden ook de laatste ontwikkelingen besproken wat betreft bestuurlijke samenwerking (o.a. omgevingsvisie, Fries Programma Landelijk Gebied, Mei-inoar foar it Frysk, regionale energiestrategie, sociaal domein, gemeenschappelijke regelingen) evenals samenwerking in bedrijfsvoering (zoals de Fryske Flekspool).

Het interbestuurlijk programma

Ons land staat voor grote maatschappelijke opgaven, zoals op het gebied van wonen en leefomgeving, regionale economie en klimaat en energie.

Deze hebben onvermijdelijk ook raakvlakken met thema's als digitalisering, bereikbaarheid, water, stikstof, natuur en de sociale vragen van leefbaarheid, cultuur en participatie ("brede welvaart"). De koepelorganisaties van de gemeenten, provincies en waterschappen, respectievelijk de VNG, het IPO en de

Unie van Waterschappen hebben in verband daarmee de handen ineengeslagen.

Als opvolger van het IBP, het Interbestuurlijk Programma, is een hernieuwd aanbod gedaan aan het kabinet Rutte IV. De medeoverheden hebben daartoe in 2021 het stuk Krachtig Groen Herstel van Nederland opgesteld.

Zij zien daarbij de nationale opgaven voor:

- Wonen & Leefomgeving,
- Regionale Economie en
- Klimaat & Energie als de ruggengraat en zij nemen de verantwoordelijkheid om deze opgaven door middel van integrale gebiedsontwikkeling te realiseren. Samen met het Rijk, als één overheid.

Daarbij zijn wel een drietal harde voorwaarden gesteld aan de afspraken voor de nieuwe kabinetsperiode:

- voldoende financiële middelen en een toereikend eigen belastinggebied;
- gelijkwaardigheid in interbestuurlijke verhoudingen;
- aandacht voor de uitvoerbaarheid van nieuwe taken en afspraken.

Over deze onderwerpen vindt voortdurend overleg en besluitvorming plaats. Het gaat hier om langdurige processen, die niet direct concrete resultaten “opsmite”.

Rol in de Ruimte

Daarnaast is er in de afgelopen tijd in IPO-verband veel aandacht voor “Rol in de Ruimte”.

Het gaat daarbij om transities in de fysieke leefomgeving en de financieringsystematiek en de rol van de provincies hierbij. Er vinden regelmatig bestuurlijke gesprekken plaats met het Rijk over de gezamenlijke rol bij ruimtelijke voorstellen.

Ten aanzien van de transities in de fysieke leefomgeving gaat het nu om:

- Stikstof en Natuur;
- Klimaat en Energie;
- Wonen en Bereikbaarheid.

De provincies spelen met hun gebiedskennis een belangrijke rol in het combineren van de verschillende opgaven en aanhaken van de juiste partners. Die rol van ‘gebiedsautoriteit’ is nodig om op bovenlokale schaal democratisch gelegitimeerd keuzes te maken.

Bijlagen

Bijlage 1. Financieel kader

Financieel kader Begroting 2023

In dit hoofdstuk worden de volgende onderdelen van het financieel kader nader toegelicht:

1. Onze uitgangspunten
2. Ontwikkeling begrotingssaldo
3. Vrij Aanwendbare Reserve (VAR)

1 – Onze uitgangspunten

- De meerjarenbegroting is structureel sluitend. Dit betekent dat de begroting op een termijn van zo'n 10 jaar sluitend is.
- Om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen streven wij er naar om hiervoor structurele financiële ruimte beschikbaar te houden.
- De minimale stand van de Vrije Aanwendbare Reserve bedraagt € 10 miljoen.
- Structurele uitgaven dekken wij uit structurele middelen.
- Bij inzet van revolverende middelen zijn de gederfde rendementen gedekt: de rente die wij mislopen of die wij moeten betalen dekken we af.
- Geld geven we alleen uit als we alle initiële kosten en (eventuele) structurele financiële gevolgen van een activiteit kunnen betalen.
- Bij elk voorstel aan Provinciale Staten dat geld kost, maken wij duidelijk hoe wij dit op verantwoorde wijze betalen.
- Gedeputeerde Staten voeren alleen moties uit die financieel gedekt zijn. Bij amendementen verwachten wij van Provinciale Staten dezelfde discipline.
- Aan het meefinancieren van projecten van anderen stellen we voorwaarden zodat we goed zicht kunnen houden op de resultaten. De verplichting tot verantwoording moet in verhouding staan tot de inspanning die de ander levert.
- Als wij financiële afspraken maken met anderen zijn die voor ons hard. Tegenvallers of extra benodigde middelen zijn voor rekening van de partij die deze het beste had kunnen voorzien. Dat is over het algemeen de partij waarmee we die afspraken hebben gemaakt.

2 - Ontwikkeling begrotingssaldo

Het financieel kader actualiseren we periodiek. Dit gebeurt naar aanleiding van externe wijzigingen (zoals veranderingen in het provinciefonds) of door besluiten van Provinciale en Gedeputeerde Staten. Vaak stellen uw Staten deze wijzigingen vast bij de behandeling van een begroting, de jaarstukken, of een bestuursrapportage. Daarnaast heeft het college het mandaat om een aantal niet beleidsmatige wijzigingen zelf in de begroting te verwerken. Het betreft hier bijvoorbeeld wijzigingen in het provinciefonds, opbrengst motorrijtuigenbelasting, rendement vermogensbeheer of dividenduitkering. Hieronder geven we de ontwikkeling van het begrotingssaldo vanaf de begroting 2023 tot aan de jaarrekening 2023 stapsgewijs weer.

In elk P&C- document worden de mutaties ten opzichte van het vorige P&C-document toegelicht. Het laatste P&C-productie wat in uw Staten is behandeld, betreft het autorisatiemoment december. Ten opzichte van autorisatiemoment december zijn onder GS mandaat de effecten van de decembercirculaire verwerkt. Het rekeningresultaat valt € 7,2 mln. hoger uit dan begroot en bedraagt in totaal € 39,1 mln.

Als er een negatief begrotingssaldo is wordt dat direct verwerkt met de vrij aanwendbare reserve door daar daadwerkelijk al over te beschikken. In het financieel kader wordt dit apart inzichtelijk gemaakt. Deze werkwijze wordt alleen bij de begroting gevolgd zodat mutaties in het jaar en de effecten daarvan zichtbaar blijven.

In de tabel hieronder staan de verschillende stappen cijfermatig weergegeven.

Ontwikkeling begrotingssaldo	2023	2024	2025	2026	2027
Bedragen x € 1 mln.					
Begrotingssaldo bij begroting 2023	1,3	13,2	23,5	3,7	11,8
Voorstellen GS 2e berap 2022	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Voorstellen PS 2e berap 2022	-3,8	-4,7	-4,2	-4,5	-4,5
Begrotingssaldo bij 2e berap 2022	-2,6	8,5	19,3	-0,7	7,4
GS verhoging opcenten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
GS rente	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
GS dividend	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
GS onvoorzien	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
GS provinciefonds - effecten septembercirculaire	1,3	3,1	3,7	7,5	1,8
GS nominaal	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
GS provinciefonds - effecten decembercirculaire	-0,9	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 29-6-2022 Zero Based Budgetting aanpassing	0,0	0,0	-0,3	0,0	0,0
PS 9-11-2022 2e berap 2022 amendement 1 Reparaasje oergang Doarpshuizenregeling nei IMF	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 9-11-2022 2e berap 2022 motie 1 Meer warme kamers in Fryslân	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 9-11-2022 begroting 2023 amendement 2 Geld voor uitvoerig Naar een schone en gezonde leefomgeving	-0,2	-0,3	0,0	0,0	0,0
PS 30-11-2022 Beliedsnota Ynvasieve Exoten amendement 01 Ook geld voor 2024	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,0
Begrotingssaldo bij jaarrekening 2022	-2,7	10,9	22,7	6,8	9,2
GS dividend	2,9	0,0	0,0	0,0	0,0
GS bestuursakkoord 2023-2027	3,8	0,3	0,1	-3,3	-2,5
Voorstellen PS berap 2023	-0,2	0,0	-0,4	0,0	-0,2
Begrotingssaldo bij berap 2023	3,7	11,2	22,4	3,5	6,5
GS provinciefonds - effecten meicirculaire	2,7	4,0	1,8	-0,5	5,3
GS aanvulling vanuit Vrij aanwendbare reserve	0,0	19,3	24,3	37,0	41,4
PS 28-6-2023 resultaatbestemming impuls gelden weerbaar bestuur	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	0,0
PS 28-6-2023 bestemming jaarrekeningresultaat Een ton voor een regenton	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 28-6-2023 resultaatbestemming Gebiedsontwikkeling WTC fase II	-4,9	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 28-6-2023 reserve spaarverlof	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 28-6-2023 terugbetaling resultaat Marrekrite 2022	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
PS 12-7-2023 uitvoering moties funderingsaanpak Fries veenweidegebied	-0,2	-0,8	-0,7	-0,7	-2,0
PS 19-7-2023 Bestjoersakkoart 2023-2027 voorstellen	-0,5	-36,1	-48,6	-39,3	-51,2
PS 19-7-2023 Bestjoersakkoart 2023-2027 heroverwegingen	14,4	2,5	0,8	0,0	0,0
Begrotingssaldo bij begroting 2024	14,7	0,0	0,0	0,0	0,0
GS wijziging dividenduitkering FHW	4,2	0,0	0,0	0,0	0,0
GS wijziging december 2023	3,1	0,2	0,2	0,2	0,2
GS wijziging septembercirculaire provinciefonds 2023	7,7	3,8	3,3	2,2	1,3
GS wijziging verkoop Kenter BV dividenduitkering Alliander	0,0	6,7	-0,7	-0,7	-0,7
PS wijziging december 2023	2,5	-0,2	0,1	-0,1	-0,1
PS 18-10-2023 nota aktualisaasje leezjesferoarding 2024	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Begrotingssaldo bij autorisatiemoment december 2023	32,1	10,5	3,0	1,6	0,8
GS wijziging decembercirculaire provinciefonds 2023	0,7	-0,1	-0,3	-0,2	0,0
Begrotingssaldo bij jaarrekening 2023	32,8	10,4	2,7	1,4	0,8
Onderbesteding 2023	6,3				
Rekeningresultaat 2023	39,1				

3 - Vrij Aanwendbare Reserve (VAR)

Hieronder staat de ontwikkeling van de VAR. Conform de afspraak met uw Staten vloeit het rekening- en begrotingssaldo aan het eind van het jaar automatisch in de VAR. Het rekeningsaldo 2023 en de verwachte begrotingssaldi 2024-2027 zijn hieronder opgenomen. Tevens is rekening gehouden met twee voorstellen voor resultaatbestemming van € 0,8 mln. Dit betreft het doorschuiven van middelen voor een tweetal NABO's (Niet Actief Beveiligde Overweg).

Conform de uitgangspunten bedraagt de minimale stand van de VAR altijd € 10 mln. Dit bedrag is daarom aan het einde van de bestuursperiode in mindering gebracht op de stand van de VAR.

Daarmee bedraagt het besteedbaar deel van de VAR aan het eind van deze collegeperiode € 81,4 mln. Dit saldo is meegenomen bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit: zie paragraaf weerstandsvermogen.

VAR	2023	2024	2025	2026	2027
Bedragen x € 1 mln.					
Beginsaldo	211,2	200,6	189,2	167,6	132,0
Beschikking over reserve	-48,9	-21,9	-24,3	-37,0	-41,4
Begrotingssaldo					
Rekeningresultaat 2023	39,1	10,4	2,7	1,4	0,8
Voorstel resultaatbestemmingen	-0,8				
Stand ultimo	200,6	189,2	167,6	132,0	91,4
Minimale stand VAR					-10,0
Stand VAR ná mutaties	200,6	189,2	167,6	132,0	81,4

Bijlage 2.

Begrotingshistorie

In deze bijlage worden per beleidsprogramma de begrotingsmutaties weergegeven die hebben plaatsgevonden tussen de besluitvorming van de begroting 2024 en samenstelling van de jaarstukken 2023.

Programma 1: Bestuur

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten begroting t/m begroting 2024	20.666	21.556	21.706	21.760	12.134
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- I 2 IPO en BIJ12 begroting 2024	0	93	111	167	249
- IV 1 Provinciale bijdrage Investeringskader Waddengebied 2016-2026	0	250	250	250	0
- IV 15 Wadden-programma's	0	160	135	110	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-53	53	0	0	0
GS:					
GS provinciefonds	0	15	35	25	0
GS voorwaardelijk budget	75	200	125	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>22</i>	<i>771</i>	<i>656</i>	<i>552</i>	<i>249</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2023	20.688	22.327	22.362	22.312	12.383
Baten begroting t/m begroting 2024	1.605	737	737	737	737
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
GS:					
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2023	1.605	737	737	737	737
Lasten - Baten	19.083	21.590	21.625	21.575	11.646

Programma 2: Infrastructuur

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten begroting t/m begroting 2024	130.146	133.647	118.242	107.849	109.894
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- II 1 Vrijval stelpost kapitaalslasten 2023	-1.117	0	0	0	0
- IV 5 Toevoeging budget Busstation Heerenveen vanuit Aanpassing bus/ treinstations	-163	-1.425	70	70	70
- IV 7 Budgetoverheveling Investeringsagenda Verbeteren binnenhaven Drachten naar Project Oudega realisatie meer	-58	0	0	0	0
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	-865	865	0	0	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-100	100	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	-1.651	1.756	-6	0	0
GS:					
GS actualisatie investeringen	-769	-4.830	6.300	-683	-1.004
GS bijdrage derden	594	3.791	2.858	0	0
GS lastneming subsidies	-16.575	3.723	3.252	4.400	1.800
GS provinciefonds	133	133	133	133	133
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-20.571</i>	<i>4.114</i>	<i>12.607</i>	<i>3.920</i>	<i>998</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2023	109.575	137.761	130.849	111.769	110.892
Baten begroting t/m begroting 2024	7.830	10.160	3.886	2.886	2.886
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
GS:					
GS bijdrage derden	594	3.791	2.858	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>594</i>	<i>3.791</i>	<i>2.858</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2023	8.424	13.951	6.744	2.886	2.886
Lasten - Baten	101.151	123.810	124.105	108.883	108.006

Programma 3: Omgeving

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten begroting t/m begroting 2024	150.897	153.833	112.686	77.256	69.184
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-10-2023:					
- 5 Nota Aktualisatie leezjesferoordering 2024	0	146	146	146	146

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2024	2025	2026	2027
PS 20-12-2023:					
- I 2 IPO en BIJ12 begroting 2024	0	-18	-18	-18	-18
- II 2 Vrijval budget Opkoop- en beëindigingsregeling	-100	0	0	0	0
- II 3 Vrijval invasieve exoten bestrijding	-57	0	0	0	0
- III 1 Overhevelen voorwaardelijke budgetten vanuit programma 7 naar de beleidsprogramma's	0	5.728	2.731	4.581	6.205
- IV 10 Capaciteit bodemconvenant (circulaire)	-169	0	0	0	0
- IV 12 Cofinanciering NBRACER	-50	0	0	0	0
- IV 8 Capaciteit budget Natuurinclusief verduurzamen gebouw soorten	-35	0	0	0	0
- V C 1 Verlengen en bestedingsritme De Saiter	-1.050	1.050	0	0	0
- V C 2 Verlenging en bestedingsritme tijdelijk budget Natuur inclusief verduurzamen gebouw soorten	-400	400	0	0	0
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	-1.130	1.130	0	0	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-2.723	2.223	-500	500	500
- VI Bestedingsritme reserves	-7.449	5.173	0	0	0
- VII 1 Lastneming subsidiebeschikkingen	300	-75	-75	-75	-75
GS:					
GS bedrijfsvoering	0	168	107	107	107
GS bijdrage derden	4.648	9.120	1.927	457	439
GS financieel kader	0	9	9	125	125
GS lastneming subsidies	-1.009	694	250	65	0
GS voorwaardelijk budget	828	741	741	628	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-8.395</i>	<i>26.489</i>	<i>5.316</i>	<i>6.516</i>	<i>7.429</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2023	142.502	180.322	118.002	83.772	76.613
Baten begroting t/m begroting 2024	41.969	65.437	22.607	4.968	2.463
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 18-10-2023:					
- 5 Nota Aktualisaasje leesjesferoordering 2024	0	207	207	207	207
PS 20-12-2023:					
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	-260	260	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	-2.719	2.719	0	0	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	0	168	107	107	107
GS bijdrage derden	4.648	9.120	1.927	457	439
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>1.669</i>	<i>12.475</i>	<i>2.241</i>	<i>771</i>	<i>753</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2023	43.638	77.912	24.848	5.739	3.216
Lasten - Baten	98.863	102.410	93.154	78.032	73.397

Programma 4: Economie

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten begroting t/m begroting 2024	40.937	15.628	11.370	11.222	11.528
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- I 1 Bestedingsritme GS-voorwaardelijk budget Gastvrijheidseconomie	0	200	-200	0	0
- II 5 Vrijval Breed corona budget 2e pakket	-381	0	0	0	0
- II 6 Vrijval Recreatie en toerisme	-515	0	0	0	0
- IV 15 Wadden-programma's	0	125	0	0	0
- IV 7 Budgetoverheveling Investeringsagenda Verbeteren binnenhaven Drachten naar Project Oudega realisatie meer	58	0	0	0	0
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	-1.000	1.000	0	0	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-618	618	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	-800	-331	0	0	0
- VII 1 Lastneming subsidiebeschikkingen	440	-440	0	0	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	0	579	315	248	248
GS bijdrage derden	170	0	0	0	0
GS provinciefonds	0	10	0	10	20
GS voorwaardelijk budget	1.029	0	0	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-1.618</i>	<i>1.761</i>	<i>115</i>	<i>258</i>	<i>268</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2023	39.320	17.389	11.485	11.480	11.796
Baten begroting t/m begroting 2024	5.767	1.641	548	295	276
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- II 4 Vrijval STINAF Topattractie Subsidie Toerisme Natuurlijk	333	0	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	-1.131	0	0	0	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	0	579	315	248	248
GS bijdrage derden	170	0	0	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-628</i>	<i>579</i>	<i>315</i>	<i>248</i>	<i>248</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2023	5.139	2.220	863	542	523
Lasten - Baten	34.180	15.170	10.623	10.937	11.272

Programma 5: Mienskip

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten begroting t/m begroting 2024	75.079	64.045	55.142	51.843	51.861
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- II 7 Vrijval proceskosten Streekwurk	-50	0	0	0	0
- II 8 Vrijval demografische ontwikkelingen	-265	0	0	0	0
- II 9 Vrijval budget Transitiefonds leefbare fysieke omgeving	-194	0	0	0	0
- III 1 Overhevelen voorwaardelijke budgetten vanuit programma 7 naar de beleidsprogramma's	0	11.779	10.373	6	0
- V C 3 Verlenging en bestedingsritme tijdelijk budget Transitiefonds leefbare fysieke omgeving	-750	750	0	0	0
- V C 4 Verlenging tijdelijk budget Herbestemming gebouwen	-410	410	0	0	0
- V C 5 Verlenging en bestedingsritme tijdelijk budget demografische ontwikkelingen	-100	100	0	0	0
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	-457	457	0	0	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-502	-6.163	-1.500	0	500
- VII 1 Lastneming subsidiebeschikkingen	159	0	-159	0	0
GS:					
GS bijdrage derden	-16	0	0	0	0
GS nominaal	236	20	41	51	51
GS provinciefonds	0	150	300	250	0
GS voorwaardelijk budget	0	336	77	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-2.350</i>	<i>7.839</i>	<i>9.133</i>	<i>307</i>	<i>551</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2023	72.729	71.884	64.275	52.150	52.412
Baten begroting t/m begroting 2024	1.786	554	713	333	74
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- III 1 Overhevelen voorwaardelijke budgetten vanuit programma 7 naar de beleidsprogramma's	0	7.979	73	6	0
- VA Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie A	-104	104	0	0	0
GS:					
GS bijdrage derden	-16	0	0	0	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-121</i>	<i>8.083</i>	<i>73</i>	<i>6</i>	<i>0</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2023	1.665	8.637	786	338	74
Lasten - Baten	71.063	63.247	63.489	51.812	52.338

Programma 6: Bedrijfsvoering

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten begroting t/m begroting 2024	93.049	91.979	90.349	88.398	83.893
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- I 2 IPO en BIJ12 begroting 2024	0	605	359	359	359
- IV 10 Capaciteit bodemconvenant (circulaire)	169	0	0	0	0
- IV 11 Capaciteitsbudget tijdelijk	-65	455	417	346	205
- IV 8 Capaciteit budget Natuurinclusief verduurzamen gebouw soorten	35	0	0	0	0
- IV 9 Vermogensbeheer	115	121	121	121	121
- V C 6 Verlenging tijdelijk budget Aanpassing systemen voor Omgevingswet	-150	150	0	0	0
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-2.661	2.661	0	0	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	997	13.725	10.024	6.188	4.599
GS bijdrage derden	-281	-14.692	-10.506	-6.604	-4.873
GS provinciefonds	43	57	50	50	43
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-1.797</i>	<i>3.081</i>	<i>465</i>	<i>460</i>	<i>453</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2023	91.252	95.060	90.815	88.858	84.346
Baten begroting t/m begroting 2024	1.968	376	298	298	298
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- I 2 IPO en BIJ12 begroting 2024	0	33	33	33	33
- IV 11 Capaciteitsbudget tijdelijk	0	390	417	346	205
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-466	466	0	0	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	1.010	13.735	10.029	6.188	4.599
GS bijdrage derden	-281	-14.692	-10.506	-6.604	-4.873
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>264</i>	<i>-69</i>	<i>-27</i>	<i>-37</i>	<i>-37</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2023	2.232	307	271	261	261
Lasten - Baten	89.020	94.753	90.544	88.597	84.085

Programma 7: Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten begroting t/m begroting 2024	23.868	37.417	37.763	35.892	58.573
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- I 2 IPO en BIJ12 begroting 2024	0	-216	-233	-290	-372
- II 10 Toevoeging onvoorzien aan begrotingssaldo	-128	0	0	0	0
- III 1 Overhevelen voorwaardelijke budgetten vanuit programma 7 naar de beleidsprogramma's	0	-17.507	-13.104	-4.587	-6.205
- IV 13 Bijdrage Wetterskip Fryslân niet-productieve investeringen ten behoeve van SOK GLB / NSP	100	93	332	825	2.500
- IV 15 Wadden-programma's	0	-285	-135	-110	0
- IV 9 Vermogensbeheer	-115	-121	-121	-121	-121
- VB Bestedingsritme tijdelijke budgetten categorie B	-186	186	0	0	0
- VI Bestedingsritme reserves	-3.437	3.009	428	0	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	0	125	125	0	0
GS bijdrage derden	-206	49	49	49	49
GS financieel kader	85	0	0	0	0
GS nominaal	-1.127	-20	-41	-51	-51
GS voorwaardelijk budget	-1.932	-1.277	-943	-628	0
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>-6.946</i>	<i>-15.963</i>	<i>-13.643</i>	<i>-4.913</i>	<i>-4.200</i>
Lasten begroting t/m jaarstukken 2023	16.922	21.454	24.120	30.980	54.373
Baten begroting t/m begroting 2024	346.007	353.936	346.691	337.778	336.697
<i>Begrotingswijzigingen (BW):</i>					
PS:					
PS 20-12-2023:					
- III 1 Overhevelen voorwaardelijke budgetten vanuit programma 7 naar de beleidsprogramma's	0	-7.979	-73	-6	0
- IV 13 Bijdrage Wetterskip Fryslân niet-productieve investeringen ten behoeve van SOK GLB / NSP	50	343	582	1.075	2.500
- VI Bestedingsritme reserves	801	0	0	0	0
GS:					
GS bedrijfsvoering	0	125	125	0	0
GS bijdrage derden	-206	49	49	49	49
GS financieel kader	6.366	6.909	-461	-345	-345
GS provinciefonds	9.046	4.002	3.536	2.435	1.521
<i>Begrotingswijziging totaal</i>	<i>16.056</i>	<i>3.449</i>	<i>3.758</i>	<i>3.208</i>	<i>3.725</i>
Baten begroting t/m jaarstukken 2023	362.063	357.384	350.449	340.986	340.422
Lasten - Baten	-345.141	-335.931	-326.329	-310.006	-286.049

Bijlage 3. EMU-saldo

In de onderstaande tabel staat de raming en de realisatie van het EMU-saldo 2023.

Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 volgens begroting 2023	Rekening 2023	
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-90.556	-33.672	+
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	-23.955	16.563	-
3. Mutatie voorzieningen	250	-20	+
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)		1758	-
5. Boekwinst bij verkoop effecten en boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa en ook de afwaardering van de financiële vaste activa			+
Raming/realisatie EMU-saldo	-66.351	-52.013	

Toelichting

De EMU-tekortnorm decentrale overheden voor 2023 bedraagt 0,4% van het bruto binnenlands product. In de Septembercirculaire Provinciefonds 2022 is een onderverdeling naar gemeenten, provincies en waterschappen vastgesteld. Voor de provincie Fryslân bedraagt de referentiewaarde voor 2023 € 53,0 miljoen (tekort). Bij de Jaarstukken 2023 bedraagt het EMU-saldo van de provincie Fryslân € 52 miljoen negatief. Met de gerealiseerde waarde van € 52 miljoen negatief blijven we dus binnen de norm zoals vastgelegd in de Septembercirculaire Provinciefonds 2022.

Overigens dient te worden opgemerkt dat een individuele EMU-referentiewaarde geen harde waarde is, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft.

Bijlage 4. Begrippenlijst

Algemene middelen

Dekkingsmiddelen waaraan nog geen specifieke bestemming is gegeven, bijvoorbeeld de vrij aanwendbare reserve, de algemene uitkering uit het provinciefonds en de opbrengst uit de opcenten motorrijtuigenbelasting.

Accres

Het accres is het bedrag waarmee het beschikbare bedrag van het provinciefonds jaarlijks wordt aangepast, gebaseerd op een bestuurlijk overeengekomen normeringssystematiek.

Balans

Overzicht van de waarde van de activa (bezittingen, vorderingen) en passiva (reserves, voorzieningen, schulden) op één moment, bijvoorbeeld op 31 december van het kalenderjaar. De balans is een verplicht onderdeel van de jaarrekening. In de begroting wordt een geprognosticeerde balans opgenomen.

Baten en lasten

De provincie is verplicht het zogenoemde stelsel van baten en lasten toe te passen. Uitgangspunt voor het jaar waarin de lasten worden geraamd, c.q. verantwoord is het (verwachte) moment van prestatielevering. Dit in plaats van het betaalmoment (kaststelsel). Voor projectsubsidies geldt in principe dat de lasten worden genomen in het 1e jaar van de projectperiode, tenzij de subsidie het vastgestelde grensbedrag overschrijdt en uit de beschikking blijkt dat de activiteiten in meerdere jaren zal plaatsvinden.

Begroting

Het overzicht van de geraamde (verwachte) kosten en opbrengsten in een bepaald jaar, opgezet volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De begroting wordt vastgesteld door Provinciale Staten. In tegenstelling tot het rijk is de provincie verplicht met een sluitende begroting te werken.

Begrotingssaldo

Het saldo van in de begroting geraamde baten en lasten in de exploitatie (programma's).

Begrotingswijziging

Een aanpassing van de ramingen van baten en lasten tijdens het begrotingsjaar. Begrotingswijzigingen wordt vastgesteld door Provinciale Staten, behoudens enkele begrotingswijzigingen die door Gedeputeerde Staten worden vastgesteld.

Besluit begroting en verantwoording decentrale overheden (BBV)

Wettelijk bepaalde voorschriften voor de inrichting van de begroting en de jaarstukken.

Crediteuren

Balanspost (schuld) aan de passivakant van de balans. Indien prestaties door een derde aan de provincie geleverd zijn, maar de betaling in het volgende begrotingsjaar volgt wordt de volledige last in het jaar van levering genomen. Het nog te betalen bedrag wordt als schuld op de balans verantwoord. Deze methodiek vloeit voort uit het stelsel van baten en lasten, waarbij niet het betaalmoment, maar het moment van prestatielevering leidend is voor de ramingen en verantwoording van uitgaven en inkomsten. Zie hierboven bij baten en lasten.

Decentralisatie-uitkering provinciefonds

De verdeling van de decentralisatie-uitkering volgt niet de regels van de reguliere verdeling van de algemene uitkering van het provinciefonds. Anders dan bij de integratie-uitkering, waar de termijn van overheveling naar de algemene uitkering van tevoren vaststaat, ontbreekt bij de decentralisatie-uitkering een dergelijke termijn.

EMU-saldo

Het EMU-saldo is het totaal aan inkomsten min de uitgaven van het rijk, sociale fondsen en lokale overheden. Hierbij zitten ook inkomsten en uitgaven met een kapitaalkarakter. Zoals aan- en verkopen van grond, investeringen, investeringsbijdragen en opbrengsten uit de verkoop van gas.

Exploitatie

De baten en lasten in de beleidsprogramma's. Dit betreffen de lopende inkomsten en uitgaven met betrekking tot een kalenderjaar, geraamd en verantwoord conform het stelsel van baten en lasten. Dit in tegenstelling tot investeringsuitgaven. Na oplevering van het investeringsproject worden de op de balans geactiveerde uitgaven afgeschreven. De afschrijvingslasten worden in de exploitatie bij de betreffende programma's geraamd, c.q. verantwoord.

Financiële beheershandeling

Handelingen zoals aanbesteden, inkopen en het verstrekken van subsidies. Deze handelingen leiden tot het verantwoorden van baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening. Financiële beheershandelingen zijn onderwerp van de interne en externe controle op de rechtmatigheid.

Garantie

Zekerheidsstelling door de provincie ten behoeve van derden die een lening aantrekken. Bij derden valt te denken aan bijvoorbeeld gezondheidsinstellingen. Ingeval van wanbetaling zal de provincie de resterende schuld aflossen.

IBOI

Prijs bruto overheidsinvesteringen (IBOI): de gemiddelde prijsstijging van de bruto investeringen van de collectieve sector.

Jaarrekening

Overzicht van de in een bepaald jaar gerealiseerde baten en lasten. In de jaarrekening is een balans opgenomen waaruit de vermogenspositie blijkt.

Jaarrekeningresultaat

Het saldo van gerealiseerde baten en lasten in de jaarrekening. Een positief jaarrekeningresultaat wordt toegevoegd aan de vrij aanwendbare reserve (eigen vermogen). Een negatief jaarrekeningresultaat wordt opgevangen door een onttrekking aan de vrij aanwendbare reserve.

Leges

Leges worden geheven ter dekking van de kosten van provinciale dienstverlening.

Normenkader

Overzicht van wet- en regelgeving (extern en intern) aan de hand waarvan de accountant de rechtmatigheid van de financiële beheershandelingen controleert. In de beleidsprogramma's wordt de relevante wet- en regelgeving aangegeven.

Overlopende passiva

Dit betreffen bijdragen van andere overheden voor specifieke doelen. Voor deze bijdragen geldt een verplichting tot terugbetalen in het geval van niet-besteding. De nog te ontvangen of terug te betalen bedragen worden verantwoord op de balans. De besteding en de daar tegenoverstaande dekking (bate) worden in de exploitatie (programma's) ten laste van deze balansposten verantwoord. Tegenover de last staat doorgaans een bate met dezelfde hoogte. Het gebruik van overlopende passiva is verplicht op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en gemeenten (BBV).

Planning- en controlcyclus

De jaarlijks terugkerende cyclus van kadernota, begroting, bestuursrapportages en de jaarstukken.

Provinciefonds

Uitkering van het rijk die de provincie in principe vrij mag besteden. Dit ter onderscheiding van doeluitkeringen/specifieke uitkeringen met een gebonden besteding.

Reserve

Reserves behoren tot het eigen vermogen en kunnen worden ingedeeld in algemene en bestemmingsreserves. Aan bestemmingsreserves is door Provinciale Staten een bepaalde bestemming gegeven. Reserves waar bestemmingen (claims) op rusten bepalen voor een belangrijk deel de beschikbare weerstandscapaciteit.

Risicoparaagraaf

Onderdeel van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing waarin wordt ingegaan op risico's waarvoor geen beheersmaatregelen zoals voorzieningen en verzekeringen zijn getroffen. Indien een risico zich voltrekt komen de hieruit voortvloeiende kosten ten laste van de zogenoemde algemene middelen.

SiSa-verantwoording

SiSa staat voor Single Information, Single Audit en is de wijze waarop onder andere provincies, maar ook gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, zich jaarlijks verantwoorden naar het Rijk en provincies over de besteding van specifieke uitkeringen.

Specifieke uitkering

Door een ministerie aan de provincie verstrekte gelden ter uitvoering van een specifieke taak. Een specifieke uitkering (SPUK) mag alleen aan het voorgeschreven doel worden besteed. Verantwoording vindt plaats via de SiSa-verantwoording.

Structurele budgetten

Middelen voor jaarlijks terugkomende uitgaven.

Niet structurele budgetten

Niet structurele budgetten (o.a. tijdelijke budgetten, reserves en voorzieningen) zijn geraamde uitgaven (lasten) die aan een specifieke periode zijn toegekend.

Tijdelijke Budgetten

Budgetten die voor een bepaalde periode in de begroting worden opgenomen. Elk tijdelijk budget heeft een einddatum. Er zijn 2 categorieën tijdelijke budgetten:

Categorie A: Overeenkomsten met medeoverheden en andere partijen

Bij deze categorie zijn er getekende overeenkomsten met derden waarin is opgenomen wat het resultaat moet zijn en welke bijdrage de provincie en de overige partijen leveren over de gehele looptijd van de overeenkomst. Na afloop van het project wordt er financieel afgerekend met de derde. Ten laste van deze budgetten kunnen meerjarige verplichtingen worden aangegaan voor maximaal de hoogte van de in de Meerjarenbegroting opgenomen bedragen. Bij de jaarovergang blijven de resterende middelen (al dan niet 'verplicht') beschikbaar voor deze projecten gedurende de looptijd van de overeenkomst.

Categorie B: Meerjarige tijdelijke budgetten

Bij deze tijdelijke budgetten kunnen meerjarige verplichtingen worden aangegaan voor maximaal de hoogte van de in de Meerjarenbegroting opgenomen bedragen. Bij de jaarovergang blijven alleen de in dat jaar nog openstaande subsidieplafonds beschikbaar mits het budget in dat jaar toereikend was. Niet bestede en verplichte gelden vallen vrij naar het rekeningsaldo.

Treasury

Het geheel van activiteiten voor het beheer van de liquide middelen (geldstromen) en de financiering van de provinciale taken.

Voorziening

Voorzieningen worden gevormd voor risico's die financieel te kwantificeren zijn en voor niet bestede middelen van derden met een specifiek bestedingsdoel, met uitzondering van niet bestede middelen van Europese en Nederlandse overheidslichamen. Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Dit zonder dat daarbij de continuïteit van de uitvoering van taken in gevaar komt dan wel dat het beleid moet worden gewijzigd.

Het weerstandsvermogen is afhankelijk van de 'benodigde weerstandscapaciteit' en de 'beschikbare weerstandscapaciteit'.

Bijlage 5. Tijdelijke budgetten 2023

Totaal verloop en afwikkeling

	balans	primitieve jaarovergang		mutatie jaarovergang		balans
	1-1-2023	begroting	2022-2023	gedurende 2023	2023-2024	31-12-2023
tijdelijk budget A	45.235.410	5.936.400	-4.712.679	-249.783	-782.172	45.427.176
tijdelijk budget B	55.693.120	9.621.200	-10.353.965	-22.656.035	968.617	33.272.938
reserve	157.176.727	8.012.500	-13.505.477	-8.721.008	10.144.953	153.107.695
	258.105.258	23.570.100	-28.572.122	-31.626.825	10.331.399	231.807.809

Verloop reserve tijdelijke budgetten 2023

	31-12-2022	1-1-2023	toevoeging	onttrekking	31-12-2023
tijdelijk budget A	45.235.410	45.235.410	7.415.257	7.223.491	45.427.176
tijdelijk budget B	55.693.120	55.693.120	17.490.480	39.910.662	33.272.938
reserve	157.176.727	157.176.727	38.965.610	43.034.642	153.107.695
	258.105.258	258.105.258	63.871.347	90.168.796	231.807.809

Afwikkeling reserve komende jaren

	1-1-2024	2024	2025	2026	2027	2028 ev	Eindsaldo
tijdelijk budget A	45.607.558	-21.910.228	-12.154.900	-6.616.000	-5.106.900	0	-180.471
tijdelijk budget B	33.272.938	-17.675.717	-2.042.800	-3.891.100	-1.500.000	-8.165.000	-1.680
reserve	151.630.681	-37.332.653	-38.174.700	2.865.300	-3.503.300	-3.489.300	71.996.028
	230.511.177	-76.918.599	-52.372.400	-7.641.800	-10.110.200	-11.654.300	71.813.878

Tijdelijke budgetten 2023

De tijdelijke budgetten zijn ingedeeld in twee categorieën namelijk:

Categorie A: Overeenkomsten met medeoverheden en andere partijen

Hierbij is een overeenkomst met derden gesloten waarbij is vastgelegd wat de gewenste resultaten zijn en wat de bijdragen van de verschillende partijen zijn.

Bij deze categorie blijven de begrote middelen beschikbaar voor deze projecten gedurende de looptijd van de overeenkomst. Eventueel niet bestede gelden gaat mee als budget naar het volgende jaar. Deze mutatie verloopt via de reserve tijdelijke budgetten.

In het geval dat er een overbesteding is na besteding dan zal de overbesteding ten laste komen van het volgende jaar. In dat geval wordt het budget van het volgende jaar afgeraamd ten gunste van de reserve tijdelijke budgetten.

Categorie B: Overige tijdelijke budgetten

Dit betreft tijdelijke budgetten waar geen overeenkomst met derden aan ten grondslag ligt. Bij deze tijdelijke budgetten mogen meerjarige verplichtingen aangegaan worden. Bij de jaarovergang blijven alleen de in dat jaar nog openstaande subsidieplafonds en de subsidieverplichtingen die nog openstaan i.v.m. opschortende voorwaarden beschikbaar, mits het budget in dat jaar toereikend was. Overige niet bestede of verplichte gelden vallen vrij naar het rekeningsaldo.

In het geval dat er een overbesteding is na besteding dan zal de overbesteding ten laste komen van het

volgende jaar. In dat geval wordt het budget van het volgende jaar afgeraamd ten gunste van de reserve tijdelijke budgetten.

Samenvatting tijdelijke budgetten

Hieronder wordt in hoofdlijnen het verloop van de tijdelijke budgetten in 2023 weergegeven, ter vergelijking zijn ook de cijfers over 2022 opgenomen:

Toelichting x € 1 mln.		Rekening 2022	Rekening 2023
Begroting		81	82
Jaarovergang voorgaand jaar	Betreft met name nog openstaande subsidieverplichtingen	23	16
Berap 2021	Kasritmewijziging	17	0
Berap 2022	Kasritmewijziging	-26	26
Berap 2023	Kasritmewijziging	0	-27
Autorisatiemoment december 2023	Kasritmewijziging	0	-13
Overige wijzigingen		7	-9
Begroting na wijziging		101	74
Besteed		81	69
Openstaande subsidieverplichtingen	Gaan mee met budget naar volgend jaar	2	1
Openstaande subsidieplafonds	Gaan mee met budget naar volgend jaar	11	2
Saldo lasten		7	3
Saldo baten		2	0
Totaal saldo tijdelijke budgetten		9	3
Verrekening met volgend jaar	Dit bedrag wordt toegevoegd aan het budget in het volgende jaar	1	-3
Vrijval in rekeningsaldo		8	6

Voortgang tijdelijke budgetten

Voortgang tijdelijke budgetten op detailniveau

Het overzicht tijdelijke budgetten geeft inzicht in zowel de inkomsten als uitgaven van de tijdelijke budgetten in 2023. Daarnaast worden de kasritmewijzigingen bij de bestuursrapportage en het autorisatiemoment december en de overige wijzigingen aangegeven. De toelichting op de tijdelijke budgetten is opgenomen bij de beleidsprogramma's zelf.

Categorie B eindig

Tijdelijke budgetten 2023 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven					Opschortende			Uitgaven -		
Bel.veld Naam			Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP	voorwaarden OV	Subsidie-plafond SP	Saldo na OV en SP	Inkomsten	Verrekening met 2024	Rekening-saldo
		Eindig 2023 categorie B														
V0024	B 1.1	It Steatekomitee Frysk	0	0	0	10	0	10	0	10			10	10		10
V0332	B 1.1	Statenverkiezingen 2023	0	0	0	150	0	150	128	22			22	22		22
V0352	B 1.1	Donatie slachtoffers aardbeving Turkije en Syrie	0	0	0		330	330	330	0			0	0		0
V0318	B 1.4	Aanpak ondermijning Friese gemeenten	0	2	2		21	21	22	-1			-1	1		1
V0342	B 1.5	Versterking duurzame en economische ontwikkelingen Waddengebied	0	0	0	150	0	150	150	0			0	0		0
V0189	B 2.1	Onbeveiligde overwegen	0	0	0		761	761	0	761			761	761		761
V0225	B 2.1	Verkeersveiligheid educatie	0	0	0	250	0	250	246	4			4	4		4
V0327	B 2.1	Rondweg Wanswerd	0	0	0		600	600	600	0			0	0		0
V0328	B 2.1	Innovatiebudget OV/Verkeersveiligheid	0	0	0		138	138	117	21			21	21		21
V0330	B 2.1	Verduurzaming emplacement Leeuwarden	0	0	0	1.000	0	1.000	1.002	-2			-2	-2		-2
V0277	B 2.3	Pilot voorkomen wildongevallen op provinciale wegen	0	0	0	100	98	198	190	8			8	8		8
V0319	B 2.4	Grote trein/busstations	0	0	0		343	343	294	49			49	49		49
V0320	B 2.4	Cofinanciering deelfietsen	0	0	0		90	90	101	-11			-11	-11		-11
V0322	B 2.4	Herinrichting/verplaatsen OV knooppunt Zurich	0	0	0	250	-250	0	0	0			0	0		0
V0034	B 3.1	Weidevogelbeleid	0	0	0	1.600	19	1.619	1.488	131	19		112	112		112
V0187	B 3.1	Reparatie rente en aflossing convenantsleningen Groenfonds	0	0	0	1.305	0	1.305	1.305	0			0	0		0
V0220	B 3.1	Biodiversiteit	0	0	0	1.028	-123	905	762	143			143	143		143
V0291	B 3.1	Weidevogels predatiebeheer	0	0	0	300	-113	187	130	57			57	57		57
V0106	B 3.2	Transitie natuurinclusieve landbouw	0	0	0	580	64	644	492	152			152	152		152
V0230	B 3.2	Landbouwagonde met Dairy Valley	0	0	0	250	590	840	459	381			381	381		381
V0192	B 3.4	Knelpunten geluidhinder provinciale wegen	0	0	0		0	0	3	-3			-3	-3		-3

Tijdelijke budgetten 2023 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven					Opschortende voorwaarden			Subsidieplafond SP			Saldo na OV en SP			Uitgaven - Verrekening Rekening-saldo		
Bel.veld Naam			Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP	voor OV	plafond SP	na OV en SP	Inkomsten	met 2024	Rekening-saldo						
V0266	B	3.4	IJsselmeeragenda 2050	0	0	0	100	0	100	71	29			29	29	29						
V0288	B	3.4	Bestuurlijke overeenkomst (BOK) visserij	0	0	0	100	0	100	100	0			0	0	0						
V0292	B	3.4	Gewasbeschermingsmiddelen onderzoek	0	0	0	75	-75	0	0	0			0	0	0						
V0298	B	3.4	Een ton voor een regenton	0	0	0	50	50	100	97	3			3	3	3						
V0343	B	3.4	Bestuursovereenkomst Blauwe Drager	0	19	19	0	-95	-95	-36	-59			-59	-40	-40						
V0229	B	3.5	Energiecoaches	0	0	0	280	-48	232	197	35			35	35	35						
V0211	B	4.2	Gebiedsontwikkeling WTC fase II	0	0	0		4.947	4.947	4.947	0			0	0	0						
V0313	B	4.2	Ontwikkeling ondernemers	0	0	0		79	79	50	29			29	29	29						
V0312	B	4.4	Gezondheidseconomie	0	0	0		405	405	413	-8			-8	-8	-8						
V0249	B	4.5	Recreatie en toerisme	20	20	0	3.422	-495	2.927	2.796	131			131	131	131						
V0290	B	4.5	Breed corona budget 2e pakket	0	0	0		830	830	830	0			0	0	0						
V0337	B	4.5	Beleefcentra en rondgangen Friese bedrijven	0	0	0	750	0	750	28	723			723	723	723						
V0218	B	5.1	Procesgeldten DOM's	0	0	0	199	447	646	245	401		338	64	64	64						
V0281	B	5.1	Flexibele inzet woningbouw	0	0	0	150	0	150	150	0			0	0	0						
V0289	B	5.1	Cofinanciering rijksregeling volkshuisvestingsfonds	0	0	0		250	250	250	0			0	0	0						
V0290	B	5.1	Breed corona budget 2e pakket	0	0	0		295	295	188	107			107	107	107						
V0336	B	5.1	Skoalkeatsen	0	0	0	40	0	40	40	0			0	0	0						
V0346	B	5.1	MFA Sexbierum Pietersbierum	0	0	0		150	150	150	0			0	0	0						
V0347	B	5.1	Meer warme kamers in Fryslan	0	0	0		50	50	50	0			0	0	0						
V0202	B	5.2	Museum Hindeloopen	0	0	0		500	500	500	0			0	0	0						
V0290	B	5.2	Breed corona budget 2e pakket	0	0	0	50	0	50	50	0			0	0	0						
V0227	B	6.2	Grondbank instrument	0	0	0	125	0	125	11	114			114	114	114						
V0334	B	6.2	Digitaliseringsstrategie subsidiezaken	0	0	0	850	-850	0	0	0			0	0	0						
V0351	B	6.2	Cyberweerbaarheid OKTT	0	0	0		67	67	43	24			24	24	24						
V0290	B	7.6	Breed corona budget 2e pakket	0	0	0	175	-175	0	-4	4			4	4	4						
			Totaal eindig 2023 categorie B	20	41	21	13.338	8.900	22.238	18.984	3.255			19	338	2.898	2.919	0	2.919			

Categorie A

Tijdelijke budgetten 2023 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven										
Bel.veld	Naam		Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP	Opschortende voorwaarden OV	Subsidie-plafond SP	Saldo na OV en SP	Uitgaven - Inkomsten	Verrekening met 2024	Rekening-saldo
		Categorie A														
V0155	A 1.5	Decentralisatie uitkering Waddenfonds	0	0	0	9.626	0	9.626	9.626	0			0	0		0
V0045	A 2.2	RSP concrete infraprojecten	295	296	1	4.000	1.390	5.390	5.263	127			127	128	128	0
V0073	A 2.2	Investeringsagenda Drachten - Heerenveen	0	0	0		63	63	63	0			0	0		0
V0309	A 2.4	Invoering ERTMS European Rail Traffic Management System	0	0	0	10.000	-16.707	-6.707	-111	-6.596			-6.596	-6.596	-6.596	0
V0043	A 3.1	Gebiedsontwikkeling Franekeradeel - Harlingen	0	0	0	290	0	290	240	50			50	50	50	0
V0213	A 3.2	Regiodeal Natuurinclusieve landbouw	0	6	6	392	223	615	6	609			609	615	615	0
V0377	A 3.3	Tussenstap Veenweideaanpak 2020-2029	790	399	-392		391	391	94	297			297	-95	-95	0
V0126	A 3.4	DU Deltaprogramma zoetwater	0	0	0		7	7	0	7			7	7	7	0
V0147	A 3.4	Kaderrichtlijn water	0	0	0		-242	-242	-278	37			37	37	37	0
V0191	A 3.4	Bestuursovereenkomst versterken Friese IJsselmeerkust	0	377	377	560	-346	214	-31	245			245	622	622	0
V0047	A 4.3	REP Wetsus fase 1	0	0	0		13	13	7	6			6	6	6	0
V0066	A 4.3	Innovatiecluster Drachten	0	0	0		149	149	0	149			149	149	149	0
V0079	A 4.3	Breedband	0	0	0		-9	-9	-9	0			0	0		0
V0073	A 4.5	Investeringsagenda Drachten - Heerenveen	0	0	0		1.896	1.896	271	1.626			1.626	1.626	1.626	0
V0037	A 5.1	REP Friese Meren Project	0	0	0		0	0	0	0			0	0	0	0
V0082	A 5.1	Bestuursovereenkomst Lauwersmeer	150	150	0	50	193	243	168	74			74	74	74	0
V0214	A 5.1	Regiodeal NOF Versnellingsagenda	0	0	0	969	1	969	969	1			1	1	1	0
V0257	A 5.1	DU Regiodeal Holwerd aan zee	0	0	0		1.200	1.200	396	804			804	804	804	0

Tijdelijke budgetten 2023 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven											
Bel.veld Naam			Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP	Opschortende voorwaarden OV	Subsidie-plafond SP	Saldo na OV en SP	Uitgaven - Inkomsten	Verrekening met 2024	Rekening-saldo	
V0308	A	5.1	Agenda netwerk Noord Oost fase 3	152	152	0	249	106	355	210	144			144	144	144	0
V0175	A	5.2	LF2028	0	0	0	1.000	119	1.119	1.099	20			20	20	20	0
V0253	A	5.3	Dingtiid Orgaan voor de Friese taal	0	0	0	29	27	56	39	17			17	17	17	0
V0257	A	7.6	DU Regiodeal Holwerd aan zee	0	0	0	6.914	-6.914	0	0	0			0	0		0
V0377	A	7.6	Tussenstap Veenweideaanpak 2020-2029	0	0	0	1.000	250	1.250	0	1.250			1.250	1.250	1.250	0
Totaal categorie A			1.387	1.378	-9	35.079	-18.191	16.888	18.022	-1.134	0	0	-1.134	-1.143	-1.143	0	

Categorie B

Tijdelijke budgetten 2023 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven										
Bel.veld Naam			Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP	Opschortende voorwaarden OV	Subsidie-plafond SP	Saldo na OV en SP	Uitgaven - Inkomsten	Verrekening met 2024	Rekening-saldo
Categorie B																
V0272	B	1.4	Bestuurlijke vernieuwing	0	0	0	177	10	187	135	52			52	52	52
V0282	B	1.4	Weerbaar bestuur	0	0	0		22	22	16	6			6	6	6
V0190	B	2.1	Bestrijding fietsonveiligheid	0	0	0		1.357	1.357	1.159	198			198	198	198
V0224	B	2.1	Lelylijn onderzoek	523	522	0		607	607	614	-7			-7	-7	-7
V0299	B	2.1	Preventie en voorlichting fiets	0	0	0	125	0	125	124	1			1	1	1
V0323	B	2.1	BO Mirt Mobiliteitsgedrag	0	0	0	250	170	420	469	-49			-49	-49	-49
V0324	B	2.1	Fietsveiligheid	0	0	0		100	100	93	7			7	7	7
V0326	B	2.1	Opdracht proef batterijtrein	0	0	0		0	0	19	-19			-19	-19	-19
V0329	B	2.1	Verkeersveiligheidsgedrag	0	0	0	200	0	200	191	9			9	9	9
V0316	B	2.2	Openbaar vervoer Fryslân	0	0	0	500	-200	300	50	250		250	0	0	0
V0130	B	2.3	Project onrechtmatig gebruik	0	0	0	51	-35	16	13	2			2	2	2
V0321	B	2.4	Verduurzamen OV bus	0	0	0	1.000	-1.000	0	0	0			0	0	0
V0285	B	3.1	Provinciale wolvenacties	50	6	-44	23	50	73	31	42		44	-2	-45	-45

Tijdelijke budgetten 2023 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven					Opschortende voorwaarden OV	Subsidie-plafond SP	Saldo na OV en SP	Uitgaven - Inkomsten	Verrekening met 2024	Rekening-saldo	
Bel.veld Naam			Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen na wijziging	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP							
V0297	B	3.1	Vergroenen schoolpleinen	0	0	0	75	125	200	200	0			0	0		0
V0304	B	3.1	Programmateam Stikstof	0	5	5	100	80	180	166	14			14	19		19
V0306	B	3.1	Opkoop- en beëindigingsregeling	0	0	0	117	-30	87	4	82			82	82		82
V0344	B	3.1	Invasieve exoten bestrijding	50	50	0		343	343	70	273		250	23	23		23
V0349	B	3.1	Natuurinclusief verduurzamen gebouw soorten	0	0	0		71	71	48	23			23	23		23
V0261	B	3.2	Potato valley	0	0	0	250	405	655	697	-42			-42	-42	-42	0
V0314	B	3.2	Dutch Dairy Centre	0	0	0		60	60	31	30			30	30		30
V0108	B	3.3	Veenweidevisie	0	40	40	3.000	-957	2.043	4.011	-1.969			-1.969	-1.929	-1.929	0
V0011	B	3.4	Decentralisatie uitkering bodemsanering	0	50	50	1.050	-725	325	187	138			138	189		189
V0077	B	3.4	De Saiter	0	0	0		26	26	23	4			4	4		4
V0279	B	3.4	Versterking omgevingveiligheidsdiensten	0	14	14	26	0	26	14	12			12	26		26
V0283	B	3.4	Opruiming drugsafval	0	0	0	10	0	10	10	0			0	0		0
V0305	B	3.4	Legaliseren PAS-melders	109	0	-109	137	-60	77	6	71			71	-38	-38	0
V0228	B	3.5	Samenwerking energie een loket	0	0	0	57	0	57	60	-3			-3	-3	-3	0
V0124	B	4.1	Arbeidsmarkt/onderwijs en kennisinstellingen/bedrijfsleven	0	0	0	36	-7	30	23	6		6	0	0		0
V0182	B	4.1	Jaarplan circulair	0	11	11	400	-150	250	181	69			69	81		81
V0231	B	4.1	Clusters economie	0	0	0	640	440	1.080	1.071	9			9	9		9
V0235	B	4.1	Ondernemerschap	0	0	0	900	408	1.308	1.300	8			8	8		8
V0241	B	4.1	Governance	0	0	0	120	11	131	141	-10			-10	-10	-10	0
V0243	B	4.1	Leef- en woonklimaat	0	0	0	391	-300	91	93	-2			-2	-2	-2	0
V0235	B	4.2	Ondernemerschap	0	0	0	1.300	849	2.149	1.024	1.125	215	750	160	160		160
V0236	B	4.2	Infrastructuur economie	0	0	0	667	-667	0	0	0			0	0		0
V0241	B	4.2	Governance	0	0	0	175	-25	150	154	-3			-3	-3	-3	0
V0199	B	4.3	Investeringskader Waddengebied	0	0	0	101	0	101	78	23			23	23		23
V0231	B	4.3	Clusters economie	0	0	0	220	-30	190	147	43			43	43		43
V0237	B	4.3	Kennisinfrastructuur	0	1	1	3.825	-821	3.004	2.833	171			171	172		172
V0243	B	4.3	Leef- en woonklimaat	0	0	0	395	-350	45	14	31			31	31		31
V0244	B	4.3	Human capital	0	0	0	800	307	1.107	1.076	31			31	31		31
V0231	B	4.4	Clusters economie	0	0	0	898	10	908	850	58			58	58		58

Tijdelijke budgetten 2023 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven					Opschortende voorwaarden OV	Subsidie-plafond SP	Saldo na OV en SP	Uitgaven - Inkomsten	Verrekening met 2024	Rekening-saldo	
Bel.veld Naam			Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen na wijziging	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP							
V0241	B	4.4	Governance	0	0	0	75	-75	0	0	0			0	0		0
V0248	B	4.4	Procesgeld team Europa	75	76	1	50	60	110	113	-3			-3	-2	-2	0
V0287	B	4.4	Bijdrage Friese projectenmachine	0	0	0	577	0	577	577	0			0	0		0
V0014	B	5.1	Demografische ontwikkelingen	0	0	0	535	10	545	456	89			89	89		89
V0076	B	5.1	Iepen mienskipsfuns Fryslan categorie B	0	0	0	3.440	520	3.960	3.157	803	634		169	169		169
V0092	B	5.1	Monitoring aandachtsgebieden	0	0	0	16	-6	10	0	10			10	10		10
V0166	B	5.1	Transitiefonds leefbare fysieke omgeving	0	0	0	237	-172	65	114	-49			-49	-49		-49
V0219	B	5.1	Projectsubsidie sociale leefbaarheid	0	0	0	100	0	100	100	0			0	0		0
V0258	B	5.1	Breedtesport	0	0	0	170	0	170	169	1			1	1		1
V0269	B	5.1	Proceskosten Streekwurk	50	50	0	150	50	200	170	30			30	30		30
V0296	B	5.1	Herbestemming gebouwen	0	0	0		563	563	438	126	110		16	16		16
V0315	B	5.1	Gebiedsbudget	0	0	0	250	-41	209	333	-124			-124	-124	-124	0
V0339	B	5.1	Regenboogbeleid	0	0	0	30	0	30	3	27			27	27		27
V0369	B	5.1	Cofinanciering Regiodeals	0	0	0		0	0	50	-50			-50	-50	-50	0
V0215	B	5.2	Cultuur continuering tijdelijke budgetten	0	0	0	2.794	867	3.661	3.396	265		157	108	108		108
V0254	B	5.2	Cofinanciering rijksbijdrage monumenten	10	0	-10	1.087	1.039	2.125	663	1.462	295	226	941	931		931
V0259	B	5.2	We the North	3	1	-2	103	-100	3	3	0			0	-2	-2	0
V0260	B	5.2	Erfgoed continuering tijdelijke budgetten	0	0	0	15	0	15	15	0			0	0		0
V0301	B	5.2	Friese musea	0	0	0	300	5	305	305	0			0	0		0
V0331	B	5.2	Onderzoek en herstel ontbrekende schakels beeldende kunst	0	0	0	80	-80	0	0	0			0	0		0
V0345	B	5.2	Erfgoeddeal Greppellan	188	188	0		793	793	794	-1			-1	-1	-1	0
V0153	B	5.3	Beleidsbrief CTOS Mei hert, holle en hannen	0	0	0		5	5	5	0			0	0		0
V0215	B	5.3	Cultuur continuering tijdelijke budgetten	0	0	0	45	0	45	0	45			45	45		45
V0216	B	5.3	Taal	0	0	0	2.069	-101	1.967	1.927	40		15	25	25		25
V0262	B	5.3	Fryske Akademy transitie	0	0	0	200	-200	0	0	0			0	0		0

Tijdelijke budgetten 2023 (bedragen x € 1.000,-)			Inkomsten			Uitgaven								Uitgaven - Verrekening Rekening-			
Bel.veld Naam			Begroot	Besteed	Saldo	Begroot voor wijziging	Wijzigingen na wijziging	Begroot na wijziging	Betaald	Saldo voor OV en SP	Opschortende voorwaarden OV	Subsidie-plafond SP	Saldo na OV en SP	Inkomsten	met 2024	Rekening-saldo	
V0275	B	5.3	Ryksbydrage feroaring Kurrikulum	0	0	0	285	-285	0	0	0		0	0		0	
V0333	B	5.3	Fries in het MBO	0	0	0	100	-100	0	0	0		0	0		0	
V0338	B	5.3	Sichtberens Frysk en streektalen	0	0	0	350	0	350	350	0		0	0		0	
V0138	B	6.2	Aanpassing systemen voor omgevingswet	0	0	0		125	125	123	2		2	2		2	
V0251	B	6.2	Energieneutrale provinciale gebouwen	0	0	0	280	-199	82	53	29		29	29		29	
V0293	B	6.2	Wet Open Overheid (WOO)	0	0	0	128	0	128	46	82		82	82		82	
V0335	B	6.2	Digitalisering 2022-2026	0	0	0	1.300	-765	535	430	105		105	105		105	
V0184	B	7.6	Bijdrage aan provincie Zeeland	0	0	0	501	0	501	501	0		0	0		0	
V0354	B	7.6	Veenweide funderingsaanpak	0	0	0		-15	-15	0	-15		-15	-15		-15	
			Totaal categorie B	1.057	1.014	-43	33.281	1.993	35.274	31.718	3.556	1.254	1.697	605	562	-2.341	2.903
			Totaal generaal	2.464	2.433	-31	81.698	-7.298	74.400	68.724	5.677	1.273	2.035	2.369	2.338	-3.484	5.822

Bijlage 6. Onderhanden en opgeleverde investeringen

Totaaltabel

Soort investering	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO		
	uitgaven 1-1-2023	Begroot 2023	Bestedingen 2023	inkomsten 1-1-2023	Begroot 2023	Inkomsten 2023	aanschafwaarde 1-1-2023	Begroot 2023	aanschafwaarde 31-12-2023
Totaal Bedrijfsmiddelen	16.492.954	2.931.300	533.863	-	-	-	16.492.954	2.931.300	17.026.817
Totaal Projecten	1.376.149.770	52.066.100	45.022.119	875.033.353	26.778.900	19.434.308	501.116.418	25.287.200	526.704.229
Totaal Grondbeleid	75.514.856	15.899.500	5.837.237	18.633.820	921.800	6.608.282	56.881.036	14.977.700	56.109.990
Totaal Financiële vaste activa	504.884.321	39.797.100	15.983.323	84.586.900	5.110.400	12.627.541	420.297.422	34.686.700	423.653.204
Totaal 2023	1.973.041.902	110.694.000	67.376.542	978.254.073	32.811.100	38.670.131	994.787.829	77.882.900	1.023.494.240

Uitgebreide tabellen per soort investering

	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven	Begroot	Bestedingen	inkomsten	Begroot	Inkomsten	aanschafwaarde	Begroot	aanschafwaarde		
Bedrijfsmiddelen 2023	1-1-2023	2023	2023	1-1-2023	2023	2023	1-1-2023	2023	31-12-2023		
Vervanging ICT statenleden 2023	0	80.000	82.809	0	0	0	0	80.000	82.809	Afgerekend	Afgerekend
Smartphones 2023	0	440.000	0	0	0	0	0	440.000	0		
FortiGate 600D 2023	0	170.000	169.080	0	0	0	0	170.000	169.080	Afgerekend	Afgerekend
Totaal Bedrijfsmiddelen ICT	0	690.000	251.889	0	0	0	0	690.000	251.889		
PV panelen steunpunt Stiens	27.720	4.000	3.536	0	0	0	27.720	4.000	31.256	Afgerekend	Afgerekend
Energieneutraal maken steunpunt Stiens	42.680	31.300	20.192	0	0	0	42.680	31.300	62.872	Afgerekend	Afgerekend
Ionisatie ventilatie energie neutrale gebouwen	0	153.000	0	0	0	0	0	153.000	0		
Glas vervangen monumentaal deel energie neutr geb	6.957	215.000	5.518	0	0	0	6.957	215.000	12.475		
Aanwezigheidsdetectie energie neutrale gebouwen	0	79.000	0	0	0	0	0	79.000	0		
PV panelen op dak energie neutrale gebouwen	0	33.000	0	0	0	0	0	33.000	0		
Aansl warmtenet va 2027 energie neutrale gebouwen	0	85.000	8.175	0	0	0	0	85.000	8.175		
Led verlichting energie neutrale gebouwen	0	159.700	35.397	0	0	0	0	159.700	35.397		
Energie neutraal maken 4 steunpunten	0	15.000	0	0	0	0	0	15.000	0		
Totaal Energie neutrale provincie	77.357	775.000	72.818	0	0	0	77.357	775.000	150.175		
Vervanging bureaustoelen 2023	0	35.000	24.145	0	0	0	0	35.000	24.145	Afgerekend	Afgerekend
Vervanging kantoormeubilair 2023	0	180.000	141.223	0	0	0	0	180.000	141.223	Afgerekend	Afgerekend
Totaal Huisvesting	0	215.000	165.368	0	0	0	0	215.000	165.368		
Swettehus totaal	12.819.028	1.106.000	-24.444	0	0	0	12.819.028	1.106.000	12.794.584		
Steunpunt Swettehus totaal 12 jaar	289.500	0	0	0	0	0	289.500	0	289.500		
Steunpunt Swettehus totaal 24 jaar	1.710.000	0	0	0	0	0	1.710.000	0	1.710.000		
Steunpunt Swettehus totaal 48 jaar	1.537.000	0	0	0	0	0	1.537.000	0	1.537.000		
Douchevoorziening Skulherne	1.356	23.600	41.093	0	0	0	1.356	23.600	42.449	Afgerekend	Afgerekend
Steunpunt Bolsward	53.453	100.000	27.139	0	0	0	53.453	100.000	80.592		
Laadpaal steunpunt Uitwellingerga	5.260	21.700	0	0	0	0	5.260	21.700	5.260	Afgerekend	Afgerekend
Totaal Steunpunten	16.415.597	1.251.300	43.788	0	0	0	16.415.597	1.251.300	16.459.385		
Totaal Bedrijfsmiddelen	16.492.954	2.931.300	533.863	0	0	0	16.492.954	2.931.300	17.026.817		

Projecten 2023	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven	Begroot	Bestedingen	inkomsten	Begroot	Inkomsten	aanschafwaarde	Begroot	aanschafwaarde		
	1-1-2023	2023	2023	1-1-2023	2023	2023	1-1-2023	2023	31-12-2023		
PAB Glasvezel en programmakosten	9.571.703	290.600	308.354	1.518.671	27.400	27.418	8.053.032	263.200	8.333.968		
PAB Cluster Van Harinxmakanaal	1.686.020	21.500	27.002	1.669.258	138.300	0	16.762	-116.800	43.765		
PAB Cluster Zuid-Westhoek	2.349.587	8.700	8.211	2.349.587	10.100	0	0	-1.400	8.211		
PAB Cluster Van Harinxmakanaal 10 jr.	521.859	0	0	0	0	0	521.859	0	521.859		
PAB Cluster Van Harinxmakanaal 25 jr.	727.955	0	0	0	0	0	727.955	0	727.955		
PAB Cluster Van Harinxmakanaal 50 jr.	324.680	0	0	0	0	0	324.680	0	324.680		
PAB Cluster Zuid Westhoek 10 jr.	550.472	0	0	0	0	0	550.472	0	550.472		
PAB Cluster Zuid Westhoek 25 jr.	798.065	0	0	0	0	0	798.065	0	798.065		
PAB Cluster Zuid Westhoek 50 jr.	431.050	0	0	0	0	0	431.050	0	431.050		
FMP Afstandbed bruggen cluster Dokkum	702.735	74.800	87.498	285.970	251.100	317.379	416.765	-176.300	186.884		
FMP Afstbed bruggen cluster Leeuwarden	2.220.657	500.000	421.194	2.220.657	310.000	14.477	0	190.000	406.717		
PAB Aansluiting bruggen op swettehus 10 jr.	0	719.900	719.900	0	0	0	0	719.900	719.900		
PAB Aansluiting bruggen op Swettehus 25 jr.	0	498.500	498.500	0	0	0	0	498.500	498.500		
PAB Aansluiting bruggen op Swettehus	1.167.970	100.000	101.632	0	1.218.400	1.218.400	1.167.970	-1.118.400	51.202		
PAB Brug Klaarkamp + Warrebrug 10 jr	279.800	0	0	0	0	0	279.800	0	279.800		
PAB Brug Klaarkamp + Warrebrug 25 jr	419.800	0	0	0	0	0	419.800	0	419.800		
PAB Brug Klaarkamp + Warrebrug 50 jr.	233.200	0	0	0	0	0	233.200	0	233.200		
PAB Brug Klaarkamp + Warrebrug	859.944	317.200	249.988	0	295.600	295.596	859.944	21.600	814.336		
Sudergoabrege en Panhuysbrug 10 jaar	183.102	0	0	0	0	0	183.102	0	183.102		
Sudergoabrege en Panhuysbrug 25 jaar	274.695	-25.000	0	0	0	0	274.695	-25.000	274.695		
Sudergoabrege en Panhuysbrug 50 jaar	152.513	25.000	0	0	0	0	152.513	25.000	152.513		
Sudergoabrege en Panhuysbrug	651.039	31.300	59.828	0	75.000	0	651.039	-43.700	710.866		
Afstandsbediening overig	0	-883.000	0	0	0	0	0	-883.000	0		
PAB Brug Baard	38.245	142.800	119.620	0	321.000	0	38.245	-178.200	157.865		
Steunpunt Swettehus totaal 100 jaar	1.197.000	0	0	0	0	0	1.197.000	0	1.197.000		
Steunpunt Swettehus totaal 30 jaar	171.000	0	0	0	0	0	171.000	0	171.000		
Totaal Afstandsbediening	25.513.090	1.822.300	2.601.727	8.044.142	2.646.900	1.873.270	17.468.948	-824.600	18.197.405		
Busremise Schiermonnikoog	101.551	150.000	82.748	0	0	0	101.551	150.000	184.299		
Aanpassing busstation Sneek	371.699	628.300	566.712	0	0	0	371.699	628.300	938.412		
Aanpassing bus/treinhalt	186.624	813.400	58.640	0	0	0	186.624	813.400	245.264		
Busremise Schiermonnikoog Aanschaf grond	0	220.000	0	0	0	0	0	220.000	0		
Busstation Heerenveen	0	63.100	23.897	0	0	0	0	63.100	23.897		
Totaal Busremises	659.874	1.874.800	731.997	0	0	0	659.874	1.874.800	1.391.872		
CA: Algemeen	392.196.413	2.000.000	3.841.740	239.632.130	1.158.300	1.604.925	152.564.283	841.700	154.801.099		

Projecten 2023	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven 1-1-2023	Begroot 2023	Bestedingen 2023	inkomsten 1-1-2023	Begroot 2023	Inkomsten 2023	aanschafwaarde 1-1-2023	Begroot 2023	aanschafwaarde 31-12-2023		
Totaal De Centrale As	392.196.413	2.000.000	3.841.740	239.632.130	1.158.300	1.604.925	152.564.283	841.700	154.801.099		
Hekkeldepot de Bakkerij	42.640	0	0	0	0	0	42.640	0	42.640		
Totaal Depot	42.640	0	0	0	0	0	42.640	0	42.640		
Verbetering Fietsnetwerk Fietspaden	572.377	27.600	572	270.000	0	0	302.377	27.600	302.949	Afgerekend	Afgerekend
Totaal Fietspaden	572.377	27.600	572	270.000	0	0	302.377	27.600	302.949		
Hoofd fietsroutes	0	67.900	49.318	0	0	0	0	67.900	49.318		
Totaal Hoofd fietsroutes	0	67.900	49.318	0	0	0	0	67.900	49.318		
N359 Bolsward-A7 aansluiting noordzijde	575.331	202.600	104.014	0	0	0	575.331	202.600	679.345		
N354 Tsiengerbuorren- Dearsum	3.441.767	404.900	232.968	721.000	381.000	0	2.720.767	23.900	2.953.735		
Totaal KIP	4.017.098	607.500	336.982	721.000	381.000	0	3.296.098	226.500	3.633.080		
Onderzoek en voorbereiding kunstwerken	6.393	93.500	32.847	0	0	0	6.393	93.500	39.240		
Brug Hallummervaart te Hallum	87.043	10.000	0	0	0	0	87.043	10.000	87.043		
Brug Baard	2.961.682	23.300	13.402	0	0	0	2.961.682	23.300	2.975.084		
Brug Dokkumer Grootdiep Engwierum	718.763	1.426.400	1.104.310	0	0	0	718.763	1.426.400	1.823.073		
Brug Kiestertzijl	1.427	0	74.328	0	0	0	1.427	0	75.755		
Brug Dronrijp	15.005.549	165.500	8.021	20.000	0	0	14.985.549	165.500	14.993.570		
Kunstwerken N359	5.297.182	8.501.600	9.681.744	5.224.053	10.572.300	9.128.307	73.129	-2.070.700	626.566		
Brug Follega Follegaasterbrug	3.089.094	347.900	187.326	275.000	0	0	2.814.094	347.900	3.001.419	Afgerekend	Afgerekend
Vaste brug Hijum	41.962	0	0	0	0	0	41.962	0	41.962		
Prikkedam te Makkinga	53.706	10.000	4.256	0	0	0	53.706	10.000	57.962		
MPK Bedrijfsvoering	49.500	0	0	0	0	0	49.500	0	49.500	nvt	nvt
Brug Rottum	8.462	50.000	74.388	0	0	0	8.462	50.000	82.850		
Jousterbrug Heerenveen	4.559	10.000	14.174	0	0	0	4.559	10.000	18.733		
Skarsterbrug	3.950	0	0	0	0	0	3.950	0	3.950		
Gerke Numanbrug Gorredijk	3.950	0	0	0	0	0	3.950	0	3.950		
Brug Zijlsterrijd Kollum	389.099	2.089.200	1.079.294	0	0	0	389.099	2.089.200	1.468.393		
Oldetrijnsterbrug	8.792	1.500	5.320	0	0	0	8.792	1.500	14.112		
Brug Nieuweschoot	26.170	10.000	0	0	0	0	26.170	10.000	26.170		
Brug Mildam	3.950	0	0	0	0	0	3.950	0	3.950		
Brug Oldelamer Munnekeburen	3.950	0	0	0	0	0	3.950	0	3.950		
Brug Zijlroede Lemmer	80.253	0	9.673	0	0	0	80.253	0	89.926		
Brug Ravenswoud Appelscha	3.950	0	0	0	0	0	3.950	0	3.950		
Brug Noorder Oudeweg Broek	3.950	0	3.523	0	0	0	3.950	0	7.473		
Brug Linthorst Homansluis	3.950	0	0	0	0	0	3.950	0	3.950		

Projecten 2023	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven 1-1-2023	Begroot 2023	Bestedingen 2023	inkomsten 1-1-2023	Begroot 2023	Inkomsten 2023	aanschafwaarde 1-1-2023	Begroot 2023	aanschafwaarde 31-12-2023		
Brug Donkerbroek	3.950	0	0	0	0	0	3.950	0	3.950		
Sansleatbrege Terherne	3.072.813	537.200	240.118	0	0	0	3.072.813	537.200	3.312.932		
Venekoterbrug	4.137.936	542.600	162.410	0	0	0	4.137.936	542.600	4.300.347		
Koebbrug bij Metslawier	821.882	58.000	34.568	0	0	0	821.882	58.000	856.450		
Schreiersbrug	1.943.725	93.300	8.379	0	-100	0	1.943.725	93.400	1.952.104		
Brug Janesloot	21.392	296.300	215.315	0	92.700	91.309	21.392	203.600	145.398		
Brug Willem Loresluis	8.476	47.400	3.534	0	0	0	8.476	47.400	12.010		
Aquaduct Ie	0	20.000	0	0	0	0	0	20.000	0		
Aquaduct Jettesloot en Galamadammen	5.644	20.000	10.483	0	0	0	5.644	20.000	16.127		
Brug Ravenswoud	112.329	7.700	0	0	0	0	112.329	7.700	112.329	Afgerekend	Afgerekend
Frisiabrug	152.482	2.500	4.219	0	0	0	152.482	2.500	156.701		
Visvliet Lauwers	73.858	20.000	4.902	0	0	0	73.858	20.000	78.760		
Friese Sluis Zoutkamp	0	30.000	3.078	0	0	0	0	30.000	3.078		
Johan Frisosluis	0	0	139	0	0	0	0	0	139		
Stationsbrug Franeker	0	10.000	5.404	0	0	0	0	10.000	5.404		
Tsjerk Hiddessluizen	0	1.727.800	2.045.942	0	0	0	0	1.727.800	2.045.942		
Convenant Tsjerk Hiddessluizen Harlingen	0	39.500	13.050	0	0	0	0	39.500	13.050		
Totaal Kunstwerken MPK	38.211.775	16.191.200	15.044.147	5.519.053	10.664.900	9.219.615	32.692.722	5.526.300	38.517.254		
N358 Uterwei (Noordelijke deel)	6.177.126	111.600	375.005	1.764.909	336.700	29	4.412.217	-225.100	4.787.193		
Reconstructie N359 Lemmer	13.030.693	12.300	18.033	1.333.048	0	0	11.697.645	12.300	11.715.678		
VRI Bolsward vervanging automaat	0	65.000	49.784	0	0	0	0	65.000	49.784	Afgerekend	Afgerekend
Totaal Kunstwerken MPI	19.207.819	188.900	442.823	3.097.956	336.700	29	16.109.863	-147.800	16.552.656		
N358 Skieding	10.952.367	685.300	495.263	0	944.700	880	10.952.367	-259.400	11.446.750		
Totaal N358 Skieding	10.952.367	685.300	495.263	0	944.700	880	10.952.367	-259.400	11.446.750		
N359 drie tunnels	5.199.875	8.124.500	8.124.500	0	0	0	5.199.875	8.124.500	13.324.375		
Totaal N359 drie tunnels	5.199.875	8.124.500	8.124.500	0	0	0	5.199.875	8.124.500	13.324.375		
N381	172.712.620	178.300	175.317	95.367.606	235.000	236.973	77.345.015	-56.700	77.283.359		
Totaal N381	172.712.620	178.300	175.317	95.367.606	235.000	236.973	77.345.015	-56.700	77.283.359		
Oever Polder De Waard 19-14-VB	544.438	127.400	-16.209	0	308.100	0	544.438	-180.700	528.229		
Oever Helomavaart	0	22.800	0	0	0	0	0	22.800	0		
Oever Harlingen 20-04-VB	845.508	115.700	158	0	0	0	845.508	115.700	845.666		
Oever Franeker-West	38.388	0	2.075	0	0	0	38.388	0	40.462		
Oever Franeker-Oost	10.239	15.000	0	0	0	0	10.239	15.000	10.239		
Oever Dronryp-Oost 19-11-VB	2.637.492	-227.900	-544.804	0	360.700	195.701	2.637.492	-588.600	1.896.987		

Projecten 2023	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven	Begroot	Bestedingen	inkomsten	Begroot	Inkomsten	aanschafwaarde	Begroot	aanschafwaarde		
	1-1-2023	2023	2023	1-1-2023	2023	2023	1-1-2023	2023	31-12-2023		
Oevers VHK Dronryp en Deinum 23-09VB	0	0	7.312	0	0	0	0	0	7.312		
Oever Depot Deinum-Skalkewiid 19-42-VB	1.192.523	60.000	39.837	0	537.200	0	1.192.523	-477.200	1.232.360		
Oever vaarweg Drachten Smelle Ie	0	0	23	0	0	0	0	0	23		
Totaal Oeverinvesteringen	5.268.587	113.000	-511.608	0	1.206.000	195.701	5.268.587	-1.093.000	4.561.278		
Duurzame Openbare Verlichting	2.199.094	83.400	80.808	32.067	0	0	2.167.026	83.400	2.247.835		
Refurbishment	0	564.000	0	0	0	0	0	564.000	0		
OV plushaltes	182.109	267.900	25.899	0	0	0	182.109	267.900	208.008		
Dris panelen	0	570.000	0	0	0	0	0	570.000	0		
Totaal OV Duurzaam	2.381.203	1.485.300	106.707	32.067	0	0	2.349.135	1.485.300	2.455.843		
RSP Bereikbaarheid Leeuwarden	172.038.183	1.336.300	1.336.265	137.055.371	-1.295.500	1.336.265	34.982.812	2.631.800	34.982.812	Afgerekend	Afgerekend
Totaal RSP Bereikbaarheid Leeuwarden	172.038.183	1.336.300	1.336.265	137.055.371	-1.295.500	1.336.265	34.982.812	2.631.800	34.982.812		
RSP Traverse Harlingen	141.788.916	0	0	105.199.681	807.300	807.300	36.589.235	-807.300	35.781.935	Afgerekend	Afgerekend
Totaal RSP Harlingen	141.788.916	0	0	105.199.681	807.300	807.300	36.589.235	-807.300	35.781.935		
RSP Joure	81.722.277	1.182.300	43.548	63.351.207	60.000	43.548	18.371.069	1.122.300	18.371.069		
Totaal RSP Joure	81.722.277	1.182.300	43.548	63.351.207	60.000	43.548	18.371.069	1.122.300	18.371.069		
RSP Startkrediet	10.001.028	131.800	70.845	3.636.174	0	0	6.364.854	131.800	6.435.699		
Totaal RSP Startkrediet	10.001.028	131.800	70.845	3.636.174	0	0	6.364.854	131.800	6.435.699		
RSP Werpsterhoek fase 2 sanering overwegen	0	285.000	294.761	0	0	294.761	0	285.000	0	Afgerekend	Afgerekend
Totaal RSP Werpsterhoek	0	285.000	294.761	0	0	294.761	0	285.000	0		
N917 Selmien Haulerwijk RYP	4.274.846	94.900	88.273	2.202.891	0	0	2.071.955	94.900	2.160.228		
N393 Stiens Harlingen RYP	2.420.113	21.800	7.939	-48	0	0	2.420.162	21.800	2.428.100	Afgerekend	Afgerekend
N384 Dongjum Tzummarum RYP	1.610.128	7.600	912	183.150	0	0	1.426.978	7.600	1.427.890	Afgerekend	Afgerekend
N369 Drachten-Kootstert: bajon. en fietsover. RYP	2.733.983	271.700	5.262	942.732	0	0	1.791.251	271.700	1.796.513		
N359 Bolsward Workum RYP	4.403.693	200.300	385.754	1.218.606	0	0	3.185.087	200.300	3.570.842		
N355 Twijzel Quatrebras RYP	2.098.824	1.785.600	2.955.760	981.502	1.415.900	1.314.184	1.117.323	369.700	2.758.898		
N351 Slijkensburg - Wolvega RYP	1.054.886	2.640.200	2.745.027	989.960	3.150.500	2.550.000	64.926	-510.300	259.953		
N361 Tytsjerk - Gytsjerk RYP	684.323	107.200	5.003	0	0	0	684.323	107.200	689.326		
Op zichzelfstaande locaties RYP	264.478	0	0	0	0	0	264.478	0	264.478	Afgerekend	Afgerekend
Bermverharding RYP	960.471	26.200	20.343	0	0	0	960.471	26.200	980.814		
N351 Wolvega-Oosterwolde uitritten RYP	1.014.039	4.100	528	0	0	0	1.014.039	4.100	1.014.567		
Obstakelbeveiliging RYP	569.530	0	0	0	0	0	569.530	0	569.530	Afgerekend	Afgerekend
Totaal RYP	22.089.315	5.159.600	6.214.800	6.518.792	4.566.400	3.864.184	15.570.523	593.200	17.921.139		
N357 Hallum (Doniawei) RYP 2	268.331	900.000	896.363	0	0	0	268.331	900.000	1.164.694		
N924 - Rohel - Echtenerbrug - Oosterzee RYP 2	5.050	30.400	14.500	0	0	0	5.050	30.400	19.550		
N361 Dokkum - Aldtsjerk RYP 2	610	31.400	76.370	0	0	0	610	31.400	76.980		

Projecten 2023	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven 1-1-2023	Begroot 2023	Bestedingen 2023	inkomsten 1-1-2023	Begroot 2023	Inkomsten 2023	aanschafwaarde 1-1-2023	Begroot 2023	aanschafwaarde 31-12-2023		
N359 Wyckel (Vogelenzang) RYP 2	2.071	29.900	31.389	0	0	0	2.071	29.900	33.460		
N392 Akkrum - Aldeboarn RYP 2	75.528	48.800	3.990	0	0	0	75.528	48.800	79.518		
N355 kom Noardburgum RYP 2	109	8.300	3.705	0	66.000	0	109	-57.700	3.814		
N355 Vijversburg RYP 2	252.373	229.400	28.375	0	-51.000	0	252.373	280.400	280.747	Afgerekend	Afgerekend
N353 kruispunt Westvierdeparten RYP 2	0	65.000	53.261	0	0	0	0	65.000	53.261		
N919 Rijweg RYP 2	0	0	42.350	0	0	0	0	0	42.350		
N380 Beb kommen Mildam, Nieuwe- en Oudeh RYP2	0	0	82.314	0	0	0	0	0	82.314		
Totaal RYP2	604.071	1.343.200	1.232.617	0	15.000	0	604.071	1.328.200	1.836.688		
Sluis Kornwerderzand 1e fase bruggen	7.375.739	3.624.300	2.902.442	0	0	0	7.375.739	3.624.300	10.278.182		
Totaal Sluis/bruggen KWZ	7.375.739	3.624.300	2.902.442	0	0	0	7.375.739	3.624.300	10.278.182		
Bochtverruiming Franeker	107.468	219.100	171.293	0	0	0	107.468	219.100	278.762		
Oevers VH kanaal	0	500.000	500.000	0	0	0	0	500.000	500.000		
Ligplaatsen/wachtvoorziening VH kanaal	52.383	797.600	50.543	0	0	0	52.383	797.600	102.925		
Bocht Froskepolle VH kanaal	0	50.000	9.622	0	0	0	0	50.000	9.622		
Totaal VH-Kanaal	159.851	1.566.700	731.458	0	0	0	159.851	1.566.700	891.309		
ESGL-tunnel Hurdegaryp	7.784.711	833.500	790.647	0	0	0	7.784.711	833.500	8.575.358		
Project ESGL Extra Sneltrain Gron Lwd	36.603.440	1.126.500	1.014.917	0	1.126.600	1.014.917	36.603.440	-100	36.603.440		
Totaal Extra Sneltrain Gron Lwd	44.388.151	1.960.000	1.805.564	0	1.126.600	1.014.917	44.388.151	833.400	45.178.798		
Turfroute profielverruiming	9.459.022	1.553.100	0	9.459.022	1.553.100	0	0	0	0		
Electric Only route Bûtenfjild	3.645.147	-40.100	0	3.580.000	20.000	0	65.147	-60.100	65.147		
Totaal Friese Meren Projecten	13.104.169	1.513.000	0	13.039.022	1.573.100	0	65.147	-60.100	65.147		
N31 Haak om Leeuwarden	163.279.705	20.400	-1.052.353	150.886.525	1.775.600	-1.060.633	12.393.180	-1.755.200	12.401.460		
Totaal N31 Haak om Leeuwarden	163.279.705	20.400	-1.052.353	150.886.525	1.775.600	-1.060.633	12.393.180	-1.755.200	12.401.460		
Vaarweg Lemmer-Delfzijl	18.424.039	294.100	2.573	18.424.039	294.100	2.573	0	0	0		
Totaal Vaarweg Lemmer-Delfzijl	18.424.039	294.100	2.573	18.424.039	294.100	2.573	0	0	0		
Vervanging brug Burgum	23.179.596	0	114	23.179.596	0	0	0	0	114		
Totaal Vervanging brug Burgum	23.179.596	0	114	23.179.596	0	0	0	0	114		
Vervanging brug Skulenboarch en Kootstertille	1.058.991	282.800	0	1.058.991	282.800	0	0	0	0		
Totaal Vervanging brug Skulenboarch en Kootstertille	1.058.991	282.800	0	1.058.991	282.800	0	0	0	0		
Totaal Projecten	1.376.149.770	52.066.100	45.022.119	875.033.353	26.778.900	19.434.308	501.116.418	25.287.200	526.704.229		

Grondbeleid 2023	UITGAVEN			INKOMSTEN			SALDO			Tijd	Geld
	uitgaven 1-1-2023	Begroot 2023	Bestedingen 2023	inkomsten 1-1-2023	Begroot 2023	Inkomsten 2023	aanschafwaarde 1-1-2023	Begroot 2023	aanschafwaarde 31-12-2023		
Anticiperende aankoop opstal	531.124	18.800	3.159	0	550.000	3.857	531.124	-531.200	530.426	nvt	nvt
Strategische grondvoorraad	2.595.588	3.200	25.054	0	-3.900	44.064	2.595.588	7.100	2.576.578	nvt	nvt
Totaal Grondbeleid	3.126.712	22.000	28.212	0	546.100	47.920	3.126.712	-524.100	3.107.004		
Natuurgrond tbv internationale opgave	12.491.334	15.415.100	119.583	3.074.980	-758.000	127.652	9.416.354	16.173.100	9.408.285	nvt	nvt
Natuurgrond tbv provinciale opgave	9.311.208	0	1.582.391	2.102.709	-786.600	881.030	7.208.500	786.600	7.909.860	nvt	nvt
IKG Gronden buiten herijkte NNN	31.630.577	0	1.918.733	13.456.131	-827.100	1.794.493	18.174.446	827.100	18.298.687	nvt	nvt
Grond in expl. Natuurgrond tbv internat. opgave	649.643	0	0	0	1.042.900	454.323	649.643	-1.042.900	195.320	nvt	nvt
Grond in expl. Natuurgrond tnv prov. opgave	1.622.584	0	0	0	0	9.336	1.622.584	0	1.613.248	nvt	nvt
Totaal Natuurpact	55.705.347	15.415.100	3.620.708	18.633.820	-1.328.800	3.266.834	37.071.526	16.743.900	37.425.400		
Veenweidevisie grond De Welle Woudsend	167.934	1.600	670	0	0	2.178	167.934	1.600	166.426	nvt	nvt
Gebiedsproject Aldeboarn - De Deelen	6.192.738	844.700	596.311	0	1.452.100	762.284	6.192.738	-607.400	6.026.765	nvt	nvt
Gebiedsproject Hege Warren	10.322.126	-467.300	1.444.274	0	169.000	2.382.005	10.322.126	-636.300	9.384.395	nvt	nvt
Gebiedsproject Idzegea	0	83.400	147.062	0	83.400	147.062	0	0	0	nvt	nvt
Totaal Veenweide	16.682.797	462.400	2.188.317	0	1.704.500	3.293.528	16.682.797	-1.242.100	15.577.586		
Eindtotaal	75.514.856	15.899.500	5.837.237	18.633.820	921.800	6.608.282	56.881.036	14.977.700	56.109.990		

Bijlage 7. Prestatie indicatoren BBV

Verplichte indicatoren in het kader van het BBV

Zie ook hier: <https://www.ipo.nl/thema-s/financien/overzicht-bbv-indicatoren/>

Programma 1

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kwaliteit openbaar bestuur	Opkomst verkiezingen Tweede Kamer	nvt	nvt	nvt	80,4%	nvt	nvt
	Opkomst verkiezingen Provinciale Staten	nvt	59,1%	nvt	nvt	nvt	65,5%
	Opkomst verkiezingen Gemeenteraad	57,9%	nvt	nvt	nvt	54,8%	nvt
	Aantal gemeenten onder preventief toezicht	0	0	0	0	0	0
	% gemeenten onder preventief toezicht	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Programma 2

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mobiliteit	Klantwaardering Openbaar Vervoer	7,8	7,7	7,8*	7,9	7,7	nmb

* alleen in Q1 gemeten als gevolg van Corona

Programma 3

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vitaal platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden	Aantal hectare nieuwe natuur verworven (NNN) **	135	123	111	61	109	76
	Aantal hectare nieuwe natuur ingericht (NNN) **	696	585	371	0	163	107
	Aantal hectare natuur in gesubsidieerd beheer (SVNL) **	58.194	58.212	59.096	62.513	62.587	62.642

** Cijfers worden met terugwerkende kracht aangepast

Programma 4

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Waterkwaliteit (oppervlaktewater)	% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit	0%	0%	0%	0%	0%	nmb
Emissie van broeikasgassen	Totale emissie broeikasgassen (CO ₂) (in 1000 ton) *	4.286	3.999	3.703	3.726	3.443	nmb
Energieneutraliteit	Productie hernieuwbare energie (in PJ) *	7,7	8,2	9,1	11,7	nmb	nmb

* Cijfers worden met terugwerkende kracht aangepast

Programma 5

Onderwerp	Indicatoren	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Werkgelegenheid	Bruto arbeidsparticipatie (in %)	69,9%	70,6%	70,2%	72,80%	74,20%	n nb
Bruto Regionaal Product	Toename BRP ten opzichte van vorig jaar (in %)	4,6%	6,1%	-0,1%*	6,9%*	n nb	n nb
Restauratie-volume	Rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' (in percentages van het totaal %)	16,40%	15,10%	9,30%	9,20%	8,40%	n nb

* Voorlopige cijfers

Deel II

Jaarrekening 2023

J A A R R E K E N I N G 2 0 2 3

Statenvergadering

woensdag 26 juni 2024

Gedeputeerde Staten van Fryslân

Dinsdag 23 april 2024

Inhoudsopgave

	Pagina	
1	Inleiding	311
2	Balans en exploitatie	
2.1	Balans	312
2.2	Overzicht van lasten en baten in de jaarrekening	314
2.3	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	316
2.4	Toelichting op de balans	320
2.5	Gebeurtenis na balansdatum	330
2.6	WNT-verantwoording 2023 Provincie Fryslân	331
2.7	Begrotingsrechtmatigheid	333
2.8	Toelichting rekeningresultaat	335
2.9	Berekening benutting drempelbedrag SKB	338
2.10	Rechtmatigheidsverantwoording	339
3	Controle verklaring	
4	Bijlagen	
1	Structurele en niet structurele lasten en baten	342
2	Gewaarborgde geldleningen	343
3	Specifieke uitkeringen (SiSa-verantwoording)	344
4	Gerealiseerde lasten en baten per taakveld	353
5	Taakveld BBV verdeling per programma	354

1. Inleiding

Deel II van de jaarstukken is de jaarrekening. Deze is opgebouwd uit de programmarekening en de balans, inclusief toelichtingen.

In de programmarekening verantwoorden we de baten en lasten in 2023 van de beleidsprogramma's en de algemene dekkingsmiddelen. We vergelijken de lasten en de baten met de begroting 2023 en de begroting na wijziging (bij het autorisatiemoment december).

De samenstelling van het vermogen op 31 december 2023 (de passiva) in de balans geeft aan hoe de provinciale bezittingen (activa) zijn gefinancierd. Deze bezittingen zijn voornamelijk gefinancierd door de reserves, het zogenoemde eigen vermogen.

Het jaarrekeningresultaat is de verbindende schakel tussen de programmarekening en de balans. Het jaarrekeningresultaat 2023 van € 39,1 mln., presenteren we op de balans als nog te bestemmen resultaat en wordt daarmee toegevoegd aan het eigen vermogen. Het rekeningresultaat was voor € 32,8 mln. al opgenomen in het verwachte begrotingssaldo. Het rekeningresultaat 2023 uit (reguliere) bedrijfsvoering bedraagt daarmee € 6,3 mln.

We richten de jaarrekening in volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening van onze provincie. De opzet van de jaarrekening 2023 verschilt op hoofdlijnen niet ten opzichte van die over 2022.

De jaarrekening is gecontroleerd door accountant BDO. Nieuw hierbij is de toevoeging aan de jaarrekening van onze rechtmatigheidsverantwoording. We hebben de controleverklaring, de verklaring van getrouwheid waar de rechtmatigheidsverantwoording onderdeel van is, in de jaarrekening opgenomen. Het rapport van bevindingen van de accountant wordt als afzonderlijk document aan Provinciale Staten voorgelegd.

De accountant heeft de zogenoemde beheershandelingen, die hebben geleid tot de verantwoording van de lasten, baten en balansmutaties in de jaarrekening gecontroleerd op getrouwheid. Ook heeft de accountant de getrouwheid van de WNT-verantwoording en de getrouwheid én rechtmatigheid van de SiSa-bijlage gecontroleerd. Uitgangspunt bij de controle is het zogenoemde normenkader met relevante wet- en regelgeving. Met getrouwheid wordt bedoeld dat de verantwoorde baten, lasten en balansmutaties een juist en volledig beeld geven van het rekeningjaar 2023.

2.1 Balans

Activa	31 december 2022	31 december 2023
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
- Bijdragen aan activa derden	5.099.805	7.451.021
Materiële vaste activa		
- Investerings met economisch nut	110.294.011	106.729.152
- Investerings met maatschappelijk nut	258.411.197	276.189.475
	<u>368.705.207</u>	<u>382.918.627</u>
Financiële vaste activa		
- Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	128.964.097	132.931.945
- Leningen aan deelnemingen	284.471.061	289.761.369
- Leningen aan openbare lichamen	37.675.000	30.075.000
- Overige langlopende leningen u/g	35.955.615	35.991.942
- Uitzettingen nederlands schuld papier met looptijd => 1 jr	0	0
overige uitzettingen met looptijd => 1jr	0	0
	<u>487.065.773</u>	<u>488.760.257</u>
Totaal vaste activa	860.870.784	879.129.905
Vlottende activa		
Voorraden		
- Onderhanden werken	3.886.325	5.644.341
- Vooruitbetalingen	0	0
	<u>3.886.325</u>	<u>5.644.341</u>
Uitzettingen korter dan één jaar		
- Vorderingen op openbare lichamen	53.904.165	28.520.404
- Rekening courant met het Rijk	153.462.154	262.318.279
- Rekening courant overige niet-financiële instellingen	2.021.391	4.137.289
- Overige vorderingen	5.462.679	3.921.927
- overige uitzettingen	0	0
- Uitzettingen Nederlands schuld papier < 1 jr	0	0
- Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een looptijd < 1 jaar	120.000.000	0
- Overige uitzettingen < 1 jr	17.890	17.890
	<u>334.868.279</u>	<u>298.915.789</u>
- Liquide middelen	1.322.029	359.213
- Overlopende activa: Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	0	2.872.268
- Overige overlopende activa	36.172.289	44.565.292
Totaal vlottende activa	376.248.921	352.356.903
Totaal activa	1.237.119.706	1.231.486.808

Passiva		
Vaste Passiva		
Eigen vermogen		
- Algemene reserve	206.029.790	172.306.880
- Bestemmingsreserves	715.566.074	691.718.758
- Nog te bestemmen resultaat	15.179.091	39.077.498
	<u>936.774.954</u>	<u>903.103.137</u>
- Voorzieningen	8.038.231	8.018.281
Vaste schuld		
- Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	67.555.555	59.111.110
- Door derden belegde gelden	37.500	37.500
- Waarborgsommen	50.600	50.600
	<u>67.643.655</u>	<u>59.199.210</u>
Totaal vaste passiva	1.012.456.840	970.320.628
Vlottende passiva		
Vlottende schuld		
- Overige vlottende schulden	92.360.336	117.983.762
Overlopende passiva		
- Vooruitontvangen bijdragen van de EU	2.080.737	873.553
- Vooruitontvangen bijdragen van het Rijk	88.595.173	126.793.163
- Vooruitontvangen bijdragen van overige overheid	12.529.688	12.126.428
- Overige overlopende passiva	29.096.931	3.389.275
	<u>132.302.530</u>	<u>143.182.419</u>
Totaal vlottende passiva	224.662.866	261.166.181
Totaal passiva	1.237.119.706	1.231.486.808
Niet uit de balans blijvende verplichtingen		
Leasecontract decentrale kopieerapparaten	33.727	7.500
Leasecontracten dienstauto's	1.764.592	4.214.088
Huurovereenkomst parkeergarage per jaar	624.400	640.000
RVO verplichtingen functieverandering	8.084.362	0
RVO subsidieverplichtingen natuurbeheer	12.644.223	0
RVO verplichtingen agrarisch natuur- en landschapsbeheer	0	143.913.248
Groenfonds convenantsleningen	1.214.618	0
Een specificatie van de gewaarborgde geldleningen is opgenomen in bijlage 5.2	8.966.324	8.638.700

2.2 Overzicht van lasten en baten in de jaarrekening

Programma	Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 voor wijziging			Begroting 2023 na wijziging			Rekening 2023		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	1 Bestuur	19.785	1.160	18.624	20.568	1.605	18.963	19.744	1.609	18.135
	2 Infrastructuur	135.803	13.364	122.439	109.575	8.424	101.151	113.420	8.257	105.163
	3 Omgeving	104.388	20.760	83.629	142.502	43.638	98.863	127.259	37.513	89.746
	4 Economie	23.956	1.748	22.208	39.320	5.139	34.180	31.072	4.430	26.642
	5 Mienskip	56.183	591	55.592	72.729	1.665	71.063	61.258	1.654	59.603
	6 Bedrijfsvoering	41.577	94	41.483	48.672	100	48.572	47.635	23	47.613
Subtotaal programma's		381.691	37.717	343.975	433.365	60.572	372.793	400.388	53.486	346.902
Algemene dekkingsmiddelen										
	Provinciale heffingen	0	72.574	-72.574	0	72.447	-72.447	0	72.889	-72.889
	Algemene uitkering	0	226.309	-226.309	0	244.322	-244.322	0	244.322	-244.322
	Dividenden	0	7.642	-7.642	0	21.736	-21.736	0	21.840	-21.840
	Overige alg. dekkingsmiddelen (financieringsfunctie)	832	4.520	-3.688	1.613	16.228	-14.615	1.618	16.292	-14.674
	Saldo compensabele BTW en uitkering BCF		49	-49	0	49	-49	0	25	-25
	Overige algemene dekkingsmiddelen	25.678	13.984	11.694	12.235	3.804	8.431	6.324	5.690	634
	Werken voor derden	1.843	1.843	0	2.781	2.781	0	2.227	2.227	0
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen		28.353	326.921	-298.567	16.629	361.367	-344.738	10.169	363.285	-353.116

Programma	Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 voor wijziging			Begroting 2023 na wijziging			Rekening 2023		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	Onvoorzien	0	0	0	-403	0	-403	-782	63	-844
	Overhead	46.139	990	45.149	43.396	2.828	40.568	44.629	3.900	40.729
	Vennootschapsbelasting VPB	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gerealiseerde totaal van saldo van baten en lasten		456.184	365.628	90.556	492.987	424.767	68.220	454.405	420.734	33.672
Mutatie reserve										
	1 Bestuur	0	275	-275	53	307	-254	53	307	-254
	2 Infrastructuur	1.103	26.064	-24.962	30.788	30.199	589	25.633	28.195	-2.562
	3 Omgeving	9.808	21.537	-11.729	21.947	57.119	-35.172	20.135	48.455	-28.321
	4 Economie	1.313	7.141	-5.828	5.199	17.775	-12.576	7.964	14.651	-6.687
	5 Mienskip	837	9.367	-8.530	4.937	27.022	-22.084	10.218	22.712	-12.494
	6 Bedrijfsvoering	342	992	-650	2.989	1.494	1.495	3.842	1.145	2.697
	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	11.304	51.137	-39.833	28.478	61.509	-33.031	29.737	54.867	-25.130
Totaal mutaties reserves		24.707	116.513	-91.806	94.391	195.424	-101.032	97.583	170.332	-72.749
Gerealiseerde resultaat		480.891	482.141	-1.250	587.378	620.190	-32.812	551.988	591.066	-39.077

De analyse van de verschillen tussen de begroting na wijziging en de rekening is opgenomen in het jaarverslag bij de verschillende programma's.

2.3 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

We hebben de jaarrekening 2023 opgesteld op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening en de hieraan gerelateerde nota's over de financiële spelregels.

Algemene grondslagen

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld nemen we de activa en passiva op tegen nominale waarden.

We rekenen de lasten en baten toe aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten nemen we slechts op zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's, die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Voor de lastneming van subsidies hebben Provinciale Staten op 17 februari 2021 het grensbedrag bepaald op € 900.000 voor de periode 2020-2023. Voor de wijze waarop de tijdelijke budgetten zijn verwerkt verwijzen we naar onderdeel 3 Tijdelijke budgetten.

Personeelslasten rekenen we in principe toe aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen, c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, rekenen we sommige personele lasten toe aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Voor deelnemers aan het generatiepact is een bestemmingsreserve gevormd.

Bepaalde medewerkers zijn verplicht tijd te schrijven. Dit is het geval wanneer formatie gedekt wordt uit specifieke projecten, waarbij het voor de verantwoording noodzakelijk is de daadwerkelijk gemaakte uren op het project te registreren. Daarnaast is opgenomen in het BBV dat alle directe kosten toegerekend moeten worden aan de investeringen. Het resterende saldo capaciteit belasten we door naar het juiste BBV taakveld op basis van de capaciteitsplanning 2023. Met ingang van 2017 is er een programma Bedrijfsvoering ingevoerd met daarin opgenomen alle bedrijfsvoeringskosten.

Balans

Op de balans staan alleen de posten die bij de provincie aanwezig zijn. Bij het opstellen van de jaarrekening 2023 zijn we uitgegaan van het vastgestelde financiële beleid zoals opgenomen in de verschillende financiële beleidsnota's waarvan de geactualiseerde versies op 15 december 2021 door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Het betreft hier de Financiële verordening Provincie Fryslân, de nota Begrotingsregels, de nota Uitvoering begroting, de nota Weerstandsvermogen, de nota Reserves/voorzieningen/overlopende passiva, de nota Waarden/activeren/afschrijven en de nota Financieringsinstrumenten. De nota actualisatie legesverordening is vastgesteld op 28 oktober 2018.

Vaste Activa

Artikel 59 BBV geeft aan dat alle investeringen geactiveerd worden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met uitsluitend maatschappelijk nut in de openbare ruimte en investeringen met een (beperkt) economisch nut. Investeringen die op enige wijze kunnen leiden tot, of bijdragen aan het

verwerven van inkomsten, zijn investeringen met economisch nut. De vraag of de investering geheel kan worden terugverdiend is niet relevant voor de classificatie.

We berekenen de afschrijvingen conform de afschrijvingstermijnen. De afschrijving begint te lopen vanaf 1 januari van het jaar na oplevering van de investering. De rentelasten verantwoorden we in de rekening van baten en lasten, behoudens de in voorkomende gevallen berekende bouwrente. Met ingang van 2013 is de bouwrente bevroren. De in het verleden toegerekende rente wordt geactiveerd.

Op het punt van afschrijven is het BBV verandert met ingang van 1 januari 2017. In artikel 62 van het BBV is gewijzigd dat alle vaste activa dienen te worden geactiveerd, dus ook de investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Het betreft hier activa die eerder onder de balansverkortings vallen en eenmalig gefinancierd werden vanuit de NUON reserve. De boekwaarde van deze investeringen is daarom per 31 december 2016 ineens ten laste van de NUON reserve gebracht. De nog te verrichten investeringen vanaf 1 januari 2017 worden geactiveerd volgens de huidige richtlijnen. Het restant bedrag van de balansverkortingsreserve is vanuit de NUON reserve overgeheveld naar de nieuw in gestelde dekkingsreserve kapitaallasten. Deze reserve wordt aangewend ter dekking van de jaarlijkse kapitaallasten.

Immateriële vaste activa

Dit zijn kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen, het saldo van agio en disagio en de kosten van onderzoek en ontwikkeling. Het beleid is om immateriële vaste activa niet te activeren. Als zich de noodzaak voordoet om dit toch te doen, moeten Provinciale Staten over een dergelijk voornemen een besluit nemen.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden dienen op basis van de nieuwe voorschriften met ingang van 2016 ook onder de immateriële vaste activa te worden opgenomen. De bijdragen in activa van derden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Deze bijdragen mogen alleen geactiveerd worden wanneer de derde deze werkwijze ook toepast. In het geval van het Rijk is het bijvoorbeeld niet toegestaan aangezien het Rijk zelf investeringen niet activeert.

Materiële vaste activa met economisch nut

Materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijging- of vervaardigingsprijs. Het kan zijn dat er in het verleden reserves op deze investeringen zijn afgeboekt. Dat is conform het huidige BBV niet meer toegestaan. Bijdragen uit eigen middelen worden toegevoegd aan de dekkingsreserve en daarmee worden de toekomstige kapitaallasten gedekt.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen bedragen in jaren:

Huisvesting en inrichting (Bouwwerk)

Casco (betreft het grootste deel v.d. investering) 48 jaar

Daarnaast hebben verschillende deelinvesteringen een aparte afschrijvingstermijn gekregen in verband met technische levensduur.

Apparatuur	3 jaar
Automatisering	5 jaar
Voertuigen	6 jaar

Vaartuigen

Aanhangmotoren	3 jaar
Polyester speedboten	6 jaar
Kranen/navigatie- + communicatieapp./generatoren	10 jaar
Vasten motoren/spudpalen/lieren	15 jaar
Conventionele vaartuigen	30 jaar

Materiaal buitendienst

GPS-ontvangers	3 jaar
Maaimachines/hogedrukreinigers	6 jaar
Bebakeningwagens/zoutstrooiers/heftrucks	10 jaar
Sneeuwplough/gladheidsbestrijdingsinstallaties	15 jaar

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

De provincie schrijft af op deze middelen. Specifieke investeringsbijdragen van derden brengen we op de desbetreffende investeringen in mindering. In deze gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Natte infrastructuur	
Oeververdediging/bodem/vaarwegmeubilair	30 jaar
Afstandsbedieningen	25 jaar
Bruggen/sluizen/aquaducten	50 jaar

Onder gronden en terreinen zijn opgenomen de aangekochte gronden in het kader het investeringskrediet grondaankopen (IKG) en Strategische Grond Voorraad (SGV). De provincie verwerft gronden in het kader van het Natuurpact en programma Natuur voor het beleidsdoel natuur en het provinciale grondbeleid. De waarde op de balans van de gronden is de verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. De marktwaarde wordt bepaald aan de hand van actuele gegevens van het kadaster. Voor het verschil lagere marktwaarde en boekwaarde is een voorziening getroffen.

Financiële vaste activa

De waardering van de deelnemingen is op basis van verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde, deze marktwaarde wordt bepaald op basis van eigen vermogen per einde boekjaar in de jaarrekening.

De waardering van de aandelen Vitens is gelijk aan de verkrijgingsprijs. De provincie heeft een belang van 13% in Vitens.

De waardering van de aandelen Alliander NV is gelijk aan de oorspronkelijke (benaderde) verkrijgingprijs. De provincie heeft een belang van 12,65% in Alliander.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

In 2019 heeft de provincie de BV Fryslân Hurde Wyn opgericht. Deze BV houdt 15% van de aandelen in Windpark Fryslân Holding BV. Er is een aandelenkapitaal van € 20 mln. en een achtergestelde geldlening van € 80 mln. verstrekt. De provincie is enig aandeelhouder van Fryslân Hurde Wyn BV.

De resterende geldleningen vanuit het programma Wurkje foar Fryslân zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Nieuwe leningen worden in principe niet meer verstrekt door de provincie zelf maar lopen via de fondsen NOM, FOM of FSFE.

Vlottende activa

Vlottende activa bestaan uit de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa.

Onder de voorraden wordt als Onderhanden werken aangemerkt de gronden en inrichtingskosten van gebieden die als natuur worden ingericht in het kader van het Natuurpact. De gronden die als natuur worden ingericht zijn gewaardeerd tegen 15% van de agrarische waarde.

Vorderingen, overlopende activa en liquide middelen.

Deze activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor onverwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. Als een vordering na een incassoprocedure als oninbaar wordt ingeschat, wordt deze opgenomen in de voorziening.

Met ingang van 2015 is er in het BBV een splitsing aangebracht in de overlopende activa. Op de balans worden nu de volgende posten gepresenteerd. Nog te ontvangen bijdragen van de EU, nog te ontvangen bijdragen van het Rijk, nog te ontvangen bijdragen van overige overheid en overige overlopende activa.

Passiva

Passiva splitsen we in vaste en vlottende passiva.

Vaste passiva

Onder vaste passiva verstaan we het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. In de Nota Reserves en Voorzieningen staat het algemene beleid met betrekking tot reserves, voorzieningen en overlopende passiva. Het beleid voor de tijdelijke budgetten staat in de Nota Uitvoering Begroting. Daarin is ook vastgelegd hoe Gedeputeerde Staten de jaarovergang tijdelijke budgetten uitvoeren.

Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het resultaat na bestemming volgend uit de programmarekening. Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves verantwoorden we conform de besluiten van Provinciale Staten.

Onttrekkingen aan reserves ten behoeve van investeringen gaat via een dekkingsreserve. Toevoegingen aan de reserves verantwoorden we in de programmarekening.

Voorzieningen waarden we op het nominale bedrag van de betrokken verplichting, c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van GS-leden hebben we op de contante waarde van de toekomstige uitkeringsverplichting gewaardeerd.

Voorzieningen vormen we wegens:

- a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs in te schatten;
- b. op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- c. kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren;
- d. van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

We hebben de langlopende schulden tegen nominale waarde gewaardeerd.

Vlottende passiva

Onder vlottende passiva staan voorschotbedragen van overheden voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel en netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. we hebben de kortlopende schulden en de overlopende passiva gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Met ingang van 2015 is er in het BBV een splitsing aangebracht in de overlopende passiva. Op de balans staan nu de volgende posten: Vooruit ontvangen bijdragen van de EU, vooruit ontvangen bijdragen van het Rijk, vooruit ontvangen bijdragen van overige overheid en overige overlopende passiva.

Waarborgen en garantstellingen

De verplichtingen die voortvloeien uit het waarborgen van geldleningen zijn, conform het BBV, op de balans vermeld maar maken daar geen deel van uit. Dit betreffen borgstellingen van opgenomen leningen van diverse instellingen.

2.4 Toelichting op de balans

Vaste activa

Immateriële vaste activa	31-12-2022	31-12-2023
Bijdragen aan activa in eigendom van derden		
Boekwaarde per 1 januari	88.147.188	5.099.805
Vermeerderingen	16.195.351	5.119.231
Verminderingen	-6.880.294	-2.768.014
Afschrijvingen	-3.500.000	0
Afwaarderingen	-88.862.440	0
Boekwaarde per 31 december	5.099.805	7.451.021

De boekwaarde per 31 december 2023 €7,4 miljoen bestaat voornamelijk uit investeringen in Sluis Kornwerderzand 1e fase bruggen €6,8 miljoen.

In 2020 hebben de Staten een investeringskrediet van €100 miljoen beschikbaar gesteld voor de realisatie van fase 1 (vervanging bruggen, aanpak vaargeulen en voorbereiding sluis) het provinciale aandeel hierin is € 3,5 miljoen. Van de totale rijksbijdrage van €111 miljoen is € 96,5 miljoen bestemd voor de vervanging van de verkeersbruggen (fase 1). De rijksbijdrage zal via een spuk worden toegekend.

Materiële vaste activa	31-12-2022	31-12-2023
Investerings met economisch nut		
Boekwaarde per 1 januari	114.650.920	111.670.837
Investerings	26.507.340	8.340.381
Bijdrage derden	-24.265.566	-7.363.024
Afwaarderingen	0	0
Afschrijvingen	-5.221.857	-5.173.998
Boekwaarde per 31 december	111.670.837	107.474.197
*) Risicovoorziening grond	-1.376.826	-745.081
Boekwaarde per 31 december inclusief risicovoorziening grond	110.294.011	106.729.116

*) V. Risicovoorziening grondaankopen

Gronden onder de materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Jaarlijks worden de gronden getaxeerd op basis van informatie van het kadaster.

Investerings met maatschappelijk nut	31-12-2022	31-12-2023
Boekwaarde per 1 januari	244.006.796	258.411.197
Investering	30.675.096	37.933.607
Bijdragen derden	-12.288.869	-15.447.893
Afschrijvingen	-3.981.826	-4.707.436
Afwaarderingen	0	0
Boekwaarde per 31 december	258.411.197	276.189.475

Specificatie	aanschafwaarde	totaal afschrijvingen	totaal afwaardering	boekwaarde 31-12-2023
Investerings met economisch nut				
Gronden en terreinen*)	41.244.917	679.586		40.565.330
Woonruimten	0			0
Bedrijfsgebouwen	103.739.319	44.536.978		59.202.341
Vervoersmiddelen	2.505.292	715.267		1.790.025
Machines, apparaten en installaties	5.747.199	4.089.862		1.657.336
Overige materiële vaste activa	7.536.987	3.234.591	43.200	4.259.197
	160.773.714	53.256.285	43.200	107.474.229

*) boekwaarde exclusief voorziening

Investerings met maatschappelijk nut				
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	629.682.263	63.481.300	290.011.488	276.189.475

De WOZ-waarde 2023 van volledig afgeschreven woningen en enkele bedrijfspanden is € 10,5 mln.

Financiële vaste activa	31-12-2022	31-12-2023
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen		
Boekwaarde per 1 januari	136.909.868	140.597.170
(Des)investeringen	3.687.302	5.850.111
Boekwaarde per 31 december	140.597.170	146.447.281
Voorziening deelnemingen	-11.633.073	-13.515.335
Boekwaarde per 31 december inclusief voorziening deelnemingen	128.964.097	132.931.946

Aan het FSFE en FOM is in 2023 een aanvullend aandelenkapitaal verstrekt.

Om de boekwaarde aan te laten sluiten bij de marktwaarde is voor de aandelen FOM en NOM een voorziening gevormd ten laste van de reserve risicobuffer.

De boekwaarde op de balans is de verkrijgingsprijs of de lagere marktwaarde van de aandelen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de boekwaarde en de marktwaarde.

	boekwaarde	marktwaarde
Alliander NV	2.171.338	600.558.540
NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	515.619	5.818.267
Nederlandse Waterschapsbank	5.559	2.926.805
Vitens	52.850.594	84.883.155
FSFE BV	21.416.500	21.642.000
Thialf OG BV	0	-77.611
NOM BV	28.097.047	29.145.167
FOM BV	7.757.286	7.757.286
Fryslân Hurde Wyn	20.000.000	20.010.487
Overig	118.002	118.002
	132.931.945	772.782.098

Leningen aan deelnemingen	
Boekwaarde per 1 januari	285.665.893
Investeringen	10.116.034
Desinvesteringen	-4.759.725
Voorziening geldleningen aan deelnemingen	-1.260.833
Boekwaarde per 31 december	289.761.369

De vermeerdering €10,1 mln. betreft lening aan FSFE €10,05 mln. De vermindering betreft een aflossing achtergestelde lening Windpark Fryslân €4,76 mln.

Leningen aan openbare lichamen	
Boekwaarde per 1 januari	37.675.000

(Des)investeringen	-7.600.000
Boekwaarde per 31 december	<u>30.075.000</u>

De vermindering betreft de reguliere aflossing van 3-tal leningen.

Overige langlopende leningen	
Boekwaarde per 1 januari (exclusief voorziening *)	37.643.573
(Des)investeringen	-301.086
Voorziening overige geldleningen	<u>-1.350.544</u>
Boekwaarde per 31 december	35.991.942

*) Verloop voorziening geldleningen		
Boekwaarde per 1 januari	1.687.958	
Vermeerderingen / verminderingen	<u>-337.414</u>	
Boekwaarde per 31 december	1.350.544	

Vlottende activa

Voorraden	31-12-2022	31-12-2023
Onderhanden werken	3.886.325	5.644.341
Vooruitbetalingen	0	0

In de post onderhanden werk zijn de gronden IKG in exploitatie opgenomen € 2,4 mln.

Uitzettingen korter dan één jaar	31-12-2022	31-12-2023
Vorderingen op openbare lichamen	53.904.165	28.520.404
Verstreckte kasgeldleningen	0	0
Rek.courant met het rijk	153.462.154	262.318.279
Rekening courant met overige niet financiële instellingen	2.021.391	4.137.289
Overige vorderingen	5.462.679	3.921.927
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een looptijd < 1 jaar	120.000.000	0
Uitzettingen in de vorm van schuldpapier	0	0
Overige uitzettingen	17.890	17.890

Bij de overige vorderingen is een voorziening dubieuze debiteuren opgenomen. Het verloop is als volgt:

Voorziening dubieuze debiteuren.	2022	2023
Boekwaarde per 1 januari	1.952.025	708.258
Oninbaar	-1.279.823	-64.051
Alsnog voldaan	-82.167	-8.425
Opgenomen	<u>118.224</u>	<u>97.199</u>
Boekwaarde per 31 december	708.258	732.981

Liquide middelen	31-12-2022	31-12-2023
Rabobank (huisbankier)	1.321.965	359.151
Kasbank/vermogensbeheerders	<u>64</u>	<u>62</u>
	1.322.029	359.213

Overlopende activa: Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	31-12-2022	31-12-2023
Nog te ontvangen specifieke uitkeringen	0	2.872.268
	0	2.872.268

Overige overlopende activa	31-12-2022	31-12-2023
Nog te ontvangen opcenten	6.001.670	5.885.853
Nog te ontvangen rente vermogen	7.045.903	10.051.176
Nog te ontvangen POP middelen	2.277.862	2.864.766
Nog te ontvangen overig	1.385.793	1.740.942
Vooruitbetaalde subsidies i.v.m. lastneming	10.872.166	21.122.242
Vooruitbetaalde overige subsidies	0	2.131.458
Vooruitbetaald overig	8.588.895	768.855
	36.172.289	44.565.292

Vaste passiva

Eigen vermogen	1-1-2023	mutatie		31-12-2023	begrotingsmutatie*
		toevoeging	onttrekking		
Algemene reserve	221.208.881		48.902.000	172.306.881	-124.602.600
Overige bestemmingsreserve	715.566.074	97.582.816	121.430.132	691.718.758	-129.872.914
Nog te bestemmen resultaat	0			39.077.498	
	936.774.955	97.582.816	170.332.132	903.103.137	-254.475.515

* Saldo eigen vermogen na begrotingsmutatie 2024-2028 648.627.622

Overzicht en verloop algemene reserves	1-1-2023	mutatie		31-12-2023
		toevoeging	onttrekking	
R. Algemene reserve	10.000.000			10.000.000
R. Vrij aanwendbare reserve	211.208.881		48.902.000	162.306.881
totaal algemene reserve	221.208.881	0	48.902.000	0 172.306.881

Overzicht en verloop bestemmingsreserves	1-1-2023	mutatie		afschrijvingslasten	31-12-2023
		toevoeging	onttrekking		
R. Fractieondersteuning	344.700				344.700
R. De Nieuwe Afsluitdijk	17.657.065	5.401.266	6.049.531		17.008.800
R. Investering eigendom derden	23.910.456	9.329.600	3.470.665		29.769.391
R. Groot onderhoud Wegen	16.634.038	745.252	0		17.379.289
R. Groot onderhoud Water	17.962.986	2.651.722	0		20.614.708
R. Natuurpact 2014	45.081.292	500.000	3.354.893		42.226.399
R. Aankoop natuurterreinen (fase 1)	3.981.733	508.760	0		4.490.494
R. Ticketrisico's culturele producties	1.011.503	0	1.011.503		0
R. Generatiepact	683.128	0	285.096		398.032
R. Weerstandsbuffer	100.000.000	0	0		100.000.000
R. Risicobuffer revolverende middelen	105.668.332	2.015.335	3.094.338		104.589.329
R. Breed cofinancieringsbudget	32.245.727	22.245.816	12.316.512		42.175.031
R. Afwaardering aandelenkapitaal windpark Fryslân	1.000.000	1.000.000	0		2.000.000

R. Windpark Fryslân	22.720.488	6.357.721	17.887.847		11.190.362
R. Risicoreserve lening herstelplan Thialf	941.603	23.766	0		965.369
R. Rente kapitaalverstreking Alliander	1.682.428	1.608.536	0		3.290.964
R. Jaarovergang structurele budgetten	1.816.124	972.827	2.414.356		374.595
R. Groot onderhoud Gebouwen	2.047.504	91.007	0		2.138.511
R. Risicoreserve strategische grondvoorraad	1.200.000	0	0		1.200.000
R. Spaarverlof	0	1.180.981	0		1.180.981
<i>Beklemede reserves</i>					
R. Dekkingsreserve kapitaallasten	185.687.801	-4.887.100	1.500.000	1.823.763	177.476.938
R. Verstrekte subsidies	32.360.634	22.931.592	21.087.474		34.204.752
	614.637.543	72.677.080	72.472.215	1.823.763	613.018.644

	1-1-2023	toevoeging	mutatie onttrekking		31-12-2023
Categorie A					
R. TA10 RSP Zuiderzeelijn Provinciefonds	21.076.613	0	3.613.808		17.462.805
R. TA16 RSP REP Provinciefonds	336.544	0	6.677		329.867
R. TA24 ANNO Agenda Netwerk Noordoost Fryslân	279.040	89.300	22.838		345.502
R. TA26 NUON investeringsagenda	4.914.507	514.787	348.484		5.080.810
R. TA27 Breedband	-8.618	8.618	0		0
R. TA28 Gebiedsontw. Franekeradeel-Harlingen	290.021	0	240.000		50.021
R. TA29 Voorbereiding rondje Lauwersmeer	142.504	31.503	0		174.006
R. TA31 Kansen in Kernen	0	77.400	77.400		0
R. TA33 KRW POP 3 Water	625.055	513.918	235.597		903.376
R. TA34 RUG Campus Fryslân	0	1.020.000	1.020.000		0
R. TA37 DU Deltaprogramma zoetwater	6.544	0	0		6.544
R. TA39 Co-financ koppelkansen IJsselmeerkust	1.154.288	407.636	0		1.561.924
R. TA40 LF2018	266.515	75.600	175.080		167.035
R. TA41 Regiodeal NIL natuurinclusieve landbouw	887.127	504.900	504.900		887.127
R. TA42 DU Regiodeal Holwerd aan Zee	13.300.005	1.603.969	0		14.903.974
R. TA43 Regiodeal NOF Versnellingsagenda	1.938.034	0	968.700		969.334
R. TA44 Dingtijd Orgaan v d Friese taal Rijksdeel	27.233	0	10.007		17.226
R. TA47 Tussenstap Veenweideaanpak 2020-2029	0	2.567.628	0		2.567.628
	45.235.410	7.415.257	7.223.491	0	45.427.177
Categorie B totaal	55.693.120	17.490.480	39.910.662	0	33.272.938
totaal bestemmingsreserve	715.566.074	97.582.816	119.606.369	1.823.763	691.718.759

Stand van zaken reserves	
R. Fractieondersteuning	Reserve gevormd bij besluitvorming Jaarstukken 2018. Nog beschikbare middelen voor de fracties, worden aan het eind van het jaar toegevoegd aan deze reserve om die in de toekomst nog in te kunnen zetten voor de fracties.
R. De Nieuwe Afsluitdijk	Reserveringen voor de verschillende projecten Afsluitdijk. Reserve gevormd uit de al bestaande budgetten die bestemd zijn voor het project.
R. Investering in eigendom derden	Reserve gevormd op basis van besluitvorming op 31 oktober 2018 met betrekking tot het opheffen van de reserve Van Harinxmakanaal. Deze reserve is als dekking gevormd voor toekomstige lasten in verschillende investeringen in eigendom van derden.
R. Groot onderhoud Wegen	De reserve groot onderhoud wegen is bestemd om de eventuele meer- of minderkosten van het groot onderhoud wegen te verrekenen.
R. Groot onderhoud Water	De reserve groot onderhoud water is bestemd om de eventuele meer- of minderkosten van het groot onderhoud water te verrekenen.
R. Natuurpact 2014	PS besluit 22 januari 2014. Reservering van de niet bestede middelen van de Natuurpact gelden in het Provinciefonds. Onttrekkingen indien het jaarlijkse exploitatiebedrag niet voldoende is.
R. Aankoop natuurterreinen (fase 1)	Reserveringen voor aankoop van natuurterreinen (provinciale middelen).
R. Ticketrisico's culturele producties	Reserve gevormd naar aanleiding van amendement Legacy programma LF2018 op 31 oktober 2018 om de Aginda 2028 te financieren in 2019 en 2020. Opgeheven bij het Bestuursakkoord 2023-2027.
R. Generatiepact	Reserve om de toekomstige lasten te dekken van personeel wat deelneemt aan het generatiepact.
R. Weerstandsbuffer	Jaarlijks wordt de stresstest uitgevoerd om te bepalen wat het effect van exogene factoren is op onze begroting. Deze reserve is bedoeld om dat risico op te vangen.
R. Risicobuffer revolverende middelen	Het risico van de uitgezette revolverende middelen wordt opgevangen door deze reserve.
R. Breed cofinancieringsbudget	Reserve gevormd op basis van besluitvorming op 31 oktober 2018 met betrekking tot de cofinancieringsbudgetten om zo meer flexibiliteit in de begroting te creëren.
R. Afwaardering aandelenkapitaal Windpark Fryslân	Reserve om richting einde van de exploitatiefase ons aandelenkapitaal van € 20 mln. af te kunnen waarden. Jaarlijkse vorming met € 1 mln. per jaar vanuit het ontvangen rendement.
R. Windpark Fryslân	Conform het PS besluit van 26-2-2020 wordt het rendement/dividend toegevoegd aan deze reserve onder de jaarlijkse aftrek van € 1 mln. voor de afwaardering aandelenkapitaal Windpark Fryslân en € 1,67 mln. voor toevoeging aan het begrotingssaldo. Daarnaast is € 1,67 mln. bestemd voor duurzaamheid en € 1,67 mln. bestemd voor ambitieagenda IJsselmeer. Op 26-1-2022 heeft PS besloten om middelen beschikbaar te stellen voor het energieprogramma 2022-2025. Op 21-9-2022 heeft PS besloten om middelen beschikbaar te stellen voor de ambitieagenda IJsselmeer 2022-2031. Bij het bestuursakkoord 2023-2027 is besloten dat het rendement/dividend boven de € 6 mln. per jaar toegevoegd wordt aan het begrotingssaldo.
R. Risicoreserve lening herstelplan Thialf	Op 30 juni 2021 hebben Provinciale Staten besloten tot vorming van deze reserve. Deze reserve is bedoeld ter dekking van de eventueel te vormen risicovoorziening voor de verstrekte lening herstelplan Thialf.
R. Rente kapitaalverstrekking Alliander	De staten hebben middels een motie besloten tot het reserveren van de rente op de kapitaalverstrekking Alliander ter dekking van mogelijk lager dividend in de toekomst.
R. Tijdelijke budgetten	De tijdelijke budgetten worden in twee categorieën ingedeeld: A en B Voor elke categorie gelden specifieke spelregels voor het aangaan van verplichtingen en voor de zogenoemde jaarovergang; het reserveren van resterende middelen opdat deze voor de oorspronkelijke doelen ingezet kunnen blijven worden. Dit is geregeld in de nota Uitvoering begroting. De reserve is volledig belegd.
R. Jaarovergang structurele budgetten	Ingesteld i.v.m. nieuwe werkwijze subsidieverplichtingen en balanspost crediteuren. Wordt in het volgende jaar afgewikkeld.
R. Groot onderhoud Gebouwen	De reserve groot onderhoud gebouwen is bestemd om de eventuele meer- of minderkosten van het groot onderhoud gebouwen te verrekenen.
R. Risicoreserve strategische grondvoorraad	Vanuit de risicoreserve strategische grondvoorraad zal bij een negatieve marktprijsontwikkeling van de aankopen strategische gronden een risicovoorziening strategische grondvoorraad worden gevormd.
R. Spaarverlof	Ingesteld bij het vaststellen van de jaarstukken 2022. Medewerkers kunnen vanuit hun Individueel Keuze Budget of onder voorwaarden vanuit hun Persoonlijk Ontwikkel Budget verlof kopen. Dit verlof kunnen zij bijvoorbeeld opnemen voorafgaand aan hun pensioendatum. De doorbetaling van hun salaris in de periode dat zij geen werk meer verrichten wordt dan gedekt uit deze reserve.
<i>Beklemd reserves</i>	
R. Dekkingsreserve kapitaallasten	Reserve voor de dekking van de kapitaallasten. In verband met de nieuwe regelgeving BBV in 2017 is deze reserve gevormd. Het restant van de balansverkorting is naar deze reserve overgeboekt.
R. Verstrekte subsidie	Deze reserve is gevormd naar aanleiding van de stelselwijziging subsidielastneming en is volledig belegd.

Overzicht en verloop voorziening	1-1-2023	mutatie toevoeging	aanwending	31-12-2023
<i>Voorziening voor bestaande risico's</i>				
V. Waardeoverdracht pensioenen GS leden	5.968.525	114.177	0	6.082.702
<i>Voorziening voor daartoe door anderen bestemde middelen</i>				
V. Grondwaterplan	1.552.467	770.632	903.978	1.419.121
V. Legaat van Harinxma thoe Sloten	23.456	704	113	24.047
V. Buma-legaten	362.809	3.239	5.790	360.258
V. Jorritsma-Boschmafonds	130.974	1.179	0	132.153
	8.038.231	889.931	909.881	8.018.281

Stand van zaken voorzieningen

V. Waardeoverdracht pensioenen GS-leden

Risicovoorziening. Ter dekking van betaling van afkoopsommen aan ABP voor pensioenen van GS-leden.

V. Grondwaterplan

Aan deze voorziening wordt jaarlijks de opbrengsten grondwaterbelasting toegevoegd.

V. Legaat van Harinxma thoe Sloten

Legaat ten behoeve van onderhoud van een kamer in het Fries Museum.

V. Buma-legaten

Legaat ten behoeve van de provinciale bibliotheek, Tresoar.

V. Jorritsma-Boschmafonds

Fonds gevormd door een legaat ten behoeve van uitkering aan studenten.

Langlopende schulden	1-1-2023	vermeerdering	aflossingen	31-12-2023
Onderhandse leningen van banken en financiële instellingen	67.555.555		8.444.445	59.111.110
Door derden belegde gelden	37.500			37.500
Waarborgsommen	50.600			50.600

Stand van zaken langlopende schulden

Onderhandse leningen van banken en financiële instellingen

Provincie Fryslân heeft in 2021 voor de kapitaalversterking (€ 76,5 mln.) van haar deelneming in Alliander NV een lening bij NWB Bank afgesloten ter grootte van € 76 mln.

Door derden belegde gelden

Samen met de provincie Drenthe is er een lening in het kader van duurzame energie verstrekt. De administratie wordt hier gevoerd.

Flottende passiva

Kortlopende schulden	1-1-2023	vermeerdering	vermindering	31-12-2023
Kasgeldleningen	0			0
Crediteuren	23.462.046	11.170.091		34.632.137
Af te dragen sociale lasten		4.956.264		4.956.264
Nog te betalen subsidies ivm lastneming	5.427.443	5.287.443		10.714.886
Nog te betalen overige subsidies	32.098.764	879.730		32.978.494
Nog te betalen overig	10.959.763		1.583.378	9.376.386
Overige schulden	13.439		13.439	0
Nationaal Restauratiefonds voorschotten	1.941.391	2.115.898		4.057.289
Rekening Courant Nazorg fonds	16.816.454	2.810.817		19.627.271
Rekening courant Vermilion en Frisia	1.641.036			1.641.036
	92.360.336	27.220.242	1.596.816	117.983.760

	31-12-2022	1-1-2023	mutatie toevoeging	aanwending	31-12-2023
Overlopende passiva (OP)					
Vooruitontvangen bijdragen van de EU					
OP Life Alde Feanen N2000 voorbereiding	789.801	789.801			789.801
OP Life19/IP/DL00004 Grassbird Habitats	235.331	235.331	400.000	635.331	0
OP Life19/IP/NL000011 All 4 Biodiversity	139.150	139.150	162	55.561	83.752
OP Topattractie Subs Toerisme Natuurlijk STINAF	333.043	333.043		333.043	0
OP Culture Up	0	0	2.658	2.658	0
vooruitontvangen bijdrage De Nieuwe Afsluitdijk	583.411	583.411		583.411	0
	2.080.737	2.080.737	402.820	1.610.004	873.553,20
Vooruitontvangen bijdragen van het Rijk (Specifieke uitkeringen)					
OP 4e trein Sneek Leeuwarden	8.835.726	8.835.726		457.138	8.378.588
OP SPUK E1 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2020	307.340	307.340	647.880	955.220	0
OP SPUK E10 Snelfietsroutes 2020-2022	117	117			117
OP SPUK E101 Spooreplacement Leeuwarden			2.500.000		2.500.000
OP SPUK E106 Region aanpak laadinfrastructuur 2			1.654.295		1.654.295
OP SPUK E12 Bermmaatregelen	1.280.783	1.280.783			1.280.783
OP SPUK E15 Regionale aanpak laadinfrastructuur	335.073	335.073		233.055	102.018
OP SPUK E20 Reg stimul verkeersveilig maatr SPV	3.465.011	3.465.011		1.000.000	2.465.011
OP SPUK E22 ERTMS Eur Rail Traffic Man System			6.585.803	2.778.171	3.807.632
OP SPUK E33-2 MIRT 17-19 Fiets in de Keten 18-2022	165.115	165.115	50.274		215.389
OP SPUK E38 Veilig doelm en duurz gebr verk infra	27.273	27.273			27.273
OP SPUK E48 4e trein Sneek Leeuwarden 2020-2022	154.118	154.118			154.118
OP SPUK E52 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2021			1.033.150		1.033.150
OP SPUK E84 Stimul verkeersveilig mtr 2022-2023	408.430	408.430			408.430
OP SPUK E86 Beschikbaarheidsvergoeding OV 2022	426.800	426.800		426.800	0
OP SPUK C117 en C117B versnel natuurincl isoleren			2.109.585		2.109.585
OP SPUK C13 Ontzorgingsprogr maatschapp vastgoed	1.076.067	1.076.067		1.059.781	16.286
OP SPUK C75B Regiodeal ZuidOost Friesland	423.147	423.147	341.529	193.081	571.595
OP SPUK C86 Ontzorgingspr maatsch vastg 2e tranche	868.120	868.120		564.247	303.873
OP SPUK E3 Sanering verkeerslawaaai	95.748	95.748	9.747		105.495
OP SPUK E44 FBW klimaatadaptatie 2021-2027			9.786.616	2.463.362	7.323.254
OP SPUK E83 PFAS Bodemopgaven 2022	379.500	379.500		19.716	359.784
OP SPUK E87 FRESHEM-NL fase 2			3.900.000	1.000.000	2.900.000

OP SPUK E97 Bodem buitenprop difuus lood Fryslan			603.650	8.731	594.920
OP SPUK E99 Versterken Friese Ijsselmeerkust			12.642.000	182.233	12.459.767
OP SPUK H23 Thialf Energiehub			1.000.000	1.000.000	0
OP SPUK F28 Klimaat- en energiebeleid			1.118.375	879.335	239.040
OP SPUK L10 Impulsgelden veenweiden	9.834.045	9.834.045		864.503	8.969.542
OP SPUK L12 Experiment strorijke stalmest	100	100			100
OP SPUK L16 PN Programma Natuur	20.970.053	20.970.053	17.505.163	5.691.877	32.783.339
OP SPUK L24 Voorbereiding NPLG	1.830.105	1.830.105		1.830.105	0
OP SPUK L25 Versnellingsvoorstellen	24.246.750	24.246.750		1.453.062	22.793.688
OP SPUK L29 Capaciteit natuurmonitoring			150.000	33.853	116.147
OP SPUK L7 IBP vitaal platteland	4.115.457	4.115.457		579.700	3.535.757
OP SPUK L8 prov aank veehouderijen nabij natuurgeb	5.231.780	5.231.780		345.679	4.886.101
OP SPUK C99 Vitale logiesaccommodaties	10.915	10.915		7.006	3.909
OP SPUK F11 MKB-deal Skillsbooster	397.934	397.934			397.934
OP SPUK C103 Opst en uitv woondeals 2e tranche			589.474		589.474
OP SPUK C210 Flexibele inzet woningbouw 2e fase	701.618	701.618	154.580		856.198
OP SPUK C26 Culturele voorzieningen prov 2020	16.237	16.237			16.237
OP SPUK C41 Flexibele inzet woningbouw	192.149	192.149		111.074	81.075
OP SPUK C81 Opstellen en uitvoeren woondeals	281.000	281.000		100.500	180.500
OP SPUK D13 Matching Rijk - Verbreding en vernieuw	124.214	124.214	333.330	457.544	0
OP SPUK C10-2 Verb dig dienstv Zicht op stikstofk	104.151	104.151			104.151
OP SPUK H23 Bijdrage Rijk vervangingen Thialf	711.145	711.145		711.145	0
OP SPUK Freshem-NL bijdrage derden *)	938.855	0			0
vooruitontvangen activa	640.298	640.298	1.828.312		2.468.610
	88.595.173	87.656.318	64.543.763	25.406.917	126.793.163
Vooruitontvangen bijdragen van overige overheid					
OP Omgevingsberaad Waddengeb diverse reserveringen	11.396	11.396	370.000	338.416	42.980
OP Samenwerkingsverband IKW	68.184	68.184	787.696	661.361	194.519
OP SCW Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies	83.777	83.777	78.150	42.858	119.069
OP SPUK E56b BO MIRT verkeersinfrastructuur 20201	101.401	101.401		32.000	69.401
OP Bodemleernetwerk Noordelijke kleischil			80.000	25.391	54.609
OP Deltaprogramma Waddengebied	98.781	98.781	119.000	90.579	127.202
OP Fries Bestuursakkoord Waterketen 3 2021-2025	89.053	89.053	104.999	51.371	142.680
OP GRO06c Kennismiddelen Regiodeal NIL VW HW			240.000	128.825	111.175
OP GRO06c Regiodeal NIL Veenweide 2022-2024	678.752	678.752		289.823	388.929

OP Nog af te sluiten weidevogelcompensatie	1.454.808	1.454.808	79.192	60.679	1.473.321
OP POP 3 ANLB Leefgebied water SP 2019	156.182	156.182		156.182	0
OP Programma NIL Friese Kleiweide	112.000	112.000	126.000	3.508	234.492
OP Regiodeal NIL Aldeboarn-De Deelen	126.970	126.970	126.970	78.192	175.748
OP SPUK L25B Gelijkw pos boeren in gebiedsproces			2.700.000	36.761	2.663.239
OP Wadlopen	75.879	75.879	119.149	132.627	62.401
OP Weidevogelcompensatie	2.612.667	2.612.667	24.410	211.392	2.425.685
OP Economic Board Noord Nederland	14.286	14.286			14.286
OP Europa Pact Fryslân	578.491	578.491	422.142	273.427	727.206
diverse oa bijdragen activa	6.267.062	6.267.062		3.167.576	3.099.486
	12.529.688	12.529.688	5.377.708	5.780.969	12.126.428
Overige overlopende passiva					
Vooruitontvangen rente Alliander	28.164.625	28.164.625		28.164.625	0
OP SPUK Freshem-NL bijdrage derden *)	0	938.855	892.000	750.000	1.080.855
Gebiedsontw Fran-Harl Ruilverkav vooruitontv bedragen	932.306	932.306	1.091.605		2.023.911
overig			284.509		284.509
	29.096.931	30.035.786	2.268.114	28.914.625	3.389.275
	132.302.530	132.302.530	72.592.405	61.712.515	143.182.419

*) Als gevolg van het nader analyseren is in 2023 de volgende presentatiewijziging overlopende passiva doorgevoerd:
Herrubricering € 0,938 miljoen Freschem-NL van vooruitontvangen bijdragen van het Rijk naar overige overlopende passiva.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De verplichtingen, voortvloeiende uit het waarborgen van geldleningen, zijn conform de BBV op de balans vermeld, maar maken er geen deel van uit. De provincie heeft zich garant gesteld voor de rente en aflossing van door diverse instellingen aangegane geldleningen.

	31-12-2022	31-12-2023
Leasecontract decentrale kopieerapparaten	33.727	7.500
Leasecontracten dienstauto's	1.764.592	4.214.088
Huurovereenkomst parkeergarage per jaar	624.400	640.000
RVO verplichtingen functieverandering	8.084.362	0
RVO subsidieverplichtingen natuurbeheer	12.644.223	0
RVO verplichtingen agrarisch natuur- en landschapsbeheer	0	143.913.248
Groenfonds convenantsleningen	1.214.618	0
Een specificatie van de gewaarborgde geldleningen is opgenomen in bijlage 5.2	8.966.324	8.638.700

RVO. In verband met het in 2014 afgesloten Natuurpact is de verantwoordelijkheid voor de afwikkeling van de subsidieverplichtingen voor natuurontwikkeling en -beheer over gegaan van het Rijk (DLG) naar de provincies. In voorgaande jaren zijn door de DLG subsidieverplichtingen voor functieverandering en beheer aangegaan. Deze verplichtingen worden namens de provincies afgewikkeld via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Groenfonds. De provincie heeft een doorbetalingsverplichting van rente en aflossingsbedragen van leningen aan het Nationaal Groenfonds. Deze leningen zijn in 1999 tot stand gekomen door een convenant tussen het Rijk en de provincies in het kader van natuurontwikkeling. De provincie Fryslân heeft op 31 december 2023 geen restschuld. Tot en met 2023 dient de provincie jaarlijks € 1,3 miljoen aan rente en aflossing te betalen waarvoor ze in het provinciefonds volledig wordt gecompenseerd. Het totaal nog te betalen bedrag is als niet uit de balans blijvende verplichting opgevoerd. Vanwege de financieringsconstructie is de resterende schuld niet opgenomen als langlopende schuld in de balans maar als niet uit de balans blijvende verplichting.

Financiële verplichtingen

Het beleid en de financiële spelregels voor de tijdelijke budgetten staan in de Nota Uitvoering Begroting 2022. Zie ook onderdeel 3 Tijdelijke budgetten.

2.5 Gebeurtenis na balansdatum

Niet van toepassing

2.6 WNT-verantwoording 2023 Provincie Fryslân

De WNT is van toepassing op Provincie Fryslân. Het voor Provincie Fryslân toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000 (het algemene bezoldigingsmaximum).

1. Bezoldiging topfunctionarissen in dienstbetrekking en zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

Gegevens 2023 bedragen x € 1	A. Schepers	S. Hoitinga	J.J. Algra	A.G. Rosier
Functiegegevens	Algemeen Directeur	o.b.v. vervangingsregeling	Algemeen Directeur	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1-7-23 t/m 30- 9-23	1-10-2023 t/m 31-10- 2023	1-11-23 t/m 31- 12-23	1-1-23 t/m 31- 12-23
Omvang dienstverband (in fte)	1	1	1	1
Dienstbetrekking?	nee	ja	ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 56.208	€ 11.429	€ 27.523	€ 125.819
Beloningen betaalbaar op termijn	0	€ 1.862	€ 3.740	€ 21.220
<i>Subtotaal</i>	€ 56.208	€ 13.292	€ 31.263	€ 147.039
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 56.208	€ 18.940	€ 37.268	€ 223.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 56.208	€ 13.292	€ 31.263	€ 147.039
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2022 bedragen x € 1	A. Schepers	A.G. Rosier
Functiegegevens		Griffier
Aanvang en einde functievervulling		1-1-22 t/m 31-12-22
Omvang dienstverband (in fte)		1
Dienstbetrekking?		ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	Zie tabel 1b	€ 118.998
Beloningen betaalbaar op termijn		€ 21.619
<i>Subtotaal</i>		€ 140.617
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		€ 216.000
Bezoldiging		€ 140.617

1b. Topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 7 t/m 12

bedragen x € 1	A. Schepers	
Functiegegevens	Algemeen Directeur	
Kalenderjaar	2023	2022
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	1-1-23 t/m 30-6-23	1-7-22 t/m 31-12-22
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	6	6
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	814	786
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 212	€ 206
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 134.400	€ 171.600
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 306.000	
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)		
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 130.240	€ 141.480
Bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 271.720	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	
Bezoldiging	€ 271.720	
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	

2. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

2.7

Begrotingsrechtmatigheid

De begrotingsrechtmatigheid heeft betrekking op het financiële handelen binnen het kader van de geautoriseerde begroting. Dit wordt formeel als volgt omschreven:

“Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten en lasten (exploitatie), alsmede de balansposten (investeringen), dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma’s (begrotingscriterium). In de begroting zijn de maxima voor de lasten en baten vermeld die door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag alsmede het begrotingsjaar van belang zijn.”

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dienen de afwijkingen in de jaarrekening herkenbaar te worden opgenomen en van een toelichting te worden voorzien. Als blijkt dat de gerealiseerde lasten en baten op programmaniveau hoger of lager zijn dan geautoriseerd, kan er sprake zijn van begrotingsonrechtmatigheid.

Over- en onderschrijdingen die gedurende het jaar bekend werden zijn in 2023 aan Provinciale Staten voorgelegd, bijvoorbeeld via de bestuursrapportage of het autorisatiemoment december. Nog niet geautoriseerde over- en onderschrijdingen worden in de jaarstukken toegelicht en worden door de vaststelling van de jaarrekening door Provinciale Staten alsnog geautoriseerd.

De verschillen tussen de geautoriseerde lasten en baten en de gerealiseerde lasten en baten worden hieronder per beleidsprogramma weergegeven. Vanaf 2023 rapporteren wij ook over begrotingsrechtmatigheid bij de onderhanden en nog op te starten investeringen. Dit doen wij op het niveau waarop de Staten krediet beschikbaar hebben gesteld waarbij beoordeeld wordt of er op totaal project- of programmaniveau een over- of onderschrijding plaatsvindt.

Exploitatie programma	x €1000	Lasten			Baten			Rekening resultaat
		begroting na wijziging	rekening	afwijking	begroting na wijziging	rekening	afwijking	
1 Bestuur		20.688	19.864	824	1.605	1.609	-4	828
2 Infrastructuur		109.575	113.420	-3.845	8.424	8.257	168	-862
3 Omgeving		142.502	127.259	15.242	43.638	37.513	6.125	2.266
4 Economie		39.320	31.072	8.248	5.139	4.430	709	1.649
5 Mienskip		72.729	61.258	11.471	1.665	1.654	11	1.870
6 Bedrijfsvoering		91.252	90.843	409	2.232	2.621	-389	-404
7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien		16.922	10.690	6.232	362.063	364.650	-2.587	918
Begrotingssaldo								32.812
		492.987	454.405	38.581	424.767	420.734	4.033	39.077

In 2023 is geen sprake van een begrotingsonrechtmatigheid die opgenomen moet worden in de rechtmatigheidsverantwoording. De over- en onderschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en er is niet vastgesteld dat deze ten onrechte niet tijdig zijn gesignaleerd.

De over- en onderschrijdingen bij tijdelijke budgetten en reserves worden conform het gestelde in de nota uitvoering begroting en de nota reserves en voorzieningen verrekend met het volgende jaar. De budgetten waar dat niet volgens het vastgestelde beleid mogelijk is leiden tot een rekeningresultaat welke nader uitgewerkt is in onderdeel 2.8 van de jaarrekening. Een nadere toelichting hierop is te vinden in de beleidsprogramma's. Deze verschillen leiden niet tot een begrotingsonrechtmatigheid omdat ze als acceptabel worden beschouwd.

Bij de overlopende passiva (met name specifieke uitkeringen) worden op de exploitatie de werkelijke uitgaven verantwoord, hiertegenover staat de bijdrage van derden veelal van het Rijk. Verschillen ten opzichte van de begroting zijn dan ook bij lasten en baten budgettair neutraal.

Investeringsprogramma	x €1000	Lasten			Baten		
		Totaal krediet	Bestedingen t/m 31-12-2023	Restant krediet	Totaal krediet	Ontvangen t/m 31-12-2023	Restant krediet
2 De Centrale As		406.122	396.038	10.084	248.890	241.237	7.653
Extra sneltrein Groningen-Leeuwarden		49.148	46.194	2.955	3.927	1.015	2.912
Fietspaden		573	573	0	270	270	0
Hoofdfietsroutes		7.467	49	7.417	822	0	822
Kleine Infrastructurele Projecten (KIP)		10.825	4.354	6.471	2.102	721	1.381
Meerjaren Programma Investerings (MPI)		29.222	19.651	9.571	3.435	3.098	337
N31 Haak om Leeuwarden		165.600	162.227	3.373	152.662	149.826	2.836
N358 Skieding		18.273	11.448	6.826	945	1	944
N359 3 tunnels		13.324	13.324	0	0	0	0
N381		173.491	172.888	603	95.941	95.605	337
RSP Bereikbaarheid Leeuwarden		173.374	173.374	0	138.392	138.392	0
RSP Harlingen		141.789	141.789	0	106.007	106.007	0
RSP Joure		86.302	81.766	4.536	63.748	63.395	354
RSP Startkrediet		11.133	10.072	1.061	3.636	3.636	0
RSP Werpsterhoek		295	295	0	295	295	0
Risicoverlagend infrastructuur progr.1 (RYP1)		35.465	28.304	7.161	12.972	10.383	2.589
Risicoverlagend infrastructuur progr.2 (RYP2)		12.249	1.837	10.412	2.652	0	2.652
Sluis/bruggen Kornwerderzand 1e fase		100.000	10.278	89.722	96.500	0	96.500
Afstandsbediening Bruggen		33.421	24.683	8.739	8.447	7.079	1.368
Depotbeheer		1.192	43	1.150	0	0	0
Friese Meren Project		14.617	13.104	1.513	14.612	13.039	1.573
Meerjaren Programma Kunstwerken (MPK)		113.991	53.256	60.735	16.184	14.739	1.445
Oever investeringen		28.237	4.757	23.480	1.206	196	1.010
Steunpunten		22.040	16.459	5.581	0	0	0
Vaarweg Lemmer-Delfzijl		18.718	18.427	292	18.718	18.427	292
Van Harinxmakanaal		22.180	891	21.289	0	0	0
Busremises		6.238	1.392	4.846	0	0	0
OV Duurzaam		4.167	2.488	1.679	32	32	0
3 Grondbeleid		24.050	3.155	20.895	546	48	498
Natuurpact		71.120	59.326	11.794	18.928	21.901	-2.973
Veenweide		48.323	18.871	29.452	33.404	3.294	30.111
6 Bedrijfsmiddelen ICT		2.470	252	2.218	0	0	0
Energie neutrale provincie		1.370	150	1.220	0	0	0
Huisvesting		165	165	0	0	0	0
7 Eigendom derden		30.471	27.671	2.800	31.561	27.077	4.484
		1.877.423	1.519.551	357.872	1.076.834	919.710	157.125

2.8 Toelichting rekeningresultaat

	x € 1.000,-
1 Structurele budgetten	1.400
2 Tijdelijke budgetten	5.820
3 Reserves	-843
4 Voorzieningen	-111
5 Overlopende Passiva	0
Begrotingssaldo	<u>32.812</u>
Nog te bestemmen resultaat	39.077

1 Structurele budgetten			<u>1.400</u>
Programma	Beleidsveld		
1	1.1	Fractieondersteuning	200
		Inter activiteit	61
		Provinciale Staten salarissen	-105
		Stateninformatiesysteem	55
		Fractiebudgetten 2022	110
	1.5	IPO bureau bijdrage	230
2	2.3	Gladheidsbestrijding	-338
		Turfroute	146
		Huur/pachten	82
		Verkoop steunpunten (niet gerealiseerd in 2023)	-822
	2.4	Concessies (incl. index)	-
			1.802
		Concessie bijdrage derden	347
		OV additioneel landelijk gebied	500
		Onderhoud	73
		Onvoorzien	181
		Onderzoek, aanbesteding, rechtzaken	-392
		Subsidie aan derden	77
3	3.1	Leges wet natuurbescherming hogere opbrengst	117
	3.4	Wet uitvoering Wabo	-125
		Regionaal Water Programma	291
		Milieubeleidsplan wettelijke taken	355
		Uitvoering VTH taken	431
4	4.5	Toeristische data op orde	98
5	5.1	WRO zaken incl. windenergie	76
6	6.1	Project werkervaring langdurig werklozen	129
		Participatiebanen	-114
		Frictiepost personeel	-117
		Voormalig personeel	99
		Vitaliteitsverlof	-298
		Salarissen en inhuur	2.456

		Dekking capaciteit	-
			2.244
		Overige personeelskosten	300
	6.2	Afschrijvingslasten huisvesting lager	642
		Afschrijvingslasten bedrijfsvoeringsmiddelen lager	644
		Centraal opleidingsbudget	-167
		Automatiseringskosten	-
			1.818
		Facilitaire zaken	106
7	7.2	Motorrijtuigenbelasting	442
	7.3	Dividenduitkering	104
	7.8	Onvoorzien, lagere vaststelling subsidies	525
		Overige verschillen < € 50.000	867
2 Tijdelijke budgetten			5.820
		Dit bedrag bestaat uit vrijval van tijdelijke budgetten. Dit als gevolg van eindige projecten en opdrachten. Het betreft hier onder andere:	
1	1.4	Bestuurlijke vernieuwing	52
2	2.1	Bestrijding fietsveiligheid	198
	2.2	NABO programma	761 *
3	3.1	Weidevogelbeleid	112
		Biodiversiteit	143
		Opkoop en beëindigingsregel	82
		Weidevogel predatiebeheer	57
	3.2	Transitie natuurinclusieve landbouw	152
		Landbouwagonderzoek met Dairy Valley	381
	3.4	Decentralisatie uitkering bodemsanering	189
4	4.1	Jaarplan circulair	81
	4.2	Ondernemerschap	161
	4.3	Kennisinfrastructuur	172
	4.4	Clusters economie	58
	4.5	Recreatie en toerisme	131
		Beleefcentra en rondgang friese bedrijven	723
5	5.1	Demografische ontwikkelingen	89
		Breed corona pakket	107
		Procesgeldten DOM's	64
		Iepen Mienskip Fûns	169
	5.2	Cultuur continuering tijdelijke budgetten	108
		Cofinanciering rijksbijdrage monumenten	931
6	6.2	Grondbank instrument	114
		Wet Open Overheid	82
		Digitalisering	105
		Overige verschillen < € 50.000	601
3 Reserves			-843
6	6.1	Spaarverlof	-546
		Vitaliteitsverlof	-298
		Overige verschillen < € 50.000	1
4 Voorzieningen			-111
1	1.2	Waardeoverdracht pensioenen GS leden	-114
		Overige verschillen < € 50.000	3
Begrotingssaldo			32.812

- * Voor deze posten wordt voorgesteld om de vrijval (deels) via de resultaatbestemming opnieuw beschikbaar te stellen. Het betreft de volgende twee voorstellen:
- Resultaatbestemming NABO Hindeloopen € 361.000
 - Resultaatbestemming NABO Deinum € 400.000

Een nadere toelichting op de oorzaak van de verschillen is opgenomen bij de beleidsprogramma's in de jaarstukken 2023.

2.9 Berekening benutting drempelbedrag SKB

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar	2023		
(1)	Drempelbedrag	9.123.680	9.123.680	9.123.680	9.123.680
		Kwartaal	Kwartaal	Kwartaal	Kwartaal
		1	2	3	4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.587.640	2.048.573	889.349	913.461
(3a) = (1) >	Ruimte onder het drempelbedrag	7.536.040	7.075.107	8.234.331	8.210.219
(2)					
(3b) = (2) >	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1)					
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar	2023		
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	456.184			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	456.184			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(4d)	Drempelbedrag: (4b)*0,02 + (4c)*0,002 met een minimum van € 1.000.000	9.124	9.124	9.124	9.124
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal	Kwartaal	Kwartaal	Kwartaal
		1	2	3	4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	142.888	186.420	81.820	84.038
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) /	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.588	2.049	889	913
(5b)					

Het drempelbedrag is het bedrag aan liquide middelen dat (gemiddeld) per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. De hoogte van het drempelbedrag hangt af van de omvang van de begroting.

Indien het begrotingstotaal hoger is dan € 500 miljoen is de drempel gelijk aan € 10 miljoen plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat. De drempel is nooit lager dan € 1 miljoen.

Per kwartaal mag het gemiddelde van de (liquide) middelen die de decentrale overheid dagelijks buiten de schatkist laat niet boven het drempelbedrag uitkomen. Provincie Fryslân is in 2023 ruimschoots onder het drempelbedrag gebleven. De liquide middelen die buiten de schatkist zijn aangehouden, zijn gebruikt voor het betalingsverkeer.

2.10

Rechtmatigheidsverantwoording

Verantwoordelijkheid college van Gedeputeerde Staten

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijkt een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van Gedeputeerde Staten toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door de staten vastgestelde kaders zoals de begroting en provinciale verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door de staten op 28 juni 2023 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door de staten eveneens bepaald op 28 juni 2023 en bedraagt 1% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves. Bij de provincie komt dit neer op een bedrag van afgerond € 5,45 miljoen. Dit betekent dat in de rechtmatigheidsverantwoording alleen die fouten vermeld worden waarbij het grensbedrag wordt overschreden. Conform het besluit van de staten van 28 juni 2023 worden alle afwijkingen die groter zijn dan afgerond €272.500 is de paragraaf Bedrijfsvoering toegelicht. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV van november 2023.

Bevinding

Het college is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens. We hebben gedurende 2023 geen onrechtmatigheden vastgesteld boven de grens van € 4,8 miljoen die opgenomen dienen te worden in de rechtmatigheidsverantwoording. Daarnaast hebben we tevens over het jaar 2023 geen onduidelijkheden vastgesteld.

De geconstateerde afwijkingen betreffen:

Begrotingscriterium	(bedragen x € 1.000)
1A. Overschrijding lasten programma's	3.845
1B. Overschrijding investeringsbudgetten (kredieten)	0
2. Ongeautoriseerde reservemutaties	0
3A. Overschrijding van baten programma's	2.005
3B. Onderschrijding van lasten programma's	42.427
3C. Onderschrijding van baten programma's	7.013
Totaal begrotingsonrechtmatigheden	55.290
4. Totaal van de begrotingsonrechtmatigheden dat past binnen het vooraf vastgestelde beleid* en daarmee vooraf als acceptabel is geïnd	55.290
Resterend saldo aan begrotingsonrechtmatigheden	0
Voorwaarden criterium	1.861
M&O criterium	0

* Het vastgestelde beleid betreft de Financiële verordening Provincie Fryslân 2022 en de onderliggende beleidsnota's welke op 15 december 2021 door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Hieronder zijn met name de nota Uitvoering begroting, de nota Reserves, voorzieningen en overlopende passiva en de nota Waarden, activeren en afschrijven van belang.

In de paragraaf bedrijfsvoering is op basis van de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met de staten een toelichting op de financiële rechtmatigheid opgenomen en zijn de afwijkingen omtrent voorwaarden criterium opgenomen boven de rapporteringgrens van € 272.500.

Naast het benoemen van de afwijkingen is tevens aangegeven welke acties het college onderneemt om de vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

3. Controle verklaring

4.1 Structurele en niet structurele lasten en baten

x € 1.000	structurele budgetten			niet structurele budgetten		
	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Afwijking begroting rekening	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Afwijking begroting rekening
Lasten						
1 Bestuur	10.192	9.342	850	10.496	10.522	-26
2 Infrastructuur	92.388	93.037	-649	17.187	20.383	-3.196
3 Omgeving	74.144	73.606	537	68.358	53.653	14.705
4 Economie	3.137	2.995	142	36.183	28.077	8.106
5 Mienskip	36.854	36.198	656	35.874	25.060	10.814
6 Bedrijfsvoering	89.528	89.399	130	1.724	1.444	279
7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	1.920	1.653	267	15.002	9.037	5.965
Begrotingssaldo	32.812	0	32.812			
Totaal lasten	340.975	306.230	34.745	184.823	148.176	36.648
Totaal structurele en niet structurele	525.799	454.405	71.393			
Baten						
1 Bestuur	1.605	1.607	-2	0	2	-2
2 Infrastructuur	3.578	3.510	67	4.847	4.747	100
3 Omgeving	5.075	5.984	-910	38.564	31.529	7.035
4 Economie	393	413	-19	4.746	4.017	728
5 Mienskip	17	33	-16	1.649	1.622	27
6 Bedrijfsvoering	2.232	2.621	-389	0	0	0
7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	329.609	330.256	-647	32.454	34.393	-1.940
Totaal baten	342.508	344.424	-1.916	82.259	76.310	5.949
Totaal structurele en niet structurele	424.767	420.734	4.033			

Structurele budgetten zijn budgetten die voor jaarlijks terugkerende activiteiten en taken in de (meerjaren)begroting zijn opgenomen.

Niet structurele budgetten zijn budgetten voor projecten die voor een bepaalde (eindige) periode in de begroting zijn opgenomen.

Zowel de baten als de lasten die met deze projecten zijn gemoeid worden als tijdelijk aangemerkt.

4.2 Overzicht Gewaarborgde geldleningen

Nr.	Door wie de lening is aangegaan	Doel van de geldlening	Oorspronkelijk bedrag in €	Percentage van de lening die door de provincie wordt gewaarborgd	Datum en nummer besluit Provinciale Staten c.q. CdK	Goedkeuringsbesluit	Einddatum borgstelling	Rente-%	Restantbedrag van de geldlening per 1-1-2023 in €	Totaalbedrag v.d. gewone en buitengewone aflossing in 2023 in €	Restantbedrag gewaarborgd door de provincie per 31-12-2023 in €
1	Stichting Groenfonds	Voorfinanciering subsidie particulier natuurbeheer	9.252.025	100%	11-12-07, nr. n.b.	11-12-07, nr. n.b.	31-12-2043		8.966.324	327.623	8.638.700
TOTAAL									8.966.324	327.623	8.638.700

4.3 Specifieke uitkeringen (SiSa-verantwoording)

Sinds 2006 is voor de verantwoording van de bestedingen van specifieke uitkeringen van het rijk aan provincies en gemeenten de zogenoemde SiSa-audit ingevoerd: Single Information, Single Audit. Deze werkwijze is in 2008 in de Financiële verhoudingswet verplicht gesteld. Dit heeft tot gevolg dat de verantwoording van de besteding van specifieke uitkeringen via de zogenoemde SiSa-bijlage bij de jaarrekening verloopt. Deze bijlage is opgesteld volgens een door het rijk voorgeschreven format. De controle van deze bijlage wordt meegenomen in de accountantscontrole van de jaarrekening. De accountant meldt vervolgens per specifieke uitkering zijn bevindingen in het accountantsverslag (rapport van bevindingen).

In de jaarrekening 2023 gaat het om 38 verschillende regelingen. Het aantal specifieke uitkeringen is de afgelopen jaren sterk toegenomen (38 regelingen in 2023 tegenover 3 regelingen in 2019). Deze toename is het gevolg van een opmerking van de Algemene Rekenkamer in het Verantwoordingsonderzoek 2018. De Algemene Rekenkamer heeft opgemerkt dat het Rijk in bepaalde gevallen bestuurlijke voorwaarden stelt bij de toekenning van een decentralisatie-uitkering, die de beleids- en bestedingsvrijheid van decentrale overheden beperken. Om die reden worden de uitkeringen nu getoetst om zo te beoordelen welke uitkeringsvorm passend is. In veel gevallen is nu gekozen voor een specifieke uitkering, waarbij de verantwoording via de SiSa-bijlage verloopt.

Het doel van SiSa was en is dat provincies (en ook gemeenten) minder vaak en maar op één moment verantwoordingsinformatie aan het Rijk hoeven te verstrekken over de besteding van specifieke uitkeringen. De controle op rechtmatigheid van de bestedingen geldt voor de specifieke uitkeringen waarover in het kader van SiSa verantwoording afgelegd moet worden. Daartoe is in de SiSa-bijlage een aparte kolom "aard controle" opgenomen. In aanvulling op de in de SiSa-bijlage gevraagde informatie mogen de Ministeries nog (beperkt en zeker niet jaarlijks) enige beleidsinformatie vragen. Hiervoor is geen afzonderlijke accountantsverklaring meer nodig.

SiSa Medeoverheden

In juli 2008 is in een wijziging van de Financiële Verhoudingswet geregeld dat SiSa met ingang van de jaarstukken 2008 ook van toepassing is op door de provincies naar andere provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen doorverdeelde rijksmiddelen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de SiSa-bijlage daartoe uitgebreid met speciaal voor de relatie gemeente-provincie ontwikkelde formats.

Bij de provincie Fryslân is de zogenoemde SiSa-medeoverheden onder andere van toepassing op de bestedingen van de Regeling Specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw (C41), de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur (E15) en de regeling tijdelijke impuls Klimaatadaptatie (E44).

Ook past de provincie voor een aantal eigen subsidiebeschikkingen SiSa-verantwoording toe, bijvoorbeeld de stimulering kleine maatschappelijke initiatieven Iepen Mienskipsfuns en het incidentele subsidieproject proeftuin Wetterskip Fryslân.

Daarnaast legt de provincie als medeoverheid via SiSa verantwoording af aan gemeente Opsterland (regiokassier) over de bestedingen voor de Regiodeal Zuidoost Friesland (C75B) en aan provincie Groningen over de Regiodeal Natuur Inclusieve Landbouw (GRO06C).

Concurrentie-gevoelige informatie

Om te voorkomen dat concurrentie-gevoelige informatie beschikbaar komt, zijn de SiSa-gegevens voor de regeling Specifieke uitkering Beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2022 (regeling E86) in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening niet per concessie maar in zijn totaliteit verantwoord. Aan het CBS wordt de volledige versie verstrekt.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2023 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-02-2024								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
BZK	C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed Provincies	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: C13/01	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (inclusief uitvoering door derden) Aard controle n.v.t. Indicator: C13/02	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart Aard controle n.v.t. Indicator: C13/03	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen Aard controle n.v.t. Indicator: C13/04	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma Aard controle n.v.t. Indicator: C13/05	Is binnen het provinciaal ontzorgingsprogramma uitvoering gegeven aan het stimuleren van vraagbundeling bij kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren bij de verduurzaming van hun maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt) Aard controle n.v.t. Indicator: C13/06
			€ 1.059.781	€ 1.944.865	292	238	426	Ja
			Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt) Aard controle n.v.t. Indicator: C13/07	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: C13/08	Correctie besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen ivm SiSa tussen medeoverheden (alleen van toepassing bij SiSa tussen medeoverheden) Aard controle R Indicator: C13/09			
BZK	C41	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw Provincies	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise Aard controle R Indicator: C41/01	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden Aard controle R Indicator: C41/02	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden Aard controle R Indicator: C41/03	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen Aard controle n.v.t. Indicator: C41/04	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen Aard controle n.v.t. Indicator: C41/05	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden Aard controle n.v.t. Indicator: C41/06
			€ 192.524	€ 192.524	€ 124.316	27	27	1.230
			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: C41/07	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: C41/08				
BZK	C75B	Regiodeals 3 ^e tranche SiSa tussen medeoverheden	Hieronder per regel één code selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/01	Kenmerk/ beschikingsnummer Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/02	Betreft pijler Een pijler per regel Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/03	Besteding per pijler (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: C75B/04	Cofinanciering per pijler (jaar T) Aard controle R Indicator: C75B/05	
			1 060086 Gemeente Opsterland	Brief dd. 7 december 2020 Gebiedsontwikkeling Alde Feanen	Veerkrachtig landschap	€ 0	€ 259.570	
			2 060086 Gemeente Opsterland	Brief dd. 7 december 2020 Gebiedsontwikkeling Beekdal Linde	Veerkrachtig landschap	€ 0	€ 418.652	
			3 060086 Gemeente Opsterland	Brief dd. 10 december 2020 Gebiedsontwikkeling Koningsdiep	Veerkrachtig landschap	€ 193.081	€ 209.591	
			100	Hieronder verschijnt de code conform de keuzes gemaakt bij indicator C75B/01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/06	Totale cumulatieve besteding per pijler (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: C75B/07	Totale cumulatieve cofinanciering per pijler (t/m jaar T) Aard controle R Indicator: C75B/08	Toelichting Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/09	
			1 060086 Gemeente Opsterland	€ 0	€ 1.474.629	nvt		
			2 060086 Gemeente Opsterland	€ 713.223	€ 2.645.388	nvt		
			3 060086 Gemeente Opsterland	€ 206.711	€ 1.188.772	nvt		
			100	Totale cumulatieve uitvoeringskosten (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/10	Totale compensabele BTW (t/m jaar T) Aard controle R Indicator: C75B/11	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/12		
			€ 0	€ 86.777	Nee			
BZK	C81	Specifieke uitkering aan provincies ten behoeve van de financiering van (tijdelijke) capaciteit of externe expertise voor het opstellen en uitvoeren van de woondeals	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Aard controle R Indicator: C81/01	Aantal woondeals dat is tot stand gekomen met hulp van deze middelen Aard controle n.v.t. Indicator: C81/02	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicator: C81/03	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: C81/04		
			€ 100.500	6	Ja	Nee		
BZK	C86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche Provincies	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: C86/01	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle n.v.t. Indicator: C86/02	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart Aard controle n.v.t. Indicator: C86/03	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen Aard controle n.v.t. Indicator: C86/04	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma Aard controle n.v.t. Indicator: C86/05	Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt) Aard controle n.v.t. Indicator: C86/06
			€ 564.247	€ 564.247	97	80	142	Nee
			Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het opstellen van portefeullieroutekaarten die richting geven aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen in 2030 en 2050 (Ja/Nee/Nvt) Aard controle n.v.t. Indicator: C86/07	Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het aanvragen van subsidies voor verduurzamingsmaatregelen en het opstellen van relevante (advies-)documenten om te voldoen aan de voorwaarden voor subsidieverlening (Ja/Nee/Nvt) Aard controle n.v.t. Indicator: C86/08	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: C86/09	Eventuele toelichting Aard controle n.v.t. Indicator: C86/10		
			Ja	Ja	Nee			
BZK	C103	Regeling specifieke uitkering ten behoeve van het opstellen en uitvoeren van woondeals tweede tranche	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Aard controle R Indicator: C103/01	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicator: C103/02	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: C103/03			
			€ 0	Nee	Nee			
BZK	C117	Regeling specifieke uitkering versnelling natuurinclusief isoleren	Naam onderdeel Aard controle n.v.t. Indicator: C117/01	Besteding (jaar T) per onderdeel Aard controle R Indicator: C117/02	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) per onderdeel Aard controle R Indicator: C117/03			
			1 Ondersteuning gemeenten bij opstellen (pre)SMP's	€ 0	€ 0			
			2 Handhaving	€ 0	€ 0			
			3 Beoordeling ontheffingsverzoeken WNB	€ 0	€ 0			
			4 Alternatieve verblijfplaatsen	€ 0	€ 0			
			Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan medeoverheden overgeboekte middelen Aard controle R Indicator: C117/04	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: C117/05				
			€ 0	Nee	Nee			
BZK	C210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw Provincies	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)

			Aard controle R Indicator: C210/01	Aard controle R Indicator: C210/02	Aard controle n.v.t. Indicator: C210/03	Aard controle n.v.t. Indicator: C210/04	Aard controle n.v.t. Indicator: C210/05	Aard controle n.v.t. Indicator: C210/06	
			€ 0	€ 0	0	0	0	Nee	
			Eindverantwoording (Ja/Nee)						
			Aard controle n.v.t. Indicator: C210/07						Nee
OCW	D13	Impuls regionale culturele infrastructuur 'verbreding en vernieuwing'	Naam instelling of samenwerkingsverband (per regel)	Besteding (jaar T) per instelling of samenwerkingsverband	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per instelling of samenwerkingsverband	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting op niet afgerond projecten		
			Aard controle n.v.t. Indicator: D13/01	Aard controle R Indicator: D13/02	Aard controle n.v.t. Indicator: D13/03	Aard controle n.v.t. Indicator: D13/04	Aard controle n.v.t. Indicator: D13/05		
			1 Platform Popcultuur Friesland	€ 371.285	€ 644.816		Beschikking 2022 is vastgesteld. In 2023 zijn de jaarschijven 2023 en 2024 beschikbaar.		
			2 Kultuur Collectyf	€ 375.423	€ 644.338	Nee	Beschikking 2022 is vastgesteld. In 2023 zijn de jaarschijven 2023 en 2024 beschikbaar.		
			10			Nee			
IenW	E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes	Projectnaam/nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? (Ja/Nee)	Toelichting op niet-afgeronde projecten	
			Provincies	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/01	Aard controle R Indicator: E10/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/05	
			1 1875202 Snelfietsroute Leeuwarden Zuid fase 1	€ 0	€ 1.038.043	Ja	Nee		
			2 1877601 Snelfietsroute Drachten - Ureterp	€ 0	€ 495.868	Ja	Nee		
			100						
			Kopie projectnaam/nummer	Grote scope wijzigingen? (Ja/Nee)	Ernstige vertragingen? (Ja/Nee)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) per project ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen		
			Aard controle n.v.t. Indicator: E10/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/08	Aard controle D1 Indicator: E10/09	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/10	Aard controle R Indicator: E10/11		
			1 1875202 Snelfietsroute Leeuwarden Zuid fase 1	Nee	Nee	Nee	€ 0		
			2 1877601 Snelfietsroute Drachten - Ureterp	Nee	Nee	Nee	€ 0		
			100						
IenW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen	Totale besteding (jaar T)	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018))	Eindverantwoording (Ja/Nee)				
			Provincies	Aard controle R Indicator: E12/01	Aard controle R Indicator: E12/02	Aard controle R Indicator: E12/03			
			€ 0	€ 1.930.868	Nee				
			Projectnaam/nummer	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee)	Totale omvang per type maatregel	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)			
			Aard controle n.v.t. Indicator: E12/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E12/05	Aard controle D1 Indicator: E12/06	Aard controle n.v.t. Indicator: E12/07			
			1 N358 Skieding	Ja	2730 m1 betonstrook	Nee			
			2 N359 Bolsward Workum	Ja	3300 m1 wegverbreding	Nee			
			100						
IenW	E15	Regeling Specifieke uitkering Regionale Aanpak Laadinfrastructuur 2020-2023	Projectnaam/nummer	Regionaal Plan van Aanpak Laadinfrastructuur conform Samenwerkingsovereenkomst (Ja/Nee)	Cofinanciering ten behoeve van het regionaal Plan van Aanpak Laadinfrastructuur (jaar T)	Cumulatieve cofinanciering ten behoeve van regionaal Plan van Aanpak Laadinfrastructuur (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Correctie cofinanciering besteding (jaar T-1) ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen	
			Provincies en gemeenten	Aard controle n.v.t. Indicator: E15/01	Aard controle D1 Indicator: E15/02	Aard controle R Indicator: E15/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E15/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E15/05	
			1 IENW/BSK/2020/172262 Eigenstandige uitvoering provincie Fryslân	Ja	€ 151.505	€ 467.453	Ja		
			2 IENW/BSK/2020/172262 uitvoering provincie Groningen	Ja	€ 0	€ 201.627	Nee	€ 201.627	
			3 IENW/BSK/2020/172262 uitvoering provincie Drenthe	Ja	€ 0	€ 269.638	Nee	€ 269.638	
			100						
			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)						
			Aard controle n.v.t. Indicator: E15/07						
			Nee						
IenW	E20	Regeling stimuleringsregeling verkeersmaatregelen 2020-2021	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)			
			Provincies en Gemeenten	Aard controle R Indicator: E20/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/02	Aard controle R Indicator: E20/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/04		
			€ 2.680.679	€ 8.984.350	€ 6.425.356	Nee			
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheids-maatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk			
			Aard controle n.v.t. Indicator: E20/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/06	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/08			
			1 237 Aanleg van ongelijkvloerse fietsoversteekplaatsen aantal in st	Nee	0				
			2 236 Aanleg van een ongelijkvloerse kruising aantal in st	Nee	0		De verantwoorde bestedingen in 2023 hebben betrekking op deze maatregel		
			3 229 Aanleg van ongelijkvloerse fietsoversteekplaatsen aantal in st	Nee	0				
			4 218 Aanleg van een veilige voetgangersoversteekplaats aantal in st	Nee	0				
			5 227 Aanleg van parallelwegen om percelen te ontsluiten aantal in meters	Nee	0				
			6 232 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	0				
			50						
IenW	E22	Tijdelijke regeling specifieke uitkering ERTMS regionaal personenvervoer per trein 2020-2031	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Correctie over besteding (jaar T-1)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			Provincie Limburg	Aard controle R Indicator: E22/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E22/02	Aard controle R Indicator: E22/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E22/04		
			€ 2.749.550	€ 2.778.717	€ 29.167	Nee			
IenW	E33	Incidentele specifieke uitkering MIRT 2017-2019 (Beter benutten)	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			Zelfstandige uitvoering	Aard controle R Indicator: E33/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E33/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E33/03	Aard controle R Indicator: E33/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E33/05	
			-€ 50.274	€ 147.774	Ja	€ 0	Ja		
			Projectnaam/nummer	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per project					
			Aard controle n.v.t. Indicator: E33/06	Aard controle n.v.t. Indicator: E33/07					
			1 Fiets in de Keten	Ja					
			2						
			10						
IenW	E38	Tijdelijke stimuleringsregeling veilig, doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2020	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording totale project (Ja/Nee)			
			Zelfstandige uitvoering	Aard controle R Indicator: E38/01	Aard controle R Indicator: E38/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E38/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E38/04		
			€ 0	€ 0	Ja	Ja			
			Projectnaam/nummer per project	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per project					
			Aard controle n.v.t. Indicator: E38/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E38/06					
			1 Project F (stimuleringsregeling door werkgevers van gebruik van de fiets)	Ja					
			2						

IenW	E44	Tijdelijke impulsregeling Klimaatadaptatie 2021-2027	10				Eindverantwoording (Ja/Nee)	
			Beschikkingnummer	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Besteding (jaar T) ten laste van cofinanciering		Besteding (t/m jaar T) cofinanciering cumulatief
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E44/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: E44/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44/06</i>
			1 IENW/BSK-2021/304466	€ 0	€ 588.186	€ 0	€ 315.901	Nee
			2 IENW/BSK-2023/69654	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			3 IENW/BSK-2023/377816	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44/09</i>			
			Kopie beschikkingnummer	Naam/nummer maatregel	Maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per maatregel			
			1 IENW/BSK-2021/304466	I-1 Aanleg regenwaterstructuur Harkema de Braek/de Ripel/Nijebuorren, inclusief pilot infiltratie/grondwaterbeheer	Nee			
			2 IENW/BSK-2021/304466	I-2 Afkoppelen Zetveld/de Kamp/de Kim Surhuisterveen (icm vervangen riolering aanlegjaar 1964)	Nee			
			3 IENW/BSK-2021/304466	I-3 Groningerstraat RWA structuur fase 3, aanleg "blauwe as" kern Surhuisterveen + aanleg extra waterberging	Nee			
			4 IENW/BSK-2021/304466	I-4 Herinrichting openbare ruimte Badaan Surhuisterveen ivm wateroverlastlocatie (zie stresstest)	Nee			
			5 IENW/BSK-2021/304466	I-5 Ontgraven vijverpartij	Nee			
			6 IENW/BSK-2021/304466	I-6 Aanleg Wadi tbv wateropvang/buffer en vertraagd afvoeren regenwater	Nee			
			7 IENW/BSK-2021/304466	I-7 Aanleg groene waterberging (wadi's) en afkoppelen gebouwen.	Nee			
			8 IENW/BSK-2021/304466	I-8 Herinrichting door water in het gebied tijdelijk te bergen, infiltreren. Minder verstening door meer te vergroenen.	Nee			
			9 IENW/BSK-2021/304466	I-9 Realiseren waterberging bovengronds en in ecosloot, hergebruik van regenwater en infiltratie.	Nee			
			10 IENW/BSK-2021/304466	I-10 Minder verharding en meer groen. straat bergend inrichten. Water vasthouden op eigen terrein.	Nee			
			11 IENW/BSK-2021/304466	I-11 Binnenstad herinrichten, water bergen/infiltreren. Minder verhard en meer vergroenen, sponstuintaanleggen zodat water infiltreren in ondergrond en beter vastgehouden kan worden dan tijdens droogte weer afgegeven wordt aan de bomen.	Nee			
			12 IENW/BSK-2021/304466	I-12 Minder verharding, meer groen, meer waterpartijen aanleggen, regenwaterafvoeren creëren naar deze nieuw aan te leggen waterpartijen, water bergen, infiltreren en vasthouden	Nee			
			13 IENW/BSK-2021/304466	I-13 Realiseren bovengronds en ondergrondse waterberging / waterplein. Hergebruik van regenwater. Infiltratie en water vasthouden in ondergrond zodat bij droge periodes het water gebruikt kan worden voor groenbomen	Nee			
			14 IENW/BSK-2021/304466	I-14 Aanleg infiltratie verharding en vergroenen van speelplein.	Nee			
			15 IENW/BSK-2021/304466	I-15 Bovengronds bergen van water en infiltreren in de groenstroken door o.a. de aanleg van wadi's. Minder verharding en meer groen aanbrengen.	Nee			
			16 IENW/BSK-2021/304466	I-16 Op diverse locaties in Stiens de wateroverlastknelpunten oplossen door o.a. het aanleggen van wadi's, infiltreren naar de ondergrond, minder steen en meer groen. straten bergend inrichten.	Nee			
			17 IENW/BSK-2021/304466	I-17 Wateroverlast beperken door minder verharding en meer groen, tijdelijk bergen/infiltreren van water.	Nee			
			18 IENW/BSK-2021/304466	I-18 Ontstenen verhard oppervlak / Vergroenen (met als doel water vasthouden)	Nee			
			19 IENW/BSK-2021/304466	I-19 Ontstenen verhard oppervlak / Vergroenen (met als doel water vasthouden)	Nee			
			20 IENW/BSK-2021/304466	I-20 Bergingscapaciteit creëren, Afvoercapaciteit van de riolering vergroten (bovennormatief), Oppervlaktewater aanleggen, waterberging vergroten, Vergroten afvoercapaciteit van watersysteem	Nee			
			21 IENW/BSK-2021/304466	I-21 Ontstenen verhard oppervlak. Bergingscapaciteit creëren, Afvoercapaciteit van de riolering vergroten (bovennormatief)	Nee			
			22 IENW/BSK-2021/304466	I-22 Vergroten afvoer capaciteit van regenwaterriool en oppervlakte water	Nee			
			23 IENW/BSK-2021/304466	I-23 Aanleg groene berging	Nee			
			24 IENW/BSK-2021/304466	I-24 Vergroening en afvoer capaciteit vergroten	Nee			
			25 IENW/BSK-2021/304466	I-25 Vergroening (met als doel water vasthouden) en afvoer capaciteit vergroten	Nee			
			26 IENW/BSK-2021/304466	I-26 Aanleg groene berging	Nee			
			27 IENW/BSK-2021/304466	I-27 Gemaal verwijderen, boezemberging, KRW	Nee			
			28 IENW/BSK-2021/304466	I-29 Waterberging en afvoercapaciteit vergroten deelsysteem	Nee			
			29 IENW/BSK-2023/69654	II-1 Afkoppelen verhard oppervlak	Nee			
			30 IENW/BSK-2023/69654	II-2 Ontstenen & vergroenen /klimaatrobuuste inrichting/afkoppelen verhard oppervlak	Nee			
			31 IENW/BSK-2023/69654	II-3 Klimaatrobuuste inrichting/afkoppelen verhard oppervlak	Nee			
			32 IENW/BSK-2023/69654	II-4 Ontstenen/klimaatrobuuste inrichting/afkoppelen verhard oppervlak	Nee			
			33 IENW/BSK-2023/69654	II-5 Bovengronds afvoeren van hemelwater richting waterpartij	Nee			
			34 IENW/BSK-2023/69654	II-6 Extra regenwaterafvoer	Nee			
			35 IENW/BSK-2023/69654	II-7 Laagte aanbrengen, vergroenen en vasthouden, infiltratieriolering aanleggen	Nee			
			36 IENW/BSK-2023/69654	II-8 IT-riolen aanleggen en bovengronds afstroming aanpassen	Nee			
			37 IENW/BSK-2023/69654	II-9 Berging creëren in nieuw aan te leggen wadi's en waterpartijen	Nee			
			38 IENW/BSK-2023/69654	II-10 Aanleggen rwa-riool, afkoppelen en wadi's/bovengronds berging	Nee			
			39 IENW/BSK-2023/69654	II-11 Aanleggen nieuw rwa-riool en vergroten bestaand rwa-riool en afkoppelen	Nee			
			40 IENW/BSK-2023/69654	II-12 Herprofieleren maaiveld ten behoeve bovengronds afstroming en vergroten bergingscapaciteit oppervlaktewatersysteem	Nee			
			41 IENW/BSK-2023/69654	II-13 Ontstenen en aanleg RWA-stelsel	Nee			

42	IENW/BSK-2023/69654	II-14 Ontsteden en aanleg RWA-stelsel	Nee
43	IENW/BSK-2023/69654	II-15 Berging in stelsel en afvoercapaciteit vergroten door aanleg HWA en afkoppelen	Nee
44	IENW/BSK-2023/69654	II-16 Afstroming aanpassen wegproufielen, naar oppervlaktewater	Nee
45	IENW/BSK-2023/69654	II-17 Vergroening (met als doel water vasthouden in de bodem), Afkoppelen (ter voorkomen van wateroverlast)	Nee
46	IENW/BSK-2023/69654	II-18 Vergroenen en naar voren halen scheiden deel van het riool	Nee
47	IENW/BSK-2023/69654	II-19 Aanleggen HWA-riool/aansluiting op gescheiden stelsel	Nee
48	IENW/BSK-2023/69654	II-20 Aanleggen van HWA-riool/aansluiting op gescheiden stelsel	Nee
49	IENW/BSK-2023/69654	II-21 Ontsteden, Vergroening, Water berging vergroten, Infiltratievoorziening	Nee
50	IENW/BSK-2023/69654	II-22 Verlagen weg t.b.v. afvoer	Nee
51	IENW/BSK-2023/69654	II-23 Verlagen weg en berm t.b.v. afvoer	Nee
52	IENW/BSK-2023/69654	II-24 Aanleggen HWA-buis	Nee
53	IENW/BSK-2023/69654	II-25 Aanleggen HWA-buis	Nee
54	IENW/BSK-2023/69654	II-27 Afkoppelen riool en daken	Nee
55	IENW/BSK-2023/69654	II-28 Afkoppelen riolering	Nee
56	IENW/BSK-2023/69654	II-29 Afkoppelen riolering en daken	Nee
57	IENW/BSK-2023/69654	II-30 Afkoppelen en bergen in vijverpartij	Nee
58	IENW/BSK-2023/69654	II-31 Afkoppelen parkeerplaats (aanleg HWA)	Nee
59	IENW/BSK-2023/69654	II-32 Creëren waterberging, afkoppelen, en integrale herinrichting Singel Sneek.	Nee
60	IENW/BSK-2023/69654	II-33 Afvoercapaciteit vergroten van watergang naar de polder t.p.v. Vosseleane 63	Nee
61	IENW/BSK-2023/69654	II-34 Afkoppelen hemelwater en afvoer naar poldersysteem t.p.v. Waechswal	Nee
62	IENW/BSK-2023/69654	II-35 Creëren van berging voor afgekoppeld hemelwater in de polder ten westen van Woudsend	Nee
63	IENW/BSK-2023/69654	II-36 Waterberging (max 2ha) realiseren	Nee
64	IENW/BSK-2023/69654	II-37 Aanleg nieuwe hoofdwatergang, verbreden HWG, aanleg nieuwe duikers, aanleg nieuwe stuwen.	Nee
65	IENW/BSK-2023/69654	II-38 De regionale waterkering wordt achteruit geleed, waarmee een natuurvriendelijke oevers wordt gecreëerd en de boezem wordt vergroot	Nee
66	IENW/BSK-2023/69654	II-39 Verruimen hoofdwatergang	Nee
67	IENW/BSK-2023/377816	III-1 Vergroenen, infiltreren en wegproufiel aanpassen/bergen inrichten. Stroombanen afwenden.	Nee
68	IENW/BSK-2023/377816	III-2 Aanleg IT-riool	Nee
69	IENW/BSK-2023/377816	III-3 Laagte aanbrengen in openbare ruimte, Oppervlaktewater aanleggen, Bergingscapaciteit creëren, Afvoercapaciteit van de riolering vergroten (bovennormatief), Vergroten afvoercapaciteit van watersysteem, verbeteren bovengrondse afstroming.	Nee
70	IENW/BSK-2023/377816	III-4 Laagte aanbrengen in openbare ruimte, Infiltratieriolering, op locatie benutten regenwater, actief grondwaterbeheer, verbeteren bovengrondse afstroming.	Nee
71	IENW/BSK-2023/377816	III-5 Regenwaterriool aanleggen, stroombanen afwenden door straat anders in te richten. Water bergen op verharding en in groen. Vergroenen.	Nee
72	IENW/BSK-2023/377816	III-6 Afvoercapaciteit van de riolering vergroten (bovennormatief) Peilbeheersing door stuw/dam Vergroten afvoercapaciteit van watersysteem	Nee
73	IENW/BSK-2023/377816	III-7 Afvoercapaciteit van de riolering vergroten (bovennormatief)	Nee
74	IENW/BSK-2023/377816	III-8 Afvoercapaciteit van de riolering vergroten (bovennormatief) Laagte aanbrengen in openbare ruimte	Nee
75	IENW/BSK-2023/377816	III-9 1. Afvoercapaciteit riool vergroten 2. Waterberging vergroten 3. Vergroten afvoercapaciteit van watersysteem	Nee
76	IENW/BSK-2023/377816	III-10 Vergroten waterberging door vergroten waterpartij en aanleg natuurvriendelijke oevers (Reeweg)	Nee
77	IENW/BSK-2023/377816	III-11 Het bergen en afvoeren van regenwater door afkoppelen gemengd stelsel, het vergroten van de afvoercapaciteit van het watersysteem en slimme inrichting buitenuimte	Nee
78	IENW/BSK-2023/377816	III-12 Het overtollige water wordt in drie trappen weggeleid: 1. infiltreren in een laagte in nabijgelegen bos (bestaande situatie) 2. afvoer via persleiding naar verder weg gelegen droge sloten 3. afvoer naar de Waddenzee wanneer de twee voorgaande trappen hun maximale capaciteit hebben bereikt	Nee
79	IENW/BSK-2023/377816	III-13 Vergroten wateroppervlak afkoppelen wegverhardingen	Nee
80	IENW/BSK-2023/377816	III-14 Omleiding afvoer lage woning, grotere bandbreedte peilen Heidemeer mogelijk maken	Nee
81	IENW/BSK-2023/377816	III-15 Waterconservering door peilverhogingen (4 stuwen) , verondiepen watergang, flauw taludverbreding hoofdwatergang	Nee
82	IENW/BSK-2023/377816	III-16 Verkleining peilonderscheidingen, waterconservering in natuurgebied, peilverhoging grenssloot	Nee
83	IENW/BSK-2023/377816	III-17 Aanleg IT-riool en wadi('s)	Nee
84	IENW/BSK-2023/377816	III-18 Aanleg IT-riool	Nee
85	IENW/BSK-2023/377816	III-19 Ontsteden/vergoening en aanleg RWA-stelsel	Nee
86	IENW/BSK-2023/377816	III-20 Afvoercapaciteit van de riolering vergroten (bovennormatief)	Nee
87	IENW/BSK-2023/377816	III-21 Afvoercapaciteit van de riolering vergroten (bovennormatief)	Nee
88	IENW/BSK-2023/377816	III-22 Bergingscapaciteit creëren en afwatering mogelijk maken.	Nee
89	IENW/BSK-2023/377816	III-23 Bergingscapaciteit creëren en afwatering mogelijk maken.	Nee
90	IENW/BSK-2023/377816	III-24 Bergingscapaciteit creëren en afwatering mogelijk maken. Oppervlaktewater aanleggen.	Nee
91	IENW/BSK-2023/377816	III-25 Bergingscapaciteit creëren en vergroening met als doel water vasthouden	Nee

			92	IENW/BSK-2023/377816	III-26 Bergingscapaciteit creëren en afwatering mogelijk maken.	Nee			
			93	IENW/BSK-2023/377816	III-27 1. Afvoer capaciteit riool vergroten 2. Waterberging vergroten 3. Vergroten afvoer capaciteit van watersysteem	Nee			
			94	IENW/BSK-2023/377816	III-28 1. Afvoer capaciteit riool vergroten 2. Waterberging vergroten 3. Vergroten afvoer capaciteit van watersysteem	Nee			
			95	IENW/BSK-2023/377816	III-29 HWA aanleggen en afkoppelen weg en voorbereiding voor afkoppelen dakoppervlak voorzijde woningen (Stachouwerstraat, Gratia Suzannastraat en van Starckenborghstraat) in de openbare ruimte.	Nee			
			96	IENW/BSK-2023/377816	III-30 Verwijderen verkeersdrempels (diverse locaties)	Nee			
			97	IENW/BSK-2023/377816	III-31 Aanleg 40 infiltratiekolken en afkoppelen van gemengd riool in de openbare ruimte.	Nee			
			98	IENW/BSK-2023/377816	III-32 Beheersen grondwater middels IT-riool, afkoppelen	Nee			
			99	IENW/BSK-2023/377816	III-33 Afkoppelen wegoppervlak, vergroten waterberging	Nee			
			100	IENW/BSK-2023/377816	III-34 Afkoppelen wegoppervlak	Nee			
			101	IENW/BSK-2023/377816	III-35 Waterconserving, peilverhoging, natuurvriendelijk talud/verbreding watergang	Nee			
			102	IENW/BSK-2023/377816	III-36 * Door het verbreden van watergangen en het graven van nieuwe watergangen wordt de afvoer capaciteit vergroot en neemt de hoeveelheid de waterberging en hoeveelheid oppervlaktewater toe; * Peilverhoging middels nieuwe stuwen in veengebied ten behoeve beperking CO2-uitstoot en om water vast te houden; * Opheffen onderbemalingen ten behoeve van vernatting en waterrobuustheid; * Het samenvoegen van 2 gemalen naar 1 nieuw gemaal op een nieuwe locatie waardoor het watersysteem robuuster kan worden ingericht en peilen kunnen worden verhoogd.	Nee			
			150	Kopie beschikingsnummer	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ivm SiSa tussen medeoverheden	Correctie cofinanciering (jaar T-1) ivm SiSa tussen medeoverheden		
				Aard controle n.v.t. Indicator: E44/10	Aard controle n.v.t. Indicator: E44/11	Aard controle n.v.t. Indicator: E44/12	Aard controle R Indicator: E44/13		
			1	IENW/BSK-2021/304466	Nee	€ 588.186	€ 315.901		
			2	IENW/BSK-2023/69654	Nee	€ 0	€ 0		
			3	IENW/BSK-2023/377816	Nee	€ 0	€ 0		
IENW	E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022		Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project	
				Aard controle n.v.t. Indicator: E83/01	Aard controle R Indicator: E83/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E83/03	Aard controle R Indicator: E83/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E83/05	
			1	1a Aandachtslocaties PFAS Fryslân - Historisch onderzoek, verkennend onderzoek en (deels) nader onderzoek voor in totaal 30 locaties	€ 19.716	Ja	€ 0	€ 19.716	
			2						
			25	Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)		
				Aard controle n.v.t. Indicator: E83/06	Aard controle n.v.t. Indicator: E83/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E83/08	Aard controle n.v.t. Indicator: E83/09		
			1	1a Aandachtslocaties PFAS Fryslân - Historisch onderzoek, verkennend onderzoek en (deels) nader onderzoek voor in totaal 30 locaties	Ja		Nee		
			2						
			25	Eindverantwoording (Ja/Nee)					
				Aard controle n.v.t. Indicator: E83/10					
				Nee					
IENW	E84	Regeling stimuleren verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023		Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)		
				Aard controle R Indicator: E84/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/02	Aard controle R Indicator: E84/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/04		
				€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
				Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk		
				Aard controle n.v.t. Indicator: E84/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/06	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/08		
			1	379 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom/aantal in Stuks	Nee	0			
			50						
IENW	E86	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2022		Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Besteding (jaar T-3 (2019))	Besteding (jaar T)	Specifieke kosten van de concessiehouder in de periode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt	Optelling bedrag verstrekte subsidies concessieverlener (jaar 2022) conform concessie - zoals in de bijlage 3 van de regeling is opgenomen verleend
				Aard controle n.v.t. Indicator: E86/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E86/02	Aard controle R Indicator: E86/03	Aard controle R Indicator: E86/04	Aard controle R Indicator: E86/05	Aard controle R Indicator: E86/06
			1	Getotaliseerd	nn	€ 104.610.323	€ 100.522.552	€ 19.571	€ 52.464.974
			2						
			3						
			10	Kopie naam concessie	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5B opbrengsten van reizigers) van de regeling	Totale Opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding (Ja/Nee)	
				Aard controle n.v.t. Indicator: E86/07	Aard controle R Indicator: E86/08	Aard controle R Indicator: E86/09	Aard controle R Indicator: E86/10	Aard controle R Indicator: E86/11	
			1	Getotaliseerd	€ 23.265.216	€ 22.523.399	€ 1.668.215		
			2						
			3						
			10						
IENW	E87	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater		Beschikingsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T)	Totale eigen bijdrage en bijdrage van derden (jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en bijdrage van derden (t/m jaar T)	Volledige zelfstandige uitvoering? (Ja/Nee)
				Aard controle n.v.t. Indicator: E87/01	Aard controle R Indicator: E87/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/03	Aard controle R Indicator: E87/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/06
			1	IENW/BSK-2023/164676	€ 2.000.000	€ 2.000.000	€ 1.000.000	€ 1.000.000	Ja
			2						
			10	Kopie beschikingsnaam/nummer	Correctie besteding (jaar T-1)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
				Aard controle n.v.t. Indicator: E87/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/08	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/09			

			1 IENW/BSK-2023/164676	€ 0	Nee			
			2					
			10					
lenW	E97	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2023	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E97/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E97/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E97/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: E97/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E97/05</i>	
			1 Aanpak diffuus lood Friesland	€ 8.731	Ja	€ 0	€ 8.731	
			2					
			25					
			Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E97/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E97/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E97/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E97/09</i>		
			1 Aanpak diffuus lood Friesland	Ja		Nee		
			2					
			25					
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E97/10</i>					
			Nee					
lenW	E99	Incidentele specifieke uitkering Versterken Friese IJsselmeerkust	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle R Indicator: E99/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E99/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E99/03</i>			
			€ 78.905	€ 182.233	Nee			
lenW	E101	Incidentele specifieke uitkering Spooremplacement Leeuwarden	Is de bijdrage besteed aan het realiseren van het spooremplacement in Leeuwarden (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle D2 Indicator: E101/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E101/02</i>				
			Ja	Nee				
lenW	E106	Regionale Aanpak Laadinfrastructuur	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Correctie besteding (jaar T-1) ivm SiSa tussen medeoverheden	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R Indicator: E106/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E106/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E106/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E106/04</i>		
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
EZK	F11	Regeling specifieke uitkering MKB Deals 1e tranche	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T). Inclusief uitvoering door derde (sisa tussen medeoverheden) vanaf verantwoordingjaar SiSa 2021 Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) t.l.v. cumulatieve cofinanciering	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Bestedingen zijn verantwoord op basis van voorlopige toekenningen? (Ja/Nee)	Toelichting
			<i>Aard controle R Indicator: F11/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: F11/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: F11/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F11/04</i>	<i>Aard controle D2 Indicator: F11/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F11/06</i>
			€ 0	€ 75.000	€ 75.000	Ja	Nee	Als bij 04 en 05 'Nee' is ingevuld, dan is toelichting verplicht
EZK	F28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Besteding apparaatskosten (jaar T) : salarissen en sociale lasten voor ambtelijk personeel	Besteding apparaatskosten (jaar T) : kosten voor ingeleend personeel	Besteding apparaatskosten (jaar T) : overige goederen en diensten	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) apparaatskosten	Besteding (jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten
			<i>Aard controle R Indicator: F28/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: F28/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: F28/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F28/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: F28/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F28/06</i>
			€ 537.735	€ 0	€ 341.600	€ 879.335	€ 0	€ 0
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F28/07</i>					
			Nee					
VWS	H23	Specifieke uitkering Thialf	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle R Indicator: H23/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H23/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H23/03</i>			
			€ 3.297.520	€ 3.586.375	Nee			
LNV	L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T) Zelfstandige uitvoering	Totale Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L7/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: L7/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: L7/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L7/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L7/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L7/06</i>
			1 Gebiedsplan Fryslân Aldeboarn - De Deelen	€ 462.602	€ 1.377.467			Voor deze regeling is verlenging aangevraagd. Deze dient nog formeel bevestigd te worden. Als deze bevestiging niet komt, dan betreft deze verantwoording alsnog een eindverantwoording.
			2			Ja	Nee	
			10					
LNV	L8	Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden	Beschikingsnummer/naam	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) Automatisch ingevuld en betreft opstelling indicatoren L8/09	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/03</i>			
			SUOV121006	€ 3.295.256	Nee			
			Naam/nummer overeenkomstig koopovereenkomst	Betreeft dit een financiering uit deel A of deel B? Als A indicator 06 verplicht, als B indicator 07 verplicht.	Indien deel A: is sprake geweest van de vererving van vermogensbestanddelen die voor de provincie hebben geleid tot vermogensvorming w.o. opbrengsten; zo ja, welk bedrag betreft het?	Indien deel B: is sprake geweest van de vererving van vermogensbestanddelen die voor de provincie restwaarde zouden opleveren; zo ja, welk bedrag betreft het?	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per overeenkomst	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per overeenkomst
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/05</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: L8/06</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: L8/07</i>	<i>Aard controle R Indicator: L8/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/09</i>
			1 Koopsom + kosten Wielewei 1, Bakkeveen	A	€ 0		€ 77.868	€ 3.027.445
			2 Koopsom + kosten Mjumsterwei 22A, Bakkeveen	A	€ 0		€ 267.811	€ 267.811
			3					
			4					
			5					
			Kopie naam/nummer overeenkomstig koopovereenkomst	Is de aankoopsom gebaseerd op een taxatie door een onafhankelijke taxateur of marktwaarde en komt de overeenkomstige koopsom met die taxatie overeen? (Ja/Nee/N.v.t.)	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen. Verplicht als bij L8/11, "Nee" is ingevuld.			
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/10</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: L8/11</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/12</i>			
			1 Koopsom + kosten Wielewei 1, Bakkeveen	Ja				
			2 Koopsom + kosten Mjumsterwei 22A, Bakkeveen	Ja				
			3					
			4					
			5					
LNV	L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L10/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: L10/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: L10/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L10/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L10/05</i>	
			1 Gebiedsplan impuls Veenweiden Fryslân	€ 864.503	€ 13.030.458	Nee		
			2					
			10					

LNV	L12	Enmalige bijdrage subsidiëren onderzoeksproject strorijke stalrest waarvoor experimenteerruimte is gerealiseerd	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: L12/01	Cumulatieve bestedingen ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicator: L12/02	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: L12/03			
			€ 0	€ 184.900	Ja			
LNV	L16	Enmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur	Naam Uitvoeringsprogramma Aard controle n.v.t. Indicator: L16/01	Besteding (jaar T) per uitvoeringsprogramma - exclusief uitvoering door derden Aard controle R Indicator: L16/02	Cumulatieve besteding (t/m jaar T). Vanaf SiSa 2022 inclusief uitvoering door derden Aard controle R Indicator: L16/03	Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma Aard controle n.v.t. Indicator: L16/04	Uitvoeringsprogramma volgens uitvoeringsplan uitgevoerd (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: L16/05	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: L16/06
		1 Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur provincie Fryslân	€ 1.558.373	€ 3.781.371	€ 3.752.478		Ja	Nee
		2 A. Verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden	€ 1.826.938	€ 2.141.578	€ 0		Ja	Nee
		3 B. Hydrologische verbeteringen	€ 673.578	€ 673.578	€ 17.074		Ja	Nee
		4 C. Versnelling van verwerving en optimalisatie van de inrichting natuurgebieden	€ 0	€ 0	€ 0		Ja	Nee
		5 D. Maatregelen in de overgangszones, incl. verbinding tussen gebieden	€ 550.969	€ 3.581.003	€ 0		Ja	Nee
		6 E. Overige kwaliteitsmaatregelen bovenop het Natuurpact	€ 1.082.019	€ 1.849.356	€ 313.795		Ja	Nee
		100 Kopie Uitvoeringsprogramma	Toelichting	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)				
		1 Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur provincie Fryslân	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/07	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/08	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/09			
		2 A. Verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden		Ja				
		3 B. Hydrologische verbeteringen		Ja				
		4 C. Versnelling van verwerving en optimalisatie van de inrichting natuurgebieden		Ja				
		5 D. Maatregelen in de overgangszones, incl. verbinding tussen gebieden		Ja				
		6 E. Overige kwaliteitsmaatregelen bovenop het Natuurpact		Ja				
		100						
LNV	L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingskosten landelijk gebied, versnellingsvoorstellen en PAS-melders	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: L24/01	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: L24/02	Eindverantwoording (Ja/Nee)? Aard controle n.v.t. Indicator: L24/03			
			€ 2.680.559	€ 2.956.454	Ja			
LNV	L25	Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied	Naam versnellingsvoorstel Aard controle n.v.t. Indicator: L25/01	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: L25/02	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: L25/03	Baten (jaar T) vermogensvorming Aard controle R Indicator: L25/04	Totale cumulatieve baten vermogensvorming (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: L25/05	
		1 N2000 Fochteloeerveen	€ 1.400.000	€ 1.400.000	€ 0	€ 0		
		2 Versnelling Aldeboarn-De Deelen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0		
		3 Van middelenbeleid naar doelenbeleid	€ 53.062	€ 53.062	€ 0	€ 0		
		7						
		Eindverantwoording (Ja/Nee)?						
		Aard controle n.v.t. Indicator: L25/06						
		Nee						
LNV	L29	Regeling specifieke uitkering capaciteit natuurmonitoring	Aantal ingezette fte (ambtelijke capaciteit of externe inhuur) (jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: L29/01	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: L29/02				
		1	€ 33.853					
LNV	L32	Specifieke uitkering Regeling uitvoering aanpak piekbelasting	Selecteer welke van toepassing (samenwerkingsovereenkomst/ werkspraken) Aard controle n.v.t. Indicator: L32/01	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: L32/02	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle n.v.t. Indicator: L32/03	Eindverantwoording (Ja/Nee)? Aard controle n.v.t. Indicator: L32/04		
		1 Samenwerkingsovereenkomst	€ 39.576	€ 39.576		Nee		
		2						
GRO	GRO6C	Regio Deal Natuur Inclusieve Landbouw Noord Nederland SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Drenthe	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicator: GRO6C/01	Gebiedsnaam Aard controle n.v.t. Indicator: GRO6C/02	Totale besteding in jaar T Aard controle R Indicator: GRO6C/03	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T Aard controle n.v.t. Indicator: GRO6C/04	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: GRO6C/05	Toelichting Aard controle n.v.t. Indicator: GRO6C/06
		1 Documentnr. 2022-043094; dossiernummer SD38925	Veenweide Fryslân 2022-2024	€ 289.823	€ 371.072	Nee	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen	
		2 Documentnr. 2023-063673; dossiernummer SD52633	Kennismiddelen Regionale NIL Veenweideprogramma	€ 128.825	€ 128.825	Nee		
		100						

4.4 Gerealiseerde lasten en baten per taakveld

Taakveld		Lasten	Baten
		x € 1.000,-	
0.1	Uitkering provinciefonds	0	244.322
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	0	72.889
0.3	Geldleningen en uitzettingen	6.070	21.273
0.4	Deelnemingen	66	21.840
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	-284	98
0.6	Overhead	44.629	3.900
0.8	Mutaties reserves	97.583	170.332
0.9	Resultaat	39.077	0
1.1	Provinciale Staten	4.639	138
1.2	Gedeputeerde Staten	2.322	7
1.4	Bestuurlijke organisatie	552	0
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	536	0
1.6	Openbare orde en veiligheid	47	2
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	4.737	2.013
2.1	Landwegen	40.740	2.393
2.2	Waterwegen	12.384	1.506
2.3	Openbaar vervoer	68.766	4.723
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	11.452	7
3.1	Waterkeringen	6.214	2.554
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	7.305	2.380
3.3	Kwantiteit grondwater	850	726
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	1.303	0
3.5	Kwaliteit grondwater	2.457	2.000
3.9	Water, overige baten en lasten	1.182	629
4.1	Bodembescherming	629	95
4.3	Geluidhinder	44	0
4.4	Vergunningverlening en handhaving	11.880	215
4.5	Ontgronding	0	46
4.6	Duurzaamheid	9.851	6.889
4.9	Milieu, overige baten en lasten	1.357	0
5.1	Natuurontwikkeling	11.710	3.780
5.2	Beheer natuurgebieden	53.597	11.605
5.3	Beheer flora en fauna	20.490	2.008
5.9	Natuur, overige baten en lasten	303	0
6.1	Agrarische aangelegenheden	7.092	1.831
6.3	Kennis en innovatie	21.116	1.844
6.4	Recreatie en toerisme	10.438	1.818
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	19.792	5.274
7.1	Cultuur	42.497	968
7.2	Maatschappij	12.232	0
8.1	Ruimtelijke ordening	13.724	863
8.2	Volkshuisvesting	828	101
8.3	Stedelijke vernieuwing	525	0
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	336	0
		591.066	591.066
			0

4.5 Taakveld BBV verdeling per programma

Taakveld BBV verdeling per programma

Programma	Omschrijving taakveld	x € 1.000,-			2023			
		U Begroot	U Besteed	U Saldo	I Begroot	I Besteed	I Saldo	U-I Saldo
	0.6 Overhead	120	120	0	0	0	0	0
	0.8 Mutaties reserves	53	53	0	307	307	0	0
	1.1 Provinciale Staten	5.011	4.639	372	17	138	-121	493
	1.2 Gedeputeerde Staten	2.283	2.322	-39	5	7	-2	-37
	1.4 Bestuurlijke organisatie	333	212	121	0	0	0	121
	1.6 Openbare orde en veiligheid	21	22	-1	0	2	-2	1
	1.9 Bestuur, overige baten en lasten	3.295	2.923	371	1.583	1.462	121	250
	6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	9.626	9.626	0	0	0	0	0
P01	Bestuur	20.742	19.917	824	1.912	1.916	-4	828
	0.8 Mutaties reserves	30.788	25.633	5.155	30.199	28.195	2.004	3.151
	1.9 Bestuur, overige baten en lasten	243	330	-87	318	395	-77	-10
	2.1 Landwegen	38.632	35.000	3.632	4.321	2.374	1.947	1.685
	2.2 Waterwegen	6.054	5.398	656	482	758	-277	933
	2.3 Openbaar vervoer	57.080	66.181	-9.101	3.267	4.723	-1.456	-7.645
	2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	7.566	6.511	1.055	37	7	30	1.024
	3.1 Waterkeringen	0	0	0	0	0	0	0
P02	Infrastructuur	140.363	139.053	1.309	38.623	36.452	2.171	-862
	0.3 Geldleningen en uitzettingen	12	10	1	15	13	2	0
	0.8 Mutaties reserves	21.947	20.135	1.812	57.119	48.455	8.663	-6.851
	1.9 Bestuur, overige baten en lasten	150	169	-20	113	133	-20	0
	2.2 Waterwegen	3.100	3.365	-265	583	583	0	-265
	3.1 Waterkeringen	10.031	6.214	3.817	6.370	2.554	3.816	1
	3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	4.677	6.453	-1.776	2.518	2.380	139	-1.914

Programma	Omschrijving taakveld	x € 1.000,-			2023			
		U Begroot	U Besteed	U Saldo	I Begroot	I Besteed	I Saldo	U-I Saldo
	3.3 Kwantiteit grondwater	893	850	43	726	726	-1	44
	3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	915	808	107	0	0	0	107
	3.5 Kwaliteit grondwater	2.000	2.000	0	2.000	2.000	0	0
	3.9 Water, overige baten en lasten	662	241	421	105	629	-524	945
	4.1 Bodembescherming	438	273	166	30	79	-49	215
	4.3 Geluidhinder	0	3	-3	0	0	0	-3
	4.4 Vergunningverlening en handhaving	8.986	8.893	93	83	215	-132	226
	4.5 Ontgroning	0	0	0	86	46	39	-39
	4.6 Duurzaamheid	10.510	8.752	1.758	6.246	6.889	-643	2.401
	4.9 Milieu, overige baten en lasten	1.120	730	390	27	0	27	363
	5.1 Natuurontwikkeling	8.648	7.460	1.188	3.300	3.780	-480	1.668
	5.2 Beheer natuurgebieden	58.841	51.953	6.888	17.310	11.605	5.705	1.183
	5.3 Beheer flora en fauna	19.724	18.961	763	2.397	1.465	932	-169
	5.9 Natuur, overige baten en lasten	303	303	0	0	0	0	0
	6.1 Agrarische aangelegenheden	9.417	6.241	3.176	1.725	1.831	-106	3.282
	6.3 Kennis en innovatie	1.259	277	982	0	0	0	982
	6.4 Recreatie en toerisme	35	35	0	0	0	0	0
	6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	444	2.931	-2.487	6	2.586	-2.580	93
	8.9 Ruimte, overige baten en lasten	336	336	0	0	0	0	0
P03	Omgeving	164.448	147.394	17.054	100.757	85.969	14.788	2.266
	0.8 Mutaties reserves	5.199	7.964	-2.765	17.775	14.651	3.124	-5.889
	2.2 Waterwegen	1.896	271	1.626	0	0	0	1.626
	4.6 Duurzaamheid	114	9	106	0	0	0	106
	5.3 Beheer flora en fauna	0	0	0	0	0	0	0
	6.3 Kennis en innovatie	22.010	19.690	2.319	1.431	1.844	-412	2.732
	6.4 Recreatie en toerisme	9.332	7.493	1.839	1.607	1.661	-54	1.893
	6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	5.967	3.609	2.358	2.101	926	1.175	1.183
P04	Economie	44.518	39.036	5.483	22.914	19.081	3.833	1.649
	0.8 Mutaties reserves	4.937	10.218	-5.281	27.022	22.712	4.310	-9.590
	5.1 Natuurontwikkeling	0	0	0	0	0	0	0
	6.4 Recreatie en toerisme	4.394	2.012	2.382	150	150	0	2.382
	7.1 Cultuur	42.062	39.075	2.987	1.008	968	40	2.947
	7.2 Maatschappij	12.939	10.794	2.145	0	0	0	2.145
	8.1 Ruimtelijke ordening	12.463	8.577	3.886	507	436	71	3.814
	8.2 Volkshuisvesting	309	363	-54	0	101	-101	46
	8.3 Stedelijke vernieuwing	563	438	126	0	0	0	126

Programma	Omschrijving taakveld	x € 1.000,-			2023			
		U Begroot	U Besteed	U Saldo	I Begroot	I Besteed	I Saldo	U-I Saldo
P05	Mienskip	77.666	71.476	6.190	28.687	24.366	4.321	1.870
	0.6 Overhead	42.580	43.207	-627	2.132	2.598	-466	-161
	0.8 Mutaties reserves	2.989	3.842	-853	1.494	1.145	349	-1.202
	1.2 Gedeputeerde Staten	0	0	0	0	0	0	0
	1.4 Bestuurlijke organisatie	324	340	-16	0	0	0	-16
	1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	545	536	9	0	0	0	9
	1.6 Openbare orde en veiligheid	34	25	9	0	0	0	9
	1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.609	1.315	294	100	23	77	216
	2.1 Landwegen	5.814	5.720	93	0	0	0	93
	2.2 Waterwegen	3.238	3.185	52	0	0	0	52
	2.3 Openbaar vervoer	2.627	2.585	42	0	0	0	42
	2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	5.022	4.941	81	0	0	0	81
	3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	866	852	14	0	0	0	14
	3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	503	495	8	0	0	0	8
	3.5 Kwaliteit grondwater	464	457	7	0	0	0	7
	3.9 Water, overige baten en lasten	956	941	15	0	0	0	15
	4.1 Bodembescherming	346	340	6	0	0	0	6
	4.3 Geluidhinder	42	41	1	0	0	0	1
	4.4 Vergunningverlening en handhaving	3.036	2.988	49	0	0	0	49
	4.6 Duurzaamheid	1.108	1.090	18	0	0	0	18
	4.9 Milieu, overige baten en lasten	637	626	10	0	0	0	10
	5.1 Natuurontwikkeling	4.319	4.249	69	0	0	0	69
	5.2 Beheer natuurgebieden	1.671	1.644	27	0	0	0	27
	5.3 Beheer flora en fauna	1.001	985	16	0	0	0	16
	6.1 Agrarische aangelegenheden	865	851	14	0	0	0	14
	6.3 Kennis en innovatie	1.167	1.149	19	0	0	0	19
	6.4 Recreatie en toerisme	906	891	15	0	0	0	15
	6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	1.276	1.255	20	0	0	0	20
	7.1 Cultuur	3.478	3.423	56	0	0	0	56
	7.2 Maatschappij	1.461	1.438	23	0	0	0	23
	8.1 Ruimtelijke ordening	4.797	4.720	77	0	0	0	77
	8.2 Volkshuisvesting	473	465	8	0	0	0	8
	8.3 Stedelijke vernieuwing	89	88	1	0	0	0	1
P06	Bedrijfsvoering	94.241	94.685	-444	3.726	3.766	-40	-404
	0.1 Uitkering provinciefonds	0	0	0	244.322	244.322	0	0
	0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	0	0	72.447	72.889	-442	442

Programma	Omschrijving taakveld	x € 1.000,-			2023			
		U Begroot	U Besteed	U Saldo	I Begroot	I Besteed	I Saldo	U-I Saldo
	0.3 Geldleningen en uitzettingen	8.699	6.060	2.639	19.970	21.260	-1.290	3.929
	0.4 Deelnemingen	90	66	24	21.736	21.840	-104	128
	0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	98	-284	382	61	98	-37	419
	0.6 Overhead	696	1.302	-606	696	1.302	-606	0
	0.8 Mutaties reserves	28.478	29.737	-1.259	61.509	54.867	6.642	-7.901
	1.1 Provinciale Staten	0	0	0	0	0	0	0
	1.4 Bestuurlijke organisatie	0	0	0	0	0	0	0
	2.1 Landwegen	24	19	4	24	19	4	0
	2.2 Waterwegen	193	164	28	193	164	28	0
	3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	1.235	0	1.235	0	0	0	1.235
	3.9 Water, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0
	4.1 Bodembescherming	15	16	-1	15	16	-1	0
	4.6 Duurzaamheid	0	0	0	0	0	0	0
	5.3 Beheer flora en fauna	278	543	-265	278	543	-265	0
	6.1 Agrarische aangelegenheden	309	0	309	50	0	50	259
	6.3 Kennis en innovatie	371	0	371	0	0	0	371
	6.4 Recreatie en toerisme	7	7	1	7	7	1	0
	6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	3.708	2.370	1.338	1.064	1.762	-698	2.036
	8.1 Ruimtelijke ordening	1.200	427	773	1.200	427	773	0
P07	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	45.400	40.427	4.974	423.572	419.516	4.055	918
	0.9 Resultaat	32.812	39.077	-6.265	0	0	0	-6.265
P99	Financieel kader	32.812	39.077	-6.265	0	0	0	-6.265
Totaal		620.190	591.066	29.124	620.190	591.066	29.124	0